

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

באם ים כנרת זינען זיי געגאנגען, רבי יצחק לוריא, דער ארי הקדוש, דער פאטער פון דער קבלה, מיט זיין געליבטן תלמיד חיים ויטאל. פון מרימס קוואל האבן זיי וואסער געטרוג קען, האבן זיך אויף דער אוערע ארויסגעשיפט. דער ארי האט תורה געזאגט. איבער די וואסערן האבן די גייסער געשוועבט, דאס שיפל איז געשטאנען שטיל. עס איז געווען א נס, וואס עס איז נישט איינגעזונקען; ווארום שווער מיט לעבן פון מיליאנען איז געווען דער רבי און זיין ווארם.

און די מענער האבן זיך אומגעקערט צוריק צו מרימס קוואל. און זיי האבן ווידער אמאל געטרונקען. און פלוצים האט דער קוואל אומגעביטן זיין שמרעמונג. ער האט געפילדעט א בויגן אין דער לופט, צוויי אויפערעכטע שמראלן, איין באלכסון-שמראל איבער זיי. און דער ארי איז אריין אין דעם בויגן ווי א דריטער אויפערעכטער שמראל. אזוי איז פון אים און פון קוואל געווארן דער אות שין, דער אנהויב פון געהייליקטסטן גאטס נאמען שדי און דער אות איז געוואקסן און געוואקסן און האט זיך אויסגעשפרייט איבערן כנרת און האט זיך אויסגעשפרייט איבער דער וועלט. און אז רבי חיים ויטאל איז געקומען צו זיך פון זיין צעטומלשקייט, האט דער קוואל געשמראמט אזוי ווי פריער, אבער דער רבי, דער ארי הקדוש, איז שוין מער נישט געווען.

אָט דער מיטלסטער שטריך פון דעם הייליקסטן אות איז געווען דאָס איינציקע, וואס ער האָט אופגעשריבן פון זיין תורה. וואָרום די רייד פון זיין תורה זינען געפאלן פון זיינע לעפצן און זינען געווען אזוי ווי שניי. ער איז פאראן, ער איז ווייס און שיינע און קילט; איינהאלטן אָבער קאָן מען אים נישט, אזוי איז פון זיי-נע לעפצן די תורה געפאלן און מען האט זי נישט געקאָנט איינהאלטן.

מיך אין דער ערד, זיינע אויבערשטע צווייגן האבן געפאכעט אי-
בער כביכולס פנים.

א. ווי פארענדערט געוואָרן איז די דאזיקע חכמה אין די
ביכער פון תלמיד. אין ווילדער פלאנמערגניש האָט פון זיי ארויס-
געשפראצט משוגעת און פארשטאנד. פאַלשע נביאים און משיחים
זיינען ארויסגעוואקסן פון די אותיות, כשוף און פלאנמער, במזל
היש און מופת און זנות און גלוסט צו מאכט און דבקות האט
ארויסגעשטראמט פון זיי אין דער וועלט אריין. דער גראַער פנים
פון רבי שמעון בן יוחאי האָט ארויסגעקוקט פון אט די אותיות,
און אין דער געדיכטעניש פון זיין זילבערנער באָרד זיינען געלעגן
זיכער און אָפגעשיידט מילע-מיליאָסן צדיקים און קדושים, און עס
האָבן ארויסגעפליצט פון די צייכנס פון די דאזיקע ספרים נאָקעט
און הוצפהדיק די בריסט פון לילית, און פון זיי האבן געוויגט
פארשיפורט און פארחושט די קינדער פון תאוה און מאכט.

און אָט זיינען עמלעכע זאצן פון דער תורה-הסוד, וואָס
עס האָט געלערנט דער ארי הקדוש.

„עס טרעפט, אז נישט נאָר איין נשמה מאַכט דורך איר
גלגול אין א מענטשנס גוף, ניערט אז צוויי אָדער עמלעכע נשמות
קומען זיך צונויף צו גלייכער צייט אין איין גוף, בכדי צוזאמען
דורכצומאכן זייער גלגול אויף דער וועלט. ס'קאָן זיין, אז איינע
איז באלאָס, די צווייטע סס חמות; עס קאָן זיין, אז איינע קומט
פון א חיה רעה, די צווייטע פון א כהן און א תלמיד חכם, אָבער
זיי זיינען פארט באהעפט מיט אנאָנד, געהערן צו איין גוף, ווי די
רעכטע און די לינקע האַנט. זיי דרינגען דורך איינע די אנדערע,
פארבייטן זיך אין אנאָנד, ווערן מעוברת איינע פון די אנדערע,
גיסן זיך צונויף ווי וואַסער, זיי צעברעכן איינע די אנדערע, זיי
בויען זיך אוף, און שמענדיק איז אזא פאראייניקונג הילף פון איין
נשמה דער צווייטער צוליב דער כפרה פון דעם חטא, וואָס אי-
בער אים מוז די נשמה דורכמאכן דעם נייעם גלגול.“

אָט דאָס זיינען עמלעכע זאצן פון דער תורת הסוד פון
דעם הייליקן ארי, דעם אדלער פון די מקובלים, וואָס איז גע-
בארן געווארן אין ירושלים, וואָס האָט זיבן יאָר געפייניקט זיין גוף,

דער רבי האָט זי נים פאַרשריבן און האָט אויך נים דערלאזט.
 אז אן אנדערער זאָל זי פארשרייבן. וואָרום דאָס געשריבענע איז אַ
 גלגול און דער מוים פון גערעדטן. און די שריפט איז נים גאטס
 ווארט. ניערט מאַסקע און גרימאסע, און איז געגליכן צו האלץ
 אנטקעגן דעם לעבעדיקן בוים. ערשט אין מויל פון יודעים. פון
 וויסער, שטייט זי אוף און לעבט.

אַבער נאָכדעם ווי דער רבי איז נעלם געוואָרן, האָט דער
 תלמיד זיך נים געקאָנט איינהאלטן פון צו פארציכנען די תורה
 אף פאפיר מיט די פלוידערדיקע, לינגערישע אותיות פון דער
 שריפט. און ער האט געשריבן דעם ספר עץ חיים און ער האט
 געשריבן דעם ספר הגלגולים.

א. ווי גרויס איז געווען דעם רבינס חכמה, וואס ער האט
 זיין וויסן נים מממא געווען דורך דער שריפט, וואָס ער האט די
 תורה נים געפעלשט און צעדרייט דורך דעם מיאוסן כישוף פון
 די אותיות. אין זיינע חזיונות האט זיך באוויזן אליהו הנביא, אין
 זיינע נעכט רבי שמעון בן יוחאי, פאַר אים איז געווען אַנטפלעקט די
 שפראַך פון פויגלען, פון בויםער, פון פלאם, פון שטיין. ער האָט
 געקענט זען די נשמות פון די וואס ליגן אין די קברים און די
 נשמות פון די לעבעדיקע, ווען זיי שוועבן ארוף פרייטיק באַ-
 נאָכט צום גן-עדן; ער האָט אויך געקאָנט פון די שמערנס פון
 מענטשן זיערע נשמות אַראָפליענען, צוציען צו זיך, רידן מיט זיי
 דערנאָך אפלאָזן זיי ווידער אין זיערע גופים. די קבלה האט זיך
 פאַר זינס געהאט אויסגעברייט, דורכלויכטיק איז פאַר אים געווען
 דער קערפער פון די זאכן, ער האָט פאַר איינס געזען גוף, גייסט,
 נשמה; לופט, וואסער, ערד איז געווען פול מיט שטימען און זע-
 אונגען, ער האט געזען גאָטס ווירקן אין דער וועלט, מלאכים
 פלעגן קומען און שמועסן מיט אים, ער האט געוואוסט, אז און
 מעטוס איז פאראן א סוד, אבער פאַר אים האט דער סוד די
 אויגן געעפנט, האט זיך צו אים געמוליעט ווי אַ הונט אַ פאָל-
 גער, נסים האבן אף זיין וועג געבליט. דער בוים פון דער
 קבלה איז דורך אים דורכגעגאנגען, זיינע ווארצלען זיינען געווען

דער פירשט=ביסקופ פון ווירצבורג איז זיך געפארן בהרחה=
דיק איבערן געבענטשטן לאַנד. דער דיקער מאן, וואס איז געווען
באקוועט אָנגעשפארט אף די ווייכע קישנס פון זיין גוט באַספרונג=
זשינעמן קארעט, האט מיט נחת אריינגעאַמעמט דעם צארטן ריח
פון די ערשטע אויבס=פליסן; אַלץ איז געשוואומען אין יונגער זון,
פּוּכיק איז געלעגן און צערטלעך דאָס יונגע גרינס אף ערד,
בוים און קוסט. דער ביסקופ איז געפארן קיין שטוטגארט צום
טויף=טאג פון יורש עזר. ער איז געווען גוט אופגעלייגט. א פֿיין
לאַנד! א רייך, געבענטשט לאַנד! איצט איז דאס געווען פארויכערט
פאר רוים און פאר דער קאטוילישער קירך.

פרודריך קארל פון שיינבארג, פירשט=ביסקופ פון ווירצבורג
און באמבערג, דער ערשטער דיפלאמאַט פון דער קירך, וואָס די
קאטויליקן האבן אים גערימט ווי דעם וועלט=הכס און די עוואנגעלישע
האבן אים געזידלט און געלעסמערט און גערופן אים
המן און הורדוס און פאלשע שלאנג, איז געווען א גוטמוטיקער,
באַליבטער מענטש, דער אמתער וועלטמאן, אַ מקורב ביים ווינער
און ביים פּופסטלעכן הויף, א סך וועלט געווען, שמענדיק אין
באוועגונג, — האָט ער פון מענטשן ווינציק וואָס געהאלטן געווען
זייער שוואכקייט, גרייט זיי מוחל צו זיין; א לייטזעליקער אַבסאָ=
לוציום און אַ פּרייליך=גומער קאטויליציום האָבן לויט זיין מיינונג,
געקאָנט ראטעווען די וועלט. דער המון איז געווען טעמפ, גאריש
און פינסטער, דאָס איז געווען גאָסס רצון, גאָט האָט שוין אזוי
די וועלט איינגעשטעלט, און דער שכל איז מחייב, מען זאל דאָס
אָננעמען ווי אַ פאקט. עס איז געווען אַ צער, וואָס אויף דער
וועלט זיינען פאַראַן אזוי פיל צרות; נו יא, דאָס איז טאַקע אַ
שאַד, עס איז אָבער געווען גענוג פון מאל צו מאל ארויסצולאָזן
אַ זיפֿן דעריבער; שמענדיק זיין איינגעזונקען אין עצבות אָדער
מעשה עקשן קלערן, ווי אזוי ביים מען איבער אט דעם סדר פון
דער נאטור, דאָס איז אַן עסק פאר טיפשים און פינסטערע פאַנ=
טאזיאַרן, ער, שיינבאָרג, האָט זיינע בעסטע יאָרן פאַרבראַכט אין
איטאַליע, האָט זיך אויסגעלערנט זיינע דיפלאמאַטישע קונצן אין
ווענעציע, ער האט ליב געהאַט די ליכטיקע, דרומדיקע לופט, ער

זיך מתבודד געווען אפן ברעג נילוס, דער וואס האָט זיין חכמה
געבראַכט צו טראָגן קיין גליל און האָט מופתים באוויזן צווישן
מענטשן, דער וואס האָט זיין תורה קיינמאַל נישט פאַרשוועכט דורך
שריפט און פאַפיר, און דער וואס איז סודותדיק אזוי נעלם גע-
ווארן אפן ים כנרת אין אכט און דרייסיקסטן יאָר פון זיין לעבן.

מידל וואס האָט באדינט אין אכסניא. און זיין שווערער גוף האָט זיך געשאקלט צופרידן, און זיין פולער, קלוגער פנים האָט ארויסגעשטראלט נחת רוח אף אלץ וואָס ארום.

אַבער פארן לאַנד איז ער אויפגעגאנגען ווי אַ פלומיק רוי מע פולע לבנה, וואָס וואָגט אָן פורעניות. אוי ווי, דער נצחון, וואָס מען האָט אפגעהאלטן אין שמעטנפעלזער עסק, איז נאָר געווען אַ ליכט אף אַ וויל. איצט האָט זיך אַרויסגעוויזן, אז דאָס לאַנד איז געלעגן אין נעץ, וואָס האָט דאָס אַרומגענומען פון אלע זייטן. וואָס האָבן געהאַלפן אלע אויסריידענישן און אַפּ געהיטע באַוואַרענישן אַנטקעגן די טיילוואַניש-דורכגעטריבענע איינ-טייטש-קינדן פון די ווירצבורגער יודעס! און אפילו ווען מען איז דאס גובר געווען, ווען מען האָט זיי שוין אַפּגעפרעגט פונקט פאַר פונקט, האָט דאָך אויך גאַרנישט געהאלפן; וואָרום הינטער די ווירצבורגער איז געשטאַנען דאָס מיליטער, זיינען געשטאַנען די באַנגעמען פון הערצאָגס ארמיי. אויב דער איד האט צוגענומען דעם גוף און דאָס געלט, איז איצט געקומען דער קאמיויל און האָט געפרעסן די נשמה. קאמיוילציוס דאָס האָט געהייסן מפקיר זיין זיך אליין, מפקיר זיין די גאַנצע מענטשלעכע און פאַליטישע פרייהייט, דאָס האָט באַטייט מיליטערישער אפסאָלויטיום, לעכערונג פון אלע בירגערלעכע מעלות און מידות טובות, האָט באַטייט אַ מעמפער המון פון קנעכט און אַ קליין הייפל צעלאָזענע הויפלייט איבער זיי. קאמיוילציוס האָט באַטייט די כמשלה פון בעל-זכוב, האָט באַטייט לוקסוס, הוצפה, טיראַניע, זנות, פרעס-און-זויפעריי. און דאָס לאַנד האָט זיך געצאפלט ווי אַ וואַריס, אַבער עס איז געווען אַ צאפלען אָן פח, אָן האַפנונג, דער איד האָט געהאט גוט צוגעגרייט, האָט דער קאמיויל שוין געהאט אַ גרינגע מלאכה, פאַר-יאושט און מעמפ, איינגעשראַקן דורך דעם פרייצישן באַנעמען זיך פון באַצאמטע, דורך די קלעפּ פון די קאמיוילישע אַפיצירן, זיינען די בירגער געזעסן איינגעהויקערט אין די שיינקען און פאַר דעם אַקאַרשט אנגעקומענעם ווירצבורגער האָבן זיי געהאט נאָר אַן אַנג-מעכטיקן, חוקדיק מעמפן געלעכטער, אַט נאָט אייך! אַט זעט מען דאָך בפירוש! אַבער ווייטער האָט דער כעס נישט אַרויסגעוויזן זיך,

האָט זי אין ווירצבורג ווידער געפונען. זיין קאמפיליציום איז אים
געלעגן אין בלוט, זיין עסן און שרינקען, זיין שטיין און גיין איז
געווען קאמפיליש. ער האט געווען די קירד אזוי, ווי ער האט זי
געהאט איינגעוויגן אין אימאליע מיט אלע חושים. די זאמלונגען
פון וואטיקאן זיינען געווען א טייל פון דעם, די ווענעציאנישע
דיפלאמאטיע איז געווען א טייל פון דעם, אפילו די אלבאנער
בערג זיינען געווען א טייל פון דעם. אלץ, וואָס אין דער וועלט
איז געווען שיינס, — און דאָס זיינען, נאָם צו דאנק, געווען א
סך זאכן, מעסעס און קירכן און וויין און קונסטווערק און מלוכה
איבערקערענישן און א שיינע דרשה און א גוט געוויקסענע פרוי,
אלץ וואָס איז געווען ליכטיק און פריילעך, איז געווען רוימיש און
קאמפיליש. אָבער דאָס וואָס איז געווען דומפיק און פארמוכלט און
נעפלדיק און גרוי ווי שפינועס איז געווען עוואנגעליש, וואָסיש,
בראָדנבורגיש. ער האָט דעם פראָמעסטאנציום נישט פיינט געהאט;
וואָרום ער האָט קיין נאָך אף דער וועלט נישט פיינט געהאט.
אָבער ער איז אים געווען טיף דערווידער. אָם די גרוי, נישט
רע ליטורגיע, אָט די אָנפארביקע, פארפלאַנטערטע, פארנעפלטע
מעאַלאָגיע. דאָס איז געווען שלעכטע לופט, חכמה פאר גראַבע
יונגען, פוסטע פלאַפלעריי, אפילו די אפאָסטאָלן אַליין, ווען זיי
וואָלטן איצט געקומען צוריק, וואָלטן גאָרנישט נישט פארשטאנען
פון דעם, וואָס די דאָזיקע אזוי גערופענע מעאַלאָגן זיינען איבער
דעם זיך מתופה, אַטעמען האָט מען נישט געקענט אין אָם דער
פארדומפער, גראַער וועלט, אָבער געלויבט איז דער אויבער-
שטער! פון אָם די דאָזיקע היימלעכע שוואַבישע פעלדער ווערט
איצט דער נעפל צעריגען, ער, מרידריך קארל, האָט א סך מיט-
געהאַלפן צו שאַפן פארן לאַנד די ליכטיקע, קאמפילישע לופט,
וואָס פאָסט דעם א סך בעסער. איצט איז ער געפאָרן, בכדי צו
שוּפן א נייעם הערצאָג אין ריכטיקן גלויבן. אָם דאָס איז א פיי-
נע וועלט! עס איז דאָך א מחיה צו לעבן, און ער האָט פריילעך
אריינגעאַטעמט די מילדע לופט און ער האָט זיך געוויצלט מיט
זיינע קלוגע יועצים אין ער האָט געשאַנקען די קינדער אויף זיין
וועג מטהעות און ער האָט געקוקט מיט הנאה אויף דער שיינער

שטורעמט פאראויס, מיט דונער און בליץ און אין גרויסן גלאנק, איבער אלץ און איבער אלעמען, ווי ער האָט זיך דאס אויסגעמאָלט; ניין, זי איז געווען צונויפגעשטעלט פון לוי- מער קליינע שפיצלעך, זי האט געקעמפט מיט מיאוסע קונצן און מיט הינטערפּיסלעך, בקיצור, זי איז געווען נים מער ווערט פאר דער פרייהייט. סיי דאָ און סיי דאָרט האָט געשמונקען פון מויונט לעכער, אלץ איז געווען הוילע שמאטעס, מאַכט צי פרייהייט, אבסאָ- לומיום צי דעמאָקראטיע, עס איז נאָר געווען אַ בלישמשעדיקער צו- דעק, וואָס אונטער אים האָבן זיך אויסבאהאלטן מיאוסע, קליינ- לעכע, נארישע תאוהלעך און געפילכעלעך. איז שוין בעסער גע- ווען צו שטיין אף דער זייט, וואס מען געהער צו איר פון גע- בוירן. האָט ער זיך אָפגעווענדט מיט פאראכטונג פון הויף און האט געשטעלט זיין פאָרביסענעם, ערנסטן פאַנאַטיזם ווידער אין דינסט פון פאלק, פון פארלאמענט, פון די עוואנגעלישע.

אָבער צי מען האט אָפאָנירט ערנסט און זאכלעך און מיט וואָג ווי שטורם אָדער מיט פינסטערן פאַנאַטיזם ווי גיפער, אָדער מיט גראָפּע זידלרייז ווי די בורגמייסטערס יעגער און בעלאָן, אַ פעולה האָט דאָס געהאַט אַ קנאַפּע. אויף די פאַרשיידענע בפרטיות- דיקע רעקלאַמאַציעס, טענות, פעמיציעס, אונטערמעניקסטע רעזאָלו- ציעס פון פאַרלאַמענט פלעגט אָנקומען פון הערצאָגס קאַנצעליא- ריע אַ קורצער, עזותדיקער ענטפער, אָדער עס פלעגט גאָר קיין ענטפער נים זיין. פארקערט פלעגט מען הערן אין הערצאָגס נאָ- מען ביזע רייד: ער וועט לאָזן מארשירן אַ באַמאַליאָן גרענאַדירן פארן לאַנד-הויז און טאן מיט די שומים דארטן אינעווייניק, ווי עס האָט שוין איין מאָל געמאַן אַ הערצאָג פון ווירטעמבערג. אָפּטמאָלס האָט ער זיך אויסגעדרוקט, ער וועט באַלד אָט דער פאלשער און מורדישער הידרע צעטרעטן דעם קאָפּ. באַזונדערס איין רעקלאַמאַציע פון דער פאַרלאַמענטארישער קאָמיסיע איז גע- ווען אָנגעשריבן אין באַזונדערס שאַרפע און נים פאַרויכטיקע ווער- מער. האט קארל אלכסנדר געלאָזט זיך באַשמעטיקן פון געהיים- ראט פּיכטל, וואס האָט זיך גערעכנט פארן גרעסטן קענער פון דעם קאָנסטיטוציע-רעכט, די עקספּערטיזע, אז קיין לאַנד-פאַרטריי-

און אלע זיינען זיי איצט געזעסן, פונקט ווי דער קאנדיטאָר בענק מיט די חזירשע אויגן, גיפטיק ביזע, מיט די קעפ צווישן די אַקסלען.

די געהיימראטן האַרפרעכט און בילפינגער האָבן זיך שווער און קרעפטיק אַנמקענגעשטעלט קעגן דעם הערצאגס פלענער. אָבער אויב זיי האָבן עפעס געפועלט אפן אַדמיניסטראַטיוון וועג, האָט דאָס קיין גרויסן באַטרעף ניט געהאט. וואָרום זיי האָבן זיי= ער וואויל איינגעזען אז די סכנה איז געקומען פון אן אַנדער זייט, זי איז געלעגן אין דער קאמפּליזירונג פון דער ארמיי, און דאָס האָט מען ניט געקענט אָפּשטעלן. די ווירצבורגער הערץ, די יועצים פּיכטל און ראב, האָבן זיך צוגעקוקט צו די גיינג פון די וויר= מעמבורגער שטילערהייט, מיט פארגענוג, מעשה מבינים; זיי פלעגן אפילו אמאָל מיט איראנישער גומגינציקייט העפלעך לאָזן זיי כאַפּן אַ שאַנס. עס איז געווען שטיקאוו צו קוקן, ווי אָט די צוויי שווערע, פשרע פראמעסמאנען מאַטערן זיך, הארעווען; זיי, די קאמפּליק, האָבן געוואוסט, אז פאר זיי ארבעט די צייט, אזוי געוויס ווי עס קומט נאָך אפּריל מאי, אזוי האָבן זייערע פראיעקטן געמוזט פארווירקלעכט ווערן.

נאָר איין ערנסטע מפּלה האבן די קאמפּלישע געליטן, די עלפער=קאמיסיע פון פארלאַמענט האָט אויסגענוצט אַ לייכטע קריינק פון וויסענזיי, בכדי אַוועקצוועצן אפן ארט פונם צוויידי= טיקן מאן זייערען א מענטשן אַ זיכערן עוואנגעלישן און דעמאקראַט, דעם רעגירונגס=ראַט מאָזער, דעם פּובליציסט, וואָס האָט זיך אזוי שמאַרק געהאַט אויסגעצייכנט בעתן שמעטנפעלזער עסק, אזוי זיי= נען די עלף געזעסן, האבן געשמורעמט, געפּעסט זיך, געשאַלטן, מיט ווערדע און ערנסט האָט זיך איינגעשטעלט פארן לאַנד דער פרעזידענט שטורם, אין גראַפּע ווערטער און זידלערייען האָבן אויסגעלאָזן זייער כעס די בירגערמייסטערס פון בראקנהיים און ווינספּערג, פאַמעטיש און געהויבן האָט גערעדט מאָזער, ברוגז און מיט ביטול צו דער וועלט אין די ווינקלען פון מויל דער קאָנסולענט גיפּער, יא, גיפּער איז שוין מער ניט געזעסן אף די שטאַפלען פון טראָן, ער האָט איינגעזען; די מאכט האָט ניט גע=

געשריבן און גערעדט כסדר און א פולע, עס איז ניט געווען קיין
זאך פון טאג און פון אייביקייט, וואס אָן איר זאָל ער ניט
האַבן געפרואוּט זיין רייד-קונסט אדער זיין פען, באַ דעם אלעמען
האַט ער, וואס איז פריער געווען סקעפטיקער, דערנאך דעאיסט.
געפונען נאך צייט צו ווערן מיסטיקער און צו שמעלן זיך אין
דער ריי פון לומער, אַרנרט, שפענער, פראנקע.

דורך זיין ענערגישן און דרייסטן ארויסטריט אין שמעטנ-
פעלזער ענין האָט ער זיך קונה שם געווען און האט זיך איצט גע-
שפירט ווי דער בארופענער אויסלייזער פון ווירטעמבערג. זיך
שטיצנדיק אָף זיין רעטאָריק, האט ער באשלאָסן, גאָר פראָסט
און פשוט צו גיין צום הערצאָג, אזוי ווי נתן הנביא צו דודן, און
ריידן צו אים מיט קראפט, ווי מענטש צו מענטש, באזיכערט אין
דעם כח און דעם איינדרוק פון זיין פערזאן, האָט ער אויסגע-
בעטן פאר זיך אן אוידיענץ, ער איז אוועק צום הערצאָג צוגע-
גרייט אפן בעסטן אופן, פובליציסטיש, אַדוואָקאטיש, נביאיש,
אנגערדרולט און אין געהייבענער שטימונג, ווי א קאמעדיאַנט,
וואס איז צופרידן מיט דער גוט איינגעחורטער ראלע, וואָס פאסט
פאר אים. נאר די אוידיענץ איז זיך פארלאפן גאָר ניט ווי מען
האַט זיך געמעגט ריכטן. קארל אלכסנדר האָט אים אופגענומען
אין קעגנווארט פון זיסן. נאר מאָזער האָט זיך דורך דעם ניט
געלאָזט אַראפּשלאָגן פון וועג. ער האט גערעדט מעשה געלערנט-
מער, מיט טיפּקייט, מיט איבערצייגונג, געבראכט מאָראל-מעאָלאָ-
גישע באַוויון, ביישפילן פון דער הייליקער, פון דער אלטער,
פון דער נייער געשיכטע, האט אויסגעמישט מלוכה-רעכט מיט
פראקטיש-ריכטיקן, האט געבראכט משלים פון דער נאטור, בקיצור,
ער איז געווען זיכער, אז ער האָט פארבראכט די געמיטער. דער
הערצאָג און דער איד האָבן זיך צוגעהערט מיט קאפ; נאָך מער
דער הערצאָג האט איינגעהענטיק אָפּגערוקט אָן אַ זייט אַ שטול
וואס איז געשטאַנען אין וועג מאָזערן, האט איז אין זיין היץ און אימפעט
ארוםגעגאנגען אהין און צוריק איבערן צימער. אבער אז דער פובלי-
ציסט איז נאָך אן ערך צוואנציק מינוט ריידן געבליבן שטיל,
אופגעהויבן א האנט פאַרקיילעכט אין א שיינעם זשעסט, האָט

מונג טאָר ניט אַרויסלאָזן אַזעלכע רעזאָלוציעס און פראטעסטן.
וואָס אין זיי זאל אנגערידט ווערן דער כבוד פון פירשט. דער
מחבר פון אַזאַ שריפט פארדינט מען זאָל אים דעם קאַפּ אַני-
דערלייגן פאַר די פיס. אוידיענצן פון פאַרלאַמענטאַרישע דעפוטאַט-
ציעס באַס הערצאג האבן ניט געהאַט קיין בעסערע פעולה. דאָס
גראַפּע אופטערעמן פון בורגמייסטער פון בראקנהיים האט אַפילו
איין מאָל קארל אלכסנדר אזוי אריינגעבראַכט אין בעס. אַז ער
איז צו צום מאַן מיט דער כוונה אים צו לערנען דרך ארץ מיט
דער פלאכער זייט פון זיין שווער; קוים מיט צרות האָט דער
דערשראקענער דעפוטאַט זיך ארויסגעראטעוועט.

אזוי איז געווען דער מצב, בעת יאָהאַן יעקב מאָזער איז
אויסגעקליבן געווארן אין דער עלפער-קאָמיסיע אנשטאַט וויסנזוי.
ער איז געווען דער אינגסטער אין דער קאמיסיע, אָבער הגם ער
איז געשטאַנען ערשט אין אנהויב פון די דרייסיקער, האָט ער
דאָך שוין געהאַט אַ סך דורכגעמאַכט; ער איז געווען היציק, וויב-
טיק-מאַכעריש, מיט נסיונות פון אן אַוואַטיריסט, האָט ליב געהאַט
האַסטיקע, גרויסע ווערטער און פאַשעטישע זשעסטן, איז געווען
געניט מיט דער פערער, אַ ליידנשאפטלעכער פובליציסט, שוין אין
די יונגע יארן האט דער דאזיקער מענטש באַוווּן זיך אַנצושטאַפן מיט
ידיעות אן אַ שיעור, צו זיבצען יאָר האָט ער שוין געלאזט דרוקן
חיבורים, צו ניינצען יאָר האט ער דרייסיג און מיט באַוואוסט
פון זיין ווערדע זיך צוגעמאַכט צום הערצאג לודוויג עפערהאַרד
און איז געווארן אויסערארדנמלעכער פראפעסאר אין מינינגען. צו
צוואנציק יאָר האט ער זיך אריבערגעכאַפּט צום ווינער הויף, איז
געווארן רעגירונגס-ראט, האט זיך צוגערוקט צום קיסר, בכדי זיך
צו זיכערן קעגן אינמריגעס, האט מען אים צוריקגערופן קיין
וויימעסבערג. מען האָט אָבער מיט דעם עקשן און בעל-גאווה ניט
געקאָנט דורכקומען, איז ער אוועק קיין פרייסן, איז געווארן רעק-
טאר פון אָפּגעלעגענעס און אפּגעלאזענעס אַניווערסיטעט אין פראנק-
פורט אף דער אָדער, האט אָבער באלד אוועקגעווארפן די דאָ-
זיקע אריבע שטעלע און האט זיך אומגעקערט אונטער קאַרל-
אלכסנדר קיין שטוטגאַרט, בעת אלע די דאזיקע יארן האט ער

שום שנימן און זילבערנע קנייטשן וועלן ניט בלייבן אפן לייב פון איר דורכלויכט. אבער מער ווי די דאָקטוירים האָבן אַף איר גע=ווירקט באַרואיקנדיק די רייד פון דער אלטער פאַרבאַרע האַלציכע, וואָס האָט מיט גוואלדיקן וויסן און אויטאריטעט באשטעטיקט די רייד פון די דאָקטוירים. בכלל האָט מאַריע אויגוסטע געפונען די סימאָציע העכסט קאָמיש. משיקאָו און אמיוירט האָט זי באַטראַכט דאס מענטשל. וואָס זי האָט געבראַכט אַף דער וועלט. א קליינע קייט צו זאגן! — זי האָט געשאַנקען דעם לאַנד א יורש עצה, זי האָט זיך באַקוקט נייגיריק אין שפּיגל מיטן ברייטן גילדערנעם ראם: איצט איז זי מאַקע געווען אין דער אמתן לאַנדס=מושער, קוריאָו איז דאס געווען, אמת קוריאָו. קארל אלכסנדר האָט ניט געוואוסט רעכט וואס ער זאל זאגן; ער האָט זי באשאַטן מיט מתנור, וואס האבן באַוויזן מער דעם גוטן ווילן, ווי דעם פיינעם מאַקט פון געבער. דערנאָך, אַז זי האָט שוין געמעגט אופנעמען געסט, האָט זי געשיקט די פליסנדיקע אויגן איבער רעמכינגען איבער ריאָל, האָט זי געקוואלן פון דער אומבאהאַלפנקייט פון די הערן, וואס, זייער ווייט פון קינדער, האבן זיי איבער געוואלד ארויסגעקוועטשט פון זיך באַוואונדערנדיקע פראַועס מכה דעם ניי=געבארענעם.

און דער פירשט=ביסקאָפּ פון ווירצבורג האט געטויפט דעם פרינץ=יורש פון ווירטעמבערג און מעק, גראַף יורש פון מעמפּעל=גארד, גראַף=יורש פון אוראד, יורש פון היידנהיים און פאַרבאך א. א. וו. א. א. וו., אפן נאָמען קאַרל אייזשען. און די האַרמאָסן האָבן געקנאלט, אין די גלאַקן האבן גע=קלונגען. פאראד=סעודה, פיערווערק, פאַר אַ גליקוואונש האָט מען געטיילט געבראמנס, פאַר אַ „גאָט העלף“ האָט מען געגעבן וויין. אין הגם דאס פאָלק האָט געשאַלטן דעם קאמפּילישן יורש=עצה, איז דאָך באלד נאָך האלבן מאַג שוין ניט געווען געבליבן קיין איין ביסן געבראמנס, און פון די אַן אַ צאל גוואלדיקע פעסער איז קיין לעק וויין שוין מער ניט געווען.

דער הערצאג אים א קלאפ געמאן אפן אקסל און געזאגט: ווען דאס קינד וואס די הערצאגין ריכט זיך אף דעם, וועט זיין א אינגל וועט ער מיט אים מוזן לערנען רעמאריקע" זיס ווידער האָט געמאכט אייניקע באַמערקונגען מכה דעם אינטערשייד צווישן דייטשער און וועלישער דעקלאמאציע. און אז דער פאַרשווייגער פובליציסט איז אַ געפלעכטער אוועק פון דעם אין זיך שטיי= כלענדיקן הערצאג, האָט ער געמוזט מודה זיין: "ארים לאַנד! אַרים פאמערלאַנד! דיר קאָן אפילו אײַך נים העלפן!"

בכּן, האָט דער ווירצבורגער געמעגט מאַקע שמעלצן זיך פאַר נחת, איצט אריינפארנדיק קיין שטוטגארט. דאָס וואס דער פרינץ יורש פון שוואַבן ווערט געטויפט אונטער אזא גינסטיקן מזל, איז געווען א נצחון פין קאטויליציזם ווייט איבער די גרע= ניצן פון ווירטעמבערג. איז מאַקע די טויף אָפגעריכט געווארן מיט גרויס פאַראד און מיטן אנטייל פון אַ סך קאטוילישע פירשמן, און אַדללייט. דער פויפסט האָט פאַ דער געלעגנהייט געשיקט דורך א שליח מיוחד דעם ריטער=קרייץ פון מאַלטער ארדן פאַר דער הערצאגין. אין גאָר דער וועלט זינען נאָך צוויי דאַמען געווען באַפוזט מיט אים דעם ארדן, די קעניגין פון שפאניע און די פירשמן אומשעלא אין רוים.

מאַרע אויגוסטע איז זיך געלעגן קאָקעטיש, דאס פאַסטעל= פנים אינגאנצן דורכזיכטיק, אין איר ברייטן פאַראד=בעט. אונטער איר צוקאָפנס איז געלעגן די קמיע, וואס זיס האָט איר געגעבן, מיט די פרימיטיווע סטראשנע פויגלען און מיט די קאנטיקע, אויסטערלישע אותיות, הנס איר גלח האָט דאָס געהאַט פאַר= באַטן; זי האָט צוגעשמיכלט מעשה קינדס, ווען זי האָט א טראכט געמאן, ווי וואלט ער דאָס געברענגט פון כעס, מאַמער וואלט ער דאס געוואוסט. זי אליין איז געווען זיכער, אז נאר די קמיע האָט זי געראטעוועט; ווארום דאָס האָבן איז געווען א שווערס און א וויטאקדוקס, איצט, אז דאָס איז געווען פאַרבוי, האָט זי שמארק מורא געהאַט, אז זי זאָל נים זיין מיאוס געוואָרן אף שמענדיק, און די מעדיקער דאָקטאָר ווענדעלין ברייער און דאָקטאָר געאָרג בורקהארד וועגער האָבן געמוזט איר כסדר פאַרויכערן, אז קיין

זיך אויסגעמאָלט, אז אַזאָ בלומרשמע פאַסיווקייט איז אַ צוגרייט
פאַר עפעס אַ גרויסן קלאַפּ.

אויב דער הערצאָג האָט ניט געשפּירט, אז עס פעלט אים
אויס געלט, וויל דער איד האָט זיך געהאַט צוריקגעצויגן, האט
ער דאָס געהאַט צו פאַרדאַנקען דעם קורפּאָלצישן ראַט, וואָס ער
האָט איצט געהאַלטן באַ זיך, דעם דאָס באַרמעלעמי פאַנקאַרבאַ.
מיט ווילדער זשענדעקייט האָט אָט דער מאָגערער מענטש מיטן
בלאָ-רויטן אויסגעדאַרטן פנים זיך אַ וואָרף געמאַן אויף אלץ,
וואָס ויס האָט אַרויסגעלאָזן פון די הענט, האָט זיך פאַרהאַקט
פעסט, מיט גריטצאַרן, ווי אַף אייביק, אין יעדער פּאַזיציע, וואָס
יענער האָט באַפּרייט, האָט איינגעשלונגען גלוסטיק אלץ, וואָס
יענער האָט אַרויסגעלאָזט פון זיינע ציין. די שווערע, שטאַרק
פאַרפלאַנטערטע און פאַרצווייגטע פינאַנסירונג פון קאַטוילישן פּראָ-
יעקט האָט ער נענומען כמעט אין גאַנצן אַף זיך; דערמיט איז
צו אים אין די הענט אַריין די אויבערשמע הנהגה פון די מלוכה
ענינים, ער איז אפילו אַריינגעדרינגען אין עצם גבול פון דעם
אידנס ממשלה, אזוי אַשטייגער די מעשה מיטן מאַכאַק-מאַנאַפּאָל.
לויט זײַס אינציאטיוו האָט אַ אידישע קאָמפּאַניע נאָך פאַרשידענע
האַלבע עקספּערימענטן געגרינדעט אין לודוויגסבורג אַ מאַכאַק
פאַבריק, די געוועלשאַפט האָט געאַרבעט מיט גרויסע מיטלען
און מיט אַ ווייטן אויסקוק, האָט געעפנט פילעס אין שטומגאַרט,
טיפּינגען, געפינגען, בראַקעייס, האָט זיך אַריבערגעכאַפט אַף יע-
נער זייט גרענעץ, האָט באַרמעלעמי פאַנקאַרבאַ אונטערנעמער
פון קורפּאָלצישן מאַכאַק-מאַנאַפּאָל און מומחה אין די דאָזיקע
פּראָגן, געמסרט דעם הערצאָג, אז דער אָפּצאָל, וואָס די
דאָזיקע אידן טראָגן אַריין איז אַ צו קליינע און האָט אָנגעבאַטן מער.
זײַס איז אָפּגעטראָטן אָן אַ קאַמף, גלייך באַס ערשטן אָנפאַל, האָט
פאַרגיטיקט מיט גרויסע הונקת זיינע אידישע שותפים, האָט אַ-
בערגעלאָזן די גוט איינגעאַרדנטע פאַבריק דעם פאַרחידושטן,
צופרידן שטייכלענדיקן פאַרטוגעוין.

אויך דאָס געוועלשאַפטלעכע לעבן, וואָס האָט פריער אזוי
ווילד געשמורעמט ארום אים, האָט ער געלאָזט איינשמילן, עס

בעת אַט די אלע פארארן האט זיך געהאלטן פארוקט אין זיין
ווינקל פריער האָט ער זיך שטאַרק צוגעהנפּעט צום ביסקאָפּ און צו
די ווירצבורגער הערן; איצט האָט עס כּמעט געקאָנט דוכטן, אַז
אַז ער מיינט זי אַזוי מיט אַ כּיוון. דער קאמפּילישער פּראיעקט
וואָס איז איצט געווען דורכאויס דער צענטער פון דער שוואַבי-
שער פאליטיק, איז געווען אין גאַנצן אין די הענט פון די ווירצ-
בורגער דיפּלאמאַטן און פון די מיליטער-לייט. די הערן האָבן
זיך געריכט, אַז זיי וועט קאסען אַ סך מי און פיל קונצן און
אויסריידן, ביז זיי וועלן דעם פינאַנס-דירעקטאָר קאָנען אָפּשטופּן
אַן אַ זייט. איצט האָבן זיי פאַרחידושט געווען, אַז ער אליין היט
זיך אָפּ נישט אָנצורירן קיין נאָך וואָס האט אַ שייכות מיט אַט
דער פּראָגע. זיי האָבן דאס נישט פאַרשטאַנען. האָבן געמיינט, אַז
דאָ שטעקט עפּעס אַ שפיצל, האבן משער געווען, אַז דער איד
אינטריגירט דירעקט באַס הערצאָג. אָבער אויך צו קאַרל אלכסנדר
פלעגט זיך קומען נאָך דעמאָלט, ווען מען פלעגט אים רופן.
דער הערצאָג איז געווען שטאַרק נישט אופגעלייגט; ער איז
געווען אין כּעס, וואָס ער האט אין דעם עסלינגער פּראיעקט גע-
מוזט מאַן צוליב דעם אידן, צום שפּאַט פאַר גאַנץ דייטשלאַנד
און באַ יעדער געלעגנהייט פלעגט ער ווייזן זיין אַ ברוגז, צע-
רייצטן פנים. זיך ווידער איז נאָך נישט ווי זיין שטייגער, געבליבן
איינגעהאַלטן און רואיק און האָט גאַרנישט נישט געטאָן, בכדי ווי-
דער צו געווינען דעם צומרוי פון פירשט.

ער האָט זיך שטריינג באַגרענעצט מיט דער פארוואלטונג
פון די פינאַנסן. פריער פלעגט ער, ווי דער פינאַנס-דירעקטאָר,
קאנטראָלירן יעדער קלענסטע רעדל אין מלוכה-אפּאַראַט, וואָרום
סוף כל סוף איז דאָך אלצדינג געווען געבונדן אַזוי אָדער אַז-
דערש מיט געלט. איצטער האָט ער גענומען אָפּשטופּן כּמעט
אַלץ, וואס מען האָט אים פאַרגעלייגט, ווייל עס געהער זיך נישט
אַן מיט זיין רעסאָר. די לייט פון דער רעגירונג האָבן אָף אים
געקוקט מיט חשד, האָבן גענישמערט נאָך זיינע פאַרבאָהאלטענע
געפערלעכע מאַטיוון, האָבן זיך געשפּירט נישט גוט, ווייל זיי האָבן

גערלישן מער אין און גרויסן גלאנץ ווי פריער, אפשר האָט מען ארום אין פאָלק שוין געשפירט, אז זיין האנט איז מער ניט די איינציקע באס רודער פון דער רעגירונג; אָבער די קליאטשע אַסיאָדאַט האָט געשפירט, אז איצט איז זי פאר אים אנדערש ווי זיין בוגר און זיין צירונג, אז איצט האָט ער אירע אויגן געזען, אז ער האָט איצט געמערקט, ווי איין לעבן איז געפלאָסן אין אים און אין איר.

קורץ נאָך דער מעשה מיטן מאַכאַק=מאַנאַפּאָל, בעת אין שטוטגארט און אין לודוויגסבורג האָט מען געארבעט מיטן גאנצן ברען איבער דעם קאָמונילישן פראָיעקט, זיך געסודעס מיט אנדערע רע קאָמונילישע הויפן און פירשטן, געשלאָסן מיליטערישע אָפּ=מאכן, געסטארעם זיך צו מאַכן דער לאַנדס=פאַרשטייערשאַפט א שולעכטע מערכה באס קיסר און פא דער רייכס=רעגירונג, צו באַגרייפן די עוואַנגעלישע הויפן, בעת פאַנקאַרבא האָט, אויסשפירט דיק נאָך נייע געלם=קוואלן, זיך אלץ מער אריינגעריסן אין דעם אידנס געשעפטס=קרייז, האָט אָט דער רעסענישפולער מאַן פלוצים זיך אָפּגעזאָגט פון אלע געשעפטן, האָט גענומען זיך אורלאפן, אָנגעטרויט דאָס וויכטיקסטע דעם ניקלאס פעפלע און אליין האָט ער פארלאָזן די הויפט=שטאט אָן יעדער באַגלייטער, און מען האט ניט געוואוסט, וואוהין איז ער אוועק.

ער איז געפאָרן קיין הירזא, אָפּ אָט דער איינזאמער נסיעה האָט ער אין זיינע אייגענע אויגן אויסגעזען גוואלדיק אידל און געהויבן, זיך פארצושטעלן, אז מיט איין איינציק וואָרט, מיט איין איינציקער אופדעקונג וואלט ער געקאנט דעם הערצאָג ארי=בערציען אינגאנצן אָפּ זיין צד, שטעלן זיך אין סאמע מיטן פון קאָמונילישן פראיעקט, צוריקשטופן די רשעותדיקע בייזגייטער אין דער פערזענליכע, זיך פאַרצושטעלן, אז ער עפנט פשוט און די הענט און לאָזט ארויס ווי אָפּפאל דאָס מיט מי דערגרייכטע, דאָס איינציקע, דעם לעצטן ציל, וואס גאָר די וועלט שטרעבט צו אים, ווי אידל איז ער, ווי יענעוועלטיק, ווי גרייט צו קרבנות! און ער האָט אָפּ זיין פנים אָנגעמאָן ערנסטקייט, אָפּגעווענדקייט פון דער וועלט, כהונישע פייערלעכקייט, און ער האָט באפוילן

האָם איצט געטראפן. ער פלעגט אנהויבן אַ פלירט און אַוועק-
ווארפן אים פארן ציל מיד און געלאנגווייליקט. צווישן די אָן אַ
צאָל פרויען פון זיין בעט, וואס ער האָט זיי פארלאזן, וואס ער
האָט צום טייל פאַרגעסן, זינען געווען אַוועלכע, וואס האבן מיט-
געמאכט יעמטוידן שפאט, וואס האָט אים באַשמוציקט. געווען
אַוועלכע, וואס האבן געהיט די איבערלעבניש ווי עפעס קיצלדיקס,
פאַרבאָטן-שיינס, ווי אַן ערך אַ צירונג, וואָס מען מעג זי אָנמאן
ליידער, נאר אין פאַרשלאסענעם אלקער פארן שפיגל, און זיי
פלעגן שווייגן, ווען מען האָט פון אים גערעדט. געווען אַוועלכע
וואס פלעגן שטיין באַ זיין וועג, ווען ער פלעגט פאַרבירייטן,
שמיכלען מיט גרויסע אויגן, פלעגן שטיין, ביז ער פלעגט פאַר-
שווינדן פון זייערע אויגן, אין האָבן צו אים קיין מענות ניט גע-
האַט, וואס ער האָט זיי אַזוי גיך אַוועקגעווארפן, זיי פלעגן אים
דאנקען אלע מאָג פאַר יענע קורצע שעה, זיי האָבן געהיט זיי
אַ טייערן אוצר די יוערטער, וואס ער האָט געהאַט געזאגט
ווער ווייס צו וויפיל און זיי שוין לאנג פאַרגעסן.

ארום יענער צייט האָט יוסף זיס זיך גענומען צוקוקן צו
זיין דינער און סעקרעטאַר ניקלאס פעפלע. ער איז אלע מאָל
געווען גוט צו אָם דעם פעטן, רואיקן, פאַמעלעכדיקן און פליי-
סיקן יונג, ווי מען איז גוט צו אַ מענטשן, וואס מען קען אים
אויסנוצן און פארלאָזן זיך אַף אים. אָבער איצט האָט זיס צום
ערשטן מאָל באַמערקט, אַז דער דאָזיקער מענטש האָט, חוץ דעם
וואס ער טויג צו אַ סך זאַכן און מען מעג אים געטרויען, נאך
אַנדערע איינגשאפטן, אַז ער האָט אויך געפילן און איבערלעבנישן,
וואָס האָבן ניט קיין שייכות צו זיין בעל-הבית. ער האָט מחמת
דעם קיין סך אַנדערש גערעדט צו ניקלאס פעפלע. עס וואלט
גאָר ניט געווען מעגלעך, צו ריידן מיט אָם דעם בלאַסן, פעטן
ינג אַ וואָרט מער, ווי ווייס עס איז נויטיק צו דער זאך. אָבער
זיין טאָן איז געווען אַנדערש, זינע אויגן האבן אַנדערש צו
אים געקוקט, זיין האַלטונג איז געווארן ווי פון מענטש צו מענטש.
אויך די קליאַטשע אַסיאַדאַ האָט געשפירט, אַז איר בעל-
הבית איז געוועסן אַף איר ווי אַן אַנדערער. אפשר איז ער ניט

גלאנץ וואָס אים קומט על פי רעכט? וואָס וועט זיין ווען ער
 צעשניידט איצט די שמריק, וואס ציען אים אראפ כסדר צו די
 דערנידעריקטע, ווי נאָר ער פרואווט ארופצוקלעמערן איין שמאפל
 העכער? ווען ער רייסט אַראָפּ פון זיך די שמוץ און די פאראכט-
 מונג פון המון, וואס איז צוגעקלעפט צו אים ווי צו א אידן? ווען
 ער נעמט זיין שיין קינד בא דער האנט, שילט זיך ארויס פון
 דער מאַסקע ווי דער אראפישער קאליף אין טרעט אפיר
 שטראלנדיק פאר זיינע עזותדיקע געגנער, אזוי אז דער שמיכל
 זאל זיי פארגיין, ער, ניט נאָר דער ערשטער לויט זיין זשעני,
 נייערמ אויך קריסט און געפאָרענער אדלמאַן?

האַפּערדיק האָבן זיך געהויבן די טולפן אין זיינע חלומות,
 דאָס הייז איז געלעגן ווי א ווייסער קוב אונטער דער זון, ווי
 שאטנס האָבן זיך געמיניעט הינטער זיינע רעיונות די אויסטער-
 ליטש פאָרמען פון די מאַגישע פיגורן, די פירקאָנטיקע אותיות פון
 אלף בית, סכעמאטיש איז געשטאַנען דער הימל-מענטש, און דער
 קבלה-בוים האט געבליט.

זיין פאטער, אין הויז געלעבט, אין שאַנד פארדארבן, אין
 קלויסטער געשטאַרבן, נו יא, אים האָט דער מזל ניט געשפילט,
 דאָס לעבן האָט אים פון זיך אפגעשמויסן, ער האָט קיין הצלחה
 ניט געהאט, וואס האָט ער אנדערש געזאלט מאן ווי יאגן זיך
 נאך זיין נשמה? וועמען עס גילט ניט אָפּ, דער מזל זיך פאר-
 קריכן אין ווינקל און פארטיפן זיך אין זיך, מיט אים, זיסן, איז
 די זאך אנדערש, אים האָט אָפּגעגאלטן, צו אים טוליעט זיך
 דאס לעבן, חנפעט זיך צו, איז אים נכנע, אונטערטעניק, פאלגעוודיק,
 ער הויבט אופ די אויגן, פאַר אים שטייט דער פעטער,
 וואס איז דאָס, ער האָט אים געכאפט? דער קריכער, דער אויס-
 קוקער, וואס יאָגט זיך נאָך אימליכן געדאנק, וואס ער זאל דער-
 נאך אים קענען מיט חזק פארהאלטן, אָך, ער וועט שוין קיינ-
 מאל ניט קאנען לעבן אזוי גרינג ווי פריער, אויב ער וואלט גע-
 מאן דאס, וואס איז נאטירלעך און וואס ער האָט דאָס פולע
 רעכט דערצו, ווען ער זאל זיך אנטפלעקן ווי א קריסט, וועט
 ער דאָך שטענדיק שפירן ווי א קעלט אין אַקן די פאראכטמונג

זיין פלינקען. עלעגאנטן קערפער צו זיין געהויבן פאמעלעך. און
די אומרוואיקע, פליענדיקע אויגן זיינע האָט ער געהייסן קוקן
ערנסט און פארטראכט.

ער פלעגט געוויינטלעך אויסקלייבן פאר זיין באַזוך צייטן,
ווען ער האָט געמיינט, אז דער מקובל איז אין דערהיים נישט,
האָט ער איצט דוקא געזוכט אים צו טרעפן. וואָס דאָס קינד
האָט זיך צו אים געמוליעט מיט איר גאַנץ מהות, דאָס איז גע-
ווען זעלבסטפארשטענדלעך, דאָס האָט אים דאָך געקומט ווי זיין
שכר. הגם באלד אין דער ערשמער רגע פון פאָטערס אָנקום
האָבן זיין פנים, זיין שמים, זיין האלמונג באוויזן נעמין אן אי-
בעריקס מאָל, אז דעם מאָגיסטערס חשדים זיינען מאַפלט פיסט
און אָן מעם, נאָר זיין נייע מאַסקע האָט זי אַ ביסל פאדמיולט.
זי האָט געזען דעם פאטער, ווי שמשון וואס שלאגט די פלשהים,
ווי דוד וואָס טויט גלית. זיין נייער פנים האָט דערצו נים גע-
פאסט רעכט, און לייכט ווי אַ שאַטן, אָבער כסדר ווידער אמאל
און ווידער אמאל, האָט זיך אריינגערוקט קינדלדיק און קלעמענדיק
אן אנדער בילד, דאָס בילד פון אַבשלוט, וואס היינט מיט זיינע
לאנגע האַר אף די צווייגן, און די שטריכן פון זיין פנים זיינען
די שמריכן פון פאָטערס פנים.

זיסן האָט עס שטארק פארדראסן, וואָס דער מקובל האָט
אים נים אָפגעגעבן דעם כבוד, וואָס עס האָט אים איצט
בפירוש געקומט. איין מאָל האָט רבי גבריאל צו אים געזאָגט: "די
האָסט איינגעזען, אז דו מוזט זוכן דעם וועג; דאָס איז עפעס.
אָבער דו האָסט נאך נים דעם וועג".

אין דער שטילקייט פון ווייסן הויז מיט די בלומען-טערא-
סעס האָט זיס גענומען דעם גורל פון זיין פאָטער אין האַנט,
באטראכט אים, געדרייט אים אהין און אהער. אין דער צייט פון
ליידיק גיין האָבן דעם אומבארוטן מאן אָנגעכאַפט די אַלטע
גלוסמונגען, ווען ער זאָל איצט ארויס מיט זיין פאָטערס יחוס,
ווער האָט אים געמעגט זאגן אַ שלעכט ווארט דערפאר? ער האָט
גענוג באוויזן אז ער קען זיין אן ענו: צי האָט ער נים דאָס
רעכט נאך אַזא פראווי אַרויסצושווימען פון דער עניוות צו דעם

אויך דאָס באַרמעלעמי פּאַנקאַרבאָ האָט שוין אַ לינגערע
 צייט געהאַט אַ שאַרף אויג איבער דעם האַנדל פון ויס מיט
 מיינערע שטיינער. האָט ער דעם הערצאג דערציילט, און דער
 איד קויפט איין די דאָזיקע שטיינער אפּן הערצאָגס נאָמען. אפּן
 וועלט מאַרק ביימין זיך די פרייזן זייער שטאַרק; ווען די מקחים
 פאלן, דעמאָלט דערקלערט ויס, אפּטמאלס אין אַ יאָר אַרום, און
 די צו-מיינער געקויפטע שטיינער געהערן דעם הערצאָג; שטייגט
 אבער דער פרייז, דעמאלס זיינען זיי זינע, קומט אויס, און גאָר
 די ריזיקע וואָרפט דער איד אַרויף אפּן הערצאָג, דעם הויזק מוז
 טראָגן דער פירשט, דעם ריוח אָבער נעמט דער איד צו פאַר
 זיך. צום גרויסן פאַרדראָם פונם פאַרמוגען האָט אָט די מעשה
 אפּן הערצאָג קיין שום איינדרוק ניט געמאַכט; ער האָט נאָר
 גלייכגילטיק באַמערקט, אַז דערפאַר איז דאָך ויס אַ איד, און
 איבעריגנס וועט ער ווייטער זיין פאַרויכטיקער. צו מאַכן דערפון
 אַ גרעסערן וועזן איז דער הערצאָג לחלוטין ניט געווען נומה.
 מערקווירדיק איז און עס איז געווען גאָר אַ קלייניקייט,
 וואָס איבער דעם האָבן ויס' קעגנער דערלעבט זיין מפּלה. דאָס
 איז געווען אַזא מעשה, דער פינאַנס-דירעקטאר האָט איינרגעגולירט
 די קוימען-קערערין אין נאָמען פון דער מלוכה; קעגן אַ באַש-
 טימטן אָפּצאל האָט די מאַכט באַדארפט רייניקן די קוימענס.
 די דאָזיקע באַשטימונג האָט דערוועקט אומצופרידנקייט און גע-
 לעכטער, און דער קאָמערדינער גיפּער האָט צוגעשארט דעם
 הערצאָג אַ פאַסןקויל איבער דעם, אַ מיאָס אילוסטרירט בלעטל
 מיט דער אופשריפט: „אונטערטעניקער דאַנק פון אַלע מכשפות און ניט-
 גוטע דער אידישער העקסעלעניץ איד יוסף ויס אָפּנהיימער, צו-
 גויפּגעשטעלט אין אַלעמענס נאָמען און אונטערגעטראָגן פון דער
 עלטערבאָבע פון דער נאָכט-ליבנדיקער חברה, דער ציגיינערין
 פון עין-דור".

בעת דער הערצאָג האָט געלייענט דאָס דאָזיקע בלעטל,
 זיינען אים איינגעפאלן די אמאָליקע זעאונגען. ער האָט זיך געווען
 שפּאַנען אין רעטענישפּולן, געבונדענעם טאַנץ, ער האָט געהערט
 די ברומענדיקע, ברוגע שטים פונם מכשף, ער האָט געהערט,

פון דאָזיקן לעכערלעכן, שלעכט געקלידטן פארשוין. אַך, ווען מען קאן לעבן אזוי ווי פריער! נעמען דעם מאג, ווי ער געפאלטן צוליב וואס אים די נארישע, איבעריקע דרינגענישן ווען ער וואלט נאר אים געקאנט ארויסציען פון פלוט, אָם דעם גיפטיק-זיסן, צוגעפילטן נסיון, וואס שפארט ארויס פון אָם דעם הויז, פון יענעוועלטיקן און פון עניוה און פון נזירות.

נעמי איז געקומען. און באלד האָט ער זיך אריינגעכאפט אין זיין מאַסקע פון שטילקייט און געהויבנקייט.

בעת ער איז אזוי ארומגעשלידערט געווארן אַהין און אַהער צווישן קראמפנדיקער, בארימערשער עניוה און צאפלידן גלוסט נאך טועכץ און כבוד, איז אומגעריכט אנגעקומען ניקלאס פעפלע, געבראַכט די בשורה, אז א קאָמיסיע פון הערצאג באשטימט האָט געלייגט אַן אַרעסט אָף זיס ביכער און קא-סעס בכדי זיי צו רעווידירן. עס איז פאראן אַ גרויסער חשד אפן פינאַנס-דירעקטאָר, אז אין מלוכה און פרייזאט-ענינים האָט ער אפגעטאן א סך פאלשקייטן, עס איז באפוילן געווארן א קרי-מינעלע אויספארשונג.

זיס' שונאים האָבן אויסגענוצט זיין אָפּפאַר צו א גרויסן אָנפאל, גומע פריינט, וואס מען זאל זיך קאנען אָף זיי פארלאזן. האָט ער מער נישט געהאט. דער הויף-קאנצלער שעפער, דער געהיים-ראט פאז זיינען אָפן אריבער אפן צד פון דער קאמפיל-שער מיליטער-פארטיי און זיינען אָף אים אנגעפאלן אָפן פאר אלעמען. דער פרעזידענט פון די מלוכה-מאַיאָנמקעס לאַמפרעכטס האָט צוגענומען זיינע אינגלעך, וואס האבן בא זיסן געדינט פאר פאזשן. מיטן אויסרייד, אז זיי זיינען שוין צו פיל אויסגעוואקסן. רעמכינגען, ביידע ריידערס, דער גענעראל און דער מאַיאָר, די פולקאווינקעס לאַובסקי און טאָרנאקא, דער קאמערדינער ניי-פער האָבן אלע ווילע צוגעמראגן דעם הערצאג נייע מעשיות אפן אידן. אין דער סוויטע פון קאַרל אלכסנדר האבן נאר ביל-פיגער און הארפרעכט נישט גענומען קיין אנטייל אין דער אינ-טריגע. זיי זיינען די יעוואיטישע משולחים געווען נאָך מער דער-ווידער ווי דער איד.

זען האט ער מער דעם שטיינערנעם מאסיגן פנים דעם פעמערס.
 נים געמראכט האָט ער מער מיט קיין איין געדאנק. צי פון די
 מריב-גראַע אויגן קוקט אָף אים ארויס חוץ אדער צער. האָט
 גיך און גרינג אויסגעווישט פון זיין באוואוסט דעם מידלס פרוי-
 ער. וועגן איין ואך נאר האָט ער געמראכט, זיצנדיק אפן פערד.
 אין וואגן. געדרייט דאָס אַהין און אַהער פון אלע זייטן: וואס טוט
 מען? וואָס טוט מען איצט? נאָריש איז דאָס געווען, אַ משוגעה.
 דאָס וואָס זיינע געגנער האָבן דאָ אָפגעטאָן. אים צו האַלטן פאַר
 אַזאַ שוטה. אַז מען וואָל אים פון זיינע פאַפירן קענען אונזווייזן
 דעם קלענסטן פעלער! גולמים זיינען אָט די גוים. אָן אַ נאָך אָן
 אַ חוש הריח. ער האָט געמוזט אַ שמויכל מאַן: ניין, צו זי גע-
 הער ער באמת נים.

ער האָט געהשכונט. געפינען הייבט דאָס, וועט מען גאָר-
 נישט. וואָס וועט מען דעמאָלט מאַן מודה זיין. אַז מען האָט אים אָן
 עולה געטאן? קיין מאָל נישט. מען וועט זיך אָנכאַפן פאַר עפעס אַ
 פאַרמאָלער קלייניקייט, אים געבן אַ זאָנפטן אויסרייד פון וועגן
 אַ פאַר די האָר צוגעשלעפטן פאַרס-פעלער. ערנסטער אים צו
 פאַרשעפען האָט דאָך מסתמא קארל אלכסנדר גאָר אין זיינען
 נים געהאַט. ער האָט געוואלט אים מער נים געבן אַ לעקציע.
 אים באַווייזן, אַז ער מאָר זיך נים פילן זיכער. בכּן, וועט מען
 אָפקומען מיט אַ מילדן אויסרייד. פאַר אים וואלט געווען דאָס
 קליגסטע נים צו אַמפערן זיך מיט דעם לייכט צערייזשן הערצאָג.
 צוגעמען שטילערהייט דעם זאָנפטן טאַדל, דערנאָך אָבער נעמען
 פעסט אין די הענט אריין די געשעפטן, אָפצירעכענען זיך מיט די
 שונאים, מיט אַלע מיטלען זיך אריינצושטופן אין קאמפילישן פראָ-
 יעקט.

דאָ איז ווידער געווען די זעלביקע מעשה: פאַרוואס תיכף
 נים ארויסצומערעמן מיט זיין יחוס?

ניין, ניין, דאָס וואלט געפאסט פארן פריערדיקן זיס. איצט
 אָבער, ווען ער איז אזוי ארומגעווימט מיט עניוּת און מיט אפ-
 זאָג פון דער וועלט, מוז ער אַנדערש טאָן. אָט דער אַריינריס פון
 די שונאים אין זיינע געשעפטן און אין זיינע פאפירן איז מאַקע

געהערט קערפערלעך, זיין שווייגן, געזען אט דאָס שווייגנדיקע
 פויווען צו זיך, אָן געשטאלט מיט פיל אויסגעשפּרייטע ארעמס. ער
 האָט געוואלט פטור ווערן פון אָם דער כשוף=מאָכעריי. צוליב וואָס
 האלט ער נאָך דעם אידן? ער האָט דאָך פון אים נאָר שפּאַם
 און צרות. רויט פארלאָפּן און פרייכנדיק, הינקענדיק שטארק אָף
 א פוס, האָט ער זיך אַרומגעטאַפּטשעט אהין און אַהער. ער וועט
 אים באַווייזן, דעם זשוליק, דעם פאַסער מיט זיין אָפּגאַרעריי און
 שוואַרצע קונצן. הייזערליק, גרימצאָרנדיק האָט ער דיקטירט דעם
 באַפעל צו מאַכן אַן אויספאַרשונג און גענויע רעזיווע פון אלע
 חשבונות און ביכער פון פינאַנס=דירעקטאָר.

און דער הויף=קאַנצלער איז געלאָפּן, און די גענעראלן זיי=
 נען געלאָפּן, און דער פּאַרזאָנע איז געלאָפּן, ארויסגעשטרעקט זיין
 דאַרן האַלז איבערן שפיץ=קאַלנער, צוגעהאַקט מיט זיין אויסגע=
 דייווערטן, בלאָ=רויטן קאַפּ. מיט התמדה זינען געזעסן די רעזי=
 זאָרן איינגעבויען איבער ביכער, פאַרשוויצט פאַרטיפּט, האָבן גע=
 נישמעט דורך ברילן, געלאָזט שאַרשקען גענוענע פענעס איבערן
 פאַפיר, האָבן גערעכנט, געלוגט, געשמעקט. האָבן געבויט זיילן
 פון ציפער, וועלדער פון ציפער. האָבן אלץ פאנאָדעררגעשאטן,
 ווידער אלץ צונויפגעקליבן, האָבן אַרויסגעקוקט, גענישמערט, גע=
 שוויצט.

בינאים האָט דער פינאַנס=דירעקטאָר געיאָגט קיין שטוט=
 גארט, אָף יעדער סטאַנציע געבויטן די אויסגעמאַטערטע פערד.
 די דאָזיקע אינקוויזיציע קעגן אים, דער דאָזיקער שמויז און פאַל
 איז געווען פאַר אים אַן אַגזעהערעניש. דעם גליק, דעם מול מוז
 מען האלטן פעסט, מוז מען נעמען מיט כח, ווי נאָר מען כאַפּט
 אים ניט אַרום מיט אַלע הושיב, ווי נאָר מען ווענדט צו אים
 ניט צו אַן אַפּצווענדן דעם געמיט און דעם ווילן, ווערט ער לויז, ווערט
 ער צוגאַנגען. וואָלט די באַנדע אין שטוטגאַרט ניט געשפירט זיין
 אָפּגעלאָזנקייט, וואלט זי קיינמאָל ניט זיך געהאַט דערוועגט אָף
 אַט דעם הוצפּהדיקן, אומגעלומפערטן אָנפאל.

אזוי האָט ער זיך שטורעמדיק אופגעהויבן אין דעם ערשטן
 ברען פאַלד נאָך דער מעלדונג פון ניקלאַס פעפלע. ניט גע=

ווערמער געבעטן צי מאן אים ווין פארלאנג וואס ער האט נישט באטראכט.

האט קארל אלכסנדר געלאזט רופן צו זיך די אנקלאגער. געפרעגט, די שמים פארשטיקט פון גרימצארן, צי זיי האבן געפונען באוויוון, אז זיי האבן גענומען שטאמלען, ארויסדרייען זיך, בעבען, האט ער זיי באשאטן מיט וויסטע, ברודיקע, גאסיקע זידלע ווערמער. אין אהור האט דער איד מער מוח ווי זיי אין זייערע שלאס-שארבנס. עד פארשטייט נישט ווי האט ער דאס געקאנט זיך גאָר צוהערן צו זייערע אנמעכטיק קנאהדיקע, אידיאטישע, נאָריש גיפטיקע רכילותן, מיט וויפיל איז אים דער איד ליבער ווי זיי די חזירש-מפשישע קריסטלעכע ליידאקעס.

אָנגעברוגט האָט ער אָפגעשיקט זיסן צוריק זיינע פאפירן מיט אַ חוספה פון רייכע מהנות. דערשראָקן זיינען די שונאים זיך פארקראַכן אין די ווינקעלעך. כמעט אָן קאמף האָט זיס איינגענומען ווידער די פארלאָרענע פאָזיציעס, פון קאטוילישן פראָיעקט האָט ער זיך נאָך אַלץ געהאלטן פון ווייטנס; אָבער אין אַלע איבעריקע ענינים האָט ער זיך ווידער געשמופּט, ווידער אָנגעכאַפּט וואו דאָס האָט אָנגערירט זיינע אינמערעסן.

אזוי איז ער ווידער געזעסן אין זיין אַלמער מאכט, האָט אָנגעצויגן די לייצעס און אימלעכער אין הערצאָגטום האָט געשפירט זיין האַנט. דאָס וואָס איז אָפגעטאָן געוואָרן פאר דער צייט וואָס ער איז נישט געווען איז געוואָרן איבערגעקוקט, פאַריכט. די פאַררירונג איבער די קוימען קערערס, וואָס איז שוין געווען אָפגעשאַפּט, איז פאַרט געוואָרן געזעץ; די פאַסקווילן זיינען פאַרשוואונדן, מער נישט באַהאַלטענערהייט אין בית-הכסא פון "בלויען באָק" פלעגט קאנדיטאָר בענץ באַוויוון זיינע בעסטע גוטע פריינט דעם דאַנק-בריוו פון דער נאכט-ליבנדיקער חבּריא צו זיין אידישער העקסעלענץ. אויך דער מלוכה-מאַיאָנטעק-פרעזידענט לאַמפרעכטס האָט ווידער געשיקט זיינע זין צו דינען באַס אידן; ער האָט זיך מיישב געווען, זיי זיינען נאָך נישט געווען צו אַלם.

געווען אן אַנצוהערעניש און רמז. אָבער ניט ער וועט זיך לאָזן
שטעלן פון גורל פאר אַ נסיון. אַ טעות! ער וועט אַליין צווינגען
דעם גורל אראָפּצואוואַרפן דעם שליער, אופצועפענען די פאר-
מאַכע וועט.

בעת די פערד האָבן געיאָגט צו דער הויפטשטאָט, וואס איז
שוין געווען צו זען, איז זיין באַשלוס געווען פעסט. יעדער מריט
פון זיין וועג, יעדער וואַרט, וואָס ער האָט געדאַרפט ריידן, איז
געלעגן דייטלעך פאר אים. ניט קלוג וועט ער זיין, ניט טיכטיק
אין געשעפט, ניט פאָליטיש. ער וועט ארויסרופן דעם גורל צום
קאמף. גיין צום הערצאג, פאדערן, ער זאָל אים אָפּלאָזן פון דינסט.
וועט אים דער פירשט פריילאָזן, גוט, האָט דער גורל געפסקנט.
דעמאָלט זאָגט ער זיך אָפּ פון אלץ, וועט זיך ערגעץ וואו לעבן
אין דער שטיל, פארמריכן זיך, ווי זיין פאטער. מאמער פארהאַלט
אים אבער דער דערצאג, דעמאָלט, אַ דעמאָלט: — ווי אַ שונא
וועט ער דעמאָלט לעבן, צו נעמען נקמה, דעמאָלט וועט ער זיך
לאָזן אָפּצאלן פאר אַט דער דערנידערונג, מיט דער האַנט די
שונאים פארן גארגל! צוּדריקן! ווערגן! קוועטשן!

פאַם הויף האט מען זיך געריכט, זיס וועט זיך פאַרטיידיקן
קונציק, מיט פיל רייד, אדוואָקאטיש; אָדער אנווייזן אף זיינע
אויפטוען, פאטעטיש דערווייזן זיין אומשולד; אָדער שלאָגן, כעסן
זיך. און מען האָט ניט געמראפן, געלאָסן איז ער אוועק צום
הערצאג. אף די ברוגע און שרייענדיקע טענות זיינע האָט ער
קיין איין ווארט ניט געענטפערט. און אז דער הערצאג איז סוף
כל סוף פרייכנדיק אנטשוויגן געווארן, האָט ער אין רואיקע, גע-
שטעלטע ווערטער געבעטן זיך דעמיסיע, אויב עס זאל עפעס
אויספעלן צום חשבון, בלייבט דאָך זיין גאַנץ אייגנס אף צו
דעקן. דער הערצאג איז צוערשט געבליבן שמום, דערנאָך האָט
ער גענומען ווידער שרייען און זידלען זיך פאר גרימצאָרן, נאָר
זיס האט העפלעך און פארשמינערט-רואיק איבערגעחורט זיין
בקשה. אַז קארל אַלכסנדר איז צו אים צוגעהונקען מיט אַן אופ-
געהויבענער האנט, איז ער אוועק, נאָך אמאָל מיט באַשטימטע

האָט אים געהאַט פאַרטריבן, און שיקן דאָס אויג הינמער א גע-
קנייטשמער וויע צום דימענט אפן אידנס פינגערל. פלעגט פינג-
לען, קרימען די פינגער צו כאַפן. נאָר ער איז געווארן זייער
פאַרויכטיק און האָט זיך באַגענוגט מיט ווארפן אויגן און מיט
מאַפן.

אזוי האָט פון אויסווייניק אויסגעוויזן אז זיס ויצט פעסט
 אין שטומגארט ווי פריער. אויך האָט זיך אָנגעהויבן באַ אים
 דאָ ועלביקע ברויזנדיקע געזעלשאפטס=לעבן, ווי אמאָל. נאָר ער
 איז געוואָרן שטריינגער, ווינציקער פריינטלעך: ער פלעגט זיך ער=
 לויבן בייסיקע, שמעכיקע וויצן, און פלעגט אויך ניט שוויגן, ווען
 מען פלעגט אמאָל זיך וויצלען אָף זיין חשבון, איין מאָל, אז
 גענעראל רעמכינגען האָט אים, ווי זיין שטייגער איז, גראַב דער=
 מאַנט אָן זיין אידישקייט, האָט ער אים אָפגעמאַסטן מיטן קוק
 פון אויבן ביז אראָפּ און פון אונטן ביז אויבן, אין אז פון אָט
 דעם מאַדנע שאַרפן דרויענדיקן קוק איז דעם גענעראל פאַרגאַנג=
 גען דער שטייכל אָפן פנים, האָט פלוצים דער איד אים אַרייַנ=
 געלאַכט אין פנים מיט אַ גרויליקן, אומזימלעכען געלעכטער.

מאָרע אויגוסטע האָט מיט באַדויערן קאנסטאטירט, אז איר
 הויז=איד איז לחלוטין ניט מער אזוי פֿיין און אכזבאנט. אָך, א סך
 זאַכן ווײַנען איצט געווארן ווינציקער אכזבאנט!

אויך די באַציאונגען צווישן הערצאג און זיס האָבן זיך גע=
 ביטן. קארל אלכסנדר פלעגט זייער אָפט מיט אים זיך טרעפן,
 האָט אים ארויסגעוויזן שטארק זיין גנאָד און זיין חסד, בכדי צו
 פאַרגיטיקן פאַר דעם חשד, אָבער אָפט האָט ער זיך געוואגט, עס
 וואָלט בעצם געווען גלייכער פטור צו ווערן פון אידן, חגם ער
 האָט גאָרנישט געמאָן צוליב דעם. פלעגט ער זיך פארענטפערן
 דערמיט, וואס זיס ווייס צו פיל אין קאָן אים גרינג קאמפראמיטירן;
 אויך וואָלט געווען קרום, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אזוי אנגעשטאַפט
 פון לאַנד, מיט גאר דאס גוטס ארויסצולאָזן אים פון די גרענעצן, ער
 האָט זיך ניט מודה געווען, אז דאָס, וואָס האָט אים פארקניפּט
 מיטן אידן, און דאָס, וואָס האָט אים אָפגעשמויסן, איז געלעגן
 פיל טיפער און אומזימלעכער אין זיין בלוט.

אויך איצט האָט דאָס געקאנט טרעפן, אז זיס פלעגט פלו=
 צים אפלאָזן רי הענט, פאַרוונקען אין זיך, אזעקגעטראגן ערגעץ
 ווייט, דעמאָלט פלעגט דאָס באַרטעלעמי פאַנקאַרבאָ ארויסשטעקן
 דעם צעדריקטן, בלאַ=רויטן קאָפּ פון דעם ווינקל, וואו אהין ער

אונטערהוסטן, שפייטן, מאנסכיל וועלן זיין צופרידן, ווען זיי וועלן
האָבן אפגעפטרט די צערעמאניעלע האַנט=קישן און שמועסן
פרויען וועלן איר ניט מקנא זיין. אירע אויגן האָבן זיך פאר=
שלייערט, ווען זיי האָט דאָס געמראַכט; זי איז געווען פארסמט
פון אזעלכע פאַרשטעלונגען.

ווען זי פלעגט א טראכט מאן, אז דאָס קינד האָט פאר=
גיכערט איר וועלקן, פלעגט זי ווערן אין כעס אפן פיצל, ער
איז איר געווען פרעמד, ער איז לחלוטין ניט געווען קיין טייל
פון איר, עס איז ניט געווען צו פארשטיין, ווי אזוי דאס האָט
געקאנט וואקסן אין איר ליב, עס איז געווען א גרויס, געזונט
קינד, פון פאָטער האָט עס געהאט די גרויסע נאז, די גראבע
אונטערשמע לופ; פונדעסמוועגן האָט עס אויסגעזען חנעוודיק און
קלוג, מען האָט מאַריע אויגוסטע פארזיכערט, אז דאָס קינד
שטייט איר זייער גוט, אז ווי א מומער שטעלט זי פאר א
שארמאַנט און צערמלעך פילד, זי אָבער האָט פאר דעם קינד
ניט געקאנט פילן עפעס מיפערס, ווי פאר דעם קליינעם מאדישן
פינטשער = הינטל, וואס זי האָט וועגן דעם געוואוסט, אז ער
האָט אויסגעזען שיין, ווען דאָס האָט ארויסגעקוקט פון אונטער
דעם זוים פון איר וויסן קלייד.

איר מאָג איז ווי פריער געווען אַנגעפילט מיט בונטער,
לארעמדיקער פריילעכקייט, זי איז אבער איצט געווארן צערמאגן,
נערוויז, הער דע=ריאל האט אָנגעהויבן זי צו לאנגווייליקן, אויך
האָט זי עפעס ניט גאר פארשמאנען זיינע שארפע ווערמלעך,
דער איד איז געווארן ווינציקער ווייליק און האָט זיך שוין מער
ניט געלאזט אריינציען אין אימלעכן שפיל, רעמכינגען מיט זיינע
גראבע ניבול=פה=רייד איז איר פשוט געווארן דערווידער, דערפאר
האָט זי אריינגעצויגן דעם דעפומאט יאָהאן יעקב מאָזער אין איר
קרייז און האט אנגעווענדט אלע מיטלען, בכדי צוצופינדן צו
זיך אט דעם שמאלטנעם, פאטעטישן, פייערדיק איבערצייגטן פוב=
ליציסט און מאכן אים פאר איר געטרייען דינער.

פארן רעגירונגס=ראט איז דאס געווען א גרויס גליק, הגם
דער הערצאג און זיס זיינען געווען איידל גענוג, אנצוקוועלן פון

מאריע אויגוסטע איז געשמאנען פארן שפיגל, א נאקעמע, האט זיך געשמרעקט, באקוקט זיך, זארגעוודיק, גענוי, שמרדיך נאך שמרדיך, גליד פאר גליד, אפגעאמעמט, א שמיכל געמאן. ניין, ניין, זי איז געבליבן גאנץ, זי איז ניט געווארן מיאוס, זי איז געווען גלאט און גלייך און וויס ווי פריער, מיט די קליינע פלישיקע הענט האט זי געמאפט, געקנאטן איר ליב, א, ער איז געווען ווייך ווי פריער און פאזט פעסט, מיט די ליינגלעכע אויגן האט זי ערנסט און שטריינג באמראכט דעם קליינעם עגדיש-קאפ אין שפיגל, די שווערענישן פון לאנגען טראגן, די ווילדע פיין פון געווינען האבן ניט איבערגעלאזט קיין צוק און קיין פארקרימעניש, קלאר און ליכט און אן איין קארטש האט זיך געקילעכט דער שטערן אונטער די שמראליק שווארצע האר, קיין איין קנייטש האט זיך ניט געשנימן אראפ פון די באקן צו די זייער רויטע ליפן, זי האט אפגעהויבן, די נאקעמע פרוי, מיט האלב פהונהשער, האלב ונהשער תנועה ביידע ארעמס צום קאפ, אז עס האבן זיך ארויסגעזען די שווארצע קרייזלעך אונטער די אקסלען, און אטעמענדיק פייכט, האט זי גענומען שפרייזן מיט בויגעוודיקע טריט, כמעט ווי מאנצנדיק, איבערן צימער, א, נאך גליטשט זי זיך ווי פליסיק וואסער איבער דער ערד, נאך שפילן איר פאלגעוודיק און ווי פון זיך אלע גלידער אין אנאנד, און זי האט זיך געצויגן כוואליעדק און גע=שמיכלט טיפער און דער מאג איז געלעגן פאר איר בלא און אן שווערקייט.

אבער אין דער קומענדיקער נאכט האט די זעלביקע שרעק זיך צוגעמאכט צו איר, צוגעקראכן, ארומגעכאפט זי אלץ פעסטער, פארשטיקט דעם אטעם, און דעם צווייטן מאָג איז זי געשמאנען נאך ליינגער פארן שפיגל, האט נאך ליינגער אויסגע=טאפט אימלעכן בויג פון איר ליב, פלייש, הויט, א קריינקלעכע, גרויליקע שרעק פארן אלט ווערן איז אין איר געווען, עס האט נאך ניט געקאנט געמאלט זיין, אז דאס דאזיקע האר זאל פאר=לירן זיין קאליר, די דאזיקע הויט זאל צעקנייטשט ווערן, דאס דאזיקע פלייש פארמריקנט ווערן, זי וועט קוים ארוממאפטשען,

צוהערן; בעת ער פלעגט רידן, פלעגט זי זיך לאזן פרווירן
אָדער מאַניקירן, פלעגט אַמאל אויך לייענען דעם פראַנצויזישן
"קוריער גאלאנז". אָפּטמאל וואלט זי אפילו נישט געקאנט זאגן
זי ער האָט געלייענט דייטש זי לאטייניש. אָבער דער גלייכמאַ-
סיקער גערויש, וואָס דער דאזיקער ציצערא פלעגט ארויסבריינגען,
איז געווען אנגענעם פארן אויער, עס איז אויך געווען משיקאז
זי האָבן פאר די אויגן די וואקסיקע, באַוועגטע פיגור פון אַם
דעם אופגערעקטן, קאָמעדיאנטישן מאַנסבול, און עס האָט גע-
קיצלט, וואס אַם דער דעמאָקראַט און פיינט פון פירשטן פארערט
זי אַזוי מעשה אינגל און סקריענדיק קעגן זיך אליין. מילמאַלס,
ווען ער פלעגט אָפּ איר אָנשמעלן זיינע גרויסע, פוסטלעכע
אויגן פארגאפט און צוורנינגלעך, פלעגט זי איר פאואליע פליסן-
דיקן בליק לאָזן אריינגליטשן אין זיינעם און לאכן, ווען ער
פלעגט, א פאררויטלמער, שווערער נעמען אַמעמען, אין דער
היים פלעגט ער בפרטיות און מיט אַ סך לויפיקע רייד שילדערן
פאַר זיין ווייב די שיינקייט פון דער הערצאגין, און ווי ער האָט
באַשיימפערלעך געפונען חן אין אירע אויגן, ווי אזוי זיין הארץ
אָבער איז דרייפאכיק געפאנצערט. און ער פלעגט זיך אַנדער-
ווארפן אָפּ די קני און מהפלל זיין מיט זיין ווייב פון טיפן
הארץ אין אין אַ זייער גוט פארפאסטער רעדע, גאט זאָל אים
אויך ווייטער געבן כח, ווען דאָס וועט נויטיק זיין, צו לאָזן דעם
מאנטל אין דער הערצאגין'ס שטוב.

פון צווישן די פרויען האָט מאריע אויגוסטע, פונקט ווי
פריער, זיך באפריינדעט געענמעט מיט איינער, מיט מאַגדאלען
סיבילע, צו איר האָט זי זיך געחנפעט, צוגעטוליעט זיך, געמאכט
זיך קליין, גערעדט צו איר ווי א נאָדישע, קליינע שוועסטער צו
דער עלטערער, וואָס ווייט אליין, אַך, מאַגדאלען סיבילע, ווי איז זי
געווען ערנסט און קלוג און פול געניטשאפט און וויסן, אין איר
דער הערצאגין'ס, קליינעם קאָפּ איז אלץ געפלוין אין פונטן
מומל, ווי קאָלירטע מוקן, און אלץ האָט זיך פון איר אראפגע-
גליטשט ווי וואסער, און קיין זאך האט זיך נישט צוגעקלעפט.
אבער מאַגדאלען סיבילע האָט אַפּגעהויבט זאָרגעוודיק אליין, וואס

זיין מפלה נאך פאר זיך אליין און האבן ווייטער ניט דערציילט
דערפון. איז דאך זיין תקיפות געווען שטארק אראפגעשלאגן.
איצט אונטער דער גנאד און ליטוועליקייט פון דער הערצאגין
האט ער זיך אויסגעגלייכט, ווי איינגעבויגן קאָרן בא א גוטער
ווייטערונג. צו אלדי רוחות! עפעס מוז ער דאך יא זיין א מהות,
אויב אימיצער ווי מאריע אויגוסטע, וואס איז אין גאנץ אייראפע
בארימט פון וועגן איר שיינקייט, די ערשטע דאמע פון דייטש-
לאנד, ווייזט ארויס אים, איר געגנער, אזוי באשיימפערלעך איר
חסד. די קרעמערשע נשמות אין פארלאמענט איז דאס אפשר
ניט גאר נחא, וואס ער, דער דעמאָקראַט, דער גרויסער שונא
פון די מיראנען, איז אזא אפמער אריינגייער אין הויף. אבער
זאלן אָט די נעבעכעס טראכטן וואס זיי ווילן. ער האָט זיך
געשפירט גענוג שטארק, בכדי ביזושטיין דעם נסיון.

בכן, האָט אָט דער אימפאזאנטער, גרויסהאלטערשער און
אין זיך פארגלויבטער מענטש פארבראכט בא דער הערצאגין
אימלעכע שעה, וואס ער האָט געמקט, 'ער איז געווען בא איר
אופשטיין, ער איז געוועסן, ווען זי האָט זיך געבאדן, אָף די
הילצערנע פרעמער, וואס האָבן צוגערעקט די וואנע, אזוי
אז נאך דער קאָפּ האָט ארויסגעשטעקט, ער פלעגט דעקלאמירן
גרינג און מיט פייער, די גרויסע אויגן פון זיין מאסיקן צעזאר-
קאָפּ האָבן געבליצט, די שאבליע האָט זיך געשאקלט ריטמיש
אחין און אהער, לאנג קילערנדיק זיינען געפלאָסן די ווערטער
פון זיין מויל, אזוי איז ער געוועסן, דער דעמאָסטענעס פון
שוואבן, און זיין בעכטיקער שארבן האָט געצוימערט, אז זיין
פאריק האָט נעשטויבט, ער האָט פירגעוואגט דער הערצאגין פון
אליין אין דער וועלט, האט איר געלייענט מאנוסקריפטן, באשטימט
פאר צייטשריפטן, און גרעכערע ווערק און בראַשורעס, מעאלאָ-
גישע, יורדישע, פאָליטיש-עקאנאמישע, ארטיקלען איבער פאליטי-
שע טאָג-פראגן, אבער אויך איבער עסמעטיק, פאָטאָניק, מינע-
ראָלאָגיע; יארום יאהאן יעקב מאזער איז געווען זייער געלערנט.
ער האָט אליין רעצימירט מיטן גלייכן פייער און מיט א פולע
אייסדרוק, געוויינטלעך פלעגט מאריע אויגוסטע גאָר ניט גומ זיך

זיי בלאָטיק געוויסער און אים פארוויסט. נאָר די בליטן און פרוכט און בוים און גרינס זיינען געווען מוים און פארבלאטיקט. און אז דאס געוויסער איז אפגעלאפן. איז געבליבן ניט מער ווי נאכע, וויסטע בלאמע.

און דערנאך איז געקומען זיס מיט זיינע ליבע. זי האט אים, נאך, אלעמען געזען, ווי א גרויסע, לעבן = שאפנדיקע זון און האט זיך אים אין גאנצן איבערגעגעבן, אלע באהעלמענישן פון איר גוף און נשמה געעפנט מיט באוואוסטזיניקער געטריי = שאפט אן א ברעג. אבער ער איז געווען א זון, וואס ווארעמט ניט און וואס גייט זיך איר וועג אָפגעבלאסט און אן רחמנות און ניט צו דעריאגן. זי האָט אנגעווענדט גאר איר ווילן, בכדי אים צו באַנעמען, זי האָט זיך געלאזט פון אים מיטרייסן, און זי האט אויך מער, ווי אלע איבעריקע געשפירט, מער פאַרשטאנען פון זיין אינזאָלירונג. פון זיין פלאַנמער, פון זיינע מלחמות, פון זיינע מפלות, פון זיין געליימטקייט פון זיין נייעס אופשטייג. אָבער איר שרעקעוודיק און איר אָפן אָנבאַטן זיך האָט צו גאָר = נישט געבראַכט; ער איז געווען צו איר זייער העפלעך און פריינדשאַפטלעך און צושטוילעך, אָבער דער גאַנצער מאנספילשער ברען איז געווען אויסגעלאָשן.

זי האָט זיך אַ צווייט מאל ניט מיאש געווען; זי האָט זיך אונטערגעגעבן. איז געגאַנגען איר גראען וועג אָן אַ זון. זי האָט געטראַכט וועגן זיך קלאָר, פעסט, זאכלעך! זי וואלט געטויגט פאַר אַ בעל־הביתמע פון אַ פריזישן הויף, אַ דאָרפישער אדע = ליקער, וואס שליסט זיך ניט אָפּ פון דער וועלט, אָבער וואס שפירט זיך צום שטאַרקסטן און זיכערסטן אָפּ זיין גחלה, באַ זיי = נע פויערים, — דער וואָלט פאַר איר געווען דער רעכטער, האָט אָבער אַ בייזער שמערן זי פארפירט אין אַ פאלשער וועלט. זי אליין איז ניט געווען אינגאנצן אומשולדיק: ניט גער = פענערהיים באַווייזט זיך בעל־זכוב ניט, דער וואס זעט אים, אזוי ווי זי האָט אים דעמאלט געזען אין וואלד, דער האָט אינעווייניק אין פאַרבאָרגנטן געביינקט נאָך אים. נאָר ווי דאָס זאל אויך זיין, עס האָט קיין זין ניט, צו חקירהן זיך איבער דעם. איצט בכל

עס איז געזאגט און געמאן געווארן, און האָט דאס באמראכט און
 זיך אפגעגעבן דערמיט און געמאכט דאס פאר איר אייגנס. דע-
 ריבער איז זי מאַקע געווען אזוי שווער מיט איבערלעבענישן און
 געניטקייט, און זי, די הערצאגין, איז געווען אזוי קליין און אזוי
 נאריש קעגן איר, הגם זי האָט געמראגן א קרוין און איז אין
 עצם זיין פון יוארמ א לאנדסמוטער און האט איצט אפילו געהאט
 דעם מאלמעזער=קרייץ.

מאגדאלען סיבילע איז געווען צו איר איינגעהאלטן=פריינד-
 שאַפטלעך און האָט זיך געסמארעמ, ווי ווייט עס האָט זיך גע-
 לאָזט, איינלעבן אין אט דעם צעפלוויגן=גרינגען באַשעפעניש. מײַל-
 מאַלס פלעגט זי, אמת, אנכאפן אן אימה פאר אונז מענצלדיקער
 גרינגקייט. צי איז אַט די דאָזיקע פרוי, וואס צי איר האט זיך
 קיין זאך נישט צוגעקלעפט, נישט מאַן, נישט קינד, נישט לאנד, וואס
 האָט געלעבט מיט איר גוף, צי איז זי געווען אן אמתע אף
 דער וואר, צי איז זי נישט געווען נאר א געשמאלט פון
 לופט, א שפיגל = בילד, א זאך אָן א האפט, א קאלירטער
 שאַטן ?

דאָס געוואוקסיקע מיידל מיט די ברוינלעכע מאנסבילע-
 דרייסטע באקן איז געוואָרן מיד, דער טיפער גלאנץ פון די
 בלאע אויגן, אַזוינע אומגעריכטע, אומוירקלעכע אונטער די פונט-
 קעלע האר, איז געווארן בלאסער, די האַלמונג פון די דראטיקע
 גלידער איז געווארן נאכגעלאזענער, ווייבישער. זי האָט זיך
 מיד געקעמפט, זי איז געווען אויסגעברענט, איצטער איז
 זי געווען שטיל און נישט מער מסוגל, צו פלאַקערן ווילד אין
 מורדיש.

זי איז דורכגעגאנגען די עניוות און דעם בשול=היש פון
 דער בירדער=געמיינדע, די שריפט האט פאר איר געהאט קלאנג
 און זין. זי האָט גאָט געזען, די אפאסטאלן האפן זיך בא איר
 בעס געזעצט און מיט איר גערעדט. דערנאך האָט זי אין וואלד
 געזען דעם מייזל, איז זי ארויס, שמורקאַרץ און הייליקער פייער-
 בראנד, מיט אים מלחמה האלטן. און דערנאך זיינען געקומען
 דער הערצאג און דער איד און האָבן איר גאָרטן פאַרפלייצט.

פון דעם מאן קעגן דעם וועלשלעכן קאנקורענט, ביז ער האט זיך בארואיקט, לאנג נאך אונטערברומנדיק.

עמנואל ריגער, דער עקספעדיציע-ראט, פלעגט זיך צוהערן באשיידן און מיט כוונה, ווען זיין בארימטער ברודער פלעגט ריידן. ער איז געווען א קליין, מאגער, שטיל מענטשל; בכדי זיין אינגלש באשיידן פנימל וואל קריגן א ביסל מאנספילשקייט האט ער געטראגן קורצע וואַנסעס, וואס עס איז געווען קעגן דער מאָדע. שטארק נומה צו זען איין-איטלעכן מענטשן נאר די גומע זיט, איז ער זיך טיף מצער געווען דעריבער, וואָס זיין ברודער האָט אזוי אַראָפּגעמאַכט דעם פּובליציסם, וואס איז געווען באַ אַלעמען אזוי אנגענומען! פונדעסטוועגן האָט ער מחמת באַשיידנקייט ניט דערוועגט זיך אַרויסצוווייזן זיין פאַרקערטע מיינונג אַנדערש, ווי דורך אַ ליכטן מאַך מיט דער האַנט, פאַר דעם פליסיקן און געוויסנהאַפּטן באַאַטן איז דאָס געווען אַ טיפּע, אינעווייניקסטע באַדערפּעניש, עס איז געווען זיין אָפּרו און נחת-רוח, אפּצוגעבן כבוד גרויסע מענטשן, און עס איז ניט געווען גאר שווער צו זיין פאַר אים אַ גרויסער מענטש. עס זיינען דאָך געווען אזוי פיל מענטשן, וואס גאט האָט זיי באַשאַנקען רייך מיט זיין גנאָד. ער האָט צו זיי אַרופּגעקוקט מיט איבערגעבנקייט און מיט אמתער באַוואונדערונג, ער איז געווען גליקלעך צו באַגעגענען זיך אין קרייז פון דער בלינדער הייליקער מיט אזוי פיל אמת באַדייטיקע מענער און פרויען.

אף מאַגדאלען סיבילע האָט ער געקוקט מיט פאַרערונג אָן אַ שיעור, מיט קניענדיקן האַרץ. וואָסער פרוי! וואָסער מאַרמירע-רין! אט די ריינסטע און פּערסטע פרוי פון גאָר דעם שוואַבישן קרייז, וואָס האָט זי געמוזט ליידן, וויפיל מיוזנט מייטן האָט זי געמוזט שטארבן, בעת דער אַפיקורסישער מושל האָט אף איר געווארפן זיין אויג, געווארפן זיין אויג אף איר, צו קיין אַנדער פאָר-מולירונג האָבן זיינע דרייַסמסטע חלומות ניט דערוועגט זיך. און מיט וואָסער ווערדע האָט אָט די הייליקע, באַשאַנקען מיט אַלע מעלות פון גוף און נשמה, געטראגן איר דערנער-קראַנץ.

אופן איז זי געווען צוגעשמידט צום דאָזיקן הויף, וואָס האָט איר אויסגעוויזן ווי אַ מומלדיקער אויסגעמיש פון בונטע היות. און דער איינציקער מענטש צווישן זיי, וואָס צו אים האָט זי געצויגן מיט מיוונט שטריק, איז דורך זיין העפלעכער, צומטוילעכער פריינשאפטלעכקייט פון איר געווען אָד! מיוונט מאל ווייטער, ווי דעמאלט דער טייל איין וואָלט פון הירוצא.

אָפּטער פלעגט זי איצט גיין צו בעאַטאַ שמורס. שוין איז די בלינדע הייליקע ניט געווען מער קיין נאָרישע אַלטע מיידל, די שטילקייט, וואָס אין איר האָט זי אַליין געלעבט, איז איר נעבן דער באַרומטער, פּרומער, געלייטעליקטער פרוי געווען ווייניג ציקער נאָקעט און פאַרדומפן, אָפּטמאָלס פלעגט זי אפילו שפירן די שטילקייט כמעט קערפערלעך, ווי א גוטן ווארימען מאנטל.

בא בעאַטאַ שמורס פלעגט זי אָפּטמאָלס טרעפן דעם שטאַט דעקאן, יאָהאַן קאַנראד ריגער, דעם בעסטן גייסטלעכן רעדנער אין שטומגארט, און זיין אינגערן ברודער עמנואל ריגער, עקספּערדיציע־ראט. יאָהאַן קאַנראד, דער רעדנער, האט זיין שטראָמיקע באַריידעוויקייט ניט געקאָנט איינצאמען אפילו אין באַרומטן שטיבל פון דער היי־ליקער. ער איז געווען אַ גוטמוטיקער ערלעכער מאַן, אָבער פאַר־וואָס זאָל ער ניט לאָזן צאלן זיך ציטן פאַר דעם פונט, וואָס דער אויבערשטער האָט אים דערמיט געלייטעליקט? און ער פלעגט אויסשפּרייטן זיינע שיינע, טונקל פאַרקלינגענדיקע ווערטער פאַר זיינע צוהערער, ווי מײערן סאַמעט, כדי זי זאָלן דערפון הנאה האבן. מאַנדאַלען סיבילע פלעגט אט דער שײן־רעדנער דערמאָנען אַן יאָהאַן יעקב מאַזער, וואָס זי פלעגט אים אַמאָל טרעפן באַ מאַריע אויגוסטע. און איין מאָל האָט זי גערעדט כּכח דעם פּובליציסט און זיין געניטער רעטאָריק, פשוט און אָן גרויס התפעלות. אָבער דאָ האָט דער בכלל גומגינציקער פאַסטמאָר זיך אָנגעצונדן מיט גרימציאָרן, גענומען שיטן פּעך און שוועבל אַף דער טייל־לאָג־נישער פּוסטער גאווה פון יענעם רעדנער, און בכלל ווי אַזוי די וועלטלעכע רעטאָריק איז אַ פאַרבלענדעניש פון דער טומאה, און די בלינדע הייליקע האָט געהאַט גרויס מי איינצושטילן דעם כּעס

לעבן. דער ווילדער און פויסער הוהא פון הויף, דער בלישטשעדיקער
און פארמאטערנדיקער אפארטא פון דער מאכט איז געווען שול-
דיק דערין, וואס זיס האט קיין אינעווייניקסם אויג פאר איר ניט
געהאט, און אָס דאס הויפישע לעבן איז איר אַלץ מער און מער
געווארן דערווידער. עס האט נאך אין איר געוויירן עפעס פון
דער פארשטיקטער, געירשעטער שנאה פון אירע אבות קעגן די
גלענצנדע, שטורעדיקע הארן צווישן די עלטערן פון איר מוטער
און איינער געווען אַן אָנפירער אין דעם אפשמאנד פון
אַרימען קאָנראַד און איז פארמשפט געוואָרן צו אַ מאַוסן טויט. זי
האט איר הויז פארן טויער גענומען איינשמעלן אלץ פשוטער, זי
האט זיך אָנגעטאן אלץ מער ווייפעריש און בירגערלעך, וואו עס
האט זיך נאר געלאָזט, איז זי געגאנגען אַן אַ פאַרזאָג. קארל אלכסנדר,
וואָס האט ווייניק מיט איר געהאט וואס צו ריידן און וואס האט
זי איצט געהאַלטן בעצם מער דערפאר, וויל ער האט געמיינט,
אַז די דאָזיקע פאַרבינדונג פאַסט אים גוט און איז פאַפולער, איז
געווען נשתומם, האט זיך אָבער באַגענוגט, וויל אויך די הערצאָגין
איז געווען מער אַמיוירט, איידער שאָקירט, מיט צושאַקלען מיטן
קאָפּ: ער פארשטייט גאָרנישט.

ווער עס האט יאָ געהאט גרויס צער און פאַרדראס פון
מאָדאלען סיבילעס פארבירגערלעכונג, דאָס איז געווען ווייסנזיי.
ער איז קיין מאָל ניט געווען נאָענט מיט דער טאָכטער, דאָס
דאָזיקע ערנסטע, שווערזיניקע מיידל איז אים אלע די יאָרן אין
הירואו געווען אפילו אַ ביסל אומבאַקוועם. אָבער פאַרט איז זי גע-
ווען די לויין פאַר זיין מיטאן זיין פאַרבאָרגענער שטאַלץ. זי איז גע-
ווען פון אַ פיינערן שטאַף, ווי די אַנדערע מענטשן, זי איז
געווען אַנדערש, העכער פון זיי. זי האט געהאט איר אייגענע
לופט אַרום זיך, און אפילו דער סקעפטיקער, אויך ווען ער האט
געשטייכלט, האט גערעדט צו איר צארטער און ניט ווילנדיק מיט
אַכטונג, דער גרויסער פּאָח און דער זייער קלוגער מאַן האט גע-
וואוסט, אַז באַ גאָר זיינע כשרונות פעלט אים די לעצטע מענטש-
לעכע וואָנקייט, אַז ער איז געווען אַן אַ יאָדער; מאָדאלען סיבילע
אָבער האט געהאט די דאָזיקע יאָדער, איר טראַט, איר אָמעס.

עניוהדיק האָט אָט דאָס קליינע, שמילע, באַווענסלעכע
מענטשל טיילמאַלס געסמיעט אַ רייד טאן מיט איר. ער האָט
גערעדט ניט פון זיין גוואלדיקער פארערונג, דאָס וואָלט ער קיינ-
מאַל זיך ניט איינגעשטעלט, ער האָט גערעדט פון אַ בשיטפישן
באַקאַנטן, דעם מאַגיסטער יעקב פאליקארפּ שאַפער און הירזאָו.
מאַגדאַלען סיבילע האָט געשטייכלט אַ קליין, פאַרגעפלט שטייכע-
לע, אַך הירזאָו! אַך דער דיכלעכער גוטמוטיקער, פוישבאַקיקער
מאַגיסטער! דער ריח פון געבראַמענע עפל אין דער פארדבקעמער,
געצויגענער געוואנג פון הימלישן ירושלים האָט זיך אין גערעכע-
ניש ציוויפגעגאסן. דערווייל האָט דער עקספּעדיציע-ראש ווייטער
גערעדט מכח דעם מאַגיסטער, ער האָט דערציילט באַשיידן,
פפרומט און מיט גרויס אַכטונג פון זיינע שירים, און מאַגדאַ-
לען סיבילע האָט צוגעהערט די ערלעכע רייד פון עקספּעדיציע-
ראש שמיל און באַרום.

די אָן-שיעורדיקע, דבקותדיקע פאַרערונג, וואס האָט אַרופּ-
געשטייגט צו איר אזוי נאַטירלעך, ווי עס קאָן גאר אַנדערש ניט
זיין, פון זיין גאַנצן וועזן, האָט איר פאַרשאפט נחת-רוח. איר
לעבן באַם הויף, אפילו ווען זי האט נאָר אָפּגעגעבן אין אופנע-
מען די נויטיקסטע ווייזן, האט איר געווארפן אָן אַ צאָל מענטשן
אין די אויגן, וואס האָבן אַלע פאַר איר זיך געחבדלט און געפיינט,
און האָבן לחלוטין ניט געוואוסט וואָס אָנצוהייבן מיט איר מאָד-
נער לאַגע, זי איז געווען דעם הערצאגס מעטרעסע און פיעסיסטין
און פריינדלין פון דער קאַטוילישער הערצאגין, דאָס האָט זיך ניט
געגראמט, דערפון האָט מען ניט געקאנט קלוג ווערן. אזוי אַרום
האָט פון אָט די מענטשן, וואָס זי האָט זיך געטראפן מיט זי,
ארויסגעשפארט אף איר אַ פאַרשטיקטער געמיש פון חזק און
געבונדנקייט און פריקדעקייט און חוצפהדיקער נייגערקייט און
חניפה, אזוי אַז אַ ניט געפעלשט, פריי מענטשלעך ווארפּ פלעגט
זייער ועלטן אפּקלינגען איר אין אויער. דערפאַר האט איר פאַר-
שאפט גרויס פאַרגעניגן די נאַטיווע, פשמותדיקע פאַרערונג פון
אָט דעם מענטשן.

זי האָט אלץ מער געביינקט נאָך רו און נאָך אַ קליינעם

דעם ניכטערן ענדגילטיקן גלגול מאגדאלען סיפילעס איז אויך דער איד שולדיק. אויך איצט האָט אים נישט פאַרכאַפּט אַ וואָלוועלער נקמה-געפיל. נאָר די נייגעריקייט איז שמאַרקער גע- וואָרן. די פיינע רעמענישפּולע, קינדליקע, עקבערדיקע נייגעריקייט: וואָס וועט יענער מאָן אין אַ גלייכן פאַל? ווי וועט זיך זיין פנים ביימ, זיין האַלמונג, זיינע הענט? די דאָזיקע נייגעריקייט האָט געשמאַכן שפּיציק, האָט זיך געוואָלעט אַרום אים, ווען ער איז איינגעשלאָפּן, איז געקראכן איבערן הוט-השדרה, געקראַצט, געצופּט, האָט אים אָנגעפילט אינגאַנצן.

מיטן גלויבן אין זיין מאַכטער זיינען איינגעפאַלן זיינע לעצ- מע אָפּהאַלטן. ער האָט זיך געמוזט רעכענען דערמיט, אז מ'האט זיין לאַגע באַס הויף, מחמת זיין אַנטייל אין קאמונילישן פראָיעקט וועט ער לאַנג נישט קאָנען בלייבן זיצן אין דער פאַרלאַמענטאָרי- שער קאָמיסיע. אָבער אז מען האָט אים, אויכוואַנדירט זיין קראַנט- קייט, אין דער מילדסטער פאָרם אויסגעשלאָסן פון דער עלפער- קאָמיסיע, האָט דאָס פאָרט ווייטאַקדיק און טיף פאַרדראָסן. איצט האָט ער שוין. אָן זיך צו רעכענען מיט עמיצן אלץ אָפּענער זיך גענומען אַרויסשטעלן אַפּן צד פון דעם הערצאָגס רעגירונג. קליגער און מיט אַ שאַרפּערן חוש הרייה ווי דער אומגעלומפער- טער רעכטינגען, דער וועדנער פאַנקאַרבאַ, האָט ער זיך נישט באַ- טייליקט אין די אינטעריגעס קעגן זים, ווייל ער האָט נישט גע- טרויט דער כלומרשמער געליימטקייט און אָנמעכטיגקייט דעם אידנס. בכך האָט ער איצט צום גרינגסטן געקאָנט איינשטעלן די פאַרבינדונג צווישן די טרעגער פון קאמונילישן פראָיעקט און דעם פינאַנס-דירעקטאָר, וואָס אָן אים האָט מען באַשטימטערלעך נישט גע- קאָנט זיך באַגליי, ער איז אין זים' הויז זיך צונויפגעקומען מיט די קאפּוצינער פון דער שמאַט ווייל, אויך מיט אַן אימאָליענישן פאַ- מער, אַ משולח פונם פירשט-פריאָר פון איינזידלען. פלעגט וויסנ- זי גיין צו אַוועלכע צונויפקומען, פלעגט ער, אמר, לפנים וועגן אַריינגיין אין זים' שטוב דורך דער הינטערטיר. אָבער מאָן פלעגט ער דאָס אין מיטן העלן מאָג און אזוי אָפּן, אז דאָס האָט געמוזט אויסווען, ווי ער רייצט זיך מיט עמיצן. פון די אל-

איר שמים האָט געהאַט יענע נאַטירלעכע אינעווייניקסטע וואָג.
 ער האָט אין איר געווען זיין השלמה. דאָס וואָס זי איז געווען זיין
 קינד, האָט אים אויסגעוויזן ווי אַ פאַרענטפערונג פאַר זיך אליין.
 ער האָט ניט דערוועגט זיך צו קריטיקירן זי אפילו פאַרפאַרגע-
 נערהייט. אַלץ איינס וואָס זי איז געווען, צי דאָס, צי הייליקע,
 און יעדן פאַל איז זי געווען ווייט פון פשוטע כענטישן און ניט
 צו דערלאָנגען, זי איז געווען אַנדערש. אינהאַלט און צוועק פון אַ
 העכערער, אין זיך געשלאָסענער וועלט. דערנאָך אַז דער הער-
 צאָג איז געקומען און האָט זי צעטראַטן, האָט דאָס, אמת, שטאַרק
 אים אַנידערגעוואָרפן און אויסגעליידיקט, אָבער איר בילד אין זיין
 האַרץ איז געבליבן ניט גערירט. זי איז געווען אין דער געשטאַלט
 פון דער שוואַכישער בתולה אַמענע, וואָס מישט זיך איים מיט די
 בשר=ווס, אָדער לכל=הפחות אַ האַלבע געטין.

איצט אָבער, אַז זי האָט גענומען אַלץ מער און מער פאַר-
 בירגערט ווערן אין קליידונג, לעבנס=פיר און ריידן, איז פאַר אים
 צעבראכן געוואָרן אַט דער דאָזיקער ליכטמער געדאַנק זינער, זיין
 שטאַרקסטער אָנשפאַר און בעסטער באַווייז קעגן אַליינפאַרוואַרף
 אין נאָגנדיקער אומצופרידנקייט מיט זיך, אָך און ווי, די איז שוין
 באמת, ניט אַף צופלייסנס אַ בירגער=פריי, די מיכמישע שוועס=
 טער, די פאַרשטיינערטע מערעכע דעם הערצאָגס, וואָס האָט פון
 איר מאַכט ניט געוואלט וויסן, וואָס איז מיט דער נשמה געווען
 אַף אַן אַנדער שמערן — דאָס זינען געווען מאַסקעס. די ניש-
 טערע בירגער=פריי, וואָס ווירקט פראַקטיש אין, וואָכעדיקן טאָג
 און איז צופרידן מיט אים, דאָס איז געווען די לעכערלעכע, ענד-
 גילטיקע, העכסט פראַקטע לעצטע פאַרס און ווירקלעכקייט. וואָלט
 זי געווארן אַ קאָמעדיאַנטין, אַ בראַדיאַגע, אַ הערצאָגין, אַ וונה,
 אַ הייליקע — קיין זאך וואָלט ניט אַרויגעריסן זיין גלויבן אין
 איר. נאָר איינס האָט זי ניט געמאַרמט זיין, אין די רייען פון די
 בראַווע, פראַקטע, נידעריקע, אַלמעגלעכע האָט זי ניט געמאַרמט
 זיך איינקאַרטשען, אַט די אייגשאַפט, די שלעכטע, מוכליקע לופט
 האָט ניט געמאַרמט זיין די איריקע.

מיט פיינער שפירונג האָט ער אָנגעשמעקט, אַז אין אַט

ווען מער פשוטע שפיוו האָט דאָך געהאלטן, אז פאַר אים ווי אַ פירשט און וועלט=מאָן געשיקט זיך אָפּצושמעקן אויך פון יענע מיטן. דער פרעלאַט פלעגט אים פאַרשאַפן פרויען, וואָס זיינען אים בעצם גאָר נישט געפֿעלן געווען, וואס זיינען אָבער גראָד אין איבערגעזע=טיקטן פאָרזי געווען אין דער מאָדע, און ער האָט אים פאַרשאַפּט אויסלענדישע געהיימע ליבע=מיטלען; ער האָט אים אַלץ מיפֿער אדיינגעפירט אין פאַרסטאָן גאָרטן, און עס איז אזוי אַרויסגעקאָ=מען, אז אָן אים קאָן מען זיך נישט באַגליי. מאָדנע איז געווען, וואָס די הערצאָגין איז נישט געווען צופֿרידן מיט דער דאָזיקער פריינטשאַפּט קאַרל אַלכסנדרס. זי איז לחלוטין נישט געווען קיין צנועה, זי האָט ליב געהאַט מען זאָל איר דערציילן וועגן זינדן=קע מעשים און דערפֿיי פלעגט איר פנים זיין אָנגעשטרינגט און פאַרחלומט; זי האָט אויך אָפּ איר שטייגער ליב געהאַט דעם פאָ=טערס פנים, וואס איז געווען צעקאָרטשעט פון די פיל וויסיקע און פאַרדאָרבענע קנייטשן. אָבער ווייסנדיג פנים, אפֿשר דערפֿאַר וויל זיין פאַרדאָרבענקייט איז נישט געווען עכט, נאָר געוואָרן אָפּ אַן אומוועג, האָט געהערט צו די ווינציק פֿנימער, וואָס זי האָט נישט געקאָנט לידן.

קאַרל אַלכסנדר פלעגט מאַכן גרויסע, גלענצנדע געיעגן, ער פלעגט דערוף אויסגעזן גוואַלדיקע סומעס; אין איינעם פון זיינע וועלדער האָט ער געלאָזט אויסגראַבן אַ קינסטלעכע אָזערע, פכדי אַהין אַריינצוטרייבן דאָס געוויילד. באַ אַזאָ געלעגנהייט האָט ווייסנדיג אופֿגעגעבן אַ פלאַן, מען זאָל איינמאַל גיין אָפּ געיעג אין גאָר אַ קליינער געזעלשאַפּט. אַזאָ געיעג ווי דער היינטיקער איז אַ רעפֿרעזענטאַציע, נישט קיין ווילונג, דער הערצאָג האָט מסכים גע=ווען. שפּעטער, אגב אורחא, האָט דער קירכן=ראַט=דירעקטאָר גע=שמועסט וועגן דעם שיינעם, מיט געוויילד רייכן וואַלד באַ הירואו; עס וואָלט אפֿשר געווען אַן אָנגענעמער איבערבייט צו בלייבן דאָרט אַמאָל אַ פאָר מעג אַן געיעג=שלאָס, אָן קאָמפּאַרט, אָן גרויסער דינערשאַפּט, אינקאָגניטאָ, באַגלייט נאָר פון צוויי, דריי הויפּט=לייט, אויסרווען זיך, אויסטאָן פון זיך די קרוין, איבערגעבן זיך דעם פאַרגעניגן פון געיעג מעשה געוויינטלעכער דאָרפֿישער

מע גומע פריינט בילפייגער אין הארפרעכט האָט ער זיך אלץ מער אָפגעשיידט; זיי האָבן צוגעקוקט ערנסט, טרויעריק און אָן שנאה. זיי ער פאלט אַרײַן אלץ מער אין אַם דעם אומגליקלעכן און פארברעכערישן פלאַנטער.

פעסטער אלץ פון מאָג צו מאָג האָט ער זיך צוגעמוליעט צום הערצאָג, אויסגענוצט אָן איבערצוקלערן די מאָדנע לאַגע זיי דעם הערצאָגס שווער פון דער לינקער האַנט. ער האָט צוגופּ= גענומען גאָר זיין מענטשן=קענטעניש, בכדי זיך צוצופאַסן צו קארל אלכסנדרס קאַפּרײַז, און דעם הערצאָג, וואָס אָף זיינע נאָענטע יועצים איז ער נאָך געווען פּרוגו פון וועגן די אינמריגעס קעגן זיסן, און מיט זיסן האָט ער זיך אויך ניט געפילט אזוי גוט אין מיט אַוויפיל צומרוי ווי פריער, זיינען שטאַרק געפעלן געוואָרן די חניפות און די גרייטקייט צו דינען וויסנױס. אַ סך פון די קלי= נע דינסטן, וואס פריער האָט זיי געהאַט אָפּצומאַן דער איד, זיי אָפּצאלן פערזענלעכע התחייבותן, צופירן און אָפּפטרן פרויען אין כדומה נאָך אַוועלכע זאכן, האָט אומבאַמערקט און געשיקט דער קירכן=ראַט=דירעקטאָר גענומען אָף זיך. דער ווירצבורגער געהײם= ראַט פיכטל האָט זיך געפרייט, וואָס איצט איז זיין בכבודער פריינט געוואָרן דער אמתער הויף=מאַן; אים האָט הנאה געמאַן צו זען ווי דעם הערצאָגס פאַרטרויטן און אינמיטסן באַגלייטער, אַנשטאַט דעם מסופקדיקן אידן, וואָס מען האָט מיט אים קיינמאַל ניט געקאָנט צו=רעכט קומען, וויסנױ, וואָס ער האָט אים שטענ= דיק ליב געהאַט. ער האָט דעם קאַסיסמאַריאַל=דירעקטאר פאַרגו= נען פון האַרצן דעם איינפלוס אין מאַכט, און אָפּשטאַלס, ווען ער פלעגט זיך מיט אים צוגיפטרעפן, פלעגט ער, זופנדיק הייסע קאַווע, פאַרויכטיק און אומדירעקט, אים אָנווייזן, זיי אזוי ער קאָן נאָך מער פאַרפעסטיקן און פאַרטיפערן דער הערצאָגס פריינט= שאַפט.

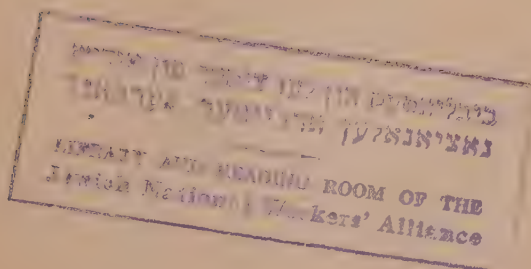
בכדי אים פעסטער צו בינדן, האָט ווייסנױ אים גענומען פירן אָף ראַפּינירטע קראַנקהאַפטיקע קרומע וועגן פון זגות, און דער פאַר זיך געזונטער מענטש. וואס האָט בעצם קיין גרויסן טעם ניט געפונען אין אַוועלכע פאַר=עניגנס, און אים איז געפעלן גע=

רבי גבריאל האָט פאַרלאָזן דאָס הויז מיט די בלומען=מע=ראסעס. האָט אנגעהויבן איינע פון זיינע איינזאמע נסיעות. האָט דורכגעשניטן שוואַבן פון מערב קיין מזרח, האָט גע=שפרייט איבער די שיינע, אלטע גאַסן פון אויגסבורג, וואו מען האָט מיט מורא אָפּ אים געקוקט. איז אריינגעפאַרן אין דער קא=לירמער רעזידענץ=שמאָט פון ביינערישן קורפירשט, וואו מעמפע אויגן זיינען געווען אָפּ אים אויסגעלאצט מיט חשד. האָט פאַר=קערעוועט קיין דרום אין די בערג. פאַם פוס איז געלעגן קהבותדיק אויסגעשפרייט. פונם אַ לאַרמדיקער מאַרק, פון דאָ אָן איז דער טאָל געוואָרן איינגער, געדרייטער, דער וועג איז נאָכגעגאַנגען אין קרייזונגען אָן אַ שיעור דעם רייסנדיקן, ווייס=גרינעם טייך. הויך אויפן אָפּ אַ לאַנקע איז געלעגן צווישן בריי=טע, ווייסלעך=ברוינע, רויזן אופגעטורעמטע ווענט א קורפירשטלעך געיעג=הויז.

דער וועג האָט זיך געטיילט. רבי גבריאל האָט זיך פאַר=טיפט אין געדיכטן וואַלד. ער האָט געשטייגט אַלץ העכער פאוע דעם אַלץ דינערן, רעשריקן טייך, וואָס האָט ליכטיק און פריילעך קלינגענדיק זיך געבראַכן זיין וועג דורכן וואַלד. דער סקובל איז אַריבער דעם גרענעץ, אַריין אין קייזערלעכן געביט. אין שווייגן און אין גרויס איינזאַמקייט איז געלעגן די געגנט; דאָרט וואו דער טאָל פון טייך איז געווען ברייטער, נאָכדעם ווי ער האָט געהאַט געשפאַנט כמעט צוויי טעג, האָט ער אָנגעטראָפן עטלעכע אַרימע הייזלעך ארום א קליינער קירך. דאָרט האָט ער גענעכטיקט.

מיט אַ פאַר טיילן ווייטער האָט אַ הויכער באַרג אָפּגע=שפאַרט דעם טאָל פון טייך, וואָס פאוע אים איז ער ביז איצט געגאַנגען. פריער האָבן זיך אָפּגעצווייגט דריי געבן=טאלן, געביל=דעט פון טייכלעך, וואָס פאלן אַריין אין טייך פונם הויפט=טאָל. איז ער געגאַנגען מיטן ערשטן. ער האָט געשטייגט ניט זייער גיך, איז געווען פריינטלעך ערנסט, די ווענט פון באַרג זיינען געווען באַדעקט מיט וואַלד ביז אויבן אַרופ. — ער איז געגאַנגען מיטן צווייטן. ער איז געווען זייער קורץ. האָט זיך געהויבן

אדלמאן. וואסער כבוד וואלט דאס געווען פאר אים, צו באגריסן
דארט זיין דורכלויכט ווי א גאסט אין זיין הויז, דערפון איז דאך
אפילו איבעריק צו רידן. קארל אלכסנדר האט אן מחוקות און
מיט פארגעניגן מסכים געווען, וויסנזוי האט קונציק אויסגעקליבן
די צייט צו זיין פארשלאגן; אויך האט דאס גראד זיך געמאכט
גוט, וואס דער הערצאג איז נאך צוויי מאל געווען אין בארימטן
קלויסטער. אזוי איז די ריזע באשטימט געווארן אף דער נאענט-
סטער צייט און שמידדנאג בסוד, בכרי אפצוהיטן דאס אינקאגניטא.
זינט דעמאלט אן האט וויסנזוי ארויסגעזיין א מערקוירד-
קע רירעוודיקייט און מונטערקייט. ער איז אינגער געווארן, זיין
שראט איז געווארן בויגעוודיקער, פלינקער, זיינע פקחותדיקע אויגן
האבן מיט טיפערן גלאנץ געכאפט מענטשן און זאכן. שטארק
האט ער געזוכט זיך צו באגעגענען מיט זיסן יוען עס האט זיך
נאך געלאזן, איז ער געווען געבן אים, מיט א קליין, תאוהדיק
שטייבעלע אף זיין פיינעם, שמעקערישן מויל, האט ער צוגעהערט,
ווי יענער רעדט, אָנגעפויגן דעם פקחותדיקן קאפ שטארק פארמאן,
ווי גישטערנדיק, בעת זיס האט דאס ניט באמערקט, פלעגט ער
אים אלע וויילע אָנקוקן, אריינפרעסן ושערנע אין זיך זיין גע-
שטאלט, און יענער, לייכט דורכגעפרעסמלט, ניט וויסנדיק פון
וואנען, פלעגט זיך פארהאקן און צולעצט אנטשוויגן ווערן.

פנים פון יענעם מענטשן, וואָס האָט זיך געיאָגט נאָך זיין נשמה, פון יענעם מענטשן, וואָס מיט אים איז ער געווען פארבונדן. אים העלפן! ארויסהעלפן צו דער ליכטיקייט די פארשאַלמענע נשמה, אזוי אז די אייגענע, וואָס איז מיט יענער פאַרקייטלעך, זאל גרינגער אפּעמענען.

אַבער דער דאָזיקער טאָל איז נישט געווען דער עכטער אָרם צו פאַרטיפּן זיך. אָך, דער דאָזיקער דרוק פון דער אומ- באוועגלעכער לופט! צי האָט סמאל, דער האָר פון דער סימרא אחרא, אַהער געשיקט זיינע מעכטיקסטע רוחות, בכדי אים איינג צו מאַכן און אָפּצוווענדן פון זיין מיעכץ? ראמעווע מיין נשמה פון שווערד און מיין לעבן פון הונטס ממשלה!

אומהיימלעך שטייף, ווי מתים. זיינען געשטאַנען די אויס- מערלישע, אומגעריכטע בוימער, יא, יא, רוחות אומעטום, אָן געשטאַלט און אין מילע מיליאָסן געשטאַלטן, זיי רינגלען ארום דעם מענטשן און פירן אראָפּ פון וועג דעם וואָס שמרעכט צו א העכערער וועלט. איינגעצאמט אין מיליאָנען זאכן קומען אָפּ די נשמות פון די טויטע, איינגעשפּאַרט אין חיה און גע- וויקס און שטיין. איינגעקערפערט אין דער זשווענדיקער בין איז די נשמה פון פלאַלער, וואָס האָט דאָס וואָרט גענוצט צוםן שלעכטן, אין דער ציטערנדיקער פלאַס דער בעל-האוה, אין שמומען שטיין דער בעל-לשון-הרע און רכילותניק, דער אר"י הקדוש, וואָס האָט אלע מענטשן אַריבערגעשטייגט מיט זיין קדושה. האָט געזען די נשמות, ווי זיי זיינען ארויסגעגאַנגען פון די גופים, אויך פון די לעבעדיקע, ווען זיי זיינען ערב-שבת פא נאכט אַרופגעפלוין אין גן עדן ארויף.

אָך, וואָלט ער געקאָנט זען די נשמה פון דעם דאָזיקן מענטשן! ריידן צו איר, ריידן מיט איר, העלפן איר. די נשמה פון יענעם מענטשן, וואָס יאָגט זיך ארום איבער דער ערד נאָר צוליב די תענוגים פון דעם וועלט, זינקט אַריין נאָכן טויט אין וואַסער. אן רו כוואליעט זי זיך אין וואַסער אַהין און אַהער. צעוואלגערט, צעריבן, הונדערטפאכיק צעשטויבט אין אימלעכער רגע.

משופעדיק און שווער און האָט זיך געענדיקט פֿאַלד מיט אַ צירקוס-ענלעכן האַלפֿ-עגול פֿון ריווקע, באַוומדיק נאַקעטע, וויס= לעך=ברוינע פעלזן= ווענט. — ער איז געגאַנגען מיטן דריטן, ער איז געווען ליינגער און ברייטער ווי די איבעריקע. דער טיך, וואָס האָט אים געבילדעט, איז נישט גערונען אזוי שטראָמיק, אָפּטמאַלס פלעגט ער אינגאַנצן פאַרשווינדן, פליסן אונטערערדיש, רבי גבריאל האָט אָנגעטראָפֿן אָף נידעריקע קוכטעס, אָף וואַפֿ= ערד, ווייטער אויפֿן איז געשטאַנען אַ פאַרלאָזענע, גאָר קליינע כאַלפּקע, קעגניק די לעצטע אין דער געגנט.

. דער טאָג איז געווען אַ פאַרוואַלקנטער, נישט וואַרעם, אָבער שטיקנדיק, דער דיקלעכער מענטש האָט שווער געאַמעכט, האָט געשפּרייט שווער און אָן אַ וועג.

הינטער דער כאַלפּקע איז, ווי אָף הידושים, דער טאָל געוואָרן ברייטער, אויסטערליש איז פלוצים געשטאַנען דאָ אַן אַהאַרן=בוים, עטלעכע, אַ גאַנץ וועלדל, די אַלטע בוימער זיינען געשטאַנען גרויס און זייער שטיל, עס איז קיין הויך נישט געגאַנגען, קיין בלאַט האָט זיך נישט גערירט, נאָר ממש האָט מען אַרויסגעזען דורך די בוימער די ריווקע, ווייסע בערג=ווענט, וואָס האָבן ברייט און מעכטיק אַרומגענומען דעם טאָל, און זיי זיינען געווען אזוי הויך, אז דורך די בוימער האָט מען זייערע שפיץן נישט געזען, דריקנדיק איז געלעגן די לופט, דאָס וועלדל פון די אַלטע, ערנסטע, גראָ=קאַלירטע בוימער צווישן די בערג איז געווען אזוי ווי אַרויסגעכישופט פון דרומדיקן לאַנד, כמעט קערפערלעך איז געלעגן די טיפע, קלעמענדיקע שטילקייט, דער גאַנצער אויבאָוועגלעכער טאָל איז געווען פאַרכישופט, מען איז אין אים געווען איינגעשלאָסן ווי אין עק וועלט.

דער רבי האָט זיך אַראָפּגעלאָזן, שווער, מיד, אונטער= קרעכצנדיק, נעבן אַ בוים, ער האָט אַרויסגענומען אַ בריוו פון זיסן, געשריבן מיט העברייאישע אותיות, אַ בריוו אָן ערנסטן, צוגעשמינקטן מיט אַ כמעט געקריינקטער פרומקייט, ער האָט זיך פאַרטיפט אין די אותיות, האָט זיי איינגעזויגן, האָט דערנאָך אַראָפּגעלאָזן דעם קאָפּ צום שויס, אַרויסגערופן פאַר זיך דעם

ווייטער געאיילט זיך. געקומען צו מענמשן. געיאגט זיך זיין וועג
צוריק. אף מוילאייזלען. פערד. אין וואגן. אין אקן די ברוינלעך
גאלדענע. דרינגלעכע. דערשראָקענע אויגן דעם קינדס. אין
מוח איינגעפרעסט די יאָגנדיקע. באַשווערנדיקע. שרייענדיקע אותיות:
"העלף" !

וואָלטן מענטשן געוואוסט פון דער דאָזיקער פּיץ. וואָלטן זיי נישט
אופגעהערט צו ווײַנען. מענטש, אומבארומטער, פארהאָועטער, גע-
טריבענער! באַטראַכט זיך! באַטראַכט זיך, מענטש!

עפעס האָט אים גענומען קלעמען, דריקן, פארשטיקן דעם
אַמעס, ער האָט געמוזט זיך אַרומקוקן, פון צווישן די בלעמער
זײַנען טויזנט אויגן געווען אָף אים, דעם קינדס אויגן, די ברוינ-
לעך=גאַלדענע, זיי האָבן פארפולט, יא, זײַן האַרץ האָט אַרויסגע-
שפארט, נעמט אויגן, און זיי האָבן גערופן, געבעטן זיך
רחמים מיט דרינגלעכער, האַרציקער, איבערגעשטאַקענער בקשה:
„העלף“!

„העלף“! האָבן זיי גערופן, אלץ דרינגלעכער, געפרעסטער,
רחמנותדיקער און האָבן אים נישט אָפגעלאָזט, ער האָט זיך גע-
ריבן דעם שטערן, אָפגעווישט פון זיך די חלום=געשטאלטן,
אַנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אָף צוריק, געקוקט צום הימל אַרוף,
דאָרט זײַנען געווען שטיקער צעריסענע וואַלקנס, אויסמערליש
אויסגעשטעלט, זיי זײַנען געשמאנען פאַרגליווערט און האָבן זיך
נישט געריירט, פלוצים האָט ער דערקענט: זיי האָבן געפּרעמט
אותיות, העברייאישע אותיות, וואָס האָבן באַדייט: „העלף!“ האָט
ער אָפגעריסן דעם פנים, האָט ער דערזען, אז די צווייגן פון
בוים, וואס אונטער אים איז ער געזעסן, האָבן אויסגעפורט די
זעלביקע אותיות „העלף!“ די וואַרצלען דאָס נעמלעכע
„העלף!“ איז ער אופגעשפרונגען, שווער אַמעמענדיק,
פאַרשוויצט, מיט טרוקענעם גומען, די הויט פון רוקן
דורכגענומען מיט ציטער; אין די אינגעווייט איז דאס אַרופגע-
קראַכן, אינגעאיינגט ווי מיט רייפן די ברוסט, ער איז געגאנגען
צוריק, די רינעלעך אין די בערגווענט, די שטרעמונג פון טייך,
אלץ האָט כסדר אויסגעפורעמט די זעלביקע אותיות, דער גאנצער
שטומער טאָל איז געווען אין מויל, זײַנע ווענט, שטיינער, וואסערן
האָבן געבעטן זיך, באשווארן אים, געשריען אין נויט און אימה:
„העלף“!

האָט דער דיקלעכער מאַן אין זײַנע שווערע בגדים האס-
טיק זיך אין טאָל אַראפגעלאָזט, געקייכט, געשטרויכלט, געפאלן.

ניפער איז געגאנגען אהין און אהער און האט איינגעגאסן זיין. אין האלב=שונקל, אויסער דעם ליכטיקן עיגול פון לאמפ, איז געזעסן שטום איינגעקארטשעט דער שווארץ=ברוינער. קארל אלכסנדר האט געטרונקען א סך, אויסגעצויגן די פיס פאר זיך, געלאכט מיט געפילדער איבער די גראבע נבל=פה=רייד פון ריי=דער, די פיינע פון וויסנזיי, איבער די זייער חורשע אנעקדאטן, וואס הער פאן שיין האט זי דערציילט ריידנדיק פירנעם אונטערן נאז און אויסגעמישט מיט א סך פראנצויזיש. דערציילט דערנאך אליין, געשיכטעס פון קריגס=לאגער, אונאנטווערס פון זיין ווענעציאנער צייט.

מיט פארביסענער הנאה האט וויסנזיי צוגעהערט זיך. אויב מען באקלערט זיך גוט, איז דאך דער איד געווען שולדיק דערין, וואס ער האט געמוזט פאראומרייניקן זיין וויסע שטוב מיט אים דער גראבטייט און מיט דער טעמפער באלבעריי. יא, יא, ווען מען וויל עפעס וויסן, ווען מען איז נייגער, מוז מען עפעס צאלן פאר אזא נייגערקייט. אבער לוינען וועט דאס, עס וועט לוינען!

אז די הערן זיינען געגאנגען שלאפן, שווער פון וויין, האט וויסנזיי געוואגט צום הערצאג, אז אף מארגן נאכמיטאק האט ער צוגעגרייט א סורפריז. דערפאר גיט ער אונטערטעניקסט אן עצה. מען זאל מארגן זיך אויסשלאפן, דערנאך גוט אפזעסן און דע=מאלט וועט ער זיין דורכלויכט אועקפירן אין וואלד און באווייזן דעם סורפריז. „וויסנזיי!“ האט דער הערצאג געלאכט. „אלטער פוקס! עקסעלענץ! פרעזידענט! איך בין צופרידן מיט אים, ער ווייס פאר אימלעכן טאג עפעס נייט. ער איז זייער א נוציקער פרעלאט.“ און ער האט אים א קלאפ געטאן איבערן אקסל און האט אועקגעהונקען אין זיין שלאפצימער.

אף מארגן האט מען זיך אָנגעגעסן, ביז עס איז געגאנגען א דאמפ, אָנגעטרונקען זיך מיט די אלטע וויינען פון גענימן וויסנזיי, ביז דער ריח האט זיך געטראָגן פון ווייטן און מען איז אועקגעפארן. צוערשט איבערן גרויסן שלאַך, דערנאך זיך אָפּ=געקערט אף א זייטן=וועג, באלד האט מען דעם וואָגן געלאָזן

אין הירזאן, אין די שמילע, גראמע שטיבער פון וויסנזיי, מיט די גרויסע פארהאנגען, זיינען געוועסן מיטן בעל-הבית פון הייז דער הערצאג, דער פלינקער געהיימראט שיין מיט דער קרומער נאז, דער בורמשענדיקער מאיאר פאן ריידער מיט די גראַבע לאפעס, כמעט שמענדיק אין הענטשקעס. נאך זיינען אין דער לופט געהאנגען די קינדיש-פארחלוממע שמריכן פון מאגדא-לען סיבילעס פנים, נאך האָט דער פאָטער געזען דאס מידל זיצן אין שטילן קרייז פון לאַמפ איבער איר בוך מיט קינדיש וויכטיקן פנים, פארמאן אין זיך. געזען זי, ווי זי איז געווען פריער, די ברוינע, פויכקע, מאנסבילש דרייטע באקן, די בלאַע גרויסע אויגן, אין דעם אויסמערלישן ווידערשאַנד צו די מונט-קעלע האר. וויפיל ליכטיקייט, אַך, אין וויפיל האַפנונג האָט ער געוויגן פון אַט דעם פנים! ווי מריב און פראַסטיק איז עס אויס-געלאָשן געוואָרן!

אין אַט דעם חדר, וואס איז נאך געווען פול מיט זיינע האַפנונגען, מיט זיין ארבעט אפן פירוש צו דער ביבל און דעם מידלס חלומות, האט איצט געוויפט און געוואלדעוועט דער הערצאג מיט זיין קאָמפאניע. קארל אלכסנדר האָט זיך געשפירט יונג, פריש, חזירש-גוט. דער גרינער ראָק איז געווען ברייט פא-נאנדערגענומען, דאס לייבל צעשפילעט, דאָס בלאנדע, מיט גרא געשפרינקלטע האר פריי. עס איז געווען א פינע המצאה, צו קומען אהער אפ געיעג, אין שטומגארט און לודוויגסבורג איז אלץ גענאנגען ווי מען דארף ניט בעסער, דער קאמפאנישער פראיעקט האָט מארשריט מיט גרויסע שאנסן, דערצו דאס נייע מענטש אין דער אפערע, די אילאנקא וואס איז אויסגעצייכנט געפאלן; מען האט זי בעצט געמעגט מיטנעמען. אבער ניין, בעסער אזוי. בא מאג נאר ווינט אין פנים, אין אוונט וויין און גומער, קרעפטיקער, מאנסבילשער שמועס, ניטא קיין ווייבער! ניטא קיין פאליטיק! ניטא קיין פארלאמענטארישע באַנדע! ווי איז מען דאָס יונג! מען שפירט מויוונט רוחות! גאָרנישט פון די פופציקער. ווי קען מען נאָך לאַכן און פון קיין זאך ניט האָבן קיין פארגעניגן, ווי נאָך פון ביסל וואלד און א גומן שאַס.

ער געפילדערט. „לאָמיר דעם נאָכט=פּויגל אופשרעקן פון זיין נעסט“.

זינען די הערן צוגענאָנגען געענטער. אָנגעקלאַפט, און היות ווי קיינער האָט זיך נישט גערירט, זינען זיי אריין אינעוויי= ניק, דער אַלמער, קריינקלעכער דינער איז זיי געקומען אנשקעגן: „וואָס זוכן זיי?“ — זיין בעל הבית. — „ער איז נישטאָ.“ און בכלל ער נעמט קיינעם נישט צו. האָט ער נאָך מוסיף געווען ברוגז. „וועלן זיי אַ ביסל אָנקוקן די שטוב“ האט געזאָגט ווייסנזוי. וואָס פאלט זיי איין, האָט זיך געבייזערט דער דינער. וואָלן זיי זיך אפ= טראָגן דאָ האָט קיינער נישט וואס צו זוכן.

„טויל האַלטן!“ דאָס זיך צעשריען דער דערצארנטער מאַ= יאָר ריידער. נאָר דער אַלמער האָט איבערגעחזרט שרייענדיק פארעקשנט: „קיינער האָט דאָ נישט וואָס צו זוכן. קיינער האָט דאָ נישט וואס צו שאפן, נאָר מיין בעל הבית“.

„און דער הערצאָג פון ווירטעמבערג“, האָט געזאָגט קארל אלכסנדר. אין פאַרביי דעם פאַרשטיינערטן דינער זינען די הערן אריין אין צימער. האָבן באַטראַכט שרעקעדיק און שפּאַטיש די גראַבע ספרים, די צייכנונגען פון דעם קבלה=בוים, פון הימלישן מענטשן, די אויסטערלישע אופשריפטן, האָבן געמאַכט איראנישע באַמערקונגען איבער די כישודיקע מאַכערייקעס, פונדעסטוועגן האָט דער אומהיימלעכער חדר פאַרשטיקט זייער געוויינטלעכן לאַרעם און געמאַכט זיי אַ ביסל שמילער און איינגעהאַלטענער.

„צום טייל נאָך אַמאָל!“ האָט פלוצים קארל אלכסנדר אויסגעשריען. „מיר זינען דאָך נישט אין קירך, וויין אהער נייפער! אויב דער אַלמער איז נישטאָ אינדערהיים, לאָמיר פּרואוון, צי מיר קאנען נישט אַהער כישופן זינע רוחות צו אונזער טיש דורך אַ גומער גלאָז וויין!“

„צי וואָלן מיר נישט צוערשט אָנקוקן זיך די איבעריקע חדרים?“ האָט געבעטן ווייסנזוי. „אפשר וועלן מיר נאָך עפעס אויסשמעקן!“ און זיין דינע לאַנגע נאָז האָט גענישטערט, און די פּקחתדיקע, אומרויאיקע אויגן זינען גענאָנגען אין אַלע ווינקלעך.

שטיין, אזו מען איז אוועק צו פוס איבער א וואלד=שטעג. ביז מען איז געבליבן שטיין פאר א שטארקן זייער הויכן הילצערנעם פארקן. בוימער האבן פארשמעלט דעם אויסקוק ווייטער. זינען אזוי די מענער געשמאנען פארן פארקן. עס האט געבלאזן דער הייסער דרום=ווינט. דער וויין האט זיך נאך ניט געהאט פא זיי אויסגעוועפמ. האבן זיי געפרייכט, געשוויצט, גע= האקט ווייזן. הינמער דעם, הייסט דאס, שמעקט דער סורפריז; צי עס לוינט; צי ווייסנזיי וויל גארנישט אויסזאגן. יענער האט געבעטן, זיי זאלן ניט זשאלעווען קיין מרחק, האט דער ערשטער גענומען קלעמערן איבערן פארקן. זיי נאך אים סאפענדיק, מיט מי, זינען ווייטער אריינגעדונגען, נייגערדיק, פאראינטערעסירט, אמזירט.

געקומען צו די בלומען=מערסעס, צום ווייסן קוב פון הויז. געשמאנען, געחידושט זיך. מוטשמשע פארשמעלונגען האבן אפ= געבליצט פא קארל אלכסנדר: ווענעציע, בעלגראד. נאך קיינער האט ניט געוואוסט וואס אַנצוהייבן מיט אָמ דעם ווייסן, אויסמער= לישן בנין אין מיטן שוואכישן וואלד.

„דאס הייז געהער דעם מכשף“, האט ווייסנזיי געזאגט, „דעם פעטער פונם הער פינאנס=דירעקטאָר.“ געפלעפטע, נארי= שע פנימער, אויסגעשמעלטע אויגן, דעם הערצאג איז פלוצים אופגעקומען א שלעכטער נאכ=מעס פון וויין, ער האט זיך פלוצים דערשפירט שווערער, געפילט דעם הינקערדיקן פוס, דעם שלעכטן וועג דורכן וואלד. מיט פארשלייערמער באַנומענקייט האט ער גע= קוקט אפן הויז, אין אן אומבאשטימטן געפיל, גלייך פון דארט וואלטן אף אים ארויסגעקוקט שטיינערנע, מריב=גראע אויגן. „דעם מכשף? אזוי?“ האט ער געזאגט מיט א הייזערדיקער, פאלייגמער שטים. „יא, דאס איז טאקע א סורפריז“.

„דאס איז נאך ניט אלץ“, האט ווייסנזיי געשמיכלט מיט פיינעם, ברייט צעצויגענעם, געניסערישן מויל, „באפעלן אייער דורכלויכט, מיר זאלן נעענטער צוגיין?“

האט קארל אלכסנדר זיך אופגעכאפט, אויסגעהוסט זיך. „דער אלטער קומט מיר סיי ווי סיי נאך אן ענטפער“, האט

זשענדיג אָבער דער פראדוקט פון זיינע לענדן איז פארמ בעסער,
ווי אלץ, וואָס זיין מוח טוט געבאָרן."

ווייסנדיג האָט געשוויגן, און ער דער פיינער מבין,
וואָלט דאָך געקאָנט דעם הערצאָג צוליב לויבן די מעלות פון
מיידל בעסער ווי יענער אליין צוזאמען מיטן טרוקענעם שיץ און
מיטן אומגעלומפערטן ריידערן, וואָס האָט קיין אנדער קאָמפּלי-
מענט נישט געפונען, ווי דעם כריפענדיקן "צו אלדי מיינזאליס".
נאָך ווייסנדיג איז געשטאנען שטויס, ער האָט נאָך געקוקט אפן
מיידל, באַקוקט זי פון אויבן ביז אַראָפּ, אַ מיפערן שמיכל אָפּ
זיינע געניסערישע ליפּן. יא, יא, מיין הער געהיימער פינאנס-
ראַט, אוראיי צוויי, אָט די אַ איז געוויס אַן אבן טוב און טאָקע
זייער ווערט צו ווערן אָפּגעהויט! אכטער וועלט-וואונדער! העב-
רייאישע ווענט! אויגן האָט זי ווי פון אַלע פונד אַרויס! און
זעט נישט אויס ווי זי וואָלט געווען נאר גלוסטיק אנצוקוקן. צו
מאָגראַלען סיפילע זינגען געקומען די אפאָסטעלן און האָבן מיט
איר גערעדט, צו דער דאָזיקער קומען אפשר די נביאים, איר
זייט געווען דורכגעטריבענער פאַר מיר, הער פינאנס-דירעקטאָר;
אָבער דאָך נישט דורכגעטריבן גענוג. איר האָט זי באַדארפט היטן
נאָך ווייטער און נאָך פאַרבאָרגענער. אָט נאָט אייך! איצט וועלן
מיר זען, וואָס פאַר אַ משיקאָון פנים איר וועט אָנשטעלן.

בינתיים האבן די אנדערע געהאלטן דאָס מיידל אין רימען.
אפילו הער פאָן ריידער האָט געפונען נאָך ווערטער און
האָט געזאָגט: "ווער וואָלט דאָס געקאנט קלערן, אז דער
אלטער פוקס האָט אזא יונגס?" אָבער נעמי איז געשטאנען אין
ווינקל, דעם גאנצן גוף אָנגעשפאנט אין שרעק און אָפּשטויס,
האָט געקוקט אָפּ די מענער. "ווי הייסט זי דען, דעמאָועל?"
האָט געפרעגט דער הערצאָג. און אז זי האָט נישט געענטפערט:
"שולמית? שולמית? וואָלן מיר עמיצנס קאָפּ פאַר אירע פיס
אנידערלייגן?"

אָבער נעמי האָט ווייטער געשוויגן, קאָרטשענדיק זיך אין
כמעט קערפערלעכן ווייטאָק פאַר עקל און שרעק. "פון פאָטער
האָט זי זי נישט, די דאָזיקע שרעקעדיקייט", האָט קאָנסטאַטירט הער

בעה נײַפער האָט צעשטעלט דעם ווײַן, האָט מען באַקומט די איבעריקע עטלעכע חדרים. פאַר אײַן מיר איז געשטאַנען יאַנמיע, די דיקע, פלוידערדיקע דינסטמיידל. זי האָט געפרואוּמ אָפצוהאַלטן די הערן. אָבער זיי האָבן זי אפגעשמופּט אָן א זימ און האָבן זיך אַריינגערוקט אין צימער. אין ווייטסטן ווינקל איז געוועסן, פול מיט שרעק, די אויגן ברייט געעפנט, צאָרנדיק אָפּשמופּנדיק, דאָס מיידל אָנגעמאָן אין מורחדיקע מלבושים. פאַר דער ליבלעכקייט פון מאַט-ווייסן פנים, פון די בלא-שוואַרצע האָר, פון די ריידנדיקע, אָנגעפילטע אויגן האָבן די הערן זיך אפגערוקט אָף אַהינמער. „כאַפּט דיך דער שוואַרצער!“ האָט דער הערצאג זיך אויסגעשטאַלן אינדערשטיל. „אַט אַזוי וואָס האָלט זיך מיין איד! אַזוי וואָס באַהאַלט ער אויס פאַר מיר, דער זשוליק! וואָלט אַלײן וועלן הנאה האָבן פון געבראַנטנס!“

נאָך אַלץ איז געווען א פאַר טרים אָפּשטאַנד צווישן מיידל און די הערן. א שווייגן איז געלעגן. נעמי איז אפגעשפרונגען, אנדערגעשטעלט זיך הינמער איר שמול, פאַרוקט זיך גאָר אין ווינקל, די מענער, אײַנגעהאַלטן דורך דעם אויסטערלישן בילד, זיינען געבליבן באַ דער מיר פאַרגאַפּט.

אין דער שטומקייט אַרײַן האָט געוואָגט העפלעך די גע-ליינקיקע שטים פונם קאָסיסמאָריאַל-פרעזידענט: „די דעמאָועל איז אַ טאַכטער פונם הער פינאַנס-דירעקטאָר.“ און אז די הערן זײַ-נען געבליבן געפלעפּט, מיט אָפּענע מיילער, האָט ער פאַרענדיקט מיט אַ שמייכלע: „יא, דאָס איז מיין סורפריז.“

„צו אַלדי טייוואָליס!“ האָט דער מאַיאָר ריידער עטלעכע מאָל איבערגעחזרט, פורטשענדיק; מער איז אים קיין זאַך ניט אײַנגעפאַלן, נאָר דער הערצאָג, געקומען צו זיך פון זײַן איבערא-שונג, איז אין חתלהבות, פרעסנדיק זי מיט זיינע גרויסע בלאָע אויגן, זיך צעגאַנגען אין התפעלותדיקע, מאדישע בילדער: „א מייסער שטיק דאָס מיידל! א קאָפּ ווי פון א עבן-האַלץ און העלפאַנט-ביין. ווי אַ פאַנמאַזיע-מעשה פון מורח-לאַנד.“ געשיקט איז דער געהימראט שיץ אַריינגעפאַלן: „דער פינאַנס-דירעקטאָר איז אַ

„צווערשט האט דאָ געשמעקט מיט אידן-שול און מיט צווייטער.
איצט שמעקט דאָ מיט פאָריו און מיט פאַרפומעס און מיט מער-
קיר גאלאָן, און גאָר די שדיס-לופט איז פארפלוין. מערקווירדיק,
ווי אזוי א ביסל פריש ווייבער-פלייש איז מבטל דעם גאנצן פרעם-
שייזש פון געלערנטסטן מכשף“.

מען האָט זיך געלאָזן אין וועג. ריידער און שיין אַפריער.
דערנאָך דער הערצאָג מיט ווייסנזוי, צולעצט נייפער, דער שווע-
דער הערצאָג האָט זיך מעשה גוט-פריינט אָנגעשפאַרט אָפן פיי-
נעם, שלאַנקען ווייסנזוי. „דאָס האָט ער קונציק אָפגעמאָן“. האָט
ער געקוואָלן. „אָט וועלן מיר נאָך לאַנג האָבן אונזער פלעזיר.
אזא פאַרבאָהאַלטענער, שטילער וואָרים, ביין איד. נו מיר
וועלן אים שוין ציען פאַר דער נאָג, אז ער וועט ווערן רויט
און בלאַס“.

דאָס איז אָבער נישט געווען ווייסנזויס מין. איצט אוועקגיין
און מיט דעם אידן דערנאָך אַ ביסל זיך רייצן, וואָס איז דאָ גע-
ווען דער מער? צוליב דעם איז די גאַנצע מרחק נישט געווען
כדאי. באַס איד איז דער מוח נישט אויסגעדאַרט, דער איד האָט
געוואוסט, וואָס דאָס קינד איז פאַר אים. ער וועט זי ארויסשיקן
קיין אויסלאַנד, ווייט פֿון דאַנקען, בכל אופן וועט ער זי נישט
בריינגען צום הויף, ווי ער ווייסנזוי. דער איד איז אַ געריבענער יונג;
און אויב אפילו אים וואָלט זיך פאַרגענוגט, האָט דער איד דעם
מקובל, וואָס האַלט אים. גייט אָבער דער הערצאָג איצט אוועק,
וועט מען שוין אים א צווייט כּאָל קיין הירזא נישט בריינגען.
דעמאָלט וואָלט ווייזנזויס גרויסע, פרעסנדיקע נייגעריקייט געבליבן
אָף אייביק נישט געשמילט.

דער קירכן-ראַט-דירעקטאָר האָט געווען פאַר זיך דאָס קינד.
איינגעשפאַרט אין ווינקל, די גרויסע אויגן אין מאַט-ווייסן פנים
דערשראָקן, פול מיט עקל, און אַ גלעטנדיק, צערטלעך געפיל
האָט אים אַרומגענומען. אָבער דאָס דאָזיקע געפיל איז צעפלוין
און צעשטויבט געוואָרן אין דער ווילדער, פאַרצוקנדיקער נייגע-
ריקייט, וואָס האָט אים אָנגעפילט אינגאַנצן, וואָס איז זיך קלעמענ-
ט.

פאן שיין. אבער דער מאַיאָר פאָן ריידער איז אָנגעפאלן גראָב
און אומגעדולדיק אפן קינד: „גיב ענטפער, אידישע חצופה, ווען
דיין הערצאָג פרעגט“.

„האַלט ס'מיל, ריידער!“ האָט געזאָגט קאַרל אלכסנדר.
און צו דער איבערשראָקענער, וואָס האָט זיך געשפּאַרט אין
ווינקלעלע, פריינטלעך ווי צו אַ קינד: „איך טו דיר גאָרנישט,
איך פרעס דיך נישט. ציקלעלע איבערגעשראָקנס! מיטאַזע! זאָל זי
נישט זיין אזוי דעליקאַטנע!“

דערווייל האָט זיך געהאַט אַריינגערוקט דאָס שמוץ-מידל
יאַנטיע נעבן מידל, דיק און גוטמוטיק איז זי געשטאַנען, אין
הוילער שרעק און אומבאַהאַלפּנקייט. „איך בין מאַקע דיין מאָנאַרך,
דיינער און דיין פאָטערס וואוילגענויגטער הערצאָג און האָר. און
איצט זאָג שוין אַמאָל, ווי דו הייסט?“

„די דעמאָזעל הייסט נעמי“, האָט געזאָגט אַנשטאַט איר
דאָס שמוץ-מידל. „ווייסן מיר דאָס שוין, הייבט דאָס“, האָט ריי-
דער אַרויסגעכרוקעט באַפרידיקט. „נעמי, אַ קאָמישער נאָמען!“
און האָט אַרויסגעפאַרשקעט. אָבער דער הערצאָג האָט באַפוילן:
„זאָל זי אַהער קומען, נעמי! זאָל זי אַ קוש טאָן איר לאַנדס-
פאָטער אין האַנט!“ האָט דאָס שמוץ-מידל איינגעטענעט מיטן
קינד, דאָס זאָנפט אַ שמוץ געטאָן פאַרויס. פאַוואַליע, די אויגן
צו דער ערד, און ווי געצויגן איז זי געגאַנגען, און מיט זשעדנע
בליקן, פריילעך געשפּאַנט, האָט ווייסנזוי צוגעקוקט.

זי וויינען אַריינגעגאנגען אין שטודיר-צימער טרינקען, האָבן
געצוואנגען דאָס קינד מיטצוהאַלטן. אָף די ווענט האָט געבליט
דער קבלה-בוים, עס האָבן זיך געקיימלט קאַנטיקע אותיות און
געפלאָנטערטע צייכנס, עס האָט פאַרשטאַרט אַרויסגעקוקט דער
הימל-מענטש. דאָס קינד האָט קוים מיט די ליפן אָנגערירט דעם
וויין. נאָר מער האָט מען זי נישט געקאַנט איינהאַלטן.
זי איז אַנטלאָפן און האָט זיך איינגעשלאָסן אין איר צי-
מער, פול אימה און צימערנדיק מיטן גאַנצן לייב און אייז-קאַלט.
אין דעם שטודיר-צימער אָבער צווישן די טרינקנדיקע,
האָט הער פאָן שיין, ווייננדיק אָף די קבלה-בילדער, קאָנסטאַטירט:

58
ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאַציאָנאַלען אַרבייטער מערב-האַנד

זאלן זיי זיך אומקערן אהיים, צוריקשיקן אים דעם וואָגן; נישטער
 באַהאַלט ער דאָ. דער קאַנסיסטאָריאַל־פרעזידענט האָט זיך פאַר=
 נויגט און איז אַוועק. ערשט ווען ער איז געווען אליין, האָט ער
 אָפּגעאַמעמט, אויסגעשפּרייט די אָרעמס, פאַרצויגן זיין באַוועגלעך
 פנים צו אַ גרימאַסע, אַרויסגעלאָזן מאָדנע, פאַרשקענדיקע, קוואַכ=
 טשענדיקע קלאַנגען.

דערווייל איז קאַרל אלכסנדר געגאַנגען האַסטיק, ווי ווייט
 דער הינקעדיקער פוס האָט אים דאָס געלאָזט, צוריק דורך דעם
 וואַלד, באַגלייט פון קאַמערדינער. עס איז געפאלן דער אָונט.
 אַז ער איז געקומען צום הויז מיט די טעראַסעס, איז שוין גע=
 ווען גאָר פינסטער, פליקערווייז, שוואַרצעך, זינען געצויגן גיכע
 וואַלקנס, קיין לבנה איז נישט געווען, אין שטאַרקע, וואַרימע
 שטויסן האָט אים דער ווינט אַוועקגעריסן דעם אָמעס, די וואוילע
 אוואַנטירער! יונג איז מען, יונג! מען קלעמערט איבער די פאַר=
 קאַנעס, גנבעט זיך פאַנאַכט דורכן וואַלד, אַי, ווי גוט, בעסער
 ווי אַרומקריגן זיך מיט דער לויזיקער פאַרלאַמענטס־כאַליאַסטער
 איבער פאַראַגראַפן. וואַלט מען נאָך געהאַט די מאַסקע אפן פנים,
 וואַלט מען זיך געפילט אזוי יונג ווי אין ווענעדיק.

האָט דאָ קיין הונט נישט געבולן? אפשר האָט דער מכשף
 אַרומגעצויגן כישוף־קרייזן, באַכשופט דעם שוועל, אַז ווער עס טרעט
 אים אַריבער זאָל זיך נישט קענען רירן.

ער האָט געהייסן נישטערן בלייבן פון הינטן, האָט אליין
 גענומען דרייען זיך אַרום הויז, אויסצוקוקן. ער האָט זיך באַלד
 געהאַט אָנגעמערקט דעם פשוטן פלאַן פון הויז, דאָרט איז גע=
 ווען דעם מיידלס צימער, עס איז געווען פינסטער. וואו דאָס
 ליכט האָט געברענגט, דאָס איז געווען דער חדר מיט די כישוף־
 צייכנונגען. זאָל זי דאָרט — אָף דעם שפאַלער איז געווען
 גרינג אַרופצוקלעמערן, ער וועט אַ קוק טאָן.

גרינג אָכצענדיק איז ער אַריינגעקלעמערט אין פענסטער.
 יא, דאָרט וועט זי, די הענט אָפּגעלאָזט, אינגאַנצן שטיל, מיט
 אירע גרויסע, דערשראָקענע, פאַרלאָרענע אויגן. פס! האָט

דיק געקראָכן באַ אים אַרופּ אין די אינגעווייט, וואָס האָט אים
דעם אַטעם פאַרוואָרגן.

ער האָט פאַרהאַלטן דעם גאַנג, געבעטן דעם הערצאָג, ער
זאל זיך צו פיל ניט אנשטריינגען, געדאַמפּן, א ווילע זיך אויסצו-
רען. נישטער האָט נאָך געהאַט ווײַן, וויסנזוי האָט אינשטערגע-
טראָגן דעם הערצאָג, יענער האָט געטרונקען. וויסנזוי האָט אלץ
כסדר ווידער געווענדט דעם שמועס אפּן מירל; מיט זיין העפּ-
לעכער, בויגעווידיקער שטים האָט ער אין האַלבע ווערטער, מעשה
גרויסער מבין, גערימט אירע מעלות, ווי יונג זי איז, און פאָרמ
צייטיק. אין דער צייט זיינען די אידישע מידלעך שיין און איי-
ציק אין דער וועלט, שטייגן אַרײַנער אַלע פרויען, קילער פיער
ווי דרומדיקער ווײַן. אָבער די בל-צייט געהויערט ניט לאַנג,
שפעטער פאַרוועלן זי און זיינען מיאוס ביז עקל. אזוי מוז
מען זי געמען, אזוי שרעקעווידיק און הייס, ווי די אָ; דער וואָס
וועט באַ דער דאָזיקער אָפּטרינקען דעם שוים, דער האָט גע-
נאָסן אַ וועלטן גליק און דאָס וועט אים בלייבן גאָר זיין לעבן.
אזוי האָט ער אַריינגעטריפט סס אין דעם הערצאָג. קאַרל
אַלכסנדר האָט געטרונקען, געשפירט ווי זיין בלוט כוואליעט זיך,
שטייגט, פאַלט. דער אָונט איז געקומען, דער דרום-ווינט האָט
געטראָגן אין וואַרימע שטויסן, אין די בוימער האָט זיך גענעפלט
דעם מירלס בילד, אירע ווייכע, שרעקעווידיקע פאָרמען, ער האָט
שטיל געסאפּעט מיט דער נאָז. „אזוי האבן געקאָנט אייסזען די
ווייבער, האָט וויסנזוי ווי פאַר זיך געצויגן זיינע חלומות, און
זי האבן געצילעוועט אין הערצאָג, גדי ווייבער וואָס דער קעניג
שלמה האָט זיך געהאַלטן. אזוי זיינען געווען די מלכים פון אלטן
בונד, דעם הערן פּינאַנס-דירעקטאָרס בונד, און ער האָט גע-
לאַכט אַ קליין, שטיל געלעכטער.

פלוצים איז קאַרל אַלכסנדר איפּנעשטאַנען, האָט אָפּגע-
טרייסלט די וואַלד-ריטעלעך און פאַרטריקנטע בלעטער פון זיין
ראָק, האָט געזאָגט, מיט געפרעסטער שטייב, צו וויסנזוי, אַז ער וויל
נאָך א ווילע גיין אַליין שפּאַצירן אין וואַלד. זאָל וויסנזוי אים אנט-
שולדיקן באַ די אנדערע הערן. זאָלן זי אָף אים ניט וואַרפּן,

די טיפע, סאמעטיק-לאשטשענדיקע דעם פאטערס און די ברומענע-
דיקע, ברוגוע און פארט, אָך, ווי געשמאקע שמים דעם פעטערס.
און זי האָט אריינגעשמיכלט אין דער נאכט.

אַט האָבן זיך דערהערט שווערע טרום, עמיצער האָט גע-
קלעמערט ארוף סאָפענדיק, שילטנדיק. די חיה רעה, אָבער איצט
איז שוין קיין מורא ניט געווען. עס האָט אַ ווי געטאָן פון וואַלד
אָהער, אַ וואָגן באשפאָנט מיט לופטיקע פערד, געבליבן שטיין
באַס דאָך. שמיכלענדיק, מיט שוועפנדיק מראט איז זי אריין אין
וואָגן.

קארל אלכסנדר, אָנגעקומען אויבן, האָט גארנישט געווען.
זי איז דאָך אַרופגעפליגן אַף די טרעפּ, פון דאָנען איז דאָך קיין
אַנדער אויסגאַנג ניט געווען. צי האָט זי, טויט און טיילול! זיך
אויסגעלערנט די מכשפהשע קונצן דעם אַלמנס, האָט זיך גע-
מאַכט פאַרן נאַכט-פויגל דאָרט, צי זי שווימט דאָרט ווי די
שוואַרצע וואַלקן-לאַמע און לאַכט זיך איצט אויס פון אים? פאַר-
שאַלטן, קליין מענטש! ער איז געשמאַנען אָפגענאַרט און גריט-
צאָרנדיק, אַ שטאַרקער ווינט האָט געבלאָזן, געריסן אים אַף צו-
דיק דעם ראָק, די שווייס-קלעפנדיקע האָר. אַ שומה איז ער גע-
ווען! געדאַרפט נאָך אונטן נעמען די קאנאַליע, די אירישע,
אַ וואַרף טאָן זי אָפן טיש, ניט געקוקט אַף די אַלע אָנשטעלן.
ער איז דער בעל-הבית צי ניין, צו אַלדי טייוואָלים? איצט איז
אים די נאַכט געפמרט, און יענע אין הירואו האָבן רעכט,
ווען זי וועלן אים אויסלאַכן.

ברוגו האָט ער זיך אַראָפגעטאַפּט די טרעפּ אַראָפּ. דער
פּוס האָט אים ווי געטאָן און ער איז געווען מיד ווי אַ הונט.
מיט מי און מאַטערניש האָט ער זיך דורכן פענסטער אַרויסגע-
קאַראַפקעט אין דרויסן. האָט ער מיט אַ מאָל דערהערט שעפּטשענע-
דיק, דערשראָקן און אופגעוועגט הייזעריק די שמים פון קאמער-
דינער: „אין די בלומען ליגט זי“ ער האָט געמיינט, זי האָט זיך
דאָרט געהאַט באַהאַלטן, האָט ער זיך צעלאַכט: „דער שאַלטיק!“
און גענומען אַיילן זיך הינקענדיק דורך דער אוימויכערער גראָער
שיין פון דער נאַכט אין יענער ריכטונג, וואָס נייפער האָט געוויזן.

ער זי אָנגערופן שעפּטשענדיק, שטייכלענדיק, פינטלענדיק, מיט
א וואונק.

זי האָט זיך א כאפּאָף געפּאָן, דערזען דעם רויטן מאַסיקן
פנים, די בלאַע, תאוהדיק אַרויסגעשטאַרצטע אויגן. האָט פאַר-
קראמפט זיך אַ טרייסל געטאָן מיטן קערפּער אַף ציריק, אויסגע-
שטעלט מיט אימה די אויגן אַפּן סאַפּענדיקן, ער האָט געלאכט:
"איך האָב זי איבערגעשראַקן? נאַריש קינד! וואָל זי קיין מורא
ניט האָבן!" ער איז אַריינגעשפרונגען אין צימער, איז צו איר
צוגעגאַנגען סאַפּענדיק, שוויצנדיק: "אַט זעט זי, סאַרא קלעמערער
עס איז איר לאַנדס=פּאַטער". זי, אין לעצטן אויגנבליק, איז
אועקגעפלוין אין ווייטסטן ווינקל פון חדר, עפעס געמורמלט אַ
תפילה אָן ווערטער, זיך אינגאַנצן צונויפגעקאַרטשעט. ער נאָך
איר, איינגעטענעט אין איר, באַרואיקט זי ווי אַ קליין קינד;
אַבער זיין מאַוידיקע פריינטלעכקייט האָט זי געמאַכט נאָך מער
שוידערן. די אויגן ווי געפּראַרענע אָזערעס. די ליפּן ווייס. האָט
זי אַף אים אָנגעשטעלט די אויגן, ביז ער איז געוואָרן אומגע-
דולדיק. זי ווילד=חיהש אַ ריס געטאָן צו זיך, מיט קושן זיך אַרופּ-
געווארפן אַף דער אייז=קאַלטער, געזוכט איר ברוסט, פון אונטער
די הענט האָט זי זיך אים אַרויסגעגלישט האָט מיט קליינער,
פאַרשטיקטער קינדערשער שטים גערופן דעם פעטער, האָט זיך
אַרויסגעריסן, צו צו דער טיר, ווי אַ ווינט אַרום איבער טרעפּ. די
טרעפּ האָבן געפירט צום דאָך אַרום.

אָנגעקומען אויבן, האָט זי שטארק, האַסטיק איינגעאַטעמט
די נאַכטיקע וואַרימע לופט. דער וואַרימער פייכער ווינט האָט
זי גענומען אין זיינע אַרעמס, האָט זי געטריבן פאַרויס. זי האָט
זיך איינגעהאַרכט אַף אַהינטער, עס איז געבליבן שטיל. זי האט
אויסגעשפּרייט די ארעמס, האָט זיך געשפּירט פריי, דער פעטער
האָט געהאַלפּן, איצט האָט דער פייכער, מחיהדיקער ווינט
אועקגעווייזט פון איר דעם ריח און דעם אָמעס פון דער חיה
רעה. זי האָט געטראָטן, כמעט טאנצנדיק, אַפּן ראַנד פונם
שטארק פלאַכן דאך. צי זיינען ניט געקומען שטימען פון וואַלד?

איז דאָס און שטאַרק פאַרפלאַנטערט. אָט אקאַרשט איז זי גע-
זעסן אין ליכטיקייט און די אויגן האָבן געברענט פון לעבן און
איצט ליגט זי דאָ אין דער נאַכט און קיין וואַרימער ווינט קאן
איר ניט העלפן קעגן קאַלט ווערן.

דער וואַלד איז געלעגן שוואַרץ, פיינמלעך און פול סודות.
שטימען זיינען פון אים געקומען. פאַרטומלענדיק, חזקדיק. דעם
מענטש אין דרום-ווינט האָט אָנגעכאַפט אַ שוידער. מעשהלעך
פון קינדער-יאָרן זיינען אופגעשטאַנען אין נעפֿל, האָבן געפלאָזן
אָף אים. פאַרשטעלונגען פון אַ פאַרכישופטן וואַלד, פול מיט
פאַרשאַלטענע רוחות, עס האָט געצופט באַס אָקן, באַ די האָר,
לאַנגע, שדישע אָרעמס האָבן זיך געצויגן. און פלוצים איז ער
שוין ווידער געאנגען יענעם שטומען, שאַטנדיקן טאַנץ:
דער מקובל פון פאַרנט האָט אים געהאַלטן פאַר דער רעכטער
האַנט, זיס פון הינטן פאַר דער לינקער האַנט. צי טאַנצט דאָ
ניט אויך דאָס מיידל אין קאַרעהאַד? און ער האָט געהערט די
ברומענדיקע, ברוגע שטים דעם מקובלס. ער האָט געהערט
דימלעך אימלעכן קלאַנג, האָט זיך אָנגעשמריינגט צו פאַרשמיין;
אַבער ער האָט ניט פאַרשטאַנען. דאָס האָט אים געפייניקט.
און אַלץ איז געווען אזוי מריב, פאַרנעפֿלט, אָן קאָליר.

מיט אַ ברומענדיקן, בייזן קלאַנג האָט ער זיך אַרויסגעריסן
פון דער געבונדנקייט. ער איז געווען מיר ווי אַ הונט, ער וועט
איצט שלאפן. דאָ איז געלעגן אַ טויטע אין ווינט. נו יא, ער
האָט שוין געווען אַ סך טויטע. ווען ער פלעגט באַפעלן אַן
אַטאַקע און דערנאָך זיינען די טויטע געלעגן אַרום, איז ער אויך
געווען סוף כל סוף דער שולדיקער, דאָס איז געווען משוגעת
און העכער פון מוח צו קלערן מכה דעם. וואָס בינדט ער דא
אָן מער געדאַנקען אָן דעם טויטן אידישן מיידל ווי אַן טויזנט
בראָווע קריסטלעכע אָפיצערן און סאַלדאַטן, וואָס זיינען געשטאַרבן
אַרום אים און דורך אים? דערפאַר איז ער דאָך געווען דער הערצאג.
דאָס האָט גאָט אזוי איינגעשטעלט, אז וואו ער שטייט און גייט, זאל
אָדער לעבן בליען אָדער טויט פאַלן.

יא, אָט ליגט זי צווישן די בלומען. די בלומען שאַקלען
 זיך שטארק אין ווינט אהין און אהער, באַוועגן טויזנט אַרעמס, זי
 אָבער ליגט אין גאַנצן אָן באַוועגונג. האָט ער זי גערופן "פילנדיק: "שאַל=
 מיק! ווי ביסטו דאָ אַרויסגעקומען? הוּט ווי זי האָט נישט געענט=
 פערט, האָט ער זי באַזאכט אָנגענומען פאַר דער האַנט, צוריק=
 געבויגן איר דעם קאָפּ, האָט האַכמיק, דערשראָקן זי אַרומגעשאַפט.
 דערקאַנט, אַז זי איז טויט. נישט פאַרשטאַנען.

וואָלקן-שטאַמעס האָבן זיך געיאָגט, שטאַרק-פאַרביק דאָס זיך
 געקרימט די יונגע לבנה, נאָר שוואַך געשיינט. דער דינער איז
 געשטאַנען אָן אַ ווייט, דערשראָקן, דער הערצאָג פון ווירטעמבערג
 אָבער איז געשטאַנען אָפּ די קני פאַרן מויטן גוף פון יונגען אי-
 דישן מיידל, אין היסן הרום-ווינט, צווישן בלומען. פאַרקלעבט און
 אומבאַהאַלפן, אָן אַרימער, קליינער בענטש אין ווינט און נאכט.
 וואָס איז דאָ בעצם געשען? צי איז זי אומגערן אַראָפּגע=
 פאַלן? האָט זי דאָס געבאָן אומישנע? אַלץ איינז, ער איז שוין
 געווען פאַרקניפט מיט אָט דער טויטער, ער איז שולדיק אין איר
 מויט.

טא! ער האָט אַ ביסל געטריבן קאַטאַוועס. ווער איז דאָס
 געווען מחויב צו וויסן, אַז די בתולה איז אַזא דיליקאַטע. ער
 האָט אַנדערע אין דעם עלטער גאָר אַנדערש גענומען; און וואָ=
 סערע! טעכטער פון העכסטן שוואַבישן אַדל! האָט אָט די אידי-
 שע מיידל נישט באַדאַרפט מאַכן אַזעלכע אָנשמעלן. עס מרעפט,
 אַז קינדער, ווען מען זאָגט זי נאָר אַ קרום וואָרט, גייען אין
 וואסער, טוען זיך אָן אַ מעשה, דאָס מרעפט, דאָס זינען משוגעים,
 די געהערן נישט אַריין אין לעבן. איז דער, וואס האָט אפשר גע-
 בראַכט דערצו, נישט שולדיק.

פונדעסטוועגן האָט ער נישט געקאַנט פמור ווערן פון קלע-
 מענדיקן, פרעסנדיקן געפיל. דער איד האָט זי געהאַט באַהאַלטן,
 אזוי טיף אין אַזוי פאַרבאָרגן באַהאַלטן, און איצט ליגט זי פאַרט
 און איז פאַרגליווערט און שטייט און דער איד האָט זי מיט גאר
 זיין דורכגעטריבנקייט נישט געקאַנט אָפהיטן, עס גיט אָפּ איינעם אַ
 בלאָז, ווער הייבט פון וואנען, און מען איז אויסגעלאָשן. מאַדנע

דיקע, ארויסשטארצנדיקע אויגן. מאט=ווייס איז ער, ווי דעם קינדס פנים. ווי האָט אָם דער פאַרשוין באַלד אין אָנהויב צואים זיך צו= געקליבן, אַריינגעקראכן אין אים מיט זיין פאַרשטאַלטענעם, שקלא= ווישן, אריענמאַלישן, הינמישן בליק. אמת, אמת ווען מען מוט א קלער, האָט מען דעמאָלט פון אים געקאָנט ווינציק וואָס ארויס= קריגן. א קליינער פרייג, וואס דער פאַרלאַמענט האָט אים אפילו נישט געוואלט באווייליקן א פאַר גילדן אַוואַנס, גרויס קאפיטאַל און צינזן האט מען דערפון נישט געקאָנט ארויסשלאַגן. און אויב עס איז סוף כל סוף אַנדערש געוואָרן און זיט האָט זיך געלאָזט באַצאָלן זיין צוטרוי מיט גרויסע פראצענטן, גאר גוט איז אים דאָס געשעפט פאַרם נישט באַקומען. אויב אים איז שוין אזוי פיל געגאַנגען פון וועגן דעם אידן יחזקאל, היינט ווי פיל מייערער האָט אים געמוזט זיין דאָס קינד, וואָס ער האָט אזוי צערמלעך געהיט. און אָט ליגט עס אָפּ דער ערד, אַ הייפל שטויב פאר ווערים, אין ליגט אין ווינט און איז מויט.

פּטור ווערן! פּטור ווערן פון אידן! ער וועט אים אפּזאגן. זאָל ער מיטנעמען גאָר זיין פאַרמעגן און גאָלד און אידלשטייגער און אַבליגאַציעס און אלץ וואס ער האָט ארויסגעשווינדלט פון לאַנד, אומגעשטערט, ער וועט אים נאָך צוגעבן א ריזיקע מתנה. אָבער אַוועק זאָל ער! גיין זאָל ער!

ניין, ער זאָל פאַרם נישט גיין. דאָס וואָלט דאָך געווען. אזוי ווי אים וואָלט געווען שווער אים אנצוקוקן. ער וועט אים נישט אפּלאזן.

אָבער איצט געעקמ! ער וועט זיך שפעטער מיישב זיין. איצט וועט ער זיך, צום מייזל נאָך א מאָל! לייגן שלאָפן. ער איז אַוועק צום מויער, האָט גענומען קלאָפן הויך, גראב. האָט באַווין דעם פאַרשלאָפענעם. ברוגזן אַלמז דינער, וואָס האָט אים געעפנט, דעם מויזן קערפער. אָן אים ווייטער צו דערקלערן איז ער פאַרבייגעגאַנגען פאַרביי דעם פאַרשטיינערטן. חיהשע קרעכצער די פונם אַלמז, פישטשעריי, וויי=געשריי, פאַרשטיקטער געוויין פון דער פאַרחלשטער דינסטמייזל. קארל אלכסנדר האָט אָפּ קיין זאָך נישט געקוקט, האָט אָפּ אַלע שרעקעוודיקע מענות פון נייפער, וואָס

ער וועט הייסט דאָס, איצט גיין שלאפן. און דאָס מייַדל?
 זאָל זי דאָ ליגן? אמת, איר קאָן שוין מער ניט שאָדן ניט קיין
 וויינט ניט קיין רעגן. אז ער גייט איצט אוועק, איז דער עסק
 אויס, פארטיק, חסל, די הויז-דינערס וועלן באַרגן געפינען דאָס
 מייַדל, געבן צו וויסן דעם זיס, יענער וועט זיך צעברעכן דעם
 קאָפּ, פאַר וואָס איז זי טויט און ווי אזוי. אָבער מסתמא וועט ער
 ווייטער ניט גישמערן. ער וועט זיך היטן. ער וועט דאָס מייַדל
 שטילערהייט באַגראָבן און האַלטן מויל וועט ער. און די וואָס
 זינען מיט אים געווען, וויסנזוי און די אנדערע, דאס נעמלעכע.
 אויס וועט זיין די געשיכטע, טויט און שמוס און באַגראָבן, און
 געעקט, אויס, אויס, אויס!

ער וועט, הייסט דאָס — גיין, ער וועט ניט, זאָל ער,
 אַשטויגער, מאַכן פליטה? אהא! דאָס וואָלט דאָך געקאָנט אויס-
 זען, ווי ער וואָלט מורא האָבן פארן אידן, אופוועקן וועט ער די
 הויז-דינערס, א רייטער וועט ער שיקן נאָך זיסן, אים אָפּוואַרטן
 דאָ, אים זאָגן: שיינע געשיכטעס שטעלסטו דאָ אָן, דו ושווליק
 איינער! דאָ געפינט מען דיין מייַדל, אין וויינט, טויט, וואלסטו זי
 ניט באַהאַלטן, דו איר, דו פארגראָבענער, דו רמאי, וואלסטו זי
 געבראַכט קיין שמוטגארט, וואלט דאָס קיינמאל ניט פאסירט.

א גרויסער קלאָפּ און א שווערע מפלה איז דאָס געווען
 פארן אידן, אָט די פאַרשאַלטענע, אומהיימלעכע, רעטענישפולע
 באַנדע! צוערשט האָט ער זיך אַריינגעשלעפט אין דער לעכער-
 לעכקייט און אין דער פריקערקייט פון עסלינגער עסק, און מיט
 אמאל האט ער נאָך דאָס דאָזיקע אייטערלישע קינד, און ווי
 מען האָט דאָס געוואָלט אָננעמען, איז עס געווען טויט. די גע-
 שיכטע וואָלט קיינמאל ניט געווען אויס און געעקט, אפילו ווען
 ער זאָל איצט פשוט אוועקגיין און פארן צוריק קיין שמוטגארט
 און קיינער זאָל מער וועגן דער מעשה קיין וואָרט ניט אויסריידן.
 דער פנים פון אָט דעם קינד איז געווען שווערער צו פארגעסן,
 ווי מוויינט טויטע, פאַרקרימטע, צעמוקטע פנימער פון טויטע
 סאָלדאטן. ער האָט זיך פאַרגעשמעלט דעם אידנס פנים, דאָס
 זייער ווייטע מיט די רויטע, קורצע, תאוהדיקע ליפן, די פליענע-

דורכן וואלד, און ביז ער איז געקומען צום וועג, וואו דער קא-
ראט האָט געווארמ, האָט ער קיין יוארט נישט אויסגערעדט.
נאך באנאכט, איידער מען האָט אים אפילו באוויזן אָנצו-
זאגן די בשורה, איז געקומען רבי גבריאל. ער איז קענטיק
געווען נישט שטארק נשתומב, די זייער געדיכטע ברעמען האָבן
זיך צונויפגעצויגן, די דריי גראדע קנייטשן האָבן זיך נאך טיפער
אוינגעקארבט אין דעם ברייטן, נישט הויכן שטערן. ער האָט גע-
מאכט די ברכה, וואס מען מוז מאכן ווען מען זעט א טויטן:
ברוך דיין אמת. ער האָט דאָס מיידל אנידערגעלייגט אף דער
ערד, צוגעבויגן איר צו דער ברוסט די פארשטיימע ארעמס,
אופגעשטעלט אירע מיטלסטע דריי פינגער אויף, אז זיי האָבן
געבילדעט א שוין, דעם ערשטן אות פון דעם הייליקן נאמען:
שרי. ער האָט פארהאנגען די פענסטער, אנגעצונדן ליכט, פאר-
האנגען דאָס בילד פונם הימלשן מענטש. ער האָט הינטער זיך
אויסגענאָסן וואסער, אז ער איז אריינגעמראָטן אין צימער וואו
די טויטע איז געלעגן, וואסער צום קאפנס דעם מיידל, וואסער
צו פוסנס דעם מיידל, וואָרום דאָס וואסער פאַרמיינט די רוחות,
וואָס דער טויט ציט זיי אָן. נאָך סמאל, דער לינקער, דער
מלאך המות, ער לאָזט זיך נישט פאַרמייבן, אזוי איז דער רבי
געבליבן אליין מיט דער טויטער און מיט סמאל, דעם לינקן.
צווישן די קני האָט ער אַראפגעלאָזט דעם קאָפּ, צו דער
ערד אריין האָט ער געזאָגט די דריי השבעות, פון דער גרויסער
הייליקונג, פון דער עליה אין דריטן הימל. פון די חילות פון
די טויטע. און די נשמה דעם מיידלס איז געווען דאָ, און דער
לינקער האָט זי נישט געקאָנט פארשטעלן. אָ, רבי גבריאל האָט
געוואוסט, זי איז נאָך דאָ, זי וועט נישט מיט גלייכן פלי אופגיין
אין דער אויבערשטער וועלט; זי האָט נאָך געדארפט עפעס מתקן
זיין אָף דער וועלט, און דערפאר מאַקע האָט דאָס קינד גערופן.
ער אָבער האָט נישט געקאָנט צו איר דערלאַנגען, און אזוי איז זי
געשטאָרבן, איידער ער איז געקומען.

א קליין, פאַרלאָרן בינטל איז דער דיקלעכער מאַן געזעסן
אוינגעקאָרטשעט אין חדר, וואָס איז געווען אינגאנצן אָנגעפילט

האָט מורא געהאַט צו בלייבן אין אַט דעם פארבשוּפּטן הויז מיט דער טויטער, געענטפערט נאָר מיט גרימצארנדיקן קריס. האָט זיך אַנידערגעווארפן אין די קליידער אף א סאַפּע. איז געשלאָפן כאַרכלענדיק, כאַפּענדיק, ווי טויט.

אז ער האָט זיך אופגעכאַפּט. האָט קלאָרער מאַג אַריינגע=שמראַלט אין חדר. ער האָט זיך געשפּירט שטייף אין ברודיק. אין א ווינקל, איינגעקאָרטשעט, איז געלעגן נייפער. קאַרל אלכסנדר האָט זיך אויסגעטשוכעט. אַ ער וועט איצט פאַרלאָזן דאָס פריקער הויז, אומקערן זיך קיין הירזאוו, אויסבאדן זיך אין די באַקוועמע חדרים וויסנדיג, גוט צובייסן. אַפּוואַרטן דעם אידן, אים א קלאפּ מאַן אפּן אַקסל, זאָגן אים א פאַר פירשטלעך ליטוועליקע טרייסט=ווערטער. און דערמיט איז אַט די געיעג=רייזע פארענדיקט, און עס איז נאָר אַ שאַד, וואָס זי האָט זיך ניט געענדיקט אזוי אָנגענעם, ווי זי האָט זיך אָנגעהויבן. ער האָט גענומען האַרט טרעטן, אזוי אז נייפער איז דערשראקן אופגע=שפרונגען פון שלאָף און האָט זיך אופגעמינטערט. ביז יענער האָט זיך צירעכט געמאַכט, איז ער אַריין אין שטודיר=צימער. דאָרט איז געלעגן די טויטע, די פענסטער זיינען געווען פארהאַנגען, עס האבן געפרענט גרויסע ליכט, אויך דאָס מאגישע בילד פונם הימל=מענטש איז געווען פאַרדעקט. צו קאָפּנס דעם מיידלס איז געשטאַנען רבי גבריאל. די טרייב=גראַע אויגן איבערן פלאַטשיקן נאָז האָבן זיך ניט אופגעהויבן, בעת דער הערצאג איז אַריין. דער רבי האָט גאָרנישט ניט געפרעגט, גארנישט געפאַרשט, מיט זיין ברומענדיקער, פרוגער שטים האָט ער געזאָגט: „גייט זיך, הער הערצאָג!“ און דער הערצאָג, געפלעפט, איז אַרויסגעגאנגען. ער איז ניט דערצארגט געוואָרן. עס איז אים באפאלן א גרויסע פארושטמקייט און באַנומענקייט, ער האָט פאַרלאזן דאָס הויז, ער האָט ניט געזען, ווי יום=טובדיק און שיינענדיק עס זיינען געשטאַ=נען די פלומען אין ליכטיקן מאַג, ער האָט ניט גערעדט מיט נייפער, וואָס איז אים נאָכגעגאנגען אַ דערשראקענער, א געריגער נאָך א מענטשן=ווארט, ער איז געגאנגען געאיילט, געגאנגען

מיט האלבע ווערמער האָט דער הערצאָג געגעבן אַנצוהערן וויסנזוי, וואָס דאָ איז געשען, דער רייטער צו זיסן איז שוין לאַנג געווען אונטערוועגנס. קארל אלכסנדר האָט וואַרסנדיק אפן אידן פארבראַכט אין פילדערנדיקער פּריילעכקייט, האָט א סך געגעבן, געטרונקען, גערעדט ניכול פּה, געגאַנגען אָפּ געיעג.

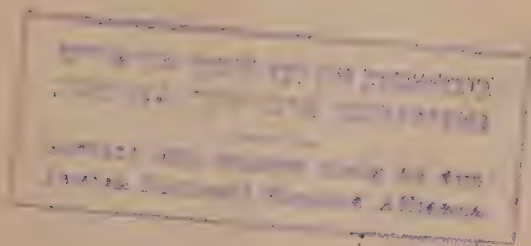
וויסנזוי האָט נאָר געהערט, אַז דאָס קינד איז מוים. עס האָט אים אָפּגעגאַלטן צו בלייבן, פאַרן הערצאָג אין די אויגן, העפלעך און איינגעהאַלטן. אליין, איז ער צעשפּליטערט געוואָרן ווי גלאָז. דער איד איז געווען העכער פאַר אים. ווידער אמאָל האָט דער איד געזיגט. דאָס קינד איז געווען מוים. עס איז ניט געווען פאַראומרייניקט, טמא, דערנידעריקט, עס איז געווען פשוט; אַרויס און אַוועקגעשוועבט. ריין, האָט פון דער הייך אַראָפּגע=שמייכלט ליבלעך ווי אַ גוטער גיסס. דער איד איז ניט געווען קיין קאַמישער, צעקניטשמער, פאַרדריפטעמער זונה=מעקלער, ווי ער, דער איד איז געווען כמעט טראַגיש און אַ קדוש, זיין אויזר איז איז ניט געווען פאַרבירדיקט און פאַרבלאָטיקט; ווי נאָר אַן אַנ=דערער האָט דאָס געוואלט אָנרירן מיט זיין פאַרפאַסדעמער האַנט, איז דאָס צעגאַנגען אין נאָמס ריינער לופט. איצטער האָט שוין מער קיין זין ניט געהאַט צו זיין נייגערדיק, איצט האָט שוין כלל ניט געקיצלט צו זען דעם אידנס פנים. אָפּגעלאָזן, אויסגע=ליידיקט, צעקרימט איז ער געוועסן אין זיין לען=שטול און האָט כמעט ווי אַן זינגען געהאַלטן אין איין פרעפלען און פור=טשען פאַר זיך די גריכישע ווערטער: גרו האָסט געזיגט, איד! דו האָסט געזיגט, איד!

דערווייל איז זיס געלאָפן קיין הירזא. אַז ער האָט גע=קראָגן די ידיעה, אַז דער הערצאָג איז אין הירזא, און ער זאָל תיכף און אַ מינוט שהיות קומען אַהין, איז אים דער גומען קאַלט געוואָרן פאַר שרעק. עס איז אים געווען געוויס, אַז דעם קינד דרויט אַ סכנה, אַז דעם איז שוין אפשר וואָס געשען. נאָר אין הירזא, אין וויסנזויס הויז, האָט מען אים געזאָגט, דער הערצאָג איז אַוועקגעפאַרן, ער איז מסתמא אין וואַלד, צי ער וויל ניט שמועסן מיטן הער קאָנסיסטאָריאַל=פרעזידענט. אָבער זיס

פון סמאל, דעם לינקן, און פון דער ציטערנדיקער, פלאטערנדיקער
קער נשמה דעם מידלס. ער האָט גערעדט צו איר מיט זיין
ברומענדיקער, ברוגזער שטים; נאָר ער האָט איר גאָרנישט
געקאָנט זאגן, זי איז דאך שוין געווען איבערן שוועל פון דער
דריטער וועלט, און זי שטאַרק ער האָט דאָס געוואָלט, ער האָט
זי נישט געקאָנט האַלטן.

און אז ער האָט געשפירט, זי עס טרייבט זי ווייטער און
ווייטער און זי אזוי דער לינקער פארדעקט זי, האָט ער נאָכגע-
רופן דער אוועקשוועפענדיקער יענע פטוקים, וואָס זי האָט מער
פון אלע ליב געהאַט: "ווי פיסטו מיר געווען זיכ, נעמו, מיין
מאָכטער! ליבע, ליבלעכע! ליליע פון מאָל! רויז פון שרון!"

האָט ער דערשפירט אַ לעצטן פלאטערנדיקן גרום. אָבער
סמאל איז געווען שטאַרקער פאַר אים און האָט זי געטריבן ווי-
טער. איז ער געפאלן אָף זיין פנים, קיין מאָל איז ער נישט גע-
ווען אזוי שווער און ערדיק ווי איצטער, און ער איז געלעגן א סך
שעהן אין אימהדיקער שוואַכקייט. און די ליכט האָבן געברענגט,
און די מויטע האָט געהאַט די פינגער אויסגעשטרעקט ווי דער
אות שין; אָבער קיין אות האָט נישט געהאָלפן, קינער איז אין
חדר נישט געווען, און ער איז געבליבן אליין און אָן הילף
און מעמפ און אין האַרץ-קלעמענדיקער נויט מיט סמאל, דעם
לינקן.

שמארקערער שנאה, ער שפירט דאָס שמארקער, אין יעדער גע-
דינק-טאָג, וואָס איר באַשטימט דעם טויטן, שטייגט ער אַרוף,
אַרום יעדער בילד, וואָס איר הייליקט אים, שוועבט ער אַרום,
הערט זיך צו צו יעדער וואָרט, וואס קלינגט וועגן אים."

"קען איך מיט איר ריידן?" האָט געפרעגט זיס.

האָט רבי גבריאל נאָך אַ שמארקערן ציטער געטאָן. דער-
נאָך האָט ער געזאָגט: "זיי ריין, און זי וועט האָבן מנוחה. ווען
דו וועסט אַרייַנשטראָמען אין דער דריטער וועלט, וועט זי
אויך מיט דיר אונטערטון זיך. אין ים פון דער דריטער וועלט".
זיס האָט געשוויגן. ער האָט ניט געגעסן, ער האָט ניט
געטרונקען. נאכט איז געפאלן, טאָג האָט אופגעגראָט, ער האָט
זיך-ניט געריירט.

האָט דער רבי געזאָגט: "דער הערצאָג וויל ריידן מיט
דיר". זיס האָט ניט געענטפערט. קארל אַלכסנדר איז אַריין, איז
געוואָרן אַ פאַרמייטלעך. כמעט האָט ער דעם מענטשן ניט
דערקענט, אָט דער מענטש מיט די שוואַרצע, שמוציקע הערע-
לעך אַרום מויל און אַרוף די באַקן, מיט די מיאוסע אָן-קאַלירטע
האַר פון קאָפּ, מיט די איינגעזונקענע, פאַררויטלטע, אויסגע-
מאַרשעטע, טריפנדיקע אויגן; דאָס איז זיס, זיין איד און פיי-
נאנס-דירעקטאָר, דער גרויסער קאָואַלער, דער יצר-הרע פון
וויבערשע חלומות?

מיט אָפּגעהאַקטער, הייזעריקער שטים, אונטערהויסטנדיק און
עמלעכע מאָל פאַרהאַקט זיך, האָט קארל אַלכסנדר געזאָגט: וואל
ער זיין אַ מאַן, זיס! וואָל ער זיך ניט איינגראַפן אין זיין צער.
איך האָב דאָס מיידל געזען, איך ווייס ווי זי איז געווען. איך
שפיר עס זייער גוט, וואָס ער פאַרלירט. אָבער וואָל ער זיך בא-
טראכטן, אז ער האָט נאָך אַ סך אנדערע זאכן אין לעבן. ער
האָט די ליטוועליקייט, ער האָט די ליבע פון זיין הערצאָג. דאָס
וואָל אים זיין אַ טרייסט."

מיט אַ שטילער, גלייכפאַרמיקער, מערקווירדיק געפראַרע-
נער הכנעה האָט דער אָפּגעלאָזענער, מיאוסער מענטש געענט-
פערט. "יא, הער הערצאָג".

האָט נים געוואָלט וואַרטן אפּן קווינקלענדיקן, אומבאהאַלפּן צע-
 טומלטן וויסנזוי, ער איז היכף געלאָפּן ווייטער אין וואַלד. דער
 שמאָלער שמעג, דער הילצערנער פאַרקן, די הויכע בוימער, די
 בלומען-טעראַסעס, דאָס ווייסע הויז, קיין דינער נים, נישט דער
 הערצאָג, נישט דער רבי, ווי געצויגן, אָן מינדסטן מעות, אָן
 ישוב הדעת, אָן אָפּהאַלט, איז ער גלייך געגאַנגען אין גרויסן
 שטודיר-צימער, די פאַרהאַנגענע פענסטער, די גרויסע ליכט, די
 טויטע, די אָרעמס צו דער ברומ, די מיטלסטע פינגער אין
 אות שין, זיס איז אומגעפאַלן, איז געלעגן א סך שעהן געחלשט.
 דער רבי איז געשמאַנען פאַר אים, אז ער האָט געעפנט
 די אויגן, דער רבי האָט דערווען אַ חרובּן, גראָ געוואָרענעם
 מענטשן, דער בויגעווידיקער, פלאַטישער רוקן קרום אין אָפּגע-
 לאָזן, די גלאַטע ווייסע באַקן איינגעפאַלן און אומזויבער, אָן קאָ-
 ליר, מיאוס דאָס ברוינע האָר, דער רבי האָט געהאַט די טויטע
 באַלאַמירט, איצט איז ער געגאַנגען אהין און אהער, האָט אנגע-
 צונדן נייע ליכט, געגאַסן וואַסער צו פאַרטרייבן די רוחות.

נאָך לאַנגען, אייביקן שוויגן האָט זיס געפרעגט: „איז זי
 געשמאַרבן פון וועגן דעם הערצאָג?“
 „זי איז געשמאַרבן פון וועגן דיר“, האָט געזאָגט רבי
 גבריאל.

ווען איך וואָלט מיט איר אוועקגעגאַנגען, האָט זיס גע-
 פרעגט, „לאַנג אוועק ווייט, אין דער שטיל, וואָלט זי דעמאָלט
 נים געשמאַרבן?“

„זי איז געשמאַרבן פון וועגן דיר“ האָט געזאָגט רבי
 גבריאל.

„קען מען מיט טויטע ריידן?“ האָט געפרעגט זיס.
 רבי גבריאל האָט אַ צימער געסאָן, דערנאָך האָט ער גע-
 זאָגט: „עס שטייט געשריבן אין ספר פון די חילול פון די
 טויטע: טראַכט נאָר מכה אַ טויטן ווי געהעריק, און ער וועט
 קומען. איר קאָנט אים אין זיך באַשווערן, ער מוז קומען; אים
 האַלטן, ער מוז בלייבן, טראַכט וועגן אים מיט ליבשאַפט אָדער
 מיט שנאה, ער שפירט דאָס, מיט שטאַרקערער ליבשאַפט, מיט

זאל ער מיר נים נאכטראגן קיין כעס! ואל ער מאן זיין דינסט ווי ביו אהער! זאל ער מיר געבן זיין האנט."

האט זי אריינגעלייגט זיין האנט, וואס איז געווען זייער קאלט, אין דעם הערצאגס גרויסער האנט. א קורצע ווילע זיינען ביידע מענער געשטאנען אזוי, אריינגעמאן די הענט איינער אין דער אנדערן און א דרוק, א פרעסנדיקע, ווערגנדיקע ליימונג איז געגאנגען פון איינעם צום צווייטן.

די פענסטער זיינען געווען פארהאנגען, אין צוקנדיקן שיין פון די ליכט האבן געמאנצט און געמיניעט זיך די מאגישע פיגורן, סמאל, דער לינקער, איז געווען אין חדר, אזוי זיינען זיי געשטאנען, אין דער אמתן א פיגור פון יענעם בלאסן קארע-האד, וואס זיי האבן געמאנצט אין חלום און נעפל.

פון דער געבונדקייט האט דער הערצאג זיך א רים ארויס געמאן. "מילא!" האט ער געזאגט. "זאל ער איצט בריינגען צו קבורה זיין מייסטער! דערנאך זאל ער פארן קיין לודוויגסבורג! פאר ראן וואס צו מאן".

דערמיט איז ער אוועק. איינגעקאממענע, די פיינלעכע געשיכטע מע אריבער, פריילעך דעם ליכטיקן מאג. איין גאט ווייס, ער האט זיך געפירט ווי א פירשט פון הארץ און וועלט. אופגע-לייגט און שטארק קאנטעמ האט ער זיך אפגעריסן איינע פון די יומ-מובדיק ליכטיקע בלומען פון די מעראסעס. האט געשפאנעט, געלאזן דאס ווייסע הויז הינטער זיך, פייפנדיק דורכן וואלד, געקוואלן פון די זונען-פלעקן, אוועקגעפארן גוט אופגעלייגט צוריק אין זיין הויפטשטאמ.

בא דער מייסטער איז זיט געווען איינגעהויקערט. אונטער די מאוסע הערלעך מיט בלאסע ליפן האט ער געשמייכלט א שיף, ביטערע שמייעלע. און ווערמער האט ער גערופן דאס קינד, און דאס קינד האט געהערט. ער האט דערציילט דער מייסטער, ווי דורכגעטריבן ער איז געווען, און ער האט איר דערציילט וועגן דער נקמה, וואס ער האט בדעה צו נעמען. איז ער נים געווען א מאן? האט ער זיך נים איינגעצאמט און איז ער נים געווען קאלט? נים נאך ער האט יענעם נים געכאפט פארן

קארל אלכסנדר איז קאלט געווארן בא אָט דעם שמילן יאָ. אים וואָלט מער ניהא געווען, אויב זיס וואלט אַרויסגעוויזן זיין אופרעקונג און ער, דער הערצאָג, וואָלט געקאָנט אַ ביסעלע זיך אויסשרייַען און דערנאָך ווידער ווערן גוט. אָט דער מאַנאַ-כישער אָנשמעל האָט אים גאָר נישט געפאַכט. ווי האט שוין גע-זאָגט: עס שמעקט נאָך אידישער שול און נאָך צווייטער. אַ בלאַנדזשענדיק געדעכעניש האָט זיך אַ בואָליע אָף געמאָן אָן דער ברומענדיקער שמים דעם מקובלם, אָן דעם, וואָס ער האָט פאַר-שוויגן. ער האָט געוואָלט האָבן קלאַרע דיפּורים, ער וועט פשוט אַריינפאַרן גלייך אין מיטן דערינען מיטן פולן מויל. מיט אַ גע-וויסער גוטמוטיקער, וואויליונגערישער ערלעבקיט האָט ער גע-זאָגט: „עס איז נאָריש, וואָס דער צופאַל האָט פאַסירט גראד ווען איך בין דאָ. וואָס איז דאָס בעצט פאַר אַ צופאַל, וויס קיין מענשט נישט און קיין איד אין קיין קריסט און קיין מכשף וועט דאָס נישט קאָנען אַרויסשקראַפן. איך האָב זי געפונען, איז זי געלעגן אין די בלומען און איז געווען טויט. ער וועט נאטירלעך משער זיין, אַז איך בין דערין שולדיק. איך אָבער מוין, אַז ער איז זיך מוועה“.

היות ווי זיס האָט געשוויגן, האָט ער ווייטער גערעדט: „עס טוט מיר פון האַרצן באַנג, איה, אמת און ווארהאפטיק. ער באַדאַרף מיך נישט האַלטן פאַר אַ מאַנס, וואס וויל דוקא אויספירן זינס, פאַר יעדן פרייז. נאטירלעך האָב איך איר געמאַכט דעם הויף. אָבער ווען איך וואָלט דאָס געקאנט פאַראויסווען, וואלט איך מיך אָפגעטראָגן. איך וואָלט אפילו קיין קוש אין האַנט נישט פאַר-לאנגט, ערן=ווארמ! ווער האָט דאָס געקענט טראַכטן, אַז דאָס מיידל פאַרשטייט אזוי ווינציק אַ שפּאַס“.

מיט דער גלייכער שמילער, געפאַרענער הכנעה האָט זיס געזאָגט: „יא, דורכלויבט, ווער האָט דאס געקאנט טראַכטן“.

קארל אלכסנדר האָט, צעמומלט, געשוויגן, דערנאָך מיט פרישן כח, האָט ער געזאָגט: „איך האַלט נישט, אַז איך בין שול-דיק אָנטקעגן אים. אויב יאָ, בעט איך בא אים פאַרדאָן אין פו-לער פאַרם. איך וואָלט נישט וועלן, עפעס זאָל שמיין צווישן אונז.

ריידן? וואס דען אנדערש איז אים געבליבן חוץ נקמה? וויל דער
זיך אריינשמעלן אין מיטן מיט זיינע איידעלע מיכרות? ווארף
עמיצן אין אן אפגרונט אריין און זאג אים: פאל ניט! און ער האט
אים אנגעקוקט ברוגז מיט זיינע מידע, אנטצונדענע אויגן. אבער
זאגן האט ער גארנישט געזאגט.

אויך רבי גבריאל האט געשוויגן. שמוס ביים בר מינן זיינען
זיי ביידע געזעסן. זייערע געדאנקען זיינען געגאנגען פארשיידן.
אבער סמאל, דער לינקער, איז געווען אין חדר, און אף אלע
וועגן האבן זייערע געדאנקען כסדר זיך אומגעקערט צוריק צו
סמאל, דעם לינקן.

גאָרגל, ער האָט מיט אים אפילו גערעדט פריינטלעכע רייד אין די צונג איז נישט שטייף געוואָרן, די האַנט האָט ער אים דער-לאַנגט און האָט אים נישט דערוואָרגן, זיין רוח האָט ער אריינגע-אַטעמט און איז נישט דערשטיקט געוואָרן. ווי צענטמל איז ער געווען, יענער. ער האָט עס גאָר נישט געקאָנט תופס זיין, ווי דאָס קינד האָט זיך ארויסגעמאַכט, גאָר פשוט אוועקגעגאנגען, אידער ער האָט זיין הויך גלוסט מיט דעם געשטילט.

וואָס האָט ער צולעצט געזאָגט? פאַראַן וואָס צו מאַן אין לורויגסבורג? אַפּקויפן האָט ער אים געוואָלט, דורך געשעפּטן, דורך עסקים אָפּהאַנדלען פאַ אים זיין קינדס מוים! דער שוטה דער, דער זיבנפאַכיק פאַרבלענדטער! ער איז אָבער געבליבן דאָ איק, פריינטלעך און הכנעהדיק האָט ער געענטפערט און איז געבליבן רואיק, ער האָט זיך מסתמא געפרייט, יענער, וואָס ער איז אזוי וואָלוול אָפּגעקומען, דא ליגט דאָס קינד, א פּעקל טויט פלייש, אַן אַרויס הייפל מענות און פוילעניש, נו יא, האָט ער מסתמא געטראַכט, יענער, אויב ער כאַפט מיך נישט פאַרן גאָרגל, נאָך בעת די מויםע ליגט פאַר זיינע אויגן, איז ער שפעטער ערשט דער רעכטער נעבעך, אַ מעות, הער הערצאג! אַ מעות, דורלויכטיקסטער הער מערדער! אזוי פשוט גראָב איז דער זיס נישט, ער איז נישט קיין זעלנער און קיין פויער און קיין גולם, אַז ער וואָל זיך באַגענוגן מיט אַזאַ פראָסטער, גראַבער נקמה. ער שטעלט אײַן זיין נקמה ראפינירטער, ער לאָזט זי זיין און בראשן אין קאַכן, ביז זי איז פאַרטיק פון אלע זייטן.

ער האָט אַ שמיכל געמאַן מיפער, אַרופגעצויגן הויך די בלאַסע ליפן, און די ציין, פריער גלאַנציק ווייס, זיינען געלעגן אָפּן געלבלעך און ביינערדיק שרוקן.

רבי גבריאל האָט אַרומגעשפּרייט אין צימער, דיקלעך, מיט מיושבדיקע מרים, "דאָס איז נישט דער וועג, יוסף", האָט ער פלוצים אַ וואָג געמאן מיט זיין ברומענדיקער, שלעכט קלינג-גענדיקער שטים.

האָט זיס אָפּגעבליקט, אַ קוק געמאַן אָפּ אים פיינטלעך. אָהאָ! איז דער שוין ווידער דאָ? וויל אים ווידער עפעס איינ-
76

אופגעהויבן דעם קאפ פון דער טויטער, און אונטער די שמרא-
ליק שווארצע האָר, וואָס זיינען נאָך ביז איצט ניט געווען מעמפ
און אויסגעלאָשן. האָט ער אויסגעשאַטן אַ הייפל ערד, פעטע,
שוואַרצע ברעקלדיקע ערד, ערד פון ארץ ישראל. דערנאָך האָט
מען דעם ארון צוגעגאַנגלט. אף זייערע אַקסלען האָבן אים גע-
טראָגן פיר אידן, דער דיקלעכער רבי גבריאֵל, דער געבראָכענער,
שמוציג באַבערדלמער זיס, דער מילדער, פאַרוויאַנעמער רבי יעקב
יהושע פאַלק, דער פראַנקפורטער רב, און דער אין זיין קאפּאָטע
זיך טרייסלענדיקער יצחק לאַנדויער, אף זייערע אַקסלען האָבן זיי
געטראָגן די טויטע פון דעם ווייסן הויז אַרויס, פאַרביי די יום-
טובדיק שיינענדיקע בלומען, דורך דעם וואַלד ביז צום הילצער-
נעם פארקן. דאָרט האָבן געוואַרט אַנדערע אידן, זיי האָבן באַ זיי
אַפגענומען די גרינגע מאַס, געטראָגן זי אף זייערע אַקסלען ווי-
טער, און אַ האַלב מייל ווייטער האָבן געוואַרט ווידער אַנדערע,
און אין אַ האַלב מייל ווייטער נאָך אַנדערע אידן. אזוי האָבן זיי
געטראָגן דאָס קינד פון יוסף זיס אַפּנהיימער דורכן לאַנד און אַר-
בער דעם גרענעץ און ביז אין דער שטאט פראַנקפורט. און דער
קליינער אָרון האָט ניט אָנגערירט די ערד, איז אויך ניט געפירט
געוואָרן אין קיין וואַגן, פון לעבעדיקן אַקסל צו לעבעדיקן אַקסל
איז ער געטראָגן געוואָרן ביז צו דער שטאט פראַנקפורט. היינט
מערן אָרון איז געפאָרן אַ גרויסער וואַגן, און עס זיינען געשטאַ-
נען אַ סך אידן באַם וועג פון ארון, און אז דער שווייגנדיקער
קליינער צוג איז פאַרבייגעגאַנגען, האָבן זיי געוואָגט: ברוך דיין
אמת! און זיי האָבן געשאַטן איטלעכער אַ הויפּן ערד אין וואַגן,
פעטע, שוואַרצע, ברעקלדיקע ערד, ערד פון ארץ ישראל. זי איז
געווען באַשטימט פאַרן אייגענעם קאָפּ און פאַרן אייגענעם ארון;
אַבער גערן האָבן זיי זי געשאַטן אין וואַגן און אוועקגעגעבן.
בכדי עס זאָל אין גאַנצן ווערן באַהאַלטן אין הייליקער ארץ-ישראל
ערד דאָס קינד פון רבי יוסף זיס אַפּנהיימער, וואָס האָט אַרויס-
געראטעוועט אידן פון אַ שרעקלעכער, מאַומדיקער גוים.

אין דער שטאָט פראַנקפורט איז דער אידישער בית-הקברות
געווען שוואַרץ פון פאַלק. זיי זיינען געשטאַנען שטום, זיי, די באַ-

דורך די אידישע קהלות פון דער רוימישער מלוכה איז געפלוין די בשורה: בא רבי יוסף זיס אָפנהיימער, מיניסטר און גרויסער חשוב באַם הערצאָג פון ווירטעמבערג, וואָס האָט אויסגעלייזט אידן פון שרעקלעכער, מאומדיקער נויט, איז געשטארבן אַ מאַכטער. ער האָט געהאַט איין מאַכטער, אַ בת יחידה: איז דאָס קינד אים געשטאַרבן. וועט ער איצט גיין און זי בריינגען צו קבר ישראל אין פראנקפורט. ברוך דאָס אמת!

האַבן זיך צונויפגענומען אידן פון אלע קהלות, פון מורח און מערב און דרום און צפון, אַרויסצופאַגלייטן צו איר אייביקער רו דאָס קינד פון רבי יוסף זיס אָפנהיימער, דער וואָס האָט אויסגעלייזט אידן פון גרויסער נויט, עס זיינען געקומען די רבנים פון פירט און פון פראַג און פון וואָרשע, עס איז געקומען אויך אראָפּ פון האַמבורג מורנו רבי יונתן אייבשיץ, דער גערודפער און זיי ער געאכפערטער, פאַרבאָרגענער הלמיד און נאָכגייער פון דעם משיח שבת צבי.

קאָן הירזאָ אין דעם ווייסן הויז מיט די בלומען טעדאסעס איז געקומען דער רב פון פראנקפורט און מיט אים יצחק לאַנע-דויער, דער גרויסער פינאַנס-מאַן. ער האָט זיסן שטאַרק, אָן ווערטער געדריקט די האַנט, בעצם האָט אים באַדאַרפט הנאה מאָן, וואָס דער ווירטעמבערגער פינאַנס-דירעקטאָר זעט שוין מער ניט אויס מעשה פראַנט און ווי אַ גוי און אַ קאַוואַליר; נאָך, מיט זיין מיאוסער, ניט געקעמטער באַרד און מיט די שלומפערדיק היינגענדיקע קליידער האָט ער אויסגעזען שטאַרק אידיש און גע-שמעקט מיט געטאָ. אָבער יצחק לאַנדויער, הגם עס האָט אים שטאַרק געצויגן פאַרן צונג, האָט דאָך פאַרשטיקט אין זיך די דאָזיקע באַמערקונג, ער האָט זיך געריבן פּרעסטלענדיק די הענט, האָט געשאַקלט מיטן קאָפּ, געקעמט זיך מיט די פינגער דירויט-בלאָנדע, אין גראָ אָפּשלאָגנדיק באַרד און איז געבליבן שמוס.

דערנאָך האָט מען דאָס קינד אריינגעלייגט אין ארון. רבי גבראל האָט איר אַרומגעלייגט אַרום האַלז אַ קליינע גילדערנע קסיע, דאָס וואָרט שרי אַרומגענומען מיט אַ מגן-דוד. ער האָט אַ וואונק געטאָן זיסן, מיט געלבלעכער, בלייכער האַנט האָט ער

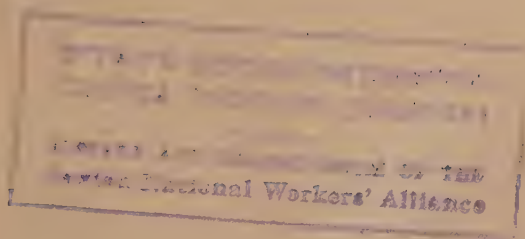
צוריק זיך אומגעקערט קיין שטוטגארט, האָט זיך פארביסן ווילד זיך אריינגעווארפן אין דער אַרבעט, אָן אָפהאַלט האָט ער זיך איצט אריינגעשמופּט אין קאַטוילישן פּראָיעקט, האָט אריינגע= כאַפּט צו זיך אַלצדינג, וואָס איז ערגעץ געלעגן פאַס ווייטסטן גרענעץ פון זיין אַרבעטס=קרייז, ער האָט אַוועקגעוואָרפן די קוליע פון זיין הכנעהדיקייט אין פריינטלעכקייט, מיט אָן=מאַסיקער, פינס= טערער, חוזקדיקער גאווה האָט ער באַהאַנדלט זיין גאַנצע סביבה, געלאָזן שפּרינגען מיניסטאַרן ווי לאַקיען, עס האָט פון אים אַרויס= געפלאַקערט אַ פאַרכמוּרעטע, גרימאַצאַרנדיקע פאַראכטונג צו אַלץ, וואס מען רופט געוויינטלעך מענטשלעכע ווערדע, פרייהייט און אחריות, אין מאַוימדיקן, שפּילערישן קאַפּריו פלעגט ער צווינגען די וואָס זיינען געווען אָפּהיינגיק פון אים צו אַלץ נייע, איבעריקע דערנידערונגען, און אז זיי זיינען געשטאַנען נאָעמע, דאָס ביסל מענטשישקייט פון זיי אויסגעטאָן און צעפליקט, דעמאָלט פלעגט ער פון זיי חוזק מאַכן מיט שמילן, נאָעמען שפּאַט און פלעגט אָנקוועלן פון זייער קריכערישער געדולד.

זייער אָפּן און אין גרויסע מאָסן האָט ער געראַבעוועט אין די הערצאָגלעכע קאַסעס, ער פלעגט זיך באַרעכענען גוואַלדיקע פּראָוויזיעס, פלעגט פאַרקויפן דעם הערצאָג פאַר ריזיקע מקחים נישט=ווערטיקע צירונג, נייע משאות האָט ער אַרופגעלייגט אפּן קרעכצנדיקן, מיט די לעצטע כחות זיך מאַמערנדיקן לאַנד, און וואס ער האָט אָפּ דעם וועג אויסגעקוועטשט, פלעגט ער ניט באַ= האַלטענערהייט אריינשימן ניט אין קאַרל אלכסנדרס, נאָר אין זיינע אייגענע אוצרות, אויב פריער האָט ער באַדריקט דאָס הערצאָגטום, בכדי אַרויסצוקוועטשן געלט, זאַכלעך און צוועקמאַסיק, האָט ער איצט גענומען ווערגן און פייניקן דאָס לאַנד מחמת ראַפּינידטער, פאַרביסענער הנאה פון דער דאָזיקער פייניקונג, און געטאָן האָט ער דאָס אַלץ דרייט און אָפּן, קענטיק געוואָלט דוקא, אז קאַרל אלכסנדר זאָל דאָס מערקן, געזוכט מיט זיין פירונג אפּ יעדער אופן צו רייצן דעם הערצאָג, נאָר יענער האָט געשוויגן.

דעם אידנס אויסזען איז געווארן אַנדערש, דער גרינגער, פּעדערנדיקער גאַנג איז געווארן האַרטער, אָפּיצעריש ברוטאַלער.

וועגלעכע, די שרייענדיקע, בעת יוסף זיס דאָט אפן ארון געמאכט
 די ברכה: ברוך דיין אמת! און זיי האָבן געענטפערט אלע אין
 כאָר: "הבל הבלים און צעפּיצלט אין יאָגעניש נאָך וויינט איז די
 וועלט; נאָר איינציק און אייביק איז דער גאָט פון ישראל. היה
 הוה ויהיה." און דערנאָך האָט דער קליינער ארון זיך אַראָפּגע-
 לאָזן אַף ארץ־ישראל=ערד, און ארץ־ישראל=ערד האָט באַדעקט
 דעם קליינעם ארון. און אין מיטן די שווייגנדיקע טויזנטער האָט
 זיס מיט אויסגעטריקנעם אָנקלאַנגיקער שטים געזאָגט דעם קדיש.
 און זיי האָבן אויסגעריסן גראָז און זיי האָבן עס געווארפן אַף
 אַהינטער. און זיי האָבן געזאָגט: "זיי גראָז וועלען מיר פון דער
 ליכטיקייט." און זיי האָבן געזאָגט: "מיר געדיינקען אַז מיר זיי-
 נען שמויב." און דערנאָך האָבן זיי געוואשן די הענט אין פליכט-
 דיקן וואסער, וואס פאַרטרייבט די רוחות רעות, און האָבן פאַר-
 לאזן דעם בית=עולם.

און דרייסיק מעג האָט מען אין אלע אידישע קהלות פון
 דער רוימישער מלוכה קדיש געזאָגט נאָך דער בתולה נעמי, דער
 מאַכטער פון יוסף זיס אָפּגהיימער.

געלעגן אין פראנקפורט, ערד איבער איר, ערד אונטער איר, וואס ווילן די אנדערע? זיי האבן געזאגט, געפאלבעט, געלאכט, און אז מען האט מיט זיי גוט גערעדט, האבן זיי די פיס פונאנדער געשפרייט. נו יא, אועלכע זינען זיי; אבער די איינע לעבט שוין מער ניט.

ווייסנזוי איז ארויסגעשוואמען פון זיין סיפער צעטומלסקייט און יאזש, האט גענומען ארומשמעקן זיסן, דאָ האט עפעס גע- ווירן, אין אַם דעם גוואלדיקן מענטשן, וואָס ווייס פון גרענעצן ניט, וואס איז אזוי אנדערש ווי אלע אנדערע, אין אים גייט עפעס אויף א גראנדיאזע, קנאקנדיקע, טויזנטאָרביקע קאמאסמראפע. דער איז ניט געווען אזוי ווי ער, דער איז ניט געווען דער מענטש זיך צו בויגן און צו האלטן זיך שטיל. אין פאראויס האט דער קאנסיסטאדיאל-ראט פֿרעזידענט מיט הענוג אנגעשמעקט דעם שוועבל-ריח פון דעם אופרייס, און נאר דער חשק דאָס צו דער- לעבן האט אופגעהאלטן אַם דעם אויסגעליידיקטן מענטשן. און זײַ אופרייצנדיקע גאוה איז אלץ געוואקסן. ער האָט זיך אָפֿן אַרויסגעשמעלט פֿאַרן האַר פֿון לאַנד, און האָט פֿאַר קיין גרענעץ קיין מורא ניט געהאַט.

אין יענער צייט האט אויך געטראפן די געשיכטע מיטן יונגן מיכאל קאפנהייפער. די מעשה איז געווען אזוי: דער יונגער מאַן, א פלימעניק פון פראפעסאָר יאהאן דניאל הארפרעכט, א קרוב אויך פון פיליפ היינריך פאָן ווייסנזוי, האָט נאָך א צוויי יאָר אַרומפֿאַרן איבער פלאַנדערן, פראַנקרייך, ענג- לאַנד, זיך אומגעקערט אין זיין שוואכישער היים, און ער האָט געקראגן די שטעל פון אן אקטואַריוס אין שטוטגאַרט. זייער הויך געוואקסן, פרוינלעכע דרייַסע פאָקן, שטאַרק פלאַץ אייגן אונטער טונקעלע האַר, האָט דער דריי און צוואַנציק-יעריקער בחור אויס- געווען ווי מאַנדאַלען סיבילעס א ברודער. ער האָט פון זיין נסיעה געהאַט מיטגעבראַכט שמורטישע אידיען פון מענטשלעכער פֿריי- הייט און מענטשלעכער אחויות, א ווילדע שנאה קעגן אימלע- כער דעספאטיע; אלע די דאזיקע יונגע, פּרילינגדיק גרינע, ריינע געדאַנקען פון א נייעם בעסערן מלוכה-סדר, פון א גערעכטערער,

הארטער, פעסטער אויך די באַקן, און דאָס רייכע, געקרייזלטע, קאָשטמאַנען-ברוינע האָר, וואָס ער פלעגט פריער, וואו עס האָט זיך נאָר געלאָזט, טראָגן פריי, האָט ער איצט אַף שטענדיק באַהאַלטן אונטערן שמריינגען פאַרוק. עלטער איז געווארן, פאַרהאַרטעטע-טער דער גאַנצער מענטש. די טונקעלע שטים האָט אנגעווארן דאָס גלעמנדיקע, אינריינדריקע; אָפּט פלעגט זי איצט כּריפּען, באַפעלעריש, אָפּשטויסנדיק, ניט שייַן אידיש, האָבן געזאָגט די שונאים, די ארויספאַרשטענדיקע, פליענדיקע אויגן זיינען געבליבן פלינק און לויפנדיק, געוויינטלעך אפילו פול גרייטקייט צו דינען; אָבער, ווען קיינער האָט אַף אים ניט געקוקט, האָבן די אויגן ווילעווייז געהאַט עפעס שטעכעדיקס, זייער גיפטיקס און פלעגן נאָר מיט מי איינצאמען אַ פיינטלעך, געלבלעך זונקל בייער.

שווערער איז געמראָטן אונטער איר רייטער די קליאַטטע אסיאָדאָ. זי האָט מער ניט געטראָגן דעם פרייען פרוי, דעם גלענצנדיקן, פאַרהאַסטן און דאָך באַוואונדערטן; אַ משא האָט זי געטראָגן, אַ טעמפן באַדריקער, וואָס שלעפּט די אייגענע שווער-קייט, וואס האָט אַלעמען פיינט און אלע האָבן אים פיינט.

פונקט ווי פריער האָט ער געמאַכט גלענצנדע בעלער. אָבער די דאזיקע שמחות זיינען געווען פאַרכמט, און קיין הנאה האָבן די געכטפון זייניט געהאַט, ער האט ליב געהאַט באַ אַזא געלעגנע-היים אריינצוזאָגן יענעם פאַר אַלעמען אין די אויגן עפעס אַ רשעותדיק וואָרט, וואָס וואָל יענעם דורכנעמען ביזן האַרץ, אָפּן אַרויסצושמעלן די פּריוואטע אדער פּאָליטישע צרות פון עמיצן פון די געלאָדענע; ער האָט געטראָפּן אלע מאָל דעם אָרט, וואו עס איז צום מיינסטן ווייטאקדיק, און זייער אַ סך פון זיינע געסט פלעגן זיצן אין איין נאגנדיקער, שטשיפענדיקער שרעק, סאַמער וועט ער זיך נעמען פאַר זי.

מיט די פרויען האט ער גענומען זיך באַגליין מיט אַ בטול-דיקער, הוצקיקער גאַלאַנטקייט. איין פרוי איז געווען; מאַט-ווייס איז איר הויט געווען, אין אירע אויגן האבן חלומות פון יאָרמיוזנ-טער זיך באַוויזן; האט זי גערעדט, איז די שטים פון דער נאַכט-גאל געווען אַ קרעכצן קעגן איר קליינער שטים. איצט איז זי

פארשוהדיקט די פארוואלמונג, די יוסטיץ פארוונהמ, די פרייהייט, די ליבע געבענטשמע פרייהייט, א שפאָט און א שמאמע אף אונז מערצוווישן זיך פארן הערצאג, פארן יעזואיט און פארן איד.

א הייליקער, פרעסנדיקער בעס האָט אָנגעפילט דעם בחור, אָנגעפילט אים אין גאַנצן, אָנגעשפּאַנט מאַנספילשער זיין דרייסטן, ברוינעם פנים, אָנגעצונדן דרינגלעכער די שטארקע בלאַקייט פון זיינע אויגן. אָ, זיין שלאַנקע, יונגע באַרידעוודיקייט! אָ, זיין איי-דעלער בעס און ווידערשפעניקייט! דער נאָגנדיקער צער איבער דער צעפּוילטקייט פון פאָטערלאַנד האָט דעם אלטן יאָהאַן דניאל האַרפרעכט שטאַרק צעטרייסלט און אויסגעקוועטשט, איצט האָט דער פעסטער, ערלעכער מאַן גאָר זיין האָפּענונג געלייגט אף דעם בחור, און די טרוקענע אוונטן פון דעם איינזאַמען זיינען געווארן גרין און בליענדיק דורך זיין שלאַנקער פרישקייט.

יוסן איז דער אַקטואַריום שמענדיק געווען ניט סימפּאַטיש. אים האָט אַלע מאָל שטאַרק גערייצט דער הויכער יואקם פונם יונגן מאַן, זיין שטייפע, עיקע געשטאַלט, וואס האָט דאָך ניט געהאַט אין זיך קיין שום גראַפיקייט, פויערישקייט. אויך די בפירושע ערלעכקייט פון דער פאָליטישער איבערצייגונג איז אים ניט געווען געפּלען. הינטער פאָליטישער אפּאָזיציע האָט געוויינטלעך געשטעקט אייגענער נוצן; און אויב ניט, איז מעמפּקייט. דאָס, וואָס דער בחור האט אָנגענומען די דעמאָקראַטיע פון זיין באַרימטן פעטער, וואלט קיין חידוש ניט געווען. אָבער ווען אָט דער באַוועגלעכער יונגער מאַן, וואָס האָט געהאַט אַלע מעלות, וואָס זיינען נויטיק צוליב ארופּצוקומען. שמעלט איין אין סכנה זיין קאריערע דורך אַזא ווילדן פייער קעגן דער הערשנדיקער ריכטונג, איז געווען אַ באַווייז, אַז אין לאַנד איז נאָך געווען בכלל פאָליטישע איבער-צייגונג, און דאָס איז געווען פאַר זיך פאַרדראָסיק, גאָר פונדעסט-וועגן האָט זיט אין דער פראַקטיק ניט מער מורא געהאַט פאַר דעם יונגן אימפעט פון דעם אַקטואַריום מיכאל קאָפּנהייפער, איי-דער פארן רוטינירטן פאמאָס פונם פּובליציסט מאָזער. פארן קלאפּ אין הירזא האָט ער ניט געטשעפעט ניט דעם ניט יענעם, און

הומאנערער אָרענונג האבן פון אים ארויסגעשפארט, האבן באַס
יונג, היציקן יונגן מאַן כמעט געמאַכט דאס האַרץ פלאצן.
געוואוינט האט ער באַ האַרפרעכט. דער פראפעסאָר, שוין
אן עלטערער מענטש, וואָס די פרוי איז באַ אים אָפגעשטארבן
נאָך גאר יונג עטלעכע חדשים נאך דער חתונה, האָט דעם פלי-
מעניק אופגעהאדעוועט. אין די צוויי יאָר, וואס יענער איז געווען
אין אויסלאַנד, האָט ער אים שמאַרק געפעלט. איצט האָט ער גאר
זיין מאַנסבילשע, איינגעהאלטענע ליבע געווארפן אָף דעם יונגן
בחור.

מיכאל קאפנהייפער איז דורך זיין נסיעה אין צווייען שטאַלן
געווארן אָף דער פרייער קאָנסטיטוציע פון זיין היים-לאַנד אַנט-
קעגן דעם איינגעשטעלטן סדר פון די אַנדערע דייטשע מדינות.
אמת, ער האָט אלעמאָל געוואוסט פון דער מיליטערישער אויטאָ-
קראטיע דעם הערצאגס, פון דער יעוואיטישער דעם ווירצבורגערס.
פון דער עקאָנאמישער דעם אירנס, אָכער עס איז געווען איין זאך,
צו לייענען דערפון אין ברוי און בראשורעס, און אן אַנדער זאך,
צו שטיין אין דער מיט צוצווען מיט די אייגענע אויגן, אנצומאַפן
מיט די הענט די חוצהדיקע אונטערדריקונג, די נאָקעטע, חוץ-
דיקע גוואלד. דער יונגער מאַן האָט געווען דעם האַנדל מיט
שמעלעס און פאסטנס, די שאַכעריי מיט דער גערעכטיקייט, די
אויסקוועטשונג פון פאלק, קבצנים זיינען געווארן די שערמלינס פון
אוראך, פארמריבן אין דער פרעמד איז געווען זיין יונגער און
זייער פייאיקער שוועסטערקינד און גוטער פריינט פרידריך קריס-
טאף קאפנהייפער, אריינגעיאָגט אין יאוש און טויט דער הויפט-
צאָל-אייננעמער וואלף, דער קאָמער-דירעקטאָר געאָרגי, אויסגעלויגט
און צעפרעסן איז געווען דאָס רייכע, שיינע, געבענטשטע לאַנד,
מיוזנטער אריינגעשפארט אין די קאָזארמעס, צענדליקער מיוזנטער
אין שמאַטעס און הונגער, צעפּוילט אין גוף און געוויסן הונדער-
טער מיוזנטער. אַ הויף, וואָס ווייס פון קיין באַגרענעצונג ניט
און ווערט געשוואָלן פון וואוילמאג און זנות, א מאַכט וואס בלאָזט
פון זיך עוותרדיק אין בונטע אוניפאָרמעס, חוקדיקער פּלפול וואָס
צעמערט מיט גיפטיקער שנאה די קלאָרע, איידעלע קאָנסטיטוציע.

איצט האָט זיך געהאַלטן, און ער באַדאַרף שוין מער ניט
 זיך רעכענען אויך מיט האַרפּרעכטן. מען האָט דעם יונגען מיכאַל
 קאַפּנהייפּער אַראָפּגעזעצט פון זיין שטעל, ווייל ער האָט, ניט גע-
 קוקט אָף די התראות, ניט אָפּגעהיט דעם הערצאָגס כבוד און האָט
 קעגן אים געדעמט שלעכטע, זינדיקע און לעכטערנדיקע רייד. עס
 איז געווען אַ באַזונדער חסד און לייטזעליקייט, וואָס מען האָט
 קעגן אים ניט פארפירט קיין קרימינעלן פּראָצעס. נאָר ער האָט
 געמוזט אין משך פון פערצן טעג פארלאָזן דאָס לאַנד און האָט
 צייט ער לעבט ניט געמאכט מער קומען אַהיים.

דאָס איז אַלעמאָל געשטאַנען אפן האַרזואַנט, אָבער און דאָס
 איז געקומען, איז עס פארט געווען אומגעריכט און האָט
 דעם אלטן האַרפּרעכט אנדערגעווארפן. אָ, אליין און בלויז זיצן
 אין גרויסן ליידיקן צימער, נאר מיט פיכער און פאַרמעטן; און די
 איינציקע חברותא זיינען די שאַטנעס אין חדר פון אויסערהאַלב דעם
 לאַמפּן-שיין. זיי גיסן זיך צונויף צו אויסגעמאַגערטע, אויסגעקרימטע
 אויסוואנדערערס, הונגערידיקע, מיט שמאַטעס באַדעקטע, אָדער זיי
 שטרעקן אויס טאַגערע, געריגע פינגער פון א אידן, שטענדיק
 פאַלן זיי ארום אָף דיר און נעמען באַ דיר צו די לופט. און
 אויב דאָ וואלט געווען דער יונג, עקשנותדיק און לעבעדיק, ווען
 ער הויבט אָף זיינע דיקע טונקעלע ברעמען, צעגלייט די שאַטנעס,
 זיינע שטארק בלאַע אויגן פאַרטרייבן פון אַלע ווינקעלעך די סמראַ-
 שענדיקע, קילנדיקע פינסטערקייט. אָבער ער איז נישטאָ; דער איד
 האָט אים פארטריבן פון לאַנד, דער איד לאָזט אים ניט צו
 צו אים.

דער שווערער זקן האָט געקעמפט מיט זיך, האָט זיך אָנגע-
 גענומען מיט כח, געשמעלט זיך פארן הערצאָג, ער האָט קיינ-
 מאָל ניט געבעטן, ער פלעגט אַלע מאָל מאַנען וואָס אים קומט,
 ער איז געווען געוויינט, מען זאָל צו אים קומען און בעטן. דעם
 שטאַלצן און ערלעכן מאַן איז געווען א שווערע פּיין צו שטיין ווי
 אַ בעטלער, און ער האָט גערעדט אַ סך און האט זיך פארהאַקט
 אין ריידן. דער משפּט איז גערעכט און אפילו ניט זייער שטריינג.
 נאָר זאָל דער הערצאָג זיך באַמראכטן, אַ סך זאכן אין לאַנד זיי-

דער באַממער האָט פאַר זיין מורדישן גיסט ניט געהאַט צו
ליידן קיין מינדסטע שמראָף.

איצט, נאָך הירואו, האָט זיך פינסטערער אָנגעצונדן דאָס
פֿיער פון פארסמטן מענטשן אָן דער גאַנצער, פרייהייטלעכער און
גוטער דרייסקייט פונם בחור. דעם פאַרטונקלטן בליק האָט ער
אָף אים אָנגעשמעלט. האָט זיך שפילעריש-קעזיש איינגעקארמשעט
צום שפרונג. באַ דער אומפאַרזיכטיקייט פונם יונגן מאַן האָט זיך
גיד געפונען אָן אויסרייד אים צו טרעפן מיט אַ האַרבער שמראָף.
דער אַלטער יאָהאן דניאל האַרפּרעכט האָט לאַנג געהאַט
פאַראויסגעזען אַזעלכע קאָנפליקטן; נאָר ער האָט באַ זיך ניט גע-
קאָגט פועלן צו פאַרשטיקן דאָס שיינע בליען מיכאלס. עס איז
געווען דאָס גוטע רעכט פון דער יוגנט צו זיין ניט קלוג, צו
ווארפן זיך אָף אויסגעקרימט. בכדי עס צו מאַכן גלייך, אויך ווען
די האַנט זאָל אפילו דערבוי געלייבט ווערן. אָבער עס האָט אים
געקלעמט די ברוסט, פארשטיקט אים דעם אַמעס, אַרויסגעשפארט
אַ בימערניש אין דער קעל, ווען ער האָט געמראכט. אַז ער
וועט ווידער אין זיינע מידע אַוונטן מוזן זיין אליין, אָן דער ריא-
רעמענדיקער שיין פונם בחור. פונדעסטוועגן האָט ער געהאַפּט, אַז
צוליב זיינעם, האַרפּרעכטס, כבוד וועגן וועט זיט האָבן די
העזה עפעס צו טאָן מיכאלן.

אין מיטן דעם אומגליק פון פאָטערלאַנד, אין דער ווייטער
פאַרדאָרבנקייט פון ארום האָט דער אַקסאַדיוס מיכאל קאָפּנהי-
פער געזען אַ גרויסע און צארמע שיין. דאָס איז געווען די דע-
מואַזעל עליוואַבעט סאַלאָמעאַ געץ, די מאַכטער, איר בלאַנדע
פאַסטעל-פאַרבענע ליבלעכקייט האָט אַ טיפן רושם געמאַכט אפן
פאַרכלומטן, היציקן בחור, און אַז ער האָט נאָך געהערט, אַז זי
האָט זאָנפט, אָבער פעסט אָפּגעשטופט אַלע פּראַוואַן קאַרל אלכסנדרס,
צו גענענען צו איר, האָט זי פאַר אים גענומען שיינען ווי אַ סימ-
באָל פון מענטשלעכער פרייהייט. די בילדער זיינען פאַר אים צו-
נויפגעשוואומען אין איינעם, און ער פלעגט ריידן פון דער געליב-
טער פרייהייט און פון דער ליבער דעמואַזעל עליוואַבעט סאַלאָמעאַ
געץ אין דער גלייכער טערמינאַלאָגיע.

און מעק. און ער וועט דאס פריילן מאכן קליין און פאלגיק אף
 להכעיס אלע מורדישע שנעקעס. בכל אופן האט ער פאר דער
 קאנקורענץ קיין מורא נישט און וועט איצט דעם פסק אפשטעלן.
 אָבער ווי נאָר ער האט שוין געוואלט דיקטירן דעם באַ-
 פעל, האט ער אַ מראכט געטאן. אז מען דארף זיך נאך אַ מאָל
 מיישב זיין, אין האט עס אָפגעלייגט אַף מאָרגן. אַפן אַנדער מאָג
 איז ער צוועק קיין לודוויגסבורג. פארגעניגנס, רעפערענטאציעס,
 אַנדערע פאליטישע ענינים האָבן פארנומען די צייט. עס איז גע-
 קומען דער מאָג, ווען דער פסק איז געווארן גילטיק. און קיין באַ-
 פעל אים מבטל צו זיין האט זיך נישט באוויזן. דער יונגער מיכאל
 קאָפנהייפער האָט געמוזט צוועק קיין אויסלאַנד, פונקט ווי זיין
 שוועסטערקינד פרידריך קריסטאף, און דער אַונט פון פראפעסאָר
 יאָהאן דניאל הארפרעכט איז געווארן הויל-נאקעט און אָן ליכט.
 איצט האָט קארל אלכסנדר דערוויל שוין נישט געקאנט
 מער צוריקנעמען דעם פאַרבאָש. ווען ער האט זיך דערמאָנט אָן
 די ראַמען געץ, איז ער בעצט געווען זייער צופרידן דערמיט. נאר
 דאָס האָט ער זיך נישט געוואלט מודה זיין. פארקערט, עס האָט
 אים אָנגעכאַפּט אַ ווילדער גרימזאַרן קעגן אידן. ער איז שולדיק
 אין אַלצדינג; ער האָט אים געשמעלט פאר דער ברירה: האָר-
 פרעכט אָדער דער איד.

וים האט געוואוסט, קארל אלכסנדר האָט באַוואוסטערהייט
 בעצט קיין מאָל נישט אָנגעטאן קיין נכלה; געוויס וועט ער זיך
 נישט מודה זיין איבער די אמתע מאַטיוון פון דער דאָזיקער ארויס-
 שיקינג. דערפאר האָט ער זיך נישט באַוואיקט. ביז ער האָט
 דעם הערצאג דערוף אויפגעקוואט געמאַכט, בכרי ער זאָל זיך
 ווייטער אָפּעסן דאָס האַרץ איבער דעם פסק. אונז אורחא האָט
 ער אַמאָל אַ וואָרף געטאן: „איצט וועט די געשיכטע מיט די דאָ-
 מען געץ בעסער מאַרשירן, נאָכדעם ווי מיר האָבן דעם יונגען
 קאָפנהייפער אָפגעשאַפּט פון וועג“. דער הערצאג האָט שוין גע-
 וואָלט ארויסשפרינגען, נאר עס איז ארויס סך הכל אַ ברום, און
 ער האט געענטפערט נישט מיט קיין שטארקן קול: „מיר? מיר?“
 אָבער וים האָט זיך באַגענוגט מיט אַ שטיכל און האָט געשוויגן

נען מאַקע ניט גוט, אין אויב דער יונגערמאַן זאָגט אַרויס אַפֿן זיין אומצופרידנקייט, איז דאָס אפשר בעסער, איידער ער וואלט, ווי אנדערע, אין דער שטיל געברייט סס. קארל אלכסנדר האָט צוגעהערט ברוגו, האָט געדריקט פעסט די האנט, האָט ניט זיכער צוגעזאגט, ער וועט אַ מאַכט מאַן.

שטריינג האט ער פארלאנגט אַ באַריכט. זיס גופא איז גע= קומען צום ראפארט. יא, עס איז מאַקע ריכטיק אַלץ, ווי דער פראפעסאָר האָט דערציילט. איז אָבער ער, זיס, ניט מסכים מיט דעם פראָפעסאָרס מיינונג מכת דעם, וואס עס איז נויטיק בכדי אָפּצו= היטן דעם הערצאָגס ווערדע. מיט פארדראס האָט דער הערצאָג פאָרגעווארפֿן זיסן, אין וואסער לאַגע ער האט אים געשטעלט, אז ער מוז אָדער נעמען צוריק זיין באַשלוס אָדער אָפּזאָגן דעם פאר= דינטן און הויך אָנגעוועענעס מענטשן זיין ערשטע און איינציקע בקשה. חוצפהדיק און גיפטיק האָט זיס געענטפערט, אז ער פאר= שטייט גוט, אז זיין דורכלויכט איז שווערער אָפּצוזאָגן די בקשה דעם שוואפישן פראפעסאָר, איידער דעם אידישן פינאַנס=ראט, ער האָט נאָך געהאט אנדערע, זייער וויכטיקע מעמ'ס אף אָפּצוראמען דעם אַקטואַריום פון וועג. נעמליך, האָט ער מוסיף געווען מיט דרייטער גוט=ברודערשאפט, אויב דער הערצאָג איזאנסירט ניט ווי געהעריק באַ די דאמען געץ, איז דערין קורס כל שול= דיק דער יונגער מענטש, וואס שטייט באַזונדערס באַ דער דעמו= אועל עליואכעס סאלאָמעא דעם הערצאָג אין וועג. ברוגו פרומענ= דיק האט דער הערצאָג געשוויגן.

געבליבן אליין, האט ער באשלאָסן אָט איצט דוקא צו לאָזן דעם אַקטואַריום אין לאַנד. דער איד איז פֿונקט אזא סיפּש ווי אן עזות פנים. אָהא! וואָל אשמיגער ער, קארל אלכסנדר, מורא האבן, אז דער שמאַטעוואטער דעמאקראט און מורד במלכות וועט אים באַ דער דעמאואעל אַריבערייאָגן? אָדער מיינט אפשר דער איה, אז איצט, נאָך הירוא, שרעקט ער זיך, דער הערצאָג, פאר אישלעך בתולהבן אין פארלאַזט זיך מער ניט אָף זיין מאַנסבילש= קייט? א ווילדער גלוסט האט זיך אין אים אָנגעצונדן. מיוזנט מייולאָניס! ער הייסט קארל אלכסנדר, הערצאג פון ווירטעמבערג

הייסן רופן תיכף דעם הויף-קאנצלער שעפער, וואָס צום גיככמן.
 עס זיינען אָבער פאַרבוי צוואַנציק מינוטן, ביז דער קאנצלער איז
 געקומען, און בעת די דאזיקע צוואַנציק מינוטן האָבן ביידע מע-
 גער נישט גערעדט קיין וואָרט, זיי האָבן אויך נישט געטראַכט איי-
 נער פון אנדערן. עס איז געווען אַ טיף, וואונדערלעך, אָנגעפילט
 שווייגן אין דעם ליכטיקן, ברייטן, גרויסאַרטיקן חדר. פילדער
 און חלומות זיינען געקומען און געגאנגען פון הערצאָג צו זיס
 און פון זיס צום הערצאָג, די פרומענדיקע שטים דעם מקובלס
 איז געווען אין די דאָזיקע חלומות, און דאָס מיינט קינד איז
 אין זיי געווען, די פינגער אויסגעשטרעקט ווי דער אות שין.

צו לעצט איז געקומען הער פאָן שעפער, ער איז געווען
 צווישן זיס' שונאים, ער האָט זיך באַגאָסן מיט שווייס, אז ער
 האט דערזען דעם אידן, משער געווען אז דער הערצאָג וויל
 אים אַנטקעגן שמעלן קעגן אידן, און אים וועט זייער שווער זיין
 צו באַשטיין אַנטקעגען אָט דעם עדיש-דורכגעמריבענעם מענטשן.
 אָבער עס האָט געמראָפן עפעס אנדערש, קוים איז דער
 קאנצלער אַריין, האָט דער הערצאָג זיך אויסגעגלייכט און האָט
 געזאָגט שמריינג, מיליטעריש, אייזקאלט, מיט באַפעל צו זיין
 מיניסטער, וואָס איז געשטאַנען אַ צעמומלבער: „דער איצטיקער
 הער פינאַנס-דירעקטאָר באַקלאָגט זיך, וואָס מען טראַכט אויס
 בלפולים אף זיין געשעפטס-פירונג און פאַרלאַנגט זיין דעמיסיע.
 אין באַטראַכט פון זיינע אופטוען, וואָס ער האָט געמאַן צו
 אונזער פולקומען, גענעדיגן פאַרגעניגן, ווילן מיר, אז אלץ וואָל
 געמאַן ווערן אום אים צו האַלטן, בכּן זייט אזוי גוט עקסעלענץ
 תיכף אָנצושרייבן אַ כּתב, אַ לעגייטימאַציע-כּתב אָדער אַבסאָלומאַ-
 ריום, אָדער ווי איר ווילט דאָס אָנרופן, אַ הערצאָגלעכע געזעץ-
 פאַראָרדנונג, וואָס דאָרף אַראָפּנעמען פון הער פינאַנס-דירעקטאָר
 די אַחריות פאַר אַלע זיינע מעשים, פאַר די געוועזענע און אויך
 פאַר די קומענדיקע, קיינער, וואָל דאָס זיין ווער עס וויל, פאַר
 באַ אים נישט מאָנען קיין דיין-והשבון פון דעם, וואָס ער מוט.
 זייט אזוי גיט אָנצושרייבן דעם דאָזיקן דאָקומענט אין דער געהע-
 ריקער פאָרם און אונז דערלאַנגען צו העמען, בכדי עס וואָל

זיינע שונאים האָבן זיך דערוואַכט, און דער הערצאָג האָט
 געהאַלטן, און דער איד איז זיך באַגאַנגען מיטן יונגען קאַפּנהייט
 פער צו שמרלינג, און אז ער, דער הערצאָג, איז געווען נישט צו
 פרידן מיט דער מעשה. האָבן זיי נישט פארשטאַנען דעם הערצאָגס
 געדולדיקייט און האָבן אויסגענוצט די געלעגנהייט. בכדי אופצו-
 רייזן דעם הערצאָג. זיי האָבן דערציילט און דערווייזן מיט אַ כּך
 ציפערן, ווי אזוי זיך קוועטשט און וויגט אויס דאס לאַנד, נאר
 פאר זיינע אייגענע קאסעס, און פארן הערצאָג קומט דערפון גאר-
 נישט ארויס, ווי אזוי אין יעדער געשעפט מוזט ער אפמאָרן און
 באשווינדלען דעם הערצאָג. זיי האבן גערעדט כמעט צוויי שעה,
 און קארל אלכסנדר האָט זיי נישט אפגעשטויסן; ער האָט זיי אויס-
 געהערט ביז צום סוף, נאָך מער, ער האָט געלאָזט עטלעכע
 פרטים, וואס ער האָט נישט גוט פארשטאַנען, זיך דערקלערן נאָך
 אַ מאָל. קודם כל האָט ער געלאָזט דאָס באַרטעלעמי פאַנקאַרבאָ
 אויסמיטשן, ווי אומפארשעמט זיך נאָרמאַל אים אָפּ מיט מינערווער-
 טיקע שטיינער. און די הערן זיינען פאַרטיק געוואָרן, האָט ער זיי
 אָפּגעלאָזט העפלעך, אָן צו וואַגן זיין מינונג.

אפן צווייטן מאָג איז געקומען זיך אין דער רעזידענץ, נישט
 גערופענער הייט, ער האָט געהערט, האָט ער געוואגט, און מען
 אינמיטן אים איבער אַ נייס קעגן אים. וואָלט ער געוואָלט זיך
 פאַרשפּאַרן די חרפה, און מען וואָלט אַ צווייטן מאָל דורכנישטערן
 זיינע פאַפירן, דעריבער בעט ער נאָך אַ כּאַל, אונטערטעניקסט
 און דרינגלעך זיין דעמיסיע.

"הער, איד!" האָט געוואָגט קארל אלכסנדר, "דו האָסט מיר
 אין אַקטאָבער פאַרקויפט אַ שטיין פאַר עפעס מער ווי פינף
 טויזנט דוקאַטן, וואָס איז דער שטיין ווערט?"

"היינט קיין פינף הונדערט נישט" האָט געוואָגט דער איד
 און דאָס אויג גלייך אין הערצאָגס אויג מיט אן עזותדיקן פאַ-
 מאַלן שמיכל האָט ער ווייטער גערעדט; "יאָ אזעלכע שטיינער
 האָבן אַ ווערט פאַר אַ ליכטאָבער און זייער פרייז ביים זיך."

"עס איז גוט," האָט געוואָגט קארל אלכסנדר. דערנאָך
 האָבן ביידע געשוויגן, דער הערצאָג האָט אָנגעקלונגען און גע-

דער זעמל-בלאנדער עקספעדיציע-ראט געץ וואס איז איצט, הירושדיק יונג, אופגעהויבן געוואָרן צום ראנג פון קאמער-פראָקו-ראמאָר אין דער געהיים-קאנצלעלאריע, האָט מיט אומצופרידנקייט זיך צוגעקוקט צו די גאלאנטישע באַמאונגען פון הערצאג ארום זיין מוטער, דער געהיים-ראטין יאָהאנא אולריקע געץ, און זיין שוועסטער, דער דעמאזעל עליוואַבעמ כאַלאַמעט, ער האָט ניט גע-וואוסט; ווי ער וואָל זיך האַלטן. פון איין זייט, איז דאָס געווען אַ כבוד, ווען דער כווערן מאַכט דעם הויף אַ דאָמע, און עס איז געווען דער הוב פון אַן אונטערבאָנין צו געהערן מיטן גוף און מיט דער נשמה דעם פון גאָט באַשטימטן מושל; אויך פאר זיין קאָריערע האָט די דאָזיקע נויגונג דעם סווערענס נאָר גע-קאָנט זיין נוציק. פון דער אַנדער זייט האָט אָבער דער וועג פון הערצאג און צום הערצאג כסדר געפירט דורכן אידן; נאָך מער ער האָט געהאט דעם איינדרוק, אַז עליוואַבעמ כאַלאַמעט איז דער איד כמעט ליבער ווי דער הערצאג. און הגם זיס איז דורך זיין מצב באַס הויף אין אַ געוויכער מאָס געלייטערט געווארן פונם געוויינטלעכן געשטאָנק פון אַ אידן, איז דאָך דאָס געווען אַ פיינלעכע פאַרשטעלונג זיך אויסצומאלן די שוועסטער און מוטער אין אַ נאָענטערער פארהעלטניש צום דערמאָנטן אידן. וואָלט דער עקספעדיציע-ראט אפשר געמאכט אַ קורצן כּוּף צו זיינע ספקות, גענומען זיין דעמיסיע, זיך צוריקגעצויגן מיט דער מוטער און שוועסטער אין זיין לאַנדשן הויף באַ היילבראָן, נאָר די געשיכטע מיט דער נעאפּאליטאָנעריין און קאַרל אלכסנדרס קרייזן האָט אים געהאַט אַזוי טיף צעטומלט, ער האָט געווען זיך פארפלאַנצערט אין אַ שווערן חטא קעגן זיין פירשט; און זיין געוויסן האָט אים ניט געלאָזן מאָן אַזאַ שריט. שטום און מיט פארקלעמטן הארץ האָט ער געלאָזט גיין די געשעענישן.

זיינען זיי אָבער צוערשט געגאנגען פאָוואָליע און פאַרהאַקט זיך. זיס פלעגט אלעמאָל פארהאַמעווען און ניט לאָזן דעם הער-צאָג זיך רירן פון ארט, יענער פלעגט טיילמאָלס זיך אויסמאלן דעם פלאַן אויך דאָס מאָל, ווי אַ כּד מאָל פריער, אָפּצורייסן די פרוכט איבער געוואָלד; אָבער ער האט זיך געוואלט באַרימען

קאנען פובליקירט ווערן אין קומענדיקן אָפּיציעלן וואָכנבלאַט, מיר
וואַרטן."

קארל אלכסנדרס שטייט, בעת ער האָט דאָס גערעדט.
האָט געקלונגען אזוי אייניקלעכע און דער דערשראָקענער
קאנצלער האָט קיין העז נישט געהאַט צו רירן דערגעגען. נישט
דער הערצאָג, נישט דער איד האָבן קיין איין וואָרט נישט אויסגע-
רעדט פאַר דער צייט, וואָס שעצער האָט געשריבן דעם כתב,
אָן צו רירן אַ וואָרט האָט קארל אלכסנדר אים געזחממעט.
דערנאָך קום זיך איינגעהאלטן, איז ער אָנגעפאַרן דעם קאנצלער
מיט רונדא: "אין אָפּיציעלן בלאַט אָט די שטאַטע" אַ פאַרציטער-
טער איז דער מיניסטער אוועק.

זיס האָט גערעכט מיט די הונדערטקע, איבערגעגעבנסטע
אויסדרוקן פאַר דעם געזאָלדירטן, נישט פאַרדינען חסר אין פאַרן
אויסער געוויינטלעכן צושטאנד. נאָר אין זיינע אייגן איז קיין דאָס
נישט געווען, זיי זיינען געווען דרייַס און אופֿרענדיק און חוקדיק.
שמוס און פיינמלעך האָבן ביידע מענער זיך אָפּגעמאַסטן, און
קארל אלכסנדר האָט איינגעזען, אז ער האָט זיך נאָך נישט
אויסגעקויפט.

"גיי, איד!" האָט ער זיך צולעצט צעשריען און אופֿגעקאַכט
טער. און זיס איז אוועק. אָבער נישט זיי דער קאנצלער. פאַמע-
לעך איז ער געגאנגען און מיט אופֿגעהויבענעם קאָפּ און מיט
טיפּ, ביזן שטייבל, באַוואוסט אין זיין מאַכט.

געבליבן אליין, האָט דער הערצאָג זיך פאַרכליניעט אין
זיין גרימציגן. ער האָט זיך געריסן, געשלידערט, צעוואונדיקט
זיך אָן יענער פאַרפֿאָגענער, נישט-צו-צערעסנדיקער, גרויליקער
פאַרבינדונג צווישן אים און יענעם.

הערצאג, און דער איד, מאכן זי דעם הויף. דער עקספערדיציע-ראט, בעת מעשה, האָט פארקלעמט געשוויגן.

זיס וואָלט געקאָנט האָבן ביידע פרויען פריער פארן הער-צאָג. נאָר ער פלעגט טונקל צושטייכלען, ווען ער פלעגט וועגן דעם א טראַכט טאָן; ער האָט געמאַכט דעם אָנשמעל, ווי זי וואָלטן געווען צו הויך פאר אים, האָט זייער אַנטקעגן קומען געמאַכט זיך ניט זעענדיק, האָט זיך באַגענוגט זי צו פירן אזוי, זי וואָלט דעם הערצאָג ניט אַפלאָזן פון אויג.

אין יענער צייט האָט געטראָפן, אז א האָלענדישער יוווע-ליר האָט אָנגעפאָטן צום פאַרקויף אַ באַזונדערס מייערן שטיין, וואָס האָט געהייסן גן-עדן-אויג. ער האָט געשמאַמט פון אינדיען, אַן ענגלישער אַוואַנטוריסט האָט אים געהאַט אראפגעבראַכט פון דאָרט. ער האָט אים מסתמא אָנגעשאַפּט זיך ניט אַף א כשרן וועג. נאָר אַלץ איינס, דאָס גן-עדן-אויג איז געווען דער שענסטער און ריינסטער שטיין פון זיין מין אין אייראָפּע. דער גרויס-וועזיר האָט געוואָלט באַצאָלן פאַר אים א גוואַלדיקן פרייז; אָבער אידער דער דאָזיקער אוצר וואָל פאַרשוואַנדן ווערן אין מזרח-לאַנד, האָט דער אַמסטרעראַמער סוחר אָנגעפרעגט באַ די גרויסע האַרן פון דער קריסטלעכער וועלט, צי קיינער פון זיי וועט ניט אויסדינגען באַס היידן דעם שטיין.

אין מאָל, בעת די דאַמען גען האָבן גערימט קאַרל אַלכסנדרס מתנה, האָט זיס גענומען ריידן מכח דעם גן-עדן-אויג, און אז מען קען איצט דעם שטיין קויפן. ווער עס גיט א דאַמע אזא צירונג אַ מתנה, דער באַווייזט, אז ער האָט זי מיט אן אמת ליב; ווער עס פאָט אָן אזא פרייז, פאַר דעם איז די גענויגשקייט פון דער דאַמע ניט צו וואָלוול געקויפט.

עס איז געשען, וואָס זיס האָט געוואָלט. קיצלדיק און פון אויבן אָף האָט די דעמאָועל עליוואַבעט סאַלאַמעאַ געשמועסט מיטן הערצאָג וועגן דעם גן-עדן-אויג. קאַרל אַלכסנדר האָט גע-רעדט מיט דאָס באַרטעלעמי פאַנקאַרבאַ וועגן דעם שטיין, און וואָס קאָן ער קאָסטן, יאָ יאָ, דאָס איז שוין אין מאָל א דימענט און א כלי יקר, דאָס דער פאַרמוגעז געוואָגט מיט זיין פאַרמוכל-

פארן אידן, אז ער קען מנצח זיין אויך מיטן בלוזן געווער פון גאלאנטקייט. ער האט, בכך, אויסגעווארט: נאך דאס לאנגע ווארטן האט זיין גלוסט אלץ מער צעבלאזן.

ער פלעגט שיקן די דאמען, אמאל דער מוטער און אמאל דער טאכטער, פיינע מתנות. דער שווארץ-ברוינער פלעגט זי בריינגען, דער מאמעלוק, וואס האט אלע מאל געשוויגן, אזוי אז אין פאלק האט מען אים געהאלטן פאר שמוס. דער געלייניקער, מונקל-בלישטשענדיקער מענטש איז פרויען געווען געפעלן. ער האט אויסגעזען אזוי ווייט און מעלאנכאליש און מעשה חיה, בא די דינסטן אין שלאס און בא א סך העכערע האט ער געהאט פיל הצלחה. די זיסע, בלאנדע, צארטע דאמען גען האבן אים שטארק גערייזט; שמוס פלעגט ער, ווען ער פלעגט בריינגען די מתנות, פרעסן מיט זיינע מיפע, מדבר-טרויעריקע אויגן זייער פאסטעל-פארבענע ליבלעכקייט. אבער די דעמיוועל עליוזאבעט סאלאמעא, ווי זי האט באמערקט זיינע דרינגלעכע און אומפאסי-קע בליקן, האט אים נאך אפן קול אריינגעלאכט אין צורה, מעשה יונגע שטיפערקע, וואס וויל קיין זאך ניט וויסן.

זיס האט ביידע פרויען געהאלטן פעסט באם שנירל. זי זיינען ביידע געווען נאריש און אן א גרענעץ פארליבט אין אים, אן צו זיין אייפערזיכטיק צו אנאנד. זי פלעגן פארקערט איינע די אנדערע אריבערשטייגן אין באוואונדערן זיינע מעלות. די מו-טער האט געלייבט זיין גרויסן שכל. זי האט שוין לאנג איינגע-זען, אז ער רעגירט אין הערצאגמוס און ניט קארל אלכסנדר, זי האט אים גערימט, ווי גוואלדיק ער איז און ווי אלע האבן פאר אים מורא, און דאך איז ער ווערט געליבט צו ווערן; די טאכטער ווידער האט אים געהאלטן פאר א מאן א גיבור און פארט ניט מגושם אין גראב. ווי אנדערש איז ער געווען, איידער דער היציקער מיכאל קאפנהייפער, ווי אנדערש, איידער די פיל-דערנדיקע, ברוטאלע אפיצערן, און אנגעשפארט זיך אן אנאנד, ווי שוועסטער, האבן זי פון אים פאנטאזירט און האבן הנאה געהאט דערפון, וואס ביידע ערשמע פערזאנען אין לאנד, דער

אין צוויי טעג ארום האָט זיך געשאַנקען דער דעמוואַזעל עליזאבעט
סאַלאַמעא דאָס גן-עדן-אויג. עס איז געווען אן איבער אַלע מאסן
מייערע מתנה אין גאַנץ מערב-דייטשלאַנד האָט מען גערעדט
דערפון. דער יונגער עקספּעדיציע-ראט געץ האָט לחלוטין נישט
געוואוסט, וואָס ער זאָל אנהייבן טאָן.

נישט גערופענערהייט איז זיך געקומען צום ברוגזן הער-
צאָג. אָף דעם שטייגער, ווי קאַרל אלכסנדר איז זיך נוהג געווען,
האָט ער געלויבט עזוהדיק, שמאַלציק, בפרומרום און מיט אַלע
פישמשעווקעס די אָנגענעמע מעלות פון דער דעמוואַזעל.

אופגעהויבן דעם פּויעס, האָט זיך קאַרל אלכסנדר אָן
אָנגעצונדענער געלאָזט מיט זיין שווערן גוף צום אידן. יענער
איז געשטאַנען און האָט זיך נישט גערירט און האָט אים אַנ-
געקוקט.

נאָך קאַרל אלכסנדר האָט זיך איינגעהאלטן. האָט געכאַ-
פּעט כאַרכלענדיק: „מיר זיינען קוים, איד!“ האָט ער צולעצט אַ
זאָג געטאָן הייזעריק.

אַבער דער איד האָט געשוויגן. און דער הערצאג האָט
געוואוסט, אז ער איז נאָך נישט אויסגעלייזט.

טער שטים און האָט מיט גלוסטונג אַרויסגעשמרעקט דעם דאַרן האַלז פון דעם ריזיקן שפיצן-קאַלנער. נאָר קאָכטן קאָכט ער! און ער האָט אָנגערופן דעם פרייז, וואָס דער גרויס-וועיזער האָט גע- באַטן. פינף מאַיאָנמקעס מיט די דערפער וואָס געהערן צו זיי האָט מען דערפאַר געקאנט קויפן. קאַרל אלכסנדר האָט זיך אפּ- געמרייכלט, אז ער האָט דערהערט די גוואלדיקע כובעל און האָט ניט געהייסן קויפן.

ער האָט געשפירט, ער האָט זייער גוט געוואוסט, ווער עס האָט אָנגעצונדן דעם חשם אין דעם צאָרבן, בלאנדן קאָפּ. אָבער ער איז ניט געווען משוגע, אז ער זאָל אַרויסוואַרפן דאָס גוואלדיקע געלט — וויפיל לאַנד און זעלנער מען האָט דערפאַר געקאנט קויפן — פאַר א פרוי, וואָס ער וואָלט זי סוף כל סוף אָן מחזקות געקאנט אַריינוואַרפן אין בעבז; און זאָל קיינער אים ניט זידלען, וואָס ער פטרט אַוועק אַזוי פיל צייט, קאָמפּלי- מענטן און מתנות אף די ווייבער. אָבער איצט וועט דער איד אים אנרופן קמצן און קנורע, אף זיין דורכגעטריבענעם, גלאַטן, מנוול- דיקן שטייגער וועט ער די ווייבער אַריינזעצן אַזעלכע מוקן אין קאָפּ, אז ער וועט פאַר זיי שטיין ווי א קמצן און א האַרפּאָנאן. אויך זיין גלוסט האָט זיך געשמאַרקט. מוים און שייול! צי קאָן א פרוי מיט פאַרגעניגן מאָן דעם רצון פון אַזאַ אייגענעם, וואָס שטייט פאַר איד אַזוי ווי א מיאוסער קנורע? האָט געלאָזט רופן באַרטעלעמי און האָט געהייסן, צו יענעכס גרויסער הנאה קויפן דעם שטיין.

אָבער אז פאַנקאַרבאָ איז אין איילעניש אַ פאַרפלאַמטער געקומען צום סוחר, איז דאָס גן-עדין-אויג שוין געווען פאַרקויפט. וועמען? דאָס האָט דער סיחר ניט געוואוסט. אַ פאַרמיטלער האָט, אן זיך צו דינגען, באַזאָלמט ניט אין א ערך א גרעסערן פרייז, ווי דער גרויס-וועיזער האָט געבאַטן.

„איז אייראני גוט!“ האָט געשמייכלט צופרידן דער הערצאג, דערציילט די מעשה די דאָמען גען, באַדויערט, וואָס ער האָט זיי ניט געקאנט פאַרשאַפן דעם פאַרגעניגן.

טוונמער הענט האָבן מיט התמדה געארבעט איינס צום אנדערן. דער פויפס און דער קיסר האָבן ארויסגעווין זייער סימפאטיע דורך אופמונמערנדיקע אנצוהערענישן; יענע אלטע, נעפלדיקע אָפּמאַכן, וואָס קארל אלכסנדר האָט אָפּגעשלאָסן מיט די ווינער יועצים. איידער ער האָט איבערגענומען די רעגירונג, וואָס לויט זיי האָט ער באַדאַרפט שטיצן דעם קיסר מיט מיליטער אין פראנצויזישן קריג, און דער קיסר האָט אים באַדאַרפט העלפן אָפּצוהויפן זיין סווערעניטעט, האָבן פלוצים געקראָגן פאר דער ווירטעמבערגער קאָנסטיטוציאָנעלער פארטיי אן ערנסטן. געפערלעכן באטייט. דער אַלטער פירשט טורן און טאַקסיס איז געפאָרן אין עסטרייכיש נידערלאַנד און האָט פון דאָרט אויס געגעבן דירעקטיוון פאר דער שטומגארטער פארוואלטונגס-רעפאָרם. פאר דער מיליטערישער אָרגאַניזאַציע האָט געווארגט שטריינג און גראָב רעמכינגען. פאר דער פינאַנסיעלער זיס, פאר דער דיפלאַמאַטישער פיכטל, פאר אויסהוילן און צעברעקלען דעם פארלאַמענט ווייסנזיי.

קארל אלכסנדר האָט געארבעט אָן רו, פויבערדיק. גאָט ווייס, עס איז נישט געווען די הימלישע מאַריא, וואָס צוליב איר איז ער אַריין אין דער רוימישער קירך. נייערט מאַריע אויגוסטע פון טורן און טאַקסיס און א זאק פול דוקאַטן. אָבער נישט געקוקט אָפּ איינציקע פריידינקערישע וויצן, איז ער נישט געווען. גענויגט צו א פרינציפיעלן און אָן-מענותדיקן. מאַדישן אַטעאיזם. ער האָט זיך געשפירט זייער גוט אין די צערעמאָניעס פון דער קירך, פאר א סאָלאַראט און א גרויסן האַר האָט די דאָזיקע רעליגיע א סך שענער געפאַסט, באַזונדערס האָט אָט דער גלאַנץ-פולער גלויבן א סך בעסער געשטימט מיט די גרויסארטיקע אוינפאַרמעס, וואס ער האָט ליב געהאַט. אויך איז עס געווען באקוועם ווילעווייז צו זאָגן וידוי פארן מילדן און באַלייבטן פאַטער קאַספאַר, הגם די פאַרבאָרגנסטע און זינדקסטע געדאַנקען האָט מען קוים געקאָנט אַרויסזאָגן פאר א צווייטן. מען האט עס אפילו פאר זיך נישט געקאָנט כאַפן רעכט א צווייט מאָל.

איצט איז זיין אָפּגעלאָזענער גלויבן געווארן ערנסט, האָט

דערווייל האָט מען אין דער רעזידענץ פונם פירשט=ביסקאפ פון ווירצבורג געהאט אויסגעפלפולט א באזונדערס פיינעם, שפייציקן פלאץ. לויטן מוסטער פון דער רעזידענץ פון עסמרייכישן נידערלאנד האָט ווירמעמבערג געדארפט איינגעטיילט ווערן אין צוועלף מיליטערישע קרייזן. דער אויבער=קאמאנדיר פון איטלעכן קרייז באדארף קריגן א פולק סאלדאטן, די באצאמטע דארפן גע=שמעלט ווערן דירעקט אונטער זיין באפעל. דאָס האָט באדייט אריין מיליטערישע פארוואלטונג פון לאַנד, די לעגאליזירונג פון דער אויטאָקראטיע פון מיליטער.

בכדי אינגאנצן צו פאראליוירן דעם פארלאמענט איז געווען צוגעגרייט א דעקרט, אז אָפּ יעדער זיצונג פון דער עלפער=קאמיסיע זאל זיין דערפון א געהיימראט, באשטימט פון הערצאג. דער דאָזיקער באצאמטער האט באדארפט באגרינדן דעם הערצאגס פאַרשלאגן, צוגלייך אָבער אויך אופפאַסן אָפּ יענע, וואס וועלן זיך ארויסזאָגן קעגן די פאַרשלאגן; אויב וויער מיינונג איז די ריכטיקע, זאל מען זי מאַקע אָננעמען, איז אָבער די אָפּאויזיע מהמת לויטער רשעות און ווידערשפעניקייט, וועט מען דעמאָלט איינעם אָדער עטלעכע אוועקזעצן אין פעסטונג.

פארמילקנדיק אָן א שיעור שאלן קאווע, האָט דער געהיימ=ראט פיכטל, אונטערשטיצט פון קאנסיסטאָריאל=פרעזידענט, אויס=געארבעט א בפרטיותדיקע, מיינלאַזיש=קונציקע דערוקציע, וואָס האָט געדארפט דערווייזן, אז אָפּ דער גוואלד = דעקרט שטימט מיט די געזעצן און סטאַטוטן און אָפּמאכן פון דער דייטשער אימפעריע, מיט תמימותדיקער גרינמלעכקייט איז אין דער קאָנסיסטאָריע, מיינענדיג מיטשט געוואָרן דער היפּוך דערפון, וואָס אין איר איז געשטאַנען, מיט דער פיינסטער אדוואקאטישער קונסט איז געוואָרן אויסגעשפילט דער עיקר דער ארגומענט, אז באַפאַרצייטיקע אָפּמאכן צווישן דעם האר און דעם לאַנד דארף מען קורם כל נעמען אין אַכט, אין וואָסערע צייטן זיי זיינען געמאַכט געוואָרן; דאס, וואס איז מיט יארן צוריק געווען גוט, קאָן באַהיטליקן מאַג שוין צו גאָרנישט נישט מויגן.

אומגעוויינטלעכס און דאך איז אימלעכן, ווער עס האָט אים
געזען, עפעס געוואָרן מאַדנע און פרעמד. אָבער דער מאַגוס
פונם פירשט=פּריאָר איז אַראָפּגעקומען מיטן גאַנצן פאַראד און
קלאַפּערגעצייג פון א פּראָפּעסיאָנעלן שוואַרץ=קינצלער. ער האָט
מיטגעבראכט דרייפּיס, דרייעקן, שפּאַקטיוון, קאַלפּעס, כישופדיקע
פּאָדקעוועס, האָט פאַרלאַנגט אן אָפּגעזונדערטן חדר אין א טורעם,
פלעגט אַרופּקריכן בא נאַכט, אָנגעטאָן אין א העמד באמאַלט
מיט א סך פיגורן, אפן דאך פון שלאָס און מאַכן משונהדיקע
השבעות, האָט געלאָזן בריינגען ערד פון גומן אָרט, האָט גע-
קליבן שווייס פון פענסטערן בא דער וואַקסנדיקער לבנה, האָט
געברענגט אספּעס אף קויל און האָט געמאַכט כדומה נאָך אזעל-
כע וואונדערלעכע קונצן, אָפּטמאַלס ארום האַלבער נאַכט פלעגט
פון זיין צימער ארויס זיך לאָזן הערן א מוראדיקער רעש, און די
לאַקיינען, וואָס האָבן ניט געקוקט אף זייער פחד אים נאָכגעשפּיאָ-
נירט, האָט זיך אויסגעוויזן, ווי עס וואָלט ארויסגעשטורמט דורכן
פענסטער א פערד מיט א שווערן וואָגן בא קלינגענדיקע גלעק-
לעך. דער אַסמראָלאַג האָט צוגעזאָגט דעם הערצאָג, צו באשטי-
מען אים לויט די שטערן גענוי דעם ריכטיקן טאָג פאַר זיין
אונטערנעמונג, אפילו די ריכטיקע שעה, דער הערצאָג האָט זיך
אָפּן מודה געווען, אז דער דאָזיקער מענטש מיט גאָר זיין כישוף
ניט אים ווינציקער איינדרוק און צושטוי, איידער דער מקובל
מיט זיין שטילקייט און פשוטקייט; און אז זיס האָט אים איינמאַל,
מיט דירעקטן שפּאַט קעגן דעם אַסמראָלאַג, אָנגעוויזן אָף א
הארטאָט: "הער הערצאָג, דאָס זיינען די בעסטע שטערנווערס
און וואַרזאָגערס". האָט ער אָף א קול זיך אויסגעלאַכט, פונם
דעסטוועגן האָט ער איצט געפילט זיין געוויסן רואיקער, נאָכדעם
זוי ער האָט אַראָפּגעבראכט דעם קריסטלעכן חכם; איבעריקנס,
האָט מען דאך פון דעם אידישן כשוף=מאַכער סיי ווי סיי גאָר-
נישט מער געקאָנט אַרויסקריגן.

קאַרל אַלכסנדר, הגם זיס האָט פון אים געהאַט אַרויסגע-
כאַכט דעם ביסן, האָט פאַרט ניט געקאָנט ביישטיין דעם נסיון
צו פראוון פון זיין זיט די דאמען געץ, וואָס דער איד האָט איצט

געקראגן האפט. אויב פריער איז רעליגיע פאר אים געווען נישט מער ווי פאליטישער מיטל, ווי פראקטישער פארבאדינג, אז דער קיסר און רוים זאלן אונטערשטיצן די מיליטערישע אונטאקראטיע אין שוואבן, אָדער אין בעסמן פאל דעקאראציע, האט איצט דער אַבסאָלוציסם, וואָס ער האָט צו אים געשמרעכט, אָנגעהויבן פאָ-וואָליע פאר אים זיך מיסמיש צו פארנעפלען. ער האָט זיך גע-וען שטיין אין דינסט פון א גרויסער, געטלעכער איד; די מאַכט, וואס פאַר איר האָט ער געקעמפט, איז געווען עפּעס הייליקס, קאמף פארן גאט-דינסט, צו דער פרייד פון פאטער קאספאר און פון די באפריינדעטע גייסטלעכע פירשטן איז ער קענטיק געווארן פרימער און שמריינגער באס אָפהיטן די מנהגים.

עס איז אָבער געווען אזוי, אז אין אָם דעם גאט-דינסט האָט ער, אָן זיך אָפן דערין מודה צו זיין, געזען א כפרה פאר זיין אויסטערלישער, שגאה-פולער און נישט צו צעשמערנדיקער צו-געבונדנקייט צום אידן, מיט פארשפיצטן פלפול, וואָס ער האָט זיך אויסגעלערנט באַ די יעזואיטן, האָט ער זיך איינגערעדט, אז דעם אידן באדאַרף ער האָבן איבער פאָליטישע מעשים, אז נאָר דעריבער האָלט ער אים באַ זיך, הגם ער רייצט אַלעמען אָף. ווי נאָר ער וועט זיין באַס ציל, וועט ער דעם זשוליק כאַפן פאַרן קאַרק און אים אריינזעצן אין פעסטונג, טיילמאָלס פלעגט ער זיך איינריידן, אז אויב ער וועט אויספועלן דעם נצחון פאר דער קירך אין שוואבן, וועט גאָט אים געוויס באלוינען און באַ-פרייען אים פון דער פינפולער פארבינדונג מיטן אידן.

א, ער האָט נישט באדאַרפט זיך ווענדן צום אירישן מאָגוס און נישט אָננעמען זיינע נביאות. די צווייטע האָט ער אָנגענומען, איצט האָט אים געברענט יענעם: "דאָס ערשטע זאָג איך נישט." האָט ער געשריבן דרינגלעך צו זיין גומן פריינט דעם פירשט-פריאָר פון איינזידעלן אין דער שווייץ, אז ער, וואָס איז אַליין געווען אַ גרויסער אסמראלאג, זאָל אים צושיקן א קאמיוילישן שמערן-זעער און ווארזאנער, באלד איז טאַקע געקומען צו פארן אַזא מאָגוס, ער איז געווען שמאַרק פאַרשיידן פונם מקובל. יענער האָט אין זיין הילד און אין זיין אופפיר נישט געהאט קיין שום

הָאָם זיך אָפּגעמאָן. ער האָט געוואוסט, פון וועמען עליוזאבעט סאָ-
לאָמעאָ האָט געקראָגן דאָס גן=עדן=אויג, און ער האָט געוואוסט,
וואָס דאָס באַטייט, צום חידוש, האָט ער זיין דערפאר ניט פיינט
געהאַט; נאָך מער, ער האָט געהאַט אַ מאָדנע הנאה, וואָס
גראָד ער, און ניט אַ קריסט האָט זי געהאַט דער ערשטער.
דערפאר אָבער איז אַף אזוי פיל מיפער געווען זיין שנאה צום
הערצאָג.

דער הערצאָג האָט געהאַלטן זיין מאמעלוק ווי אַ גוטן
הונט. ער האָט מסתמא געמיינט, אַז דער שוואַרץ=ברוינער פאר-
שטייט פון זיינע עסקים ניט מער ווי אַ בעל=חי, און האָט דער-
פאר ניט געהאַט פאר אים קיין סודות. וואו קארל אַלכסנדר איז
געווען, דאָרט איז געשטאַנען, געזעסן, געווען אנגעשפּאַרט, איינ-
געקאַרמשעט, איינגעהויקערט אין אַ ווינקל אָטמאַן; באַ נאכט
פלעגט ער אפילו ליגן אין אַ ווינקל פון שלאָף=צימער אָדער
פאר דער מיר. אָבער ער איז געווען אַ סך אַ בעסערער בעל-
חשבון, ווי דער הערצאָג האָט זיך געקאַנט אויסמאַלן, ער האָט
געהאַט אַ גוט אָפּן אויג און אויער און האָט געקאַנט גוט צונויפ-
קאַמבינירן אויך זאכן, וואָס האָבן נאָר אַ ווייטע שייכות צווישן
אנאנד. אַף זיין פאַרשלאָסענעם, שמילן שטייגער פלעגט ער איצט
טיילמאָלס קומען צו זיין, אַף זיין פאַרשלאָסענעם שמילן שטייגער,
אזוי ווי כלאחר יד, פלעגט ער אים אויסוואַגן דעם אָדער יע-
נעם סוד דעם פירשטנס, וואס דער איד האָט ניט געקאַנט און
ניט געמאַרט וויסן. און דערנאָך האָבן ביידע מענער זיך אָנגע-
קוקט, די פליענדיקע, איצט ווינציקער ארויסגעשטאַרצטע אויגן
דעם איינעם זיינען געגאַנגען אין די שמילע, חיהשע אויגן דעם
צווייטנס, און אין ביידנס אויגן איז געווען די גלייכע, ווילדע,
עקשנותדיקע שנאה.

מיט גרינגשאציקן חזק אים זיי צוגעווארפן, אבער ער האט דאך
 ניט געהאט די געוואונטשענע הנאה, מסתמא וויל ער האט גע-
 טראכט וועגן אידן, זיך אלץ מער אריינגעביסן מיט מער היץ אין
 דעם קאמולישן פראיעקט, האט ער די דאמען אין גיכן אינגאנצן
 פארלאזן. איצט זיינען די דערנידעריקטע געזעסן; זיי האבן ניט
 געקאנט אויספאהאלטן זייער מרויער אף די צארטע פאסטעל-
 פנימער, באזונדערס די מוטער האט קענטיק גענומען עלטער
 ווערן. דער עקספערדיציע-ראט האט פאר זיך ארויסגעסקריעט
 יענעם פערז פון דער קאמעדיע, וואס אף איר האט ער זיך בא-
 קענט מיט דער נעאפאליטאנעריין: „די פרוי וואס ציט אונז און
 איז ווי א טוי, וואס פאלט פון הימל, — נאך נאכן גענוס איז
 זי פאר אונז ניט מער, ווי שטויב און שימל“, און ער האט
 ניט געוואוסט, ווי ער זאל זיך האלטן, ער האט געשוימט פאר
 כעס, ער האט איצט געטראכט ערנסט מכח דעם, זיך צו דער-
 ווייטערן אף זיין הויף פא היילבראן, און אפילו נאכדעם ווי
 ער האט געשטייגט אין ראנג, האט זיין כעס נאך שטיל אונ-
 טערגעברומט.

צום מיינסט אבער האט זיך געקלעמט איבערן צער פון
 די בלאנדע, ליבלעכע דאמען דער שווארץ-ברוינער, אטמאן, דער
 מאמעלוק, ער איז ווי שמענדיק געלעגן פאר דעם שוועל אין
 יענער נאכט, ווען יאהאנא אולריקע איז געקומען צום הערצאג,
 און אין דער נאך ערגערער, ווען עליוואבעט סאלאמעא איז גע-
 קומען, ער האט אין יענער צווייטער נאכט ניט געשלאפן, ער
 האט זיך צוגעהערט, ויצנדיק איינגענורעט פאר דער שוועל, מיט
 זיין שארפן אויער צו יעדער מינרסטן קלאנג, און אז עליוואבעט
 סאלאמעא האט פארלאזן דעם שלאס, איז פלוצים הינטער דעם
 רוקן פון הערצאג, וואס האט זי מיט געפילדער ארויספאגלייט,
 זיין פנים איבערגעביסן געווארן, און ער האט אף קארל אלכסנדר
 אנגעשמעלט די אויגן מיט אזא ווילדער, חיהשער שנאה, אז
 יענער האט ניט ווילנדיק איינגעקארטשעט דעם רוקן, גלייך ווי
 זיך צו שיצן.

דער שווארץ-ברוינער האט זייער גוט געוואוסט, וואס דא

ערלויבעניש אים צו באגלייטן. היות ווי דער איר האָט ניש גע-
 ענטפערט, האָט ער דאָס אָנגענומען פאַר אַ הסכמה. פאַוואַלע,
 אָפּגעהיט, קאָרג אין ווערטער, איז ער מיט אים גענאָגען דורך
 דעם ווין-געשפּרינקלטן וואָלד, אין היות ווי יענער האָט אים ניש
 אָפּגעשטעלט, איז ער מיט אים אויך אַריינגענאָגען דורך די טע-
 ראַסעס. אין וויסן הייז אַרײַן, איז געווען מיט אים, שמוס. אין
 איינסערלישער באַנומענקייט, אין דעם חדר מיט די מאַגישע פּי-
 גורן. אין אַ ווילע אַרום איז אויך רבי גבריאל צוגעקומען צו זי.
 זיינען אזוי געווען די דריי מענער איינגעהויקערט, מיט געקריט-
 טע רוקנס, מיט שווערע געדאַנקען, איינגעמאַסערטע. זי האָבן
 געווען, אז זי זיינען אלט, זי האָבן געשפּירט, ווי אזוי דאָס לעבן
 גלייטשט זיך זי אַרויס פון גוף, רינט אוועק אין דער פאַרגאַנג-
 נע:הײַט. רגע נאָך רגע, זי האָבן דאָס געשפּירט דייטלעך, קערפּערלעך,
 מיט אַ ווייטאַקדיקן תּענוג, ווי איינער, וואָס איז קראַנק פון מידקײַט, ציט
 אויס זיינע גלידער, זי האָבן געשפּירט איינער דעם אנדערנס
 דרוק, אין זי האָבן זיך געשפּירט איינער אין אנדערן אין אַזא
 הענגדיקער מאַטקייט.

אַפּן צווייטן מאָג האָט רבי גבריאל זיך געווענט מיט ויסן.
 ער האָט שוין מער ניש געוואָלט זיך אומקערן אין דאָזיקן לאַנד.
 זיס איז געווען ווייכער, צוגעלאָזער ווי געוויינטלעך. הגם ער
 האָט שטאַרק פֿאַטעסמירט קעגן דעם רבין, הגם ער האָט מיט
 חוץ אָפּגעוואָרפּן יענע פאַרערונג צוריקצוגיין זיין וועג. ווי אַ
 ווייכמייטיקע פלאַפּלעריי, פאַרט וואלט אים גרינגער געווען. ווען
 ער וואָלט געבליבן דאָ נאָענט נעבן אים, אַפּן פנים פונם דיקלעכן,
 מייסן מענטשן איז געווען אַן אָפּגלאַנק פונם קינד, נעמיס
 חלומות זיינען געווען הינטער זיין ברייט, ניש הויכן, אַרויסגע-
 שטאַרצטן שטערן מיט די איינגעקארבטע שמריכן פון שין. אויב
 ער פאַרט אוועק, בלייבט איצט זיס איינער אליין. אַבער דאָס
 האט ער ניש געוואלט מודה זיין; ער האָט זיך איינגערעדט, אז
 אים פאַרדרייט די מעשה נאָר דערפאַר, וואָס ער וועט איצט
 מער קיין עדות ניש האָבן, ווי אזוי זיין וועג איז דער ריכטיקער

אייניקע שטילע מעג האָט זיך אויסגענוצט, בכדי צו פאָרן קיין הירואו. דאָס ווייסע הויז איז איצט געלעגן אין גאנצן שווי- געדיק. רבי גבריאַל האָט קיין וואָרט נישט גערעדט: די מענער האָבן זיך באַגריסן, אחוץ דעם האָבן זיי זיך נישט געווען. צולעצט, אין טעג ארום, האָט דער רבי זיך איבער געוואָלט געעפנט דאָס טויר: "איך זע אונטער פלייש און ביין דיין פנים, יוסף." "בין איך אַנדערש געוואָרן?" האָט זיך געפרעגט. און מיט פארביסענעם כעס ווייטער: "איצט זע איך מיט אן אמת אויס ווי אַ רעכטער איד, אָדער בין איך נאָך אלץ מיין פאָ- טערס זון?"

"לייבן קראַצט אַראָפּ דעם טינק פון פנים", האט געזאגט רבי גבריאַל. "דו האָסט אַן אויסגעלימטענעם פנים, דו האָסט א איד'ישן פנים, דיין וועג איז פאַלש, יוסף." האָט ער געזאָגט וויי- טער אין אַ וויילע אַרום, "דו וועסט טון גיין צוריק". אָבער זיך האָט געשוויגן און האָט קיין שמוץ אין פנים נישט געביטן, און מען האָט נישט געקאָנט דערקענען. צי ער האָט געהערט, פון קינד האָבן זיי נישט גערעדט.

זיך איז געגאנגען דורך די יום-טובדיק פריילעכע בלומען- מעראסעס, וואָס דאס קינד האָט ליב געהאט, ער האָט אָנגע- ישטעלט די אויגן אָפּ די בילדער פונם קבלה-בויס און פונם הימל-מענטש, וואָס מיט זיך האט זי אירע אויגן געהאט אָנגעפילט, ער האט זיך פאַרקוקט אָפּ די בלעטער מיט די גרויסע, קאנטי- קע אותיות פון שיר השירים, וואָס זי האָט ליבער געהאט מער פון אלע איבעריקע ביכער פון תנ"ך. אָבער די זיסע און ליבע- בע ווערטער האָבן אים נישט פאַרגעקלונגען איר שווערן קול, א הייסע, ווילדע אזהרה האָט אים פון דאָרט אויסגעווייעט, ער האָט די בלעטער נישט געקאָנט מער אָנקוקן.

אומגעריכט, אין וואַלד, האָט ער געטראָפּן דעם קירכנראט- פּרעזידענט, ווייסנזי האָט זיך ווידער געהאט גענומען פאר זיין פירוש צו דער ביבל, האָט ארומגעשלארעט אין זיינע געראמע חדרים מיט די ווייסע פאַרהאנגען, האָט געפירט טיפּע שמועסן מיטן מאַגיסטער שאָבער. איצט האָט ער געבעטן באַ זיין די

חזירשע אייגעלעך ברייט און מיט רמז אופגעריסן, אריינגעשעפט=
 שעט די פארצימערמע געסט דעם ניסמן סוד: אין וואלד האט
 די העברייאישע העקסעלענץ א באהאלטענע כישוף=ווארשטאט.
 פון בלוט פון קריסטלעכע בתולות, וואס ער ווארפט זי אראפ
 געבונדענע און פארפייניקטע פון דאך, בכדי זי זאלן ארופגע=
 שטאכען ווערן אף אייזערנע בלומען אונטן, קאכט ער א טייולא=
 נישן געקעכץ, בכדי בסדר פון דאס ניי צו געווינען דעם הער=
 צאגס לייטזעליקייט. דער שטן אליין גייט אויס און איין אין אים
 דעם כישוף=שלאס אין דער געשטאלט פון א פעטן מאן מיט עק
 און הארן און פערדישן פוס.

דאס דינסטמייכל יאנטיע האט געהאט א קאץ, א גרא.
 אלט, מיאוס באשעפעניש. רבי גבריאל האט די קאץ ניט גע=
 קאנט לידן, און יאנטיע האט זיך ניט דערוועגט זי מיטצונעמען
 אף דער ווייטער נסיעה. האט זי געקלערט בא וועמען זאל זי
 צום בעסטן אונטערבריינגען די קאץ, און איז געקומען אפן גע=
 דאנק צו ווענדן זיך צום מאגיסטער יעקב פאליקארפ שאפער.
 דער מאגיסטער איז, ווי נאך עס האט זיך געשיקט, געשטאנען בא
 נעמיס וועג, האט מיט איר גערעדט פרומע בכבודיקע רייד, האט
 אויך געמאכט עטלעכע שמילע פרואוון, אופצואוועקן זי צו זיין
 זויבערן, טיפזיניקן גלויבן; קודם כל האט ער געפרוואוט זי צו
 ראטעווען דורך פאטעמישער רעצימאציע פון זיינע שירים. אבער
 אז זי האט די דאזיקע באמאונגען אפגעשמויסן מיט היץ און מיט
 צאָרן, האט ער אופגעהערט און זיך באגענוגט, זיין הארץ צו
 דערפרייען אין ריינקייט מיט איר מלאכישער געשמאלט. און אז
 זי איז אזוי פלוצים אוועקגעקומען, איז דער פוישפאקיקער מענטש ארומגע=
 גאנגען מעג לאנג אין ווייטאָדריקער פארקלעממקייט, בלאס, די קינדערשע
 אויגן מעשה איבערגעשראָקענער פויגל. אָנגעפילט מיט אינעוויי=
 ניקסטן פאָרוואָרף, וואָס ער האט ניט מיט מער התמדה געסטאָרעט
 זיך אַרויסצופירן זי פון דעם פאלשן, פארסטמטן וועג פון איר
 לעבן אין דעם גיטן ים גאָט ארויס. דערנאָך איז ער געשטאנען
 באַס וועג, בעת דער קליינער ארון איז געוואָרן אַרויסגעטראָגן
 פון ווייסן הויז, מיט א קראַנץ פשוטע בלומען, און ער האט זיך

און ווי אזוי זיין קונציקע נקמה איז דער איינציקער מיטל אים ווידער צו פארבינדן מיטן קינד.

ער איז געשטאנען פארן מקובל מיט זיין רים אין הארצן און שטארק גרייט צו געבן און צו נעמען א מילד ווארט. דער רבי אָבער איז געווען אָנגעברוגט און שלעכט געשטימט ווי שטענדיק. זינע ביכער און די קבלה-מכשירים זינען שוין געווען כמעט אינגאנצן אָפגעשיקט. מיט זיין סקריפענדיקער שטייט האָט ער דעם אלטן דינער געגעבן נאָך דעם אָדער יענעם באַפעל. דערנאָך, געווענדט קיין מזרח, האָט ער געוואָנט די הפלת-הדרך. וואו אין דריי ווענדונגען ווערט אויסגעדרוקט דער במחון אין גאָט: לישועתך קייתי ה'. האָט נאך געווענדט די מריב-גראע שטיינערנע אויגן אָף זיסן, ראויסגעסקריפעט קורץ דעם לעצטן גרוס: "בלייב געוונט". דערנאָך איז ער אַוועק, באַגלייט פון יאָנ=טיע, דער דיקער דינסטמייַדל, וואָס ער האט זי געוואלט אָפּפירן אין איר היים. זיס האָט געזען ווי זיין ברייטער, פעסטער, ליכט=געקרימטער רוקן אין דער אלטפריינקישער הלכשה האָט זיך גערוקט צווישן די בלומען=טעראסעס און איז דערנאך פארשוואונדן אין וואַלד. גאָר אין דער שמיל האָט ער זיך געוואונשן, דער רבי זאל זיך נאָך אַ מאל אומקוקן. אָבער מיט זיין שווער וואַגיקן און געמאָסטענעם און זיכערן טראָט האט ער געשפאנט אלץ פאראויס און ווייטער.

אין עמלעכע מעג ארום האָבן אויך זיס און דער אלטער דינער פארלאָזן דאס וויסע הויז. איצט איז דער קליינער, אויס=טערלישער בנין געלעגן אין גאַנצן אָן קלאנג אין באוונטער איינ=זאמקייט. די חדרים זינען געשטאנען ווייטאָקדיק נאָקעם, די ווי=סע לאַדנס זינען געווען אָפּטרייַבנדיק און אימהדיק פארנאָגלט. די יום=טובדיק ליכטיקע בלומען זיין פאַרדאָרבן געוואָרן און קיי=נער האָט זיי נישט באַנייט. מכה דעם פאַרלאָזענעם, אויסטערלישן, שטאַלצן בנין האָט מען זיך אָנגעהייבן דערציילן מעשיות; מען האָט ארומגעוועבט אַרום אים קינדיש=בלומדאָרשטיקע פאַנטאזיעס, זיי האָבן זיך דערטראגן אויך ביז אין דער הויפט=שטאָט. אין דעם שיינק צום בלאען באק האָט דער קאָנדיטאָר בענגן די

וויילע ארויסגעהערט שווייגנדיק, אָבער נישט איראניש ווי געוויינטלעך.
 ניערמ גיבער פארקלערט, אזוי אז יענער האָט שוין אנגעהויבן
 צו האָפן און גענומען ריידן מיט מער ברען און מאַכן מיט די
 הענט, אזוי אז די קאָץ איז אַנטלאָפן געוואָרן, אָן זיין היציקע
 רעדע אָפּצושמעלן, האָט ער געזוכט צו כאַפן די קאָץ, דערווייל
 איז דער פינאַנס-דירעקטאָר, קענטיק, געקומען צו אַ באַשלוס,
 האָט אומגעריכט, אבער מילד אָפּגעשמעלט דעם מאַגיסטער, גע-
 נומען ריידן אַנדערע זאַכן, און מי האַט ער דעם יונגען מאַן גע-
 מאַכט צומרוילעך, געעפנט אים דאָס מויל. אזוי ארום איז ער
 באַלד געוואָרן געוואָרן עטלעכע זאַכן וועגן דעם מאַגיסטערס פרי-
 וואַסע ענינים און פארלאנגען, און אויך וועגן דער שמעלע פון
 ביבליאָטעקאַר, וואס האַט אים על פי יושר געקומט.

צו שאַבערס גרויס וואונדער האָט ער זיך ארויסגעוויזן
 לחלוטין נישט יענער הולופרנס הרשע, ווי ער איז אומעמוס גע-
 ווען פאַרשריען, מיט געדולד האָט ער געלאָזט אויסריידן דעם
 יונגען מאַן, וואָס האָט אנגעהויבן פון ווייט, האַט ארויסגעוויזן אָן
 אינטערעס פאר זיינע שירים, האָט אים פארזיכערט, אז וויבאלד
 ווייסנזיי האָט זיך ארויסגעזאָגט פאר זיינע שירים, וועלן זיי געוויס
 אָפּגעדרוקט ווערן, די שמעלע פון ביבליאָטעקאַר, האָט ער פאר-
 ענדיקט, איז אמת פאַרנומען, אבער אפשר איז פאראן אן אנדער
 אויסוועג.

שוין דעם צווייטן מאָג האָט ער געלאָזט שאַבערן רופן
 און האַט אים פארגעלייגט אַנצוקומען בא אים פאר א סעקרע-
 טאַר; צוליב דעם דאַרף מען האָבן ערלעבקיט און רעטאָריק,
 און דער מאַגיסטער פאַרמאָגט דאך ביידע זאַכן אין העכסטן
 גראַד, יעקב פּאָליקאַרפּ שאַבער האַט אזוי מיט אַ מאל
 בדרך נס זיך געזען אין דער הויפּט-שטאט און אין קרייז פון
 דער שוועסטער מאַגדאלען סיבילע, ער האָט זיך געזען אין מיטן
 דער שמומגאַרמער געמיינדע, בא דער הייליקער בעאטאַ שטורם,
 באס גומן, פריינטלעכן עמנואל ריגער, ער האָט געזען די מעג-
 לעכקייט צו שמועסן מיטן אידן מכח תשובה מאן, אפשר אפילו
 מיטן פארבלאנדזשעמן הערצאג: ער האַט געהערט אלע מלאכים

שטארק מצער געווען, וואָס די פיר פינסטערע מענער, וואָס
האַבן געטראָגן דעם ארון און וואָס האָבן איינגעזען ווי מאַנקעלע
אין פאלשע נביאים, האָבן זיין פריינטשאַפּטלעכע מנהג נישט גע-
האַלט אָנגעמאָען. פאַרחושכט איז ער איינעם אהיים, האָט גענומען
פען אין פאָר און האָט אָנגעשריבן א געגראַממע קלאָג-ליד
"אפן טוים פון דער דעמאָועל נעמי זיס, דער איד'ן, דאָך
פּבּוּד'יק." די דאָזיקע ליד האָט ער דערנאָך דעציטירט פארן
דינסטמייַדל יאָנטע, און דערביי ווידען באַ בייַדן געדונען דיקע,
ביטערע מרעך.

אַט דעם גוממושיקן, ערלעכן מענטשן האָט דאָס דינסט-
מייַדל אָנגעטרויט איר שוואַרץ-גראַע קאַפּ, און ער האָט זי צוגע-
נומען גערן און מיט פריינטלעכע כוונות, בעה דער געלעגנהייט
האַט זיס געזען דעם מאַגיסטער, דער איד איז איצט, עטלעכע
טעג פריער, אירער דאָס הויז מיט די בלוזען-טעראַסעס איז
פאַרלאָזן געוואָרן, בכדי איינצוזינקען אפּ שטענדיק אין וויסער
שטילקייט און איינזאַמקייט, ארומגעגאַנגען שטארק אימרוואַק און
אופגערעקט, געשטאַנען צווישן די שולפאַנען, פאַר דער יאָנט,.
וואָס אָפּ איר איז געווען אָנגעצייכנט דער הימלישער מענטש,
דער קבלה-בוים, ווי נאָר ער האָט דערזען דעם מאַגיסטער, האָט
ער אים צוגערופן מיט אַ וואַנק, מעשה גרויסער האַר, געשמעלט
אים עטלעכע שמריינגע און האָפּערדיקע פראַגעס, יעקב פאָליקארפּ
שאַבער, וואָס אנטקעגן אימלעכער פריינטלעכקייט איז ער געווען
באַשיידן און זאנפט, האָט אין דער ברוגער און פינסטערער מינע
דעם אידנס געזען א נסיון און פרווועניש, וואָס קעגן דעם האָט
ער זיין איינגעבאַרענע פחדנות תיכף אוועקגעשיקט אין וויססטן
ווינקל אריין, דער פוישפאַקיקער מאַן האָט זיך אויסגעגלייכט
שטאַלץ, מיט קלאַפּנדיקן האַרץ, סאָפּענדיק און האָט זיך געגרייט,
מיט דער קאַפּ אונטערן אַרעם, צו שמעלן זיך אנטקעגן דעם שטן
פינאַנס-דירעקטאָר מיט די שאַרפע, גומע כלי זיין פון זיין אמונה
און צו צווינגען אים ארופּצוגיין אפּן רעכטן וועג, זיס, וואָס האָט
געוואוסט פון דעם מאַגיסטער דורך מאַגראַלען סיפילע, און האָט
אויך געהערט וועגן זינע באַגעגענישן מיט נעמי, האָט אים אַ

צע, פארברעכערישע סודות מיט גלאטן, ניט באוועגטן שמערן און קול; ער האט געמוזט האָבן צו זיין סעקרעטאַר אַן אומבאַגרע- נעצטן צוטרוי. שאָפער איז געווען באַ אים אַפּ אַ שטעל און גע- בונדן צו אים. צי זאָל ער איצט גיין, ברעכן זיין ווארט, מסרן דאָס וואָס ער ווייס, קאלט באשווינדלען דעם אידנס צוטרוי? עס איז אמת געווען נאָר אַ איד: אָפּער צי וואלט ניט דעמאָלט אים- לעכער מנוול און כל-בוניק געהאַט דאָס רעכט אנצורופן אים, שאַ- בערן, זשוליק און צווייגונגיקער רמאי? ווידער אָפּער, ווען ער קוקט צו שווייגנדיק, ווי אזוי דער גלויבן און די פרייהייט פון זיין לאַנד ווערן געטיין און שענדלעך דערווארגן אַפּ טויט און הונדער- מער טויזנטער עוואַנגעלישע נשמות ווערן אריינגעשלידערט אין טיפסטן גיהנם ארין. — צי איז ער דען ניט נאָר אַ גרעסערער רשע און חוטא?

געצופט און צעריסן פון אלע הינט פון ספק איז געווען דער מאַגיסטער, ווי אויסדערוויילט האט ער זיך אויסגעדוכט אין הירוא, בעת ער האט געהאַט די דינע האָפּענונג, אַז גאָט שטעלט אים אוועק באַס הויבל פון גרויסע מעשים און אויסלייזונג. און איצט איז זיין שטאָלצער, גרויסהאַלטערישער וואונש מקיים געווארן אַפּ אזאַ אכזריותדיקן, מסופקדיקן שטייגער, אַז ער קאָן ראַטעווען די הונדערטער טויזנטער שוואכישע עוואַנגעלישע ברידער נאָר דורך מקריב זיין די אייגענע נשמה, געפייניקט איז ער געשטאנען און ציטערנדיק ווי אַ געשאַרענער הונט. ער איז אַראָפּ פון ליב; באַ- מאַג פלעגן אים באשלאָגן היצן און קאלטער שווייס, באַנאכט פלעגט ער ניט קענען שלאָפן, פלעגט ער אופשפרינגען פון גע- לעגער און שטרויכלענדיק איבער דער אלטער, מיאוסער קאַץ, פלעגט ער מיט קרעכצן ארומלויפן איבער זיין חדר אַהין און אַהער.

איז ער אוועק צו בעאַמאַ שמורם, געבעטן, זי זאָל פאַר אים מיטן פינגער אנמאַפן אַ פסוק פון דער ביבל, האָט די בלינדע הייליקע אופגעעפנט: „און די קינדער ישראל זיינען געצויגן פון רתמה און האָבן געלאַגערט אין רמון פרץ“. האָט דער מאַגיסטער לאַנג און שאַרף געקלערט וועגן דעם, ווי אזוי מען דאַרף דאָס

אין הימל זינגען און האט מיט שמחה געזאגט יא. דערנאך האט
ער אופגעזוכט די קאץ, וואס ער האט געזוכט אין זיין צעמאלט=
קייט געהאט פארגעסן, און האט דאס שווארץ=גראַע, ניט שינע
פאשעפעניש זארגעווריק אוועקגעטראגן אף די הענט אהיים.

אַבער אין שמונגארט, אין דעם גרויסאדטיקן הויז אף דער
זיגאס, איז גארנישט געווען פון די אלע גליקן, וואס ער האט
געהאפט אף זיי, נייערט נאר געדריקטקייט אין טומלעניש. אמת
מאגדאלען סיבילע האט ער געפונען פריי פון יעמיוידער האַפער=
דיקייט, און אלצדינג, מיט וואס מען האט געוואלט זי באַרײַדן און
פארשווארצן, איז געווען נאָר רשעותדיקע פלוידעריי; אָבער עס איז
שוין ניט געווען גאַרנישט מער פון יענער הייליקער און באַגליקנדי=
קער סודותדיקייט, פון יענער שטראליקער אנדערשקייט, וואס איז
פריער געווען אַרום איר און וואָס האט אים דערהייבן, זיין געפיל
האט מער ניט געבליט פאַר איר, ער איז געבליבן נאָקעט, דאָס
האט אײַנג געמאַכט און פארטומלט, איז זי דאָך אזוי גאַנץ, ער=
לעך, בראַוו, פרום. אַז זיין אויסניכטערונג איז געקומען גראַד
דערפון, האט ער זיך ניט מודה געווען.

פֿיין און טומלעניש אבער, וואָס קיין גלייכן ניט, האט אים פארשאפט
זיין אַרבעט באַ זיסן, ער האט געהאט א סך פרייע צייט; וואָרום
הינט אים און ניקלאס פעפלע זינגען געווען נאָך צוויי סעקרעטאַרן
פאַר דער ברייט פארצווייגטער פרווואַט=קארעספאנדענץ דעם פֿי=
נאַנס=דירעקטאָרס, זיס פלעגט אים רופן צו זיך נאָר זייער זעלטן.
אַבער דעמאָלט פלעגט ער אים דיקטירן שריפטן מיט זייער א
געפערלעכן אינהאלט, וואס זינגען געווען אזוי צוגופגעשטעלט, אַז
אפילו פאַרן גרעסטן חמוס האָבן זיי געמוזט אנטפלעקן אלע שוואַר=
צע פלענער צו פארדאַרבן די עוואַנגעלישע און פאַרלאַמענטאַרישע
פרייהייט. אַקטן, וואָס יעדער שורה פון זיי האט שווער קאָמפּראַ=
מיטירט דעם הערצאָג און דעם פינאַנס=דירעקטאָר, דאָקומענטן,
וואָס האָבן געגעבן דעם מאַגיסטער אין די הענט די פארבארגנס=
טע, וויכטיקסטע, גרונטיקסטע פרטים פונם קאמפּוילישן פראיעקט.

דעם אומגליקלעכן יעקב פאליקארפ שאַפער האט די גאנצע
נשמה געדרייט און געשווינדלט, זיס פלעגט דיקטירן זינע שוואַר=
צייטונגלעך אַררײַמער פעררליד

קורץ און קוים צו באהאלטן זיין אומצופרידנקייט האָט קארל אלכסנדר אָפגעלאָזט די הערן, וואָס ער האָט זיי געהאַט אָנגעמרויט די פירונג פונם קאמפילישן פראָיעקט, פון דער פאַר- באַרגענער ויצונג. דעם אידן האָט ער מיט אומגעדולדיקן וואונק געהייסן בלייבן. "ער האָט גאָרנישט געוואָנט, איד!" איז ער אנגע- פאַרן זיסן, וואָס האָט העפלעך געווארט.

"עס איז גאָר נישט געווען כדאי, מען זאָל ענטפערן", האָט זיך אָנגערופן זיס און מיט איין גרינגער באַוועגונג מיטן אקסל האָט ער אָפגעווישט אַלצדינג, וואס עס איז גערעדט געוואָרן אף דער ויצונג.

קארל אלכסנדר האָט גרינג א סאָפּע געמאַן, גענומען פויקן מיט די פינגער-קנעכלעך אפן טיש. טויט און טיילול! עס איז געווען א חזירה, וואָס דער איד איז געווען גערעכט.

יענער האָט שוין ווידער אַמאל ארויסגענומען בא אים די געדאַנקען פון מוח, פאַרמולירט זיי: "די הערן פלפולן זיך", האָט ער געוואָנט מיט זיין געליינקיקער, הוקדיקער שמים. "מעסמן די פרטים, דעם שפינוועבס-פאַדים, האָבן קיין אויג נישט פארן גאַנצן. וואס ווייסן זיי דען?" און זיין זאַן האָט זיי אָפגעשטויסן צו דער אונטערשטער מדרנה פון נאַרישקייט און טעמפקייט. "אזוי ווי דאָס וואָלט גיין דערוי, אזוי מען מעקט אויס דורך אויסגעדילעטע אַדוואַקאַטישע קונצן דאָ אַ קאַמאַ און דאָרט א פינמל פון דער קאַנסטיטוציע. וואָסערע נעבעכדיקע, גראַשנדיקע קרעמערשע מע- מאַדעס! א רעסקריפט, איין איינציקער, און גענוג: מיר, קארל אלכסנדר, הערצאָג פון ווירטעמבערג און טעק, נעמען צוריק פאר זיך די רעכט וואָס גאָט האָט אונז געגעבן און וואָס מען האָט זיי בא אונז שווינדלעריש, דורך פעלשונג און מרידה צוגעלקחנט. פון היינט אן זיינען מיר מיט אן אמת דער האר פון לאַנד, מיר זיינען ווירטעמבערג! אָבער דערפאר שרעקן זיך די הערן אָפּ. דאָס פארשטייען זיי נישט, זיי שאַקלען מיט די קעפּ און זיינען חושש און קנאַקן מיט די צינג און האָבן נאָר: אַך און אַך און אָבער. דער געדאַנק איז פאר זיי צו איינפאַך, צו גרויס, צו פירשטלעך, צו קעניגלעך".

פארשטיין, און האָט איינגעזען: רתמה איז דאָס, וואָס ער זאָל נישט
מאָן. און רמון פּרץ באַמייט דאָס, וואָס ער דאַרף מאָן. אָבער
ער האָט נישט געקאָנט ארויסדרינגען, צי איז רתמה געווען די
פעלשונג אין אידן און רמון פּרץ די אויסלייזונג פון די עוואַנגעל-
לישע ברידער, אָדער פאַרקערש. און ער האָט ווייטער געלעבט אין
שווייט און ספּק און ביטערער נויט און האָט מאָג און נאָכט גע-
וואויגן די אויסלייזונג פון גאר דעם לאַנד אין זיינע דיקע, נישט
וויסנדיקע, נישט אנמשלאָסענע הענט.

איז זיין הארץ, דער נעקאר זיין גרויסע " שלאג-אדער, די שווא-
בישע בערג זיין ברוס, דער שוואבישער וואלד זיינע האר, ער
איז ווירמעמבערג, ווי ער ליבט און לעבט, ווירמעמבערג איז ניט
אנדערש נאָר ער.

אזא גרויסע זאך, אזא לעבעדיקע, זיס און בלוט-פול קוועל-
דיק, האָט מען ניט געקאנט אררויספּלפּולן מיט קליינע, דרייע-
רישע אַדוואַקאטישע גיינג. האָט ער דאָס געמראכט? האָט דאָס
דער איד געזאָגט? בכל אופן איצט האָט יענער ווייטער גערעדט:
"מעשה זשעני און מיט איין קלאפּ מוז מען דאָס נעמען. עס
מוז געשען אָפּ אזא שטייגער, אז אין איין פרימאָרגן כאַפּט זיך אָפּ
דאָס לאַנד — און עס שטעקט פשוט אין הערצאג, אין זיין
פירשט, וואָס גאָט האָט אויסדערוויילט, איז ניט מער ווי דעם
פירשטס הויט און פלייש און בלוט. ניטאָ פריער קיין קליינער
קאמף און געשלעגערן און נאָרישע, מיאוסע אהין און אהער.
ניין, זעלבסטפארשטענדלעך, ווי א א נאטור-זאך מוז דאָס געשען.
ווי א קנאָפּ פלאצט, ווען עס האלט דערביי".

יא, יא, יא! גערעכט איז דער איד. עס איז ניט מעגלעך
און ניט פאַרצושטעלן זיך, אז מען זאָל קאָנען זיך מתוכח זיין
און מחולק זיין דעריבער! ווארום דעמאָלט וואלט ער געווען א
שליממזל און א לייענער גולם און זיין לעבן חזק און פושערי
און אן אויסגעבלאָזענע איי. אָבער דאָס פארשטייען זיי ניט, די
רעכטינגען אין פיכטל און פאנקאַרבאָ. זיי זיינען געווען געמרייע
דינערס, גומע אָפיצערן און געניטע דיפלאָמאטן. אָבער זיי האבן
פאָרט ניט געהאט דעם זשעני, די לעבעדיקייט, תופס צו זיין
אָט דעם וואונדער אין גאָר זיין זעלבסטפארשטענדלעכקייט! דאָס
האָט — עס איז א רציחה, עס מאַכט דעם מוח זידן, נאר אזוי
איז דאָס — דאָס האט נאר דער איד.

פון דעם אלעמען איז קיין וואָרט ניט געפאלן צווישן הער-
צאָג און דעם אידן. אָבער עס האָט געכוואַלעט פון איינעם צום
אנדערן. עס האָט ניט געזאָגטערהייט געשמראָמט אהין און אהער.
אזוי איז דאָס שמענדיק געווען אין די דאָזיקע לעצטע וואָכן.
איין לעבן איז אין זיי געווען. דער איד פלעגט ענטפערן אָן

בא גאָר זיין פארשטיקטן צאָרן, וואָס ער האָט אין האַרצן
 געמראָגן אפן אידן, האָט ער ווידער אַמאָל דערשפּירט, אַז נאָר
 ער פאַרשטייט אים, אַז נאָר ער ווײַס, אין וואָס דאָ גײט, מיט
 איבערגוואַלדיקער, גרימציגנדיקער באַוואַנדערונג האָט ער צו זיך
 געזאגט, אַז דורך אים, מיט אים וועט ער קאָנען אויספירן דעם
 קאָמוילישן פראיעקט ביזן סוף. וואָס זיס נעמט אריין אין זײַנע
 שטאַרקע, אומהיימלעך געשיקטע הענט, דאָס טוט ער זיך דורך
 אַ כּיטוף צעקנעטן קיילעכדיק און ווײַך. אַנטקעגן זײַן פאַנאַטיש
 אופגליענדיקן פּײַער איז לעכערלעך געווען גאָר די בראַווע און
 געוויסנהאַפּטע מאַטעריע, וואָס דורך דעם האָבן די אַנדערע מיט
 צאַפּלעניש און פּײַן זיך גערוקט אַף אַ האַלבן טריט פאַראַױס.
 און וואָס האָבן זי די אַנדערע בכלל געוואוסט? פאַר זי איז
 דער קאָמוילישער פראיעקט געווען אַן עסק, אַן אופגאַבע, אפּשר
 אַ לעבנס-וויכטיקע אופגאַבע. אָבער אַז דאָס איז אין דער אמתן
 אַ סך מער, אַז די דאָזיקע מלוכה-איבערקערעניש איז זיין, קאַרל
 אַלכסנדרס, לעבן און זיין פון זיין לעבן, דאָס האָבן דאך געוואוסט,
 האָבן דאָך געשפּירט נאָר ער און דער איד.

וואָרום אזוי האָט זיך דער פראיעקט פאַר אים פאַמעלעך
 איבערגעפּורעמט, אזוי האָט ער אונטער זײַם קנעטנדיקן, העצנ-
 דיקן אָנטרייב פאַ אים זיך אַריינגעברענגט אין בלוט. צוערשט איז ער
 פאַר אים געווען פּאָליטיק, אַ מיטל צו מאַכט, דעקאָראַציע, ניט
 מער; דערנאָך איז ער געוואָרן מיסטיק, די געוואונשענע אויס-
 ליזונג פון אַ בינדונג, רעליגיע. איצט איז ער מגולגל געוואָרן
 אין זיין לעבן און בלוט גופא. ער וועט איצט ווערן, דאָס איז
 דער זין און די קרוין פונם פלאַן, דאָס לאַנד, גופא. ניט קיין
 דינער אָדער פירשט פון לאַנד, ניט קיין געזעצגעבער אָדער
 קריגספירער, דאָס איז אלץ נעכעכדיקע מלאכחריי און אומזין.
 ער וועט דאָס לאַנד אין גאַנצן אַריינשלינגען אין זיך, ער וועט
 אזוי אַריינשוליען זיך אין לאַנד, אַז ער אַלײן וועט ווערן דאָס
 לאַנד. דאָס לאַנד קאן נאר אָטעמען, ווען ער אָטעמט, גיין ווען
 ער גיט, און ווען ער שטייט, שטייט עס אױך, די דאָזיקע פאַר-
 שמעלונג איז פאַר אים געוואָרן כּמעט קערפּערלעך. שמומגאַרמ

ער האָט געווארפן אַ בליק אָפּן אידן, פול מיט חשר,
מיט שנאה. צי ווײַס ער שוין ווידער אמאל ניט זײַנע געדאנקען?
„זאָל ער, בכּן, אָנשרײַבן דעם רעסקריפּט, ווי ער געפֿינט אײַן
פאַר גוט!“ האט ער אים שמרײַנג באַפוילן. ויס האט זיך פאַר=
נויגט העפלעך, הכנעהדיק פארן שווער אַמעמענדיקן, צעהיצטן
הערצאג. אָבער אין זײַנע אויגן האט זיך געוואלקנט טונקעלער,
חזקדיקער, וואָלפישער, ניצחונדיקער אויסקוק.

ווערמער מיט מעשים אף פראגעס און פארלאנגען, וואָס קארל
אלכסנדר האָט געשמעלט אן ווערמער; עס איז געווען, ווי ער וואלט
אריינגעמען די לופט, וואָס יענער האָט אַרויסגעאַטעמט; זי
זיינען געווען טיילן פון איין קערפער, צונויפגעקניפט אף ניט
פאנאדערצונעמען.

אלץ ווילדער האָט דער איד צעבלאָזן דעם פירשטם
פינסטערע, תאוהדיקע ביינקשאפט נאָך יענעם מאָג, ווען דאס
לאנד וועט אריין ווי א גלגול אין אים און וועט מער נישט זיין
נאָר ער, אריינגעטריבן אים אין זיין ענלעכקייט, צו א גאָט, אין
זיינע צעלאָזענע צעזארישע חלומות, אריינגעברענט אים אין בלוט
גאָר זיין פלאַמענדיק, פאנאמיש פייער, דער פאַרסמער פירשט
האָט געריק געזוכט באַשמעטיקונג, פרישן, ווילדערן אימפעט אין
דעם פארבאָהאלטן וויסנדיקן בליק דעם אירנס. נאָר טיילמאלס,
אף איינציקע מאָמענטן, פלעגט ער זיך אופכאַפן פון זיין פיבער-
זיך באַטראַכטן, וואו אהין קאָן דאס פירן אט די מאָדנע, כישוף
דיקע קאמפאניע. עס איז געווען א גרויל גאָר ניט צו באשרייב
צו האבן, צייט מען לעבט, אזא אומהיימלעכן מיטווייטער פון
דיין בלוט און פון דינע פארבארגנסטע סודות, מען האָט אליין
קוים געוואוסט, וויפיל טריבס, גיפטיקס מען טראגט גאָר אונטן
אין האַרצן, מען שטופט דאָס אַראָפּ, ווען עס שפארט אַרויס צו
דער ליכטיקער שיין, מען איז זיך אליין דערין ניט מודה. און
נאָך מער אַן אנדערער, וואָס אין אים איז אזוי פיל אַריבערגע-
וואקסן פון דיין אייגענעם חושך, — עס האָט גאר ניט געקאנט
געמאלט זיין, אז אזא איינער איז פאראן אין מאָג, אין ליכטיג-
קייט, אז אזא איינער לעבט. איצט באַדאַרף ער אים האָבן, דער
פראַיעקט קאָן ניט אויסגעפירט ווערן אן אים; די היינטיקע זי-
צונג האָט דאס ווידער אַמאל דערווייזן. אָבער איז ער אויסגע-
פירט, דעמאלט וועט ער אים שמוס מאכן, פאַרגראָבן וועט ער
אים אין די טיפסטע קאועמאטן פון א פעסטונג, ווי מען לאָזט
ניט אַרויס צו דער ליכטיקער שיין דאס ווילדע, דאס פארדארבנדי-
קע, דאס גרונט-שלעכטע פון אייגענעם האַרצן.

יונגער בירגער אפגענומען באס קוריער זינע דעפעשן, פאפירן, וואס אין זיי איז געשטאנען מכח דעם פרעמדן מיליטער, וואס דארף אנקומען, אזוי אז די בוגדישע פלענער פון די קאמיולישע זינען ארויסגעשפרונגען צו דער ליכטיקער שיין, דער הערצאג האט געוואלט לאזן ארעסטירן דעם קראון, אבער יענער איז שוין געווען אנטלאפן אין דער פרייער רייכשטאט רייטלינגען און אין א פאר טעג ארום אין דער פרייער רייכשטאט עסלינגען, וואו עס האט זיך געהאט צונויפגעקליבן א גרעסערע קאלאניע עמיגראנטן פונם הערצאגלעכן געביט.

קראון האט איבערגעגעבן די קאמפראמיטירנדיקע דעפעשן דעם בירגערמייסטער פון שטוטגארט, די פארלאמענטארישע קאמיסיע האט זיי געלאזט איבערדרוקן און פארשפרייטן צווישן פאלק, דער דאזיקער באווייז, אז די אמונה שטייט דירעקט אין סכנה, האט אויך די רואיקסמע ארויסגעבראכט פון זייער רוי, אומעמוט האבן זיך געבילדעט קרייזלעך און געהיימע חברות אף צו באשיצן די רעליגיע, בירגער און פויערים האבן זיך בשתיקה פארזאמלט מיט געווער, די באהארצטע צעכן פון די שוסטערס און בענדערס אין דער הויפטשטאט האבן אנטליען פון זייערע צעך=ברידער אין עסלינגען שראט=און שטיי=ביסקאן, אפילו פון שטוטגארטער צייכהייז זינען עמלעכע מאל פארשוואונדן גרעסערע ראמשן געווער, און מען האט ניט געוואוסט, ווי אזוי, אבער די שטילסטע קליינביר=גער האבן פלוצים גענומען רימען זיך פאר זייערע גוטע פריינט מיט זייער באהאלטן געווער, אזוי שטארק האט עס געוויירן, אז דער הערצאג האט געמוזט פארשטארקן זיין פערזענלעכע גווארדיע אין דעם פרינץ=יורש אוועקשיקן קיין אויסלאנד, צו זיין זיידן, דעם פירשט טורן און מאקסיס, אין קייזערלעכן נידערלאנד, פארשטייט זיך, אז בא אועלכע תנאים האט קארל אלכסנדר געקלערט וועגן אן איבערגוואלדיקער, מעטאדישער אנטוואפענונג אין גאנצן לאנד: ער האט צוגעגרייט אן עדיקט, וואס האט באפוילן אזא אנטווא=פענונג אונטערן אויסרייד, אז עס האבן זיך געמערט געווייל=גנבור, אין די הערצאגלעכע וועלדער, אבער דאס טראגן געווער האט געהערט צו די גרונט=רעכט פון די בירגער, איז געווען פארפעס=

דאָס לאַנד האָט זיך געוואלגערט קרעכצנדיק אין שפּאַנונג
און פארקלעמטקייט נים אריבערצומראנגן. עס איז געווען קלאָר, אז
די קאָטוילישע זיינען באַלד פארטיק מיט זייערע הכנות און אז
אין דער נאָענטסטער צייט וועלן זיי ארויסטרעטן. אומעטום זיינען
געווען קלאָרע סימנים, אז עס גרייט זיך עפעס א סכנה; דאָס זיי-
נען שוין נים געווען קיין השערות. נייערע פאקטן, וואס האבן
אפילו באַ דעם רואיקסטן געקאנט אָפּנעמען יעדן ספק. נעבן די
גרענעצן האָט זיך אומעטום געקליבן פרעמד מיליטער, בייערישע,
ווירצבורגיש. די עלפער-קאָמיסיע האָט געהאט גענויע
ידעות, אז דעם הערצאָג איז געווען צוגעוואַנט הילף-חיילות פון
ווירצבורג אליין ניינצען טויזנט מאַן; זייער אוואַנגארד איז שוין
געשמאנען אין מערגענטהיים, דער רעזידענץ פונם דייטשמיסטער-
אָרדן, האָט געווארט דאָרט אף באפעל צו מאַרשירן ווייטער.
אויך אין לאַנד גופא האָבן זיך געמערט זעלנער, וואָס האָבן גע-
רעדט פרעמדע דיאַלעקטן, בייערישע, פרענקישע. זיי האָבן מאַר-
שירט באַנאַכט אין קליינע אפּמילונגען, די הערצאָגלעכע שלעסער
און פארטן האָבן געפלאצט פון זעלנער. אַלע פעסטונגען, אַספּערג,
נייפן, אוראַך, האָהענטווייל, דאָס שטאַרקע שלאָס מיבינגען זיינען
געווארן צורעכט געמאַכט לויט דער קונסט פון דער מאָדערנסטער סמאַ-
מעגיע: צוואַנג-ארבעטער האָבן, אַרבעטנדיק מאָג און נאַכט, אויס-
געבעסערט דעם שלעכטן וועג קיין אַספּערג. אַ גלענצנד אָרגאַני-
זירטער קוריערן-דינסט האט געווארגט פאַר דער פארבינדונג צווישן
די איינציקע פעסטונגען. די פּוילווער-מילן פון לאַנד, קודם כל די
גרויסע פאבריק פון האנס זעמינגער, האָבן געאַרבעט מאָג און
נאַכט, צו פראדוצירן שיס-און צינד-מאַטעריאַלן. אין טראנספארטן
אָן א צאָל זיינען געפירט געווארן הארמאַטן, אמוניציע, דאָס פאלק,
ווען עס פלעגט זען די סודותפולע וואגנס, האט זיך דערציילט,
אז דאָרט געפינען זיך פאטשערעס צוליב דער צוגעגרייטער באַ-
קערונג; אין דער אמתן זיינען דאָרט געווען נאָר קוילן.

איינער פון די קוריערן, אַ געוויסער בילהובער, האט זיך
פארטשעפעט נים ווייט פון נירמינגען אין א געשלעג מיט יאָהאַנס
קראָו, דעם זון פון שטוטגארטער שטאַט-קאַזב. דערביי האט דער

באם פאלק, מען פלעגט אוימעטום דערציילן זיינע האמענטע, באַ-
נאלע ווייזן, מען פלעגט לאכן און אַנקויעלן פון אַנעקדאָטן, וואס
פלעגן ארויסווייזן אַ געוויסע גראַפֿ-יונגישע פריינטלעכקייט. בכל
אופן האָט דאָס פאלק, ווי דאָס מרעפט אַ מאָל, אַרופגעווארפן,
אַן אַ קענטיקן פארוואס, גאָר זיינע סימפאטיעס אפן דאָזיקן מאַ-
סיזן מענטשן מיטן נידעריקן שטערן, מיטן הארטן מויל, מיט די
שמענדיק באַהענטשקעטע הענט, מיט דער ברומאַל הייזעריקער
שטים. ער איז אַן ספּק געווען דער פּאָפּולערסטער מיליטער-מאַן
אין שטויטגארט. נאָר אַ דאַנק ווין באַליבטקייט האָט די אפשטעלונג
פון די מושמירונגען פון דער שטאַטישער רייטער-אַפּטיילונג נים
געבראַכט צו אומרוען.

בינתים איז אימלעך ווינקעלע פון שמאט געלעגן אין פאַר-
שטיקטער שפּאַנונג, די אויבערשטע קירכן-פאַרוואלטונג האָט באַ-
שטימט אַ וואָך תשובה און תפלה פאר דער געמיינדע. אַ סך
האָבן געמאַכט זייער צוואה, אין יענעם וונטיק האָבן זיך אַזעלכע
מאַסן געשטופט צו געניסן דאָס הייליקע ברויט, אַז די קירכן
האָבן געמוזט בלייבן באַלויכטן אַ שטיק אין דער נאַכט אריין.
דער פאַרלאַמענט האָט אָרגאַניזירט אַ שאַרפן אויסקוק-דינסט, פאַ-
נאַנדערעגשיקט רייטערס איבערן לאַנד אין אלע זייטן, אויסצו-
פארשן, צי קומט נים אַן פרעמד מיליטער, און באַלד טאַקע
האָט מען געקראגן אַ ידיעה פון אימפּפן, אַז דעם ביסקופס
אויאנגארד אין מערגנטייט האָט פאַרלאָזן דאָס געביט פון דייטשן
אָרדן און האָט זיך געלאָזט אין דער ריכטונג עלוואנגען, דאָס
נעמלעכע האָבן דערציילט דעפּעשן פון דער גרענעץ פון האָהענ-
לאַהע.

אין יענעם וונטיק האָט דער שטאַטישער דעקאַן יאָהאַן
קאַנראד ריגער געפריידיקט מיט אַזאַ ברען און כח, ווי נאָך קיין
מאָל נים, מעשה נביא האָט ער גערעדט וועגן דעם הסא פון די
וואס צעברעכן די הייליקע לוחות פון עוואנגעלישן גלויבן און
קריסטלעכער פרייהייט, ער האָט באַוויזן פאַר גאָר דער וועלט,
וואסער גוואלדיקע אחריות פאַר גאָט און וועלט און רוימישער
אימפּעריע עס לאדן אפּ זיך ארוף די יעניקע, וואס דערוועגן זיך

טיקט אין דער קאנסטיטוציע; האָט מען געוואלט אויסמירן א
בירגער=קריג, האָט מען געמוזט ווארטן מיט דער פובליק=ינג פון
עריקט ביון דורכפירן די מלוכה=איבערקערעניש.

נאָר איין נאָך ווייניקסטנס האָט דער הערצאָג געקאנט
פועלן; אָפּשטעלן די מיליטערישע מושטירונגען באַ דער שטומ=
גארטער רייטנדיקער בירגער=גווארדיע. קאמאנדיר פון דער דאָזי=
קער שטארקסטער מיליציע=גרופע אין הערצאָגטום איז געווען מאַ=
יאָר פאָן ריידער, יענער וואָס האָט געהערט צום קרייז פון קארל
אַלכסנדרס אינמיטטע מקורבים. ער איז געווען א גוטער פראַ=
מעסטאנט און גלייכצייטיק רעכטינגענס בעסטער העלפער באַם
אַרגאניזירן מיליטעריש דעם קאמפּוילישן פראיעקט. דער מעמפער,
באַגרענעצטער מענטש האָט געהאלטן, אז די געפלאַנטע מלוכה=
איבערקערעניש איז דורכאויס א גערעכטע, האָט ניט פאַרשטאַנען,
וואס מען איז דאָ אזוי אופגערעקט, האָט געווען אומעטום נאָר
העצעריי און ביון רצון. אויב דער הערצאָג האָט געוואלט האָבן
מער רעכט פאַר די קאמפּויליקן—איז וואס איז דער אומגליק? דאָס
לאַנד איז גרויס, פאַרדאָן אַרט גענוג פאַר קירכן. קאנסטיטוציע?
פאַרלאמענט? שמוותעריי. אָנשטעל=מאַכעריי, פוילקייט פון א המון,
וואָס וויל מער פרעסן און ווייניקער אַרבעטן. וואָס שרייען דאָרט
די חברה=לייט? ער איז דאָך, מיינל נאָך אַ מאָל! אַ גוטער פראַ=
מעסטאנט, און פארט האָט אים דאָך קיינער קיין מאָל ניט פאַר=
משעפעט אין מינדסטן. האָט דאָך אימלעכער געקאנט גיין אין
קירך, ווען און ווי אזוי זיין האַרץ גלוסט, און די ברייטע קאָל=
נערס — אזוי פלעגט ער רופן די פרעלאַטן און פאסטאָרס —
האָבן געהאט, כלעבן, גרויסע מילער גענוג, און דער הערצאָג
און זיין קאבינעט האָבן זיי לחלוטין ניט געמשעפעט. די וועלט
איז דאָך אזוי פשוט, מען מוז נאָר האָבן אַ ביסל גומן ווילן, זיין
געמיי, זיין בראוו און קורס כל פאָלגן דעם פירשט. וואס גאָט האָט
באשערט. מערקווירדיק איז געווען, אז פונדעסטוועגן, נאָך אלע
אועלכע רייד, ניט געקוקט אָף זיין אינמיטער פריינטשאפט מיטן
הערצאָג, הגם ער איז געווען איינער פון די אָנפירערס אין קאָ=
מפּוילישן פראיעקט, איז הער פאן ריידער געווען שטאַרק באַליבט

דאנק די שטארקע באוועגונגען האָט די רפואה געהאַט די גע-
וואונשענע ווירקונג.

אפן צווייטן טאָג האָט ער צונויפגעקליפן ארום זיך פינסטער
און ערנסט אַ המון מענטשן. אַ סך פארוואַסלונגען און דעמאנ-
סמראציעס האָבן די לעצטע טעג געמוזט צעטריבן ווערן; פאַלד
האָבן זיך באוויזן הערצאָגלעכע וואָך-אַפּיצערן, פאַליציי-כאַפּערס,
זשאַנדאַרן. דער פּובליציסט האָט געשפּירט, מען כאַפּט אים אכזריות-
דיק און מען שלעפּט אים אין דער אייביקער נאַכט פון די קאַ-
זעמאַטן. אָבער ער האָט צוזאַמענגענומען גאָר זיין מוט און האָט
אַנגעהייבן רידן, ווי איינער, וואס דאָס לעבן האָט פאַר אים קיין
ווערט ניט. נאָר דאָ איז אים געווארן פּוסט אין בויך, עס האָט
גענומען קניפן און שטעכן. צי דאָס האָט געווירקט די רפואה פון
נעכטן, צי עס האָט די נאַטור צעבראַכן די איבערגעוואַלד אָנגע-
שפּאַנטע גבורה: ער האָט געמוזט אָפּטרעטן, אונטער די חוקדיקע
אויגן פון דעם הערצאָגס מענטשן, און דעם קאָנקורענטס כבוד
האָט ער ניט דערגרייכט. בכדי דאָס דאָזיקע צונויפגעקליבענע פּיי-
ער זאל ניט אינגאנצן אוועק לאיפּוד, האָט ער אפן צווייטן טאָג
געהאַלטן די דאזיקע רעדע אין אמאָראַנט-קאלירענעם קאַבינעט פון
מאַריע אויגוסטע פאַר איר און פאַר מאַגדאַלען סיבילע. יענע איז
געוועסן פראסט, כאַרזט און אַ ביסל בעל-הבתיש, מאַריע אויגוסטע
אָבער, ווייס און לופטיק אין געגליזשע. האָט געבלעטערט דעם
מערקיר גאלאַן, פלעגט פון צייט צו צייט בשתיקה מיט אַ שמייכל פון
אַ קונדס אָנרייצן איר פיצל כינעזיש הינטל אָף דעם רעדנערס
פּיס; נאָר יענער, וואס האָט, אמת, אַ ביסל צוגעשוויצט, האָט זיך
ניט געלאָזט אראפּשלאָגן פון זיינע רעיונות.

אין איר נויט און איינגעניש האָט די בירגערשאַפּט באַשלאָסן
צו שיקן נאך אַ מאָל אַ דעפּוטאַציע צום הערצאָג, אויסמענען זיך
מיט אים ערנסט, אָבער מיט ענינות פון אונטערטאַנען. בכדי ניט
צו רייצן קאַרל אלכסנדר, האָט מען געשיקט ניט קיין מיטגלידער
פון דער עלפער-קאָמיסיע, וואס זייער אנפליק אַליין וואָלט אים
שוין געקאָנט ארויספריינגען פון די כלים, נייערט דריי שמילע,
יוסטע בירגער, בכבודיק און מיושב אין געמיט. זיי זיינען געפארן

צו מאָן אזא זאך. דערנאָך האָט ער מיט דונער און גבורה גע-
ווארנט. אז אפילו אין האנט פון שוואכן ווערן די נישטיקסטע כלי
זיין מעכטיק און שטארק, וויבאלד גאָט פירט אים. און צום סוף
האָט ער. אויסשפרייטנדיק פאר דער מיט גרויס כוונה צוהאַרעכט-
דיקער געמיינדע גאָר דעם סאַמעם פון זיין גלאַמ, טונקל קלייט-
גענדיקן קול, גערופן צו תשובה און התבוננות מיט גרויסע, שטאַר-
קע ווערטער, אזוי אז די געראמע קירך איז פול געווארן מיט כלי-
פען און צימערניש.

אין דער גאַנצער שטאט האָט מען גערעדט וועגן דער דאָ-
זיקער דרשה. דער נצחון פונם קאנקורענט האָט מוראדיק פאר-
דראסן דעם רעגירונגס-ראט יאָהאַן יאַקאָב מאָזער, און אין איינער
א נאכט אָן שלאָף האָט דער פובליציסט באשלאָסן פון זיין זיט
צו ריידן צום פאלק. אָבער ער וועט זיך דאָס ניט מאַכן אזוי
גרינג און וואלוול ווי דער פריידיקער, ער וועט ניט באנוצן די
הייליקייט פון הויז ווי א שוין פאר זיך ווי יענער, ניין, ער וועט
ריידן צו די בירגער אף אָפענעם, פרייען פלאץ, אָן מורא פאר
דעם הערצאָגס משרתים. ער האָט אַרומגעשפאנט אַהין און אַהער
איבערן חדר, אָנגעמערקט זיך די רעדע, מיט שטאַרקע, גרויסע
זשעסטן, אויסגעקליעכדיקט די ווערטער, וואָס האָבן באדאַרפט
מאכן שטורעמען הערצער, האָט זיך געהאַלטן פאר א גראַדוס,
א האַרמאָדיום, אָדער אַריסטאָגניטאן, א מאַרקוס יוניוס ברומוס,
האָט געוורפן מיט א באַוועגונג פון א סטאַטוע אַראָפּ די פאַלדן
פון אַן איינגערעדטער מאָגע.

ער האָט זיך אַלץ מער און מער צערייַצט, בלוט האָט אים
אָנגעשפּאַרט אין קאָפּ, אַ שווייס האָט אים באַשלאָגן. האָט ער
געזוכט די סיבה פון אים דער וואַרעמקייט אין דער שלעכטער
פארדייאונג, אפשר האָט ער צו וואַרימעס געכאַפט אן איבעריק
גלעזל נאַליווקע, אזוי אז די פארשלאפענע געדערים האָבן גארניט
געוואלט דינען. האָט ער זיך דורכגעשמועסט איבער דער שווע-
רעניש מיט זיין פרוי, ווארום ער האָט שטארק געהאַלטן פון היי-
גיענע, און די באַזאָרגטע פרוי האָט אים איינגעגעפן גלאַבער-זאַלץ.
דערנאָך האט ער זיך ווידער גענומען צוגרייטן זיין רעדע, און אַ

באגולטע, פארטריבענע, יאָהאָנעס קראַוז איז געווען אנטלאָפֿן אַהין, דער יונגער מיכאל קאַפּנהייפּער איז דאָ געזעסן, דער זקן קריס= מאָף אַדס שערטליך, וואָס נאָר די שנאה האָט אים געהאַלטן אָף די פּיס, אָט דער פּרעסנדיקער שפּאַט פּון די אַלע, וואָס האָט אַלע געדערום אין לייב געקאַנט איבערקערן, זייערע גיפּטיקע, גלי= ענדיקע, שאַמענדיקע רייד, פאַר מורא האָבן זיך באַהאַלטן אין זיי= ערע הייזער די עטלעכע אָנהיינגער דעם הערצאַגס; קאַטויליקן, וואָס זיינען דורכגעפאַרן, האָבן שוין אַ מאָל געקראָגן אָנגעמקלט די ביינער, דעם עקספּעדיציע=ראַט פישער, דעם פּאָטער פּון סאַפּיע פישער, זיס' געוועזענער מעטרעסע, וואָס איז צוליב זיינע געשעפטן געווען אין עסלינגען, האָבן יונגע לייט געוואלט לינמשן, נאָכדעם ווי זיי האָבן אים אין אכסניא געהאַט אונטערגעטראָגן קעזישע מו= זיק; נאָר מיט מי האָט די שטאַט=וואך געקאַנט באַשיצן אים, וואָס מען האט אים געהאַט אַרויסגעריסן פּון בעט אַ שלאָפּנדיקן, אַ האַלב=נאַקטען האָט זי דעם פעטן מאַן, וואָס האָט זיך געטרייסלט מיט אַלע אברים, אַרויסגעפירט אויסער דער שטאַט.

צו אַ סקאַנדאַל און אַן אָפּענעם קאַנפּליקט מיטן הערצאַג איז געקומען אין דעם זונטיק פּון דער תשובה=וואך, מיט אַ נאַכט פריער האָבן יונגע בחורים צוגעבונדן צום שאַנד=סלופּ צוויי שמרויע= נע ליאַלקעס, וואָס זיינען געווען באַצייכנט ווי דער הערצאַג און זיין הויף=איד, און צוגעשריבן דערצו מיאוסע, גראַפּע זידל=ווערטער; די פּאָליציי האָט זיך געמאַכט ניט זעענדיק, דעם גאַנצן זונטיק האָט די גאַנצע שטאַט, פּון זקן ביזן אינגסטן שנעק, זיך ניט גע= קאַנט זאָט אָנקוקן אָט דאָס שאַנד=ווערק, געלאַכט, געוואיעט, גע= לצעוועט, געשריען, געפּיפט, געקוואלן און געהאַלטן זיך באַ די זייטן, דערנאָך, פאַרנאַכט צו האָט מען אָנגעצונדן אַ שייטער= הויפּן, געבונדן דערוף מיט פאַראַד די ליאַלקעס, אַרומגעלייגט אַרום זיי אַ פאַר פּון יענע בילדער, וואו עס איז געווען אויסגע= מאַלט דער הערצאַג, ווי אַזוי ער נעמט איין מיט די זיבן הונד= דערט בעלגראַד, די בילדער פאַרשמירט מיט בלאַטע, און דאָס גאַנצע צולעצט מיט פאַראַד אונטערגעצונדן, מיט פלאַקער האָבן געברענט די ליאַלקעס, מיט ווילדע קולות האָט גענוואַלדעוועט.

קיין לודוויגסבורג, וואו דער הערצאג האט געמאכט זיינע הכנות. אידער זיי זיינען אוועק אין שלאס אריין, האָבן זיי צוגעביסן און גענומען א גלאָז ווין אין דער אכסניא. איינער האָט געזאגט: „דאָס איז א קליינע שמארקונג פאר אַזאַ אַ שווערן גאנג.“ „ווען דעם הערצאָגס געמיס איז אזוי טריב, ווי דער היינטיקער מאָג.“ האָט געזאָגט דער צווייטער, „דעמאָלט שיינט פאר אונז קיין וון נישט.“ „אלץ איז אין גאטס האַנט!“ האָט געזאָגט דער דריטער.

פאר דער טיר פון זאל, וואו קארל אלכסנדר האָט זי באַ- דארפט אופנעמען, איז געווען איינגעקארטשעט אָסמאן, דער שוואַרץ-ברוינער. ער האָט געהערט פארשטיקט די גריסצאַרנדיקע, הייעריקע שמים דעם פירשמנס: „כופרים, רוצחים, מורדים במלכות!“ דערנאָך טרים, וואָס זיינען פאואליע שטיל געוואָרן, אין עטלעכע מינוט ארום האָט ער געווען די לייט צוריקגיין, צוערשט צוויי. דערנאָך באלד דעם דריטן, ער האָט זייער גוט געווען, ווי זיי זיי- נען געווען איבערגעשראקן און מכולכל, ער האָט זיי נאָכגעקוקט מיט זיינע גרויסע, ברוינלעכע חיה-אויגן, און ער האָט געשטייכלט טיף און בשתיקה. האַסטיק זיינען די מענער אַראָפּ די מרעפּ, אריינגעשפרונגען אין קאראַט, וואָס האָט אָפּ זיי געווארט, האָבן אפילו נישט געהאַט קיין צייט אופצוהויבן אַ חוט, וואָס איז אַראָפּ- געפאלן. בעתן פאָרן זיינען זיי געוועסן אין געשווינגן, נאָר דער עלטסטער האָט איין מאָל ארויסגעוויפצט אפן קול פון גרויס באַ- דריקונג אַ תפלה: „גאָט צבאות, פון דער טיפעניש שרייען מיר צו דיר, שיק אונז אראפּ הילף, פון דינע בערג.“ אין שטומגארט האָבן אַ סך געווארט, ווען די דעפוטאָמן וועלן קומען צוריק, אז זיי האָבן געווען זייערע פנימער, זיינען זיי זיך פאַנאָדערגעגאַנג- גען מיט אַראָפּגעלאָוענע קעפּ און מיט פארקלעממע הערצער.

נאָר אַנדערש ווי דאָס הערצאָלעכע געביט האָבן פרא- מעסטרס קעגן די קאטוילישע אינטריגעס די פרייע שמעט, באַזונ- דערס אין עסלינגען האָט מען קארל אלכסנדר איטלעכן מאָג עפנטלעך געוידלט און אויסגעלאַכט. דאָ איז געווען אַ גרעסערע קאָלאָניע עמיגראַנטן פון דעם הערצאָגס געביט, אונטערדריקטע,

אין גרויסן, ניכטערן, פוסטן חדר פון בעצמא שטורם זי-
 נען געזעסן ארום דער פלינדער הייליקער מאגדאלען סיבילע,
 יאהאן קאָנראד רינגער, דער פריידיקער, זיין ברודער עמנואל,
 דער עקספעדיציע-ראט, דער מאגיסטער שאָבער, מאגדאלען ס-
 בילע האָט געמראנן א העכט-גראע קלייד, פון זייער מייערען
 שטאף און זייער פשוט גענייט. זי איז געוואָרן בעל-הבתישעה, די
 שטארק פלאַע אויגן מעמפער, די פרוינלעכע באַקן שלאַבעריקער,
 אלע גלידער אָפגעלאזענער, עמוואס פעט און צופרידן איז זי
 געזעסן, אַ בירגערלעכע פרוי, און האט אופטערקואס צוגעהערט.
 ווי דער דעקאן דערציילט פון זיין דרשה, פון איר שטארקער
 ווירקונג, אין ער האָט איבערגעחורט גאנצע שטיקער פון איר,
 איצט נאך מיט מער געניטקייט און הילף.

באַשיידן אין זיין ווינקעלע איז געזעסן יעקב פאָליקארפ
 שאָבער, דער ארימער געפלאַגטער מענטש, וואס האט געליטן
 מחמת זיין צווייזטיקער לאַגע באַ זיסן, מחמת דעם קאמף פון
 זיין געוויסן, האט דאָ געוואלט געפינען אַ ביסעלע רו פון דעם
 שטורעם אין זיין ברוסט, ער האָט געהאט אנגעשריבן אַ שיר,
 וואו ער האָט זיך פאָרגליבן מיטן טויטן מאן פון יאָהאנא דער
 משוגענער, די פירשטין האט איר מאַן אַרומגעפירט אין אַ טרומ-
 נע איבער אלע מדינות, אנשטאט דעם האַרץ האט זי געהייסן
 אַריינשטעלן אַ זינגער, וואָס האט מיט זיין טיק-טאָק באַדאַרפט
 מאַכן דעם איינדרוק פון לעבן, אזוי האט באַ אים כסדר געטיק-
 טאָקט דאס געוויסן; נאר דאָ באַ די שמילע, פרומע ברידער און
 שוועסטער האט ער געפונען אַ ביסעלע רו, ער האָט געקוקט
 פון זיין ווינקל אַרויס אפן פריידיקער, וואס האט אַרומגעשפרייזט
 אהין און אַהער, דעקלאַמירנדיק, פול מיט זיך, ער האט פון אים
 אוועק געקוקט אַף דער פלינדער הייליקער, וואס איז געזעסן
 איינגעקאָרשטעט זאנפט, גראַ, אָן קאָליר און האט זיך צוגעהאַרט,
 ער האט פון איר אוועק געקוקט אפן עקספעדיציע-ראט עמנואל,
 וואס איז מיט פאָרכצומקייט געווען אנגעהאנגען אן די לעפצן פון
 זיין גרויסן, באַטייטקן ברודער, ער האט אבער געזען פון זיין
 ווינקעלע, ווי באַ גאר דער יראת הכבוד האט דאס אויג פון

דאָס פּאָלק, פאר גרויס התפעלות זיך געדרייט, געשטופט, גע-
 קרימט זיך אין קוויטשענדיקן, סאָפענדיקן פארגעניגן.
 צווישן המון איז געשמאנען דער יונגער מיכאל קאָפּנהיי-
 פער, די שמארק בלאַע אויגן אין ברוינלעכן פנים האָבן געברענט
 אין התלהבות: אָ, אזא סוף אף אלע מיראנען! צווישן המון איז
 געשמאנען דער אלטער קריסטאָף אדם שערטלין, מונקל האָט גע-
 כריפעט אים פון האַלו ארויס, זיין שמעקן האָט געקלאַפט אָן דער
 ערד, ריטמיש ווי אין טאנץ, זיין מומיע-ברוינער, צעברעקלטער
 פנים איז געווען ווילד באַזונט פון שנאה. צווישן המון איז גע-
 שמאנען, שיין און פרעמד, די פרוי פון יאָהאן אולריך שערטלין, די
 פראַנצויזין. זי איז געווען אַרעס געקליידט; איר מאַן איז שוין
 געווען אין גאַנצן אַראַפּ, פאַרשכורט, בדיל הדל, זי אָבער האָט
 געטראָגן דעם קאָפּ מיטן קורצן, רויטן מויל, אזוי הויך ווי אלע
 מאָל. פון די לענגלעכע אויגן האָט זי געוואָרפן שטאַלצע בליקן
 אָפּן שרייענדיקן, קוויטשענדיקן פּאָלק, וואָס האָט פארברענט די
 ליאַלקעס און געקרימט דעם רוקן פאר דעם אַריגינאַל. איר שכנה
 האָט צו איר גערעדט; זי האָט א קוק געמאַן אָפּ איר פרעמד,
 מיט ביטול, האָט גאָרנישט ניט געזאָגט, פאַרלאָזן פאַמעלעך דעם
 פלאַץ, מיט געפילטע, געמאַסטענע, האָפּערדיקע טריט.

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
 נאציאנאלען ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
 Jewish National Workers' Alliance

דעם עקספעדיציע-ראט. יענער האָט אף זיין ניכטערנעם, אומפאָ
האַלפענעם שטייגער געזונגען די שבחים פון מאַנדאַלען סיבילע.
דעמאָלט האָט שאָפער זיך אָנגענומען מיט האַרץ, אַ שלוק גע-
מאַן און האָט אָנגעזאָגט, שמאַרק גערירט, דעם אַנדערן, זיין
החלטה, צו ער איז מוהר. דעם עקספעדיציע-ראטס בלאַסע
אויגן זיינען פייכט געוואָרן, מיט זיין דינער שמים, וואָס איז
מחמת אופרעקונג כמעט געווען געליימט, האָט ער געפרעגט דעם
גוטן פריינט, צי ער מיינט, אַז דאָ איז פאַראַן עפעס אַ מעג-
לעכקייט; אויב ער וועט צו איר אופהויבן די אויגן, צי וועט
אַט די גרויסע, געהויבענע, געריממע פרוי נים אָפּווענדן זיך
נשתומם און פאַרהידושט און דערצערונג איבער אַזאַ העז? אָ-
פּער שאָפער האָט אים געמרייט, און ער איז געווען
גליקלעך.

מאַנדאַלען סיבילע האָט אויסגעהערט זיין אָנבאַט וואָס ער
האָט אַרויסגעשטאַמלט, ערנסט, אָפּער נים ברוגז, זי האָט געבעטן
צייט אף אַ ישוב-הדעת, דערנאָך האָט זי זיך אַוועקגעזעצט, צו
ענטפערן אין גראַמען. צו זיצן אַזוי באַס שרייב-שיש, וואַרמ אף
גראַס און ריטמוס, זיינען איצט געווען אירע בעסטע שעהן. דאָכ
האָט געטראָגן, דאָס האָט געהויבן, דאָס האָט זיך געשיקט. ער-
געץ וואו, פאַרנעפלט, האָט זי געמראַכט; אין אָנהויב איז געווען
דאָס וואָרט; דאָס וואָרט איז גאָט. ווי וואויל איז זיך צו לאָזן
טראָגן פון פליסנדיקן וואָרט, שווימענדיק אף גראַס און גלייכמאַכ
איין חלום אָן אַ ברעג, אונטערטוקן זיך אין גאָט. די וועלט איז
אָן אַ סדר, אָן אַ מאָס און האַלט, איז ווילד, נאַריש, אָן אַ זין,
שמוציק, דא איז זין און האַלט און ריינקייט, דא גליטשט מען
זיך לייכט איבער אלע שמורעמס, איבער זומפן און אָפּגרויטן,
פלושקענדיק, פאַרחלומט, די היץ, וואָס האָט פריער פאַרסמט
דיר דאָס בלוט, איז איצט אומשולדיק-לעבלעך און בנעיותותדיק
אויסגעדעמפט אין דעם גלאַטן, וויגנדיקן אַרופ און אַראָפּ. די
שפיץ און די טיפענישן פון דער וועלט האָבן זיך אויסגעגלייכט
אין פלאַטשיקע, זייער קאָרעקטע אלכסנדריינער.
אַזוי איז זי אויך היינט געזעסן, צו ענטפערן עמנואל רי-

מאָגערן, באַשיידענעם מענטש, וואס נים געקוקט אָף זיינע גרויסע
 סע וואָנסעס האט ער געהאט דעם פנים פון א נעבעך, זיך פא-
 וואָלע אפגעשיידט פון ברודער, אַריבערגעגליטשט זיך צו מאג-
 דאלען סיבילע, געבליבן קלעפן היהט אונטערמעניק אָף איר,
 וואס איז געזעסן מיושכדיק, כמעט מעשה מאטראנע, די גרויסע
 עטוואס פעטע און דאך קינדערשע הענט פיל אַראָפגעלאָזן אין
 ברייטן שוים פון דער העכט-זילבערנער קלייד. ער האט געזען
 דעם דאזיקן הכנעהדיק גלוסטיקן בליק, ער האָט אויס-
 געמישט דעם דאָזיקן בליק און פאָוואָלע האט ער
 געזען א וועג לכל הפחות א ביסעלע גרינגער צו מאכן די פיי-
 פון זיין געוויסן דורך א שווערער מצווה. צי האט ער דען נים
 געהאט א זיכער רעכט אָף דער דעמוואַזעל פאר זיין ערלעכער
 און הכנעהדיקער פארערונג אט די לאַנגע יאָרן אין הירזאָ? ער
 וועט זיך אבער אָפּזאגן, ער וועט, ווי שווער דאס ואל אים אויך
 זיין, איינצאמען זיינע פאַרלאַנגען, ער וועט מוותר זיין און
 לאָזן דעם הער און ברודער עטנאל ריגער אין גאנצן פריי
 דעם וועג.

דערווייל האָט דער דעקאן געהאט געענדיקט זיין דרשה
 און זיין דערציילונג, און דאָ האט פאַסירט גאָר אן אויסטערלישע
 זאך. מאגדאלען סיבילע האָט געזאגט, און דאס מיט גרויסער
 פשוטקייט, אָן מינעלעך און קונצן, אזוי ווי א זאך, וואס פאַר-
 שטייט זיך ממילא, אז זי האָט, אופגעמונטערט דורך דעם בייש-
 פיל פונם ליבן ברודער יעקב פאָליקארפ שאָבער, אויך געמאכט
 לידער און איצט וועט זי פירלייענען אירע שירים פאר די
 ברודער און פאַר דער פרומער שוועסטער. און זי האָט פיר-
 געלייענט אירע נים באַפליגלטע, נודנע, באַנאַלע, פוסט און אָן
 מעס מאַראַליזירנדע גראַמען. די הערער האָבן אָבער נים בא-
 מערקט די פוסטקייט פון די דאָזיקע שירים, זיי האָבן זיך געלאָזט
 פשוט און ערלעך פאַרכאַפן פון זיי, און באַדעם עקספעדיציע-ראט
 עטנאל ריגער זיינען פאַר ווייכהאַרציקייט און פארערונג גערונען
 פּרערן איבער די וואָנסעס.

דערנאָך, אז זיי זיינען אוועק, האָט דער מאַגיסטער באַגלייט

האָט צוערשט און פון דרויסן געגלאָנצט אזוי מיט כח און זיס-
קייט. צי האָט, אגב, קאַרל אַלכסנדר אויך די דאָזיקע נימ ארייַנ-
געמאַפּטשעט אין בלאָמע און אין וואַכעדיקער נידעריקייט? מו
נאָר א קוק! דאָס איז ער, אמת, נימ אויסן, אָבער ער וועט
דאָך באַפרייען די ערד פון א געפערלעכער חיה רעה, אויב ער
וועט טאָן, וואָס עס באַפעלט אים זיין אייגענער אינמערעס און
געוועזן. אפילו דער מינדסטער געדאַנק איז אים נימ ארוף, אז
ער איז אויך שולדיק אין מאַגדאַלען סיבילעס ירידה. די קליאַט-
שע אַסיאַרע האָט ער געהייסן זאָמלען מיט גרויס פאַראד און
גלאַנץ איז ער אוועקגעריסן אין שלאָס פון מאַגדאַלען סיבילע.
א טונקעלע, ווילדע גרויסקייט איז אַרויסגעגאַנגען פון אַט דעם
מענשטן, וואָס האט בימער און צעשפאַלטן נאך דאָס לעצטע
מאָל געלאזט שפילן גאר זיין גאלאנטיקייט אנמקעגן דער פרוי.
מאַגדאַלען סיבילע האָט נאָר פאַמעלעך און ערשט אין טעג ארום
זיך באַפרייט פון דער צעטומלעניש פון אט דעם גראטוליר-
וווייט.

און די הערצאגין האָט געזאָגט צו ווייסנזוי — פלינק און
א ביסל שפּאַטיש זיינען די ווערטער געקומען פונם קליינעם,
רויטן, פוכקען מויל: „איר זייט, קענטיק, ליבע עקסעלענץ, נימ
צופרידן מיט דעם אויסדערוויילטן פון מאַגדאַלען סיבילע?“ און
פלוצט, צוגעקערט צו אים דעם חנעוודיקן, עקרישדיקן פנים, וואס
האָט אונטער דעם שמראליק שווארצן האָר מאַס געלויכטן אין
קאליר פון אַלטן, איידעלן מירמל-שטיין, האָט זי א שטייכל גע-
טאָן מעשה קונדס: „האט זי דען, א שטייגער, גאר באדארפט
חתונה האבן מיט אונזער הויף-איר?“

„יא, דורכלויכט“, האָט געזאָגט ווייסנזוי. „הונדערט מאל
ליבער“. און עס האָט געקלונגען פונם מויל פון דעם פיינעם,
ליבנסווירדיקן הער אזוי בימער און כעסדיק און זיי אן אויסגע-
שרי, אז די הערצאגין האָט שטיקאזי און א ביסל צעטומלט א
קוק געטאָן און נאָך א קורצן שמיל שווייגן גענומען ריידן פון
עפעס אנדערש.

גער. אירע געדאנקען און שלאכעריקע געפילן האָבן זיך זאנפט געהוירעט ארום און אַראָפּ און האָבן זיך אויסגעקוילעכט סוף כל סוף אין א פילווערטערדיקער, אויספירלעכער, שלעכטער, ערנסטער פאָעמע צו א יאָ, וואָס האָט צוערשט געקלונגען איינגעהאלטן, אָבער דערנאך אלץ פעסטער. די גראמען האָבן אנגעשאטן לאנג און בפרומד אַלע אַרגומענטן פאַר און קעגן, האָבן זיך גע- חקירה איבער פרייהיים און אחריות-געפיל, האָבן גערימט געזען, אָרדנונג, שמילקיים, געפעסטיקטע באַגרענעצונג.

אמת, בעת זי האָט געשריבן אַם די דאָזיקע קלוגע, גע- לאַסן אָרנטלעכע חקירות, איז געווען איין רגע, ווען עס האָבן איר פלוצים פאַרפעלט גראַם און ריטמוס. אַ מוראדיקע, נודענע-דיקע מידקייט האָט אירע גלידער געליימט, זי האָט געזען אַרויסמאַרשענדיקע, פליענדיקע אויגן אָנגעשטעלט הייס אף איר, האָט דערשפירט זיך חניפהדיק באַגאַסן מיט דורכדרינגענדיקער, גרונטיקער שמים, אַזוי ווי מיט מחיהדיק לעבלעך וואַסער, און אף סעקונדעס האָט זי דערזען, וואָס פאַר אַ נעבעכדיק פוסטער סוף-ראָגאַט עס איז איר נאָרישע שפילעריי אין פאָעזיע. אבער באלד האָט זי אָפגעשמופּט דאָס דאָזיקע איינזעעניש ווי אַ מיאוסן נסיון, און מיט אַ זיך פאַרפינסטערנדיקער עקשנות, מיט אַ כמעט פאַנאַטישער דבקות צו נישטערקייט האָט זי געענדיקט שרייבן דעם שיר.

דער דאָזיקער שידוך פון דער דעמאָועל ווייסנזוי, הגם מען האָט נאָטירלעך שוין געהאַט באַמערקט איר פאַרבירגערלע-כונג, האָט אַרויסגערופן פאַרוואונדערונג, דעם הערצאג האָט גע-אַרט, וואָס איצט וועט אַזאַ נאָרישער קליינער פּעדאַנט און נישט-דעריקער באַאממער אָפּ שמענדיק אים ירשען. קיין קנורע פונט-דעסמוועגן איז ער קיין מאָל נישט געווען, און האָט איר געשאנען קען אַ כלה-מתנה דעם מאַיאנמעק ווירטינגהיים, וואָס איז געווען בארימט מיט זיינע גרויסאַרטיקע אויבס-קולטורן. אפילו זיס האָט זיך אופגעכאַפט פון יענעם שמענדיקן געפילן-סומל, וואס אין אים איז ער געווען איינגעזונקען. אַזוי איז די וועלט; נאָריש, קליין, פוסט, זויערלעך, נישט ווייט זיך ארויס אין גרונט אלץ, וואס

זייער חשוב אין דער דאָזיקער ראלע. די דאָזיקע רעגירונג האָט באדארפט דורכפירן די מלוכה=איבערקערעניש פאַר דער צייט, וואס דער הערצאָג וועט נישט זיין; פאַרנעמען אלע סטראַטעגישע פונקטן אין לאַנד, און דערנאָך פאַרעפנטלעכן אַ געזעץ, אַז די קאטוילישע רעליגיע קריגט פולע רעכט, אַז די בירגער ווערן אַנטוואָפנט, אַ סך פאראגראפן פון דער קאנסטיטוציע ווערן במל, עס ווערט אופ=געמאַנט דער וידוי=שטייער, אַז גאָר דאָס זילבער מוז אפגעגעבן ווערן אין דעם הערצאגס ממבע=גיסעריי און כדומה נאָך אַזעלכע זאכן.

זיס האָט נאָך אַ מאָל געמאַכט אַ סך הכל פון גאַנצן פלאַן און אויסגעטייטשט, אַז דער עיקר איז, דער פראיעקט זאָל אויס=געפירט ווערן אין גאַנצן אָן קאמף, אָן שטער אין איין נאַכט, קארל אלכסנדר פאַרמ אוועק פון זיין לאַנד ווי אַ קאנסטיטוציאַ=געלער הערצאג, און אין עטלעכע שעה ארום ווערט ער צוריק=גערופן ווי אַן אַבסאָלוטער סווערען, פאַרשלעפט זיך אבער די אויספירונג, עס כאַפן זיך אריין שטערונגען, קאמף, בלוט=פארגיסונג, דעמאָלט איז אלץ פאַרפאלן, דעמאָלט זיינען געווען גערעכט די אָפגעהיטע און די שרעקעדיקע, ווארום מער ווי מען האָט די קאנסטיטוציע פאַרבייגן לאָזט זי זיך נישט בויגן; מיט גאר דער יעוואיטישער קונסט לאָזט זיך מער נישט פון איר ארויספלאָן, בלייבט נאָר איין ברידה, זי צו צעברעכן, אָבער דאָס קאָן מען נישט מאַן פאוואַלע, דאָס מוז דערגרייכט ווערן מיט איין קלאַפּ, זאָל דאָס נישט אָפּ=גליקן אין גאַנצן, דעמאָלט האט דער פאקט אליין, וואס עס איז אויס=גענוצט געווארן געוואַלד, דערווייז, אַז מען פילט זיך אומגערעכט; דעמאָלט וועט אָנפאלן דער גאַנצער עוואַנגעלישער בונד, די גרע=געצן פון דער קאנסטיטוציע וועלן איינגעשטעלט ווערן נאָך איינ=גער און פעסטער, אויב עס זאָל קומען צו אַ קאמף, האָט די קאנסטיטוציאַנעלע פארטיי צו פיל און צו מעכטיקע אָנהיינגער אין דער אימפעריע, זאָל אָבער אָפגילטן דער פלוצימדיקער אָנפאל, וועלן אים אלע מוזן אָנערקענען, די מיט הנאה, יענע מיט סקרי=ענדיקע ציין, פריער איז ער געווען קעגן דעם, מען זאָל ארויס=טרעטן מיט געוואַלד, ווי די אַנדערע האָבן געוואלט; איצט איז

אין פאדער-צימער האָט דער קאַמערדינער נײַפֿער צוגע-
 שלאָסן די טיר הינטער זיך, וואָס איז אַרײַן אין הערצאָגס קאַ-
 בינעט. באלד הינטער דעם פינאַנס-דירעקטאָרס רוקן איז דער
 שטייפֿער און ערנסטער לאַקײַען-פֿנים אויז איבערגעאַנדערשט גע-
 וואָרן, אַז עס איז אים נײַט געווען צו דערקענען: אין אים איז
 געווען אויז פֿיל ברוטאַלער, קלאַציקער, אָנמעכטיקער גרימזאַרן, אַז
 עס האָט געקאָנט אנוואַרפֿן אן אימה. דער איד! שמענדיק דער
 איד! איין מאָל, אמת, האָט דער הערצאָג, בשעת נײַפֿער האָט אים
 אויסגעטאַן, געשליידערט און געשפּריצט שוים אין ווילדן צאַרן:
 אין פעסטונג וועט ער אים אַרײַנוצען, דעם אידן, דריי יאָר וועט
 ער אים לאָזן שלײַפֿן קוילן און דערנאָך אים אופֿהײַנגען, אָבער
 וואָס האָט דאָס געהאַלפֿן! רעגירער פֿון לאַנד איז געווען און גע-
 בליבן דער איד. דער הערצאָג האָט זײַנע עצות געוידלט, געלויבט
 די אַנדערע: איז עס אָבער געקומען צום שפּײַך, האָט ער געמאָן
 דאָס, וואָס דער איד האָט געהײסן.

אין אַנדערן עק פֿאָדער-צימער איז געוועסן אײַנגענורעט אַפּ
 אַ טעפֿיך דער שוואַרץ-ברוינער. ער האָט גוט געזען, ווי דעם
 קאַמערדינערס פֿנים האָט אַפּ אײַן רגע אַראָפֿגעוואַרפֿן די ליורײַע,
 און גאָר אין זיך האָט ער אנגעקוואַלן איבער דער האַמעטנער נאָ-
 קעמקײט פֿון זײַן קריסטלעכן חבֿר. ער איז אָבער געבליבן שטײַם,
 אײַנגענורעט פֿויל אין זיך מעשה חיה, מיט פאַרשלאָסענעם פֿנים.
 דערווײַל האָט זײַם פֿארן הערצאָג געהאַלטן זײַן פֿירטראַג.
 פֿון הײַנט אין צוויי טעג אַרום ווילן די פֿאַרשוואַרענע אַרויסטרעטן;
 אַלע הכנות זײַנען פֿאַרענדיקט. אָפּיציעל האָט דער הערצאָג פֿאַ-
 דאָפט אָפּפֿאַרן, צוערשט בכדי ווי דער פעלדמאַרשאַל פֿון דער
 אימפֿעריע צו אינספּיצירן די פעסטונגען קעל און פֿיליפּסבורג,
 דערנאָך בכדי צו ווײַזן זײַן קראַנקן פֿוס דעם דאַנציגער מעדיקער
 הולדערפֿאַ, דעם גרעסטן אַרמאַפֿעד פֿון דער צײַט. פֿאַר דער
 צײַט וואָס ער וועט נײַט זײַן האָט דער הערצאָג באַשטימט אַ רע-
 גירונג, וואָס דאַרף אים פֿאַרטרעטן: די מיניסטאַרן שעפֿער, פֿפּאַו,
 דעם מלוכה-ראַט לאַוז, די גענעראַלן רעמכינגען און רײַדער, אונט-
 מערן פֿאַרזײַן פֿון דער הערצאָגין, — וואָס האָט זיך געשפּירט

אוועק זאל ער! צו נישט ווערן! אף אייניק אין פינסטערניש מוז
ער אוועק!

"האָבן אייער דורכלויכט שוין באַשטימט דעם פאַראַל?"
האַט געפרעגט די אומבאוועגמע, זאכלעכע שמים דעם אידנס.
"יאָ, האָט קאַרל אלכסנדר געזאָגט, קורץ, שמרינג, מיל-
מעריש. "עס הייסט: אַטמעמפּטאַ".

פאַרחירושט האָט זיס אַ קוק אויף געמאַן מיט אַ קליינעם,
לויבנדיקן שמיכל. "אַטמעמפּטאַ! איך שמעל זיך איין!" דאָס איז
געווען אַ חוצפהדיקער, אַ דרייטער, אַ כמעט געניאלער ווייץ.
"אַטמעמפּטאַ! איך שמעל זיך איין!" האָט געזאָגט עבערהאַרד אין
באַרד און האָט דער ערשטער דייטשער פירשט געגעבן זיין לאַנד
אַ קאָנסטיטוציע. "אַטמעמפּטאַ, איך שמעל זיך איין!" איז געווען
די גרויסע אופשריפט אפן צינו דעם דאָזיקן פירשט, אפן צעדער-
שטאַם, וואָס ער האָט מיטגעבראַכט פון קרייץ-ציג. אזוי איז זיין
בילד געהאַנגען אומעמוס אין הערצאָגטום. מיט אַם דעם מוזיקן
שפּראַך האָט ער אָפּגעמאַן פון זיך אַ גרויסן טייל פון זיין מאַכט
און אָפּגעגעבן עס צוריק דעם גאָלק. אפילו ווער אין לאַנד עס
האַט קיין איין ווארט לאַטיין נישט גערעדט, דאָס דאָזיקע "אַטמעמפּטאַ!"
האַט ער פארשטאַנען; ווארום עס איז געווען דער יסוד פון דער קאָנ-
סטיטוציע און פון גאָר דער בירגערלעכער פרייהייט. און דאָס איי-
גענע "אַטמעמפּטאַ! איך שמעל זיך איין!" האָט איצט קאַרל
אלכסנדר אויסגעקליבן פאַר אַ פאַראַל, גראָד בכדי צו צעברעכן
אַט די קאָנסטיטוציע, וואָס זיין עלטער-פאטער האָט באַגרינדעט,
צוצוכאַפן ווידער די מאַכט פאַר זיך, איינצושטעלן אַנשטאַט דער
אויסגעבילדעטסטער דעמאָקראטיע דעם נאָקעטן אַבסאָלויטיזם. צו
אַלדי רוחות! דערצו איז נויטיק אי מוט אי גייסט. דער דאָזיקער
קאַרל אלכסנדר איז פאַרמ אַ מהות!

געהויבן, פול מיט הנאה-געפיל, וואָס האָט געשפּאַרט פון
ברוסט ארויס, איז זיס געגאַנגען אַהיים. ער האָט דעם מענטשן
געמאַכט צו דעם, וואס ער איז, ער האָט אין אים אנגעצונדן
דאָס ליכט, אויסגעקנאַפן פון היציקן, תאוהדיקן, ברוטאַלן שטיק
פלייש אַ פירשט. אָ, זיין וועג איז געווען דער ריכטיקער. ווי אומ-

אָבער געבליבן נאר איין וועג: אָפּן, מיט כח, אויסשטרעקן די
האַנט און נעמען, רויט אָדער מױט.

מיט צווינגענדיקער לאַנגיק, זאכלעכקייט, וויסנשאַפטלעכקייט
האַט זיך דאָס נאָך אַ מאָל דערקלערט דעם הערצאָג. און דערנאָך
איז ער אריין אין היץ און האָט גענומען שילדערן, ווי אזוי, שוין
ניט צו רידן פון די פראקטישע סברות, עס וואלט צו=נישט גע=
ווארן די אידיי, די גרויסע אידיי פון דער געמלעכקייט פון דער
פירשטלעכער ממשלה, אויב זי וואלט צוערשט צעפיצלט און צע=
ברעקלט געווארן דורך מחלוקתן און פראָצעסן און קליינע לעכער=
לעכע געשלעגן מיט דער בירגערלעכער גווארדיע. דאָ איז באמת
געווען נאָר איין גאנג: אַלץ אָדער גאָרנישט. אָדער דאָס הער=
צאָגטום גייט צוריק בדרך הטבע צו זיין הערצאָג, אָדער דער
דאָזיקער שמאָף איז צו שלעכט, אָד די גרויסע אידיי זאָל אין אים
קאָנען לעבן און ווירקן.

אין שפארנדיקן, שטיקענדיקן גרימציאָרן איז געשטאַנען קאַרל
אלכסנדר, דער איד איז גערעכט ווי שמענדיק, און גוט האָט ער
דאָס געזאגט. אבער ווי מיר ער האָט אין אים אריינגעקוקט! אוועק,
אוועק מוז ער, אף אייביק אין 'פינסמערניש זאל' ער פאַרשווינדן!
און וואס האָט ער דאָ געזאָגט: דער דאָזיקער שמאָף איז צו
שלעכט פאר דער גרויסער אידיי? וואָסער שמאָף? עס איז דאָך
בשום אופן ניט געווען מעגלעך, אָד דער פראיעקט זאָל פלאַצן;
אָבער פונדעסמוועגן: וואָסער שמאָף איז צו שלעכט? דאָס לאַנד?
אָדער — די העזע האָט ער געהאַט, די העזע, אט דער איד? —
אָדער ער, דער פירשט? אויבא האט ער די העזע! הינטער זיין
העפלעך, הכנעהדיקן פרצוף האָט געשמעקט חוקדיק, אופרייציגדיק
דער עוותרדיקער, אַקסל=ציענדיקער, שמעכנדיקער ספק. אָ דער
אומפארשעמט חוצפהדיקער מורד במלכות! ער איז דאָך הונדערט
מאָל ערגער ווי די איינגעשפארטע בונט=מאכערס פון פאַרלאַמענט!
דאָס זינען געווען איינגעקשנמע בהמות! אָבער דער דאָזיקער
שמיכלענדיקער, העפלעכער איז קלוג, און זינע אַפלאַכערישע,
אומפארשעמטע ספקות דרינגען אריין ווי סס אין דער נשמה אריין.

קעגן קארל אלכסנדר מיט א וואָסער עס איז פערזענלעכער זיכע-
 רונג אָדער גאָר מיט אַ טובת הנאה פאַר זיך. ניט פאַר אנדערע
 און ניט פאַר זיך אליין האָט ניט געמאַרט זיין אַפילו דער מינדסטער חשד
 דעריבער. אויב עס זאָל דערביי ארויסקומען אַ נוצן פאַרן לאַנד,
 איז דאָס אַ טפל-זאך. ניט מען שטרעבט דערצו. ניט מען מירט
 דאָס אויס; פאַר זיך אליין. לכל הפחות. האָט ער געוואלט פון לכת-
 חילה אָן צעשמערן יעדער מעגלעכקייט פון אַ געווינס. ער לעבט,
 בכדי אופצוהאַרעווען דאָס האַרץ פונם דאָזיקן פירשט קארל אלכ-
 סנדר פון ווירטעמבערג. עס זאָל ווערן פעט און הויך, און אז עס
 וועט זיין אָנגעדראָלן פון פעטס, צו צעדריקן דאָס. צוליב אָם דעם
 קרבן און אויסלייזונג לעבט ער. יאָס דערנאָך וועט זיין, — אַ
 ווי ווייט דאָס איז און ווי נישטיק.

ער האָט געהייסן רופן צו זיך דעם מאַגיסטער שאָבער. יע-
 נער איז געקומען, אַ דערשראָקענער, אופגעוועקט פון שלאָף, מיט
 מורא, דער פינאַנס-דירעקטאר זאָל ווידער ניט ארופלייגן נייע פּיין
 אָפּ זיין געוויסן. אומגליקלעך, אין אַ לאַנגן שלאָף-ראק, וואָס האָט
 זיך נאָכגעשלעפט. — וואָרום זיס' באַפעל האָט אים קיין צייט
 ניט געלאָזט, — איז ער געשטאַנען פאַר זיין בעל-הבית מיט קיי-
 לעכדיקע, איבערגעשראקענע קינדערשע אויגן. זיס איז שוין לאַנג
 ניט געווען אזוי מונטער, צופרידן, גוט געשטימט. ער האָט זיך
 נאָכגעפרעגט אפן מאַגיסטערס שירים, ווי אזוי די ארויסנאכע פאַר-
 ציט זיך אזוי לאַנג, דאָס געלט איז דאָך אָנגעוויזן געווארן דער דרו-
 קעדיי נאָך מיט וואכן צוריק. „ווי האָבן אייער דורכלויכט באַזוי-
 ליקט צו שלאָפן?" האָט געפרעגט דער פאַפּוגאָי עקיבא. דער מאַ-
 גיסטער האָט אַ ביסל צוגעשטאַמלט, ער ויצט שוין איבער די
 קאַרעקטורן. אין צוויי, דריי וואכן ארום וועלן די שירים זיין פּיין
 אָפּגעדרוקט, זיס. פלוצים אָפּגעווענדט דעם שמועס, האָט אים
 אַרופגעלייגט די האנט אפן אַקסל, פאַרקרימט די ליפן צו אַ
 דורכגעטריבענעם שמייכל און אַ זאָג געמאָן, מיט אַ וואונק, מעשה
 סוד: „ער איז, מיינול נאָך אַ מאָל, אַ שלעכטער פראָטעסטאַנט.
 מאַגיסטער? און אז דער פאַרציטערטער, האָט גענומען עפעס
 שטאַמלען, וואס מען האָט ניט געקאָנט פארשטיין, האָט ער וויי-“

געלומפערט און ווי פראַסס דאָס וואָלט געווען דעמאָלט צו כאַפֿן
 אים פאַרן גאָרל. איצט האָט ער זיך זיין קרבן אָפגעפּיטערט.
 האָט אים דערהויבט, געמאַכט אים חשוב און ווערמפּול. אָננעמען
 אַן אויסגעהונגערטע בהמה וויל נים דער כהן נים גאָט. דער
 קרבן, וואס זיין בלוט בריינגט ער איצט, האָט אַ האַפּט.
 ער איז אַרומגעגאַנגען איבער זיין אַרבעטס־קאַבינעט אַהין
 אין אַהער, אַ געוועקטער, אַן אַפגעלעכטער, אַלע ליכט האָבן גע-
 ברענט, אויך אין די דערפֿיאַקע צימערן. וואָס האָט רבי גבריאֵל
 געזאָגט? יעדן געדענק־מאָג, וואס איר באַשטימט פאַרן טויטן,
 שטייגט ער אַרוף, אַרום יעדער בילד, וואס איר הייליקט אים,
 שוועבט ער אַרום, הערט צו יעדער ווארט, וואָס קלינגט פון אים.
 מיט אַלע געדאַנקען האָט ער גערופן די טויטע און מיט בלוט און
 נערוון האָט ער גערופֿן; אָבער זי איז נים געקומען, נאָר אין חושך
 און נעפל האָט ער געקאַנט זי שפּירן, איצט וועט ער איר צו-
 ברייטן אַ קרבן־מאָג, אַז זי וועט מוזן אַרופשטייגן. ער וועט איר
 בריינגען אַ קרבן נים נאר דעם גוף פון דאָזיקן הערצאָג, ניערס
 אויך זיין נשמה האָט ער צוגעגרייט, אַז זי וואָל זיך שידן מיטן
 גוף גראד אין יענעם מאָמענט, ווען זי וועט אין איר האַפּערדי-
 קייט לאָזן בליאונג אַרויסשפּראצן, און די נשמה פון האַפּערדיקן
 וועט איינגעקערפערט ווערן אין פייער; אין פייער וועט זי צע-
 פיצלט ווערן, טויט־פאַכיק צעריסן אין אימלעכער סעקינדע, דורך
 אַ נייער אייביקייט. שטייג אָף, נעמי! שטייג אָף, קינד, מיין קינד,
 מיין בעסע, מיין ריינסט, ליליע אין מאַל; שטייג אַרוף! אַ מצבה
 פון שערבלעך פון אַ צעוואָרפענעם קעניגרייך שטעל איך דיר
 אוועק, אַ פירשט בין איך דיר מקריב, אַ נשמה לאָז איך איינ-
 קערפערן אין אייביק פאַרצוקנדיקן פייער! אויף דאָ איך דיר, נעמי,
 מיין קינד! שטייג אַרוף! טויב אין פעלזן־שפּאלט, אַף פאַרבאָרגע-
 נעם שטאַפּל! לאָז מיך זען דיין געשמאַלט, לאָז מיך הערן דיין
 שטייט! וויל דיין שטים איז זיס און דיין געשמאַלט ליבלעך.
 ער איז געבליבן שטיין, נוי יא, דאָס האָט דאָך נאָך בא-
 דאַרפט געשען. ער האָט נים געוואלט, בשום אופן האָט ער נים
 געוואלט, עס וואָל אויסווייזן, אַן ער פאַרקניפט זיין אונטערנעמונג

ווארט אף זי באם זייטיקן אריינגאנג פון לינקן פליגל און בריינגט
זי צום הערצאג.

ווי זיס האט דאס אזוי גערעדט זאכלעך און מעשה געשעפט,
איז שאבער געשטאנען, און די אויגן פון קאפ זיינען אים שיער
ניט ארויסגעשפרונגען; ער האט זיך אנגעשמרינגט צו הערן, האט
גארנישט ניט פארשטאנען און איז געווען אופגערעקט. „מיינ תנאי
איז“, האט זיס ווייטער גערעדט מיט דער זעלפיקער זאכלעכער
קאלטקייט. „און אף דעם דאזיקן תנאי מוז ער מיר געבן א תקיעת
כף, אז קיין מאל וועט קיין לעבעדיקער נפש ניט דערגיין, אזאך
האב דאס אים געזאגט צי גאר געשיקט“.

„עקסעלענץ“, האט שאבער צולעצט ארויסגעשטאמלט, „איך
פארשטיי דאס ניט, איך פארשטיי דאס לחלוטין ניט. איך בין
אזוי גליקלעך, וואס דער אויבערשטער האט אייך מעורר געווען
און וואס איר ווילט מציל זיין דעם עוואנגעלישן גלויבן. אבער
אויב דער פראיעקט פון די כופרים וועט מאקע האבן זיין וויסמן
סוף און מען וועט ניט וויסן, אז דאס האט איר אים באגראבן,
וועט דאך די לאנדשאפט, זאלט איר מיר מוחל זיין, אייך דעם
ערשטן מאכן א קרימינאל-פראצעס, איך בין ניט שמארק באהאוונט
אין עניני פאליטיקע, אבער דער הערצאג וועט אייך דעמאלט ניט
קאנען שיצן“.

„ניין, דער הערצאג וועט מיך ניט שיצן“, האט זיס גע-
זאגט טרוקן. „ס'מאכט ניט אויס, מאגיסטער“, האט ער ווייטער
גערעדט זאנפט, מילד, כמעט פאטערלעך. „די געשיכטע איז
שטארק משיקאוו, א קאמפליקטער הערצאג וויל מאכן אן עוואנגע-
ליש לאנד קאמפליקט און א איד גייט בעסער אף דער תליה, אבי
ניט צוצולאזן דאס. דערפון קען ער זיך קיין גראס ניט מאכן,
זאל ער אפילו זיין א גרויסער פאָעט“.

א צעטומלטער, די קני אפגעשוואכט, מיט גאכשלעפנדיקן
שלאָף-ראק, האט יעקב פאליקארפ שאבער זיך גערוקט גאך אַט
דעם שמועס איבער די מונקעלע קארידארן פון הויז. ביז אין דער
פרי האט אים ארוםגעטריבן אין צימער אהין און אהער. ער האט
ניט געזען קלאר, אלץ איז געווען פול רויך און געפל, אבער

טער גערעדט; „איך מיט מיין אידישער בעל-חשבונדיקער מאָראַל וואָלט מיר אפּ זיין אָרט געזאָגט: פעלש איך אין דעם אידן, פעלש איך אין איין איינציקן, און דערצו נאָך א אידן; פעלש איך אבער ניט אין אידן. דעמאָלט פעלש איך אין א מיליאָן עוואַנגעלישע נשמות. און דעמאָלט וואלט איך אַוועק צו שטורם אָדער צו יע- גער אָדער צו עמיצן אנדערש פון דער עלפער קאָמיסיע און וואלט דערציילט די מעשה פון אַלף ביז תיו. איך מוז זאָגן, מאַ- גיסטער, פון זיין געמיינשאַפט און פון זיין האַלטן א סוד שטינקט שוין צום הימל ארוף“.

יעקב פאָליקארפּ שאָבער איז געשטאַנען און געציטערט אין שוין פון די ברעגענדיקע ליכט, האָט ניט געסמייעט אָפּצואווישן דעם מוראדיקן שוויס, וואס האָט אים געטריפט איבערן גראָען, דיקן קינדערשן פנים, אָנגעשטעלט די קיילעכדיקע, פאַרגליימע אויגן אפּן אידן. „איצט האַלט ער מיך מכהמא פאַר משוגע?“ האָט יענער געפרעגט אין א וויילע אַרום, גוממוטיק. „ניין, מאַ- גיסטער, איך בין לחלוטין ניט משוגע“, האָט ער געזאָגט, ווידער נאָך א שמיל שווייגן, מרוקן. „אָדער לכל הפחות ניט מער ווי איטלעכער אַנדערער.“

עס איז געווען מױט שמיל אין ליכטיקן חדר. אין דרויסן האָט געטופעט דער טראַם פון נאַכט=וועכטער. זיס האָט זיך אַני- דערגעזעצט, אויסגעקרימט זיך ווי גרינג פּרירנדיק, הגם די חדרים זיינען געווען שמאָרק אָנגעהייצט, און עס האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט גאָר געהאַט פאַרגעסן דעם מאַגיסטער שאָבער, וואס איז געשטאַנען אין א מאָדנע איינגעקנייטשטער, אומפאַקוועמער האַל- שונג. אומגעריכט האָט ער ווידער אָנגעהויבן: „איך וויל אים אַרויסהעלפן פון זיין דילעמע. זאָל ער גיין צו די הערן פון פאַר- לאַמענט, זאָל ער זי זאָגן; די צייט איז די נאַכט אפּ דינסטיק, דער פאַראַל; אַטמעמפּטא, און אויב די הערן ווילן אויסמיידן בלוט- פאַרגיסונג, אזוי אז דער גאַנצער פּראָיעקט זאָל אראָפּפאַלן ווי אַ מאַריאָנעטקע, ווען מען צעשניידט דעם דראַט, זאָלן זיי מאַנטיק אין אַוונט שיקן אַ דעפּוטאַציע קיין לודוויגסבורג. דער מאַמעלוק

אין זיין ווילדן, קראנקשאפטן חלום האָט זיך אַרײַנגע-
 שמעלט פֿלוצים אַ לעבעדיקער מענטש. אָטמאַן, דער שוואַרץ-
 ברוינער, ער האָט זיך פֿאַרנויגט, מודיע געווען, דער הערצאג
 האָט געגעבן דעם גענעראַל רעמכינגען דעם באַפעל. — וואָסער
 באַפעל? — די רשימה. — אַך אַזוי, די רשימה פֿון די וואָס
 מען דארף אַרעסטירן, וואָס זײַס האָט צונויפגעשמעלט פֿאַרן הער-
 צאָג. אָבער אַז קאַרל אלכסנדר וואָל אײַס לאָזן. מעלדן אין מיטן
 נאכט אַזא נײַט-וויכטיקע זאַך? סײַקאן נײַט געמאַלט זײַן. געוויס
 האָט דער שוואַרץ-ברוינער עפעס מער ממשותדיקס, אַ סוד צו
 דערציילן. אופמערקזאַם האָט זײַס אײַס אָנגעקוקט אין פֿאַרשלאָפֿע-
 נעם פנים, דעמאַלט האָט יענער אָנגעהייבן אויסצורעכענען נעמען.
 יאָהאַן געאָרג אַנדערעא, יאָהאַן פֿרידריך בעלאָן. נו יא, די רשימה
 צו אַרעסטירן, פֿיין וויבער צונויפגעשמעלט נאָכן אלף-בית, אָבער
 וואָס איז דאָ דער מער? דאָס וואָס ער דאָך, ער האָט דאָך
 אַלײַן צונויפגעשמעלט די רשימה. דער שוואַרץ-ברוינער האָט וויי-
 סער אויסגערעכנט: פֿרידריך לודוויג שמעפֿלען, יאָהאַן היינריך
 שטורם, יוסף זײַס אפנהיימער. זײַס האָט קײַן אײַן ריר זיך
 נײַט געמאַן. אויך דער שוואַרץ-ברוינער, פֿאַרענדיקט די
 רשימה, האָט מער קײַן וואָרט נײַט גערעדט, פֿאַרנויגט זיך,
 אַוועק.

געבליבן אַלײַן, האָט זײַס אַ פֿיף געמאַן דורך די צײַן.
 כמעט מיט פֿאַרגענוג, אַ שמיכל געמאַן. אויסגעצײַכנט, צו האָבן
 נאָך די דאָזיקע באַשמעטיקונג. עס איז אײַס אמת געפעלן געוואָרן.
 אן אמתער וויצלינג איז ער, דער דאָזיקער קאַרל אלכסנדר.
 וואָלט ער לכל הפחות געגעבן רעמכינגען אַ ספּעציעלן באַפעל
 אײַס צו אַרעסטירן. אָבער אַזוי, אײַס פשוט אַרײַנצושמעלן אין דער
 אַלגעמײַנער רשימה, אין זײַן אײַגענער רשימה, וואָס ער האָט
 אַלײַן צונויפגעשמעלט, דאס איז — סווערען וויציק איז דאָס.
 ער האָט געזען זײַ בײַדע, דעם הערצאָג און רעמכינגען, ווי זײַ
 זײַנען געזעסן צוזאַמען, אײַנגעבויגן איבער דער רשימה, ווי אַזוי
 דער הערצאָג האָט מיט זײַן הילצערנעם, גראָפֿן כתב אָנגע-
 פֿאַטשקעט: יוסף זײַס אַפנהיימער, פינאַנס-דירעקטאָר. און דערנאָך

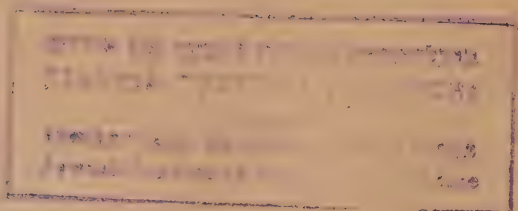
אינס איז געווען געוויס: גאט האט אים פארט אויסדער-
וואלט. ער האט זיך געשלעפט איבערן ציסער, אן רג, די פאלעס
און די פרענו פון שלאג-ראק האבן געקערט די דיל, די אלטע
שווארץ-גראץ קאץ האט זיך איפגעכאפט, איז אים נאכגעגאנגען.
זי איז געווען א געפיעסטע אלטע קאץ און האט געוואלט, ער
זאל זי נעמען אפן האנט אדער אין בעט אריין, ווי אלע מאל,
און האט געמיינקעט, אבער ער איז געגאנגען אהין און אהער
און האט זי נישט געהערט.

דער איד, אז דער מאגיסטער איז פון אים איינע, האט
אויסגעשטרעקט די גלידער, אנטפלעקט די שטארקע ציין, פארן
בילד פון הערצאג אף זיין שרייב-טיש — קארל אלכסנדר האט
דערוף מיט דער אייגענער האנט איפגעצייכנט א ווער ליטוועלי-
קע אויפטרופט אין זיין גראבן כתב — איז ער געבליבן שטיין,
געוואנט שטילערהיים: „אדע, לואי קאמארוז א גרינגן וועג, דייט-
שער אכילז! און נאך א מאל, ווילדער: „א גרינגן וועג, דייטשער
אכילז! אדע, לואי קאמארוז!“

ער האט מער נישט געמאכט פון קינד, דאס איז געווען אן
עסקנאר צווישן אים און קארל אלכסנדר, אן קינד, ער איז געשווא-
מען אף א מונקעלן, וואלעס-רויטן ים פון שנאה, וואס האט
אויסגעפילט הארץ און מוח, ווי ער רוישט! ווי ער שמורעמט אין
די אויערן און אין דער נשמה! ווי עס שמעקט ווילד און נחת-
דיק פארטויבנדיק די חושים! ער האט געהערט דעם ווילדן גע-
שריי פון דעם אף מיט אפגענארמן פירשט, האט געווען דעם
בלומיקן בליק פון דעם מענטשן, וואס ער האט אים ארויסגע-
שלאגן פון האנט דאס דערגרייכעניש פון א שטארקן, שמורעמ-
דיקן לעבן גראד אין דעם מאמענט, ווען ער האט געוואלט אפ-
אמעטענדיק צומאכן די פינגער, א מחיה איז, צו שמעלן דעם קני
אפן שונאם ברוסט, זיס און א מחיה איז, צו לייגן די פינגער
אפן שונאם גארנל, בעת דער מייל זינער וויל כאפן גאסס ליבע
לופט און קאן נישט, צוצודריקן, פעסטער, גאָד פאווואליע, דאָס אויג
ניצחונדיק אנגעשמעלט אפן זיך אויסלעשנדיקן אויג דעם אנדערנס.
דאָס הייסט לעבן! צוליב דעם האט געלוינט צו לעבן!

שווערען? נאָר דער איינזאמער, וואָס האָט אן רו ארומגעשפאנט
איבער זיינע ליכטיקע וואַלן, האָט גאָרנישט געהערט. גארנישט
געווען, איז געווען ביו צום ראנד אָנגעפילט מיט זיינע געדאנקען,
בילדער, זעאונגען.

דער מאמעלוק, אַז ער איז אין דער זעלביקער שעה גע-
קומען צוריק אין שלאָס אריין און האָט זיך אויסגעשמרעקט אין
הערצאָגס שלאָף-צימער אַף זיין מאַטראַץ אין ווינקעלע האָט גע-
הערט, ווי קאַרל אלכסנדר האָט געקרעכצט אין שווערע חלומות.
געוואָרפן זיך, געכאַרכלט.

ווי זיי האָבן זיך אָנגעקוקט איינער דעם אנדערן, דער פירשט און זיין גענעראל. אָן ווערטער, דער הערצאָג ביז צושמיכלענדיק, רעכנינגען אָנקוועלנדיק פון דער דערלעכטער נקמה. גוטער קארל אלכסנדר! וואויל גענעדיקער, גרויסמוטיקער פירשט! אָם ויצטו און שפּאַטסט אָפּ פון דיין נאָרישן אידן, וואָס האָט צווערשט דיר אַראָפּערלאַנגט פון דער בלויער לופט די קרוין און וואס צום לויז דערפאַר וועסטו אים שפעטער אריינזעצן אין פעסטונג. אָהאָ! צו שפעט אופגעשטאַנען, דורכלויכט! דיין איד ויצט מיט איין שטאַפל העכער, האָט שוין אַרופגעוואָרפן די פענטע ארום דיין האַלז און לאַכט זיך אויס פון דיין שפּאַט. דו פירשט! דו גרויסער האַר און העלד! דו בעל-תאוהניק און נאָרישער לעמער, דו מידל-שענדער און קצב און אויסוואַרף!

אָן רג, אין כוואליעדיקע געדאַנקען, האָט ער געשפּרייזט. דערמאָנט זיך, ווי ער האָט איינמאַל געשפּילט מיט א הונט, אן אויסגעהונגערטן, אים צוגערוקט דאָס פרעסעכץ און צוגענומען אימלעכס מאָל, ווען יענער האָט דאָס געוואלט כאַפּן, ביז דער הונט האָט אים שאַרף איינגעביסן אין האַנט. ער האָט נאָך גע-זען די זוריקע שנאה, דעם רויטן, בלוטיקן גרימצאָרן אין אויג פון גערייזטן און ווידער כסדר אָפגענאַרמטן בעל-חי. מיט דיר שפּיל איך א ווילדערע שפּיל, קארל אלכסנדר! בא דיר רייס איך אַרויס א געשמאַקערן ביסן. צי זיך אויס אין דער לופט, ווי אַ חיה צום שפרונג אף איר פאנג! שטעל אויס דינע זשענדע אויגן! כאַפּ, פירשט! כאַפּ צו מיין הער הערצאָג!

נאָך צוויי מעג, אפילו ניט קיין צוויי מעג; מער ניט פינף און פערציק שעה. ער האָט מיפער געשמייכלט, געשפּרייזט אים נער אליין דורך די העל-באלויכטענע וואַלן, שטייף און ווייס ווי-נען געשמאַנען די ביוסטן פון סאַלאָן, האָמער, אַריסטאָמעלעס, פון משה און שלמה, אונטער די קליינע פאַנגאָדעס האָבן מתפלל גע-ווען באַצאָפּטע כינעזער, פיל-פיגוריק האָט געשמורעמט אף דער סטעליע מערקורס נצחון, פון די ווימרינעס האָט אַרויסגעשטראַלט די מייערע צירונג, און אין זיין באַגילטן שטייג האָט געקרעכצט דער פאַפּוגי עקיבא: „באָן זשור, מאַדאַם!“ און „מאָ ווי פּור מאָן

שפאטער פון די רבנישע מנהגים? צי גלויבט ער באמת אין דער קבלה, ווי א פארבאהאלטענער תלמיד פון דעם משיח שבתי צבי. צי באנוצט ער טאקע די קבלה, צו בענטשן און צו שילטן און צו באווייזן מופתים אין נאמען פון דעם דאזיקן משיח? פארוואס זשע פארשילט ער עפנטלעך די תלמידים פון שבתי צבי און לייגט זיי אריין פייערלעך אין חרם? און פארוואס ווידער שיקט ער זיינע זין צו די פראנקיסטן אין פוילן, צו די פאנאמישע תלמידים פון יענעם מסופדיקן משיח? צי שרייבט טאקע דער דא-זיקער פרומער, אַרמאָדאָקסישער רב בריוו צו די פראנצויזישע קארדינאלן, די יעזואיטישע פאטערס אין רוים, מיט דער בקשה, זיי זאלן אים מאכן פאר א צענוואָר פון די אידישע ספרים? צי איז דאָס חזק, אָדער וואָס באַמייט דאָס, וואָס ער לאָזט מיט יא כיון פארטיידיקן זיין רבנישע כשרקייט קעגן אלע אַזעלכע חסדים גראַד דעם העלמשטעמער פראָפעסאָר קאַרל אַנטאָן, זיינעם אַ גע-וועזענעם תלמיד, אָבער איצט א קריסט און אַפּאָלאָגעט פון דער קריסטלעכער עוואַנגעליע?

סיף האָבן זיך פארנויגט די תלמידים פון רבי יונתן, אַן רבי גבריאֵל איז אריין, „שלום עליכם, רבי“ האָבן זיי געזאָגט. אין די פארשלאָסענע טיר פון רבי יונתנס חדר האָט זיך אָפּגע-עפנט. מילד איז געווען אין שיין פון לאַפּפּ פון זיין חדר רבי יונתנס אייבשיץ, דער קליגסטער און דער דורכגעטריבנסטער פון אלע מענטשן. פריינטלעך, קאָקעטיש, מיט א שמילן שפּאַט איבער זיך און מיט הנאה האָט ער ארויסגעשמייכלט פון זיין מעכטיקער מילך-ווייסער באָרד, מער ברייט ווי לאַנג, וואָס איז לויטן שטיי-גער פון די מקובלים געווען נאָר א ביסל געשפּאַלטן, אַנטקעגן דעם אָן-באַרדיקן, פאַרבוגזטן, שטיינערנעם אורח. אלץ אין אים איז באַ אַרויסגעשטעלער ווערדע געווען קיילעכדיק אין בנעימותדיק. פון שווערסטער זייד האָט זיך געטוילעט, טייער אָן אַ שיעור, זיין לאַנגע זשופיצע; זייער קליין, האָט זיך ארויסגע-רוקט פון ברייטן ארבל א ווייסע, געכאָועטע האַנט צום שלום עליכם. אונטער דער גוואַלדיקער, ווייס פליסנדיקער באָרד האָט פריינטלעך געשמייכלט דער פנים, כמעט ראָוע און גאָר ניט

עס איז שוין געווען שפעט אין אוונט, ווען מורנו רבי גבראל אָפנהיימער פאן סטראַסן איז אנגעקומען אין האַמבורג אין הויז פון זיין גוטן פריינט מורנו רבי יונתן אייבשיץ. דאָס הויז איז געווען פול מיט באַזוכערס, אנהיינגער זיינע, וואָס זיינען געקומען פרעגן עצות. און הגם די תלמידים האבן מיט זיי איינע געמענעט, אז דער רבי איז אריינגעפאָן אין זיינע ספרים, פאר- טיפט אין לערנען, אז עס איז גאָר קיין אויסקוק ניטאָ, ער זאָל זיי אופנעמען, האָבן זיי דאָך ניט געוואלט אָפטרעטן, געהאַפּט, אז זיי וועלן לכל הפחות זוכה זיין צו זען זיין פנים. א סך זיינען געווען געקומען פון דער ווייט, בכדי אים צו זען, פון דעם רבינס פריערדיקע קהלות, פון קראקע, מעץ, פראג, אבער אייך נאָך פון פיל ווייטער, פון דער פראוואנס, אפילו פון שוואַרצן ים, וואָרום דער נאָמען פון רבי יונתן אייבשיץ, דעם האַמבורגער רב, האט געקלונגען ווייט איבער דער וועלט.

אָבער אויך פאַרהאַסט איז ער געווען און גערודפּט מיטן שאַרפּסטן געווער איבער גאָר דעם אידישן ישוב. אָ, ווי האָט דאָס מורנו רבי יעקב הירשל עמדין, דער רב פון אמסטערדאַם, אים אויסגעלאכט, צעריסן, צעצופט אים מיטן קאלטסטן שפאָט, אים געשמעמלט פאר א שונא ישראל, פאַר א פיינט פון תלמוד, פון די רבנים, פון דער אמתער אמונה. רבי יונתן אייבשיץ: דער נאָמען האָט געשפאָלטן די כנסת ישראל; אין אלע שולן און בתי-מדרשים, אין אלע ועדים און צוזאַמענפאָרן האָט מען מלחמה געפירט אַרום דעם נאָמען, שבתים און ברכות און קללות און חרמות.

ווער איז ער געווען, דער דאָזיקער מאַן? איז ער געווען א תלמידים א קנאי, וואָס האָט ניט געוואלט אָפטרעטן אָף א האָר פון די תרי"ג מצוות, וואָס האָט זיך געמיינט פאַר א קוצו של יוד, וואָס האָט מיט געבייזער באַשיצט דעם הויכן צאם פון דער תורה שפאָן נאָך שפאָן? צי האָט אים ווין פילאָזאָפישע, היסטאָרישע, מאַטעמאָטישע, אסטראָנאָמישע וויסנשאַפּט געהאַט צעפרעסן דעם רעכטן גלויבן, וואָס איז געווען פאַרבונדן מיט די איינגעשטעלטע ווערטער און מעשים, געמאַכט אים פאַר אן אָפּ-

מױג נאָר פאַר אן אָקס. ער שיקט בריוו צו כל תפוצות ישראל;
 באווייזט, אז דער זװער איז נים עכט. אז עס קאָן נים זײַן, אז
 רבי שמעון בן יוחאי זאָל האבן אים געשריבן. שרייבט: פעלשונג.
 אזוי ווי דאָס זאָל גײן אין דער פען, נים אין דער גשמה,
 וואָס פירט די פען. און ער האָט געשאַקלט שפאמיש און
 אמוזירט דעם מילדן קאָפּ מיט דער ריוקער. ווי מילך פליסט
 דיקער באָרד.

אָבער רבי גבריאל האָט זיך נים אַרײַנגעלאָזן אין זײַן מאן.
 „פאַרוואָס האָסטו אַרײַנגעלייגט אין חרם די תלמידים פון שבתי
 צבי?“ האָט ער געפרעגט מיט זײַן ברומענדיקער שטים. „פאַרוואָס
 בויגסטו זיך און קרימסט זיך און לײקנסט אָפּ? פאַרוואָס לאָזטו
 זיך פאַרטיידיקן פון א גוי דורך נאַרישע און אומגעלומפערטע
 דרײַערייען? פאַרוואָס זאָגסטו זיך נים אָפּ פון דײַן שמעל? איז
 דאָס דען אזוי וויכטיק, אז דו זאָלסט זײַן רב אין האמבורג און
 דײַן שטוב זאָל זײַן פול מיט מענטשן? פאַרוואָס האָסטו?“ — און
 אין זײַן שטים איז געווען קלאַנג און סמראשען — „זיך אליין
 אַרײַנגעלייגט אין חרם?“

יונתן אייבשיץ האָט אַרויסגעלאַכט א קליין, בנעימותדיק
 געלעכטערל. פון זײַן מילדער באָרד אַרויס. „לאָז געמאַך, גבריאל!
 האָט ער געזאָגט. „דו ביסט אין די צוויי יאָר נים געוואָרן
 זאָנפטער, איך בין נים געוואָרן שמרײַנגער. איך וואָלט געקאָנט
 זאָגן: איז דען נים אלץ איינס, צי איד צי גוי אָדער מוסלים,
 אבי ער ווייס פון דער אויבערשטער וועלט? איך וואָלט געקאָנט
 זאָגן: אמת, קאַרל אַנמאַן, מײַן תלמיד, האָט זיך געשמדט; אָבער
 צי איז דען נים פאַראן מער שותפותדיקס און בינדונג צווישן
 אים און מיר, אידער צווישן מיר און רבי יעקב הירשל עמדן,
 וואָס איז אַן ערלעכער איד און א שאַרפער, געבענטשטער קאָפּ,
 אָבער צום באַדויערן אן איינגעשפאַרטער יואַכעדיקער מענטש.
 וואָס איז שטאַק-בלינד פאַר דער אויבערשטער וועלט און שטאַק-
 מויב פאַר איר שטים? איך וואָלט געקאָנט זאָגן: דער משיח
 שבתי צבי איז אליין געוואָרן א מוסלים, כדי צו ראטעווען דעם
 פרינציפ. די אידן, און זײַן תלמיד פראנק האָט זיך געשמדט;

צעקארטשעם. נאָר איבער דער פנעומוטריקער. קליינער נאָז און די טילדע, קלוגע, דורכגעטריבענע און דאָך טיפע ברוינע אויגן זיינען געווען איינגעקארבט אויפדעם אינס וויסן, פלישיקן, ארויסגעשטאַרצטן שמערן די דריי קנייטשן, וואָס האָבן אייסגעפֿורעמט דעם אות שין, דעם אנהויב פֿונם הייליקן נאָמען שדי.

„זאָל זיך אָף מיר נים מתרעם זיין און נים צערינען מיין ברודער און מיין האַר!“ האָט ער באַגריסס דעם אורח אין לשון קודש. ער האָט געשמייכלט און אין זיין שמיכל איז געווען וויסן און שוואַכקייט און קאָקעטעריי און באוואוסט פֿון זינד און אפילו א ביסל פֿאַלשקייט. אָבער קודם כל א מאַגישע, באַרואיקנדיקע פֿריינמלעכקייט.

נאָר אָף רבי גבריאל האָט דער דאָזיקער כושוף נים געווירקט. פֿון די פיל צו גרויסע טריב־גראַע אויגן איבער דער קליינער פֿלאַטשיקער נאָז האט ארויסגעשפּאַרט א פֿאַרשטיקטער טרויער אָן אַ ברעג, און פֿון דעם שווערן, ברייטן, נים הויכן שמערן איבער די געדיכטע ברעמען האָט זיך אויסגעשפּרייט א שווערע, קלעמענדיקע עצבות. רבי יונתן אייבשיץ אָבער האָט נים געהאַט בדעה צוצולאָזן צו זיך אַזאַ עצבות, „צי האַסמו“, האָט ער געפֿרעגט שמיל, כמעט מונמער, „צי האַסמו, גבריאל, געלייענט די פֿאלעמיק־שריפֿט פֿון דעם בעל כרתי ופֿלתי און יערות רבש?“ דאָס זיינען געווען די וויכטיקסטע ווערק פֿון יעקב הירשל עמדין, דעם רב פֿון אמסטרדאם, זיין פֿאַרברענטסטן שונא. „איצט האָט דער וואוילער איר ארויסגעלאָזן קעגן מיר למול צוועלף פֿאַסקווילן, אַנטקעגן די צוועלף שבטים פֿון ישראל, האָט ער ווייטער גערעדט, און זיינע ברוינע, קלוגע, דורכגעטריב־בענע אויגן האָבן געלאַכט מיט שפּאַטישן נחת, „יעקב הירשל פֿון אמסטרדאם איז געוואָרן א צוועלף־עקיקער, מיט דער קליי־נער, געבאָועטער האַנט האָט ער געבֿלעמערט די גרויסע דפֿים פֿון דעם ספר, „א מרוקנ־קייט, נעבערזי האָט ער געוואָגט מיט אַ רחמנות־פֿנים, „אַלץ מוז קלאָר זיין, אַלץ מוז ליכטיק זיין, אַלץ מוז מאַג זיין! ער שפירט נים, אָט דער אויסגעדאַרמער אַתרוג, ער פֿאַרשטייט דאָס נים, אַז אַ פֿאַרמירקנמע בלוט איז היי און

די זיסע, חניפותדיקע און באריידעוודיקע לעפצן פונם קלוגן און
לייכטזיניקן פארלאָרענעם רב. דער אנדערער אָבער האָט זי
אויסגעהערט, עצבותדיק, פאַרשטיינערט, אומבאוועגט. ער האָט
פלוזצט דערווען א פיזאָזש. שטיין, מדבר-פוסטקייט, צעשפּאַלמע-
נער אייז. אַ צאָרט, שפּאַמיש לייכטן איבער דעם שאַטנדיקן
וואַלקן, פלי פון גייער, חושכדיקער תהו ובהו, ריוויקע שטיינער,
צעוואַרפן איבערן אייז, כמעט געליימט פון בילד האָט ער דער-
קענט: עס איז דאָס זעלביקע דאָ און דאָרט, א פאַרבאָרגן גע-
פיל האָט אים געטריבן אהער פון דעם מאָן, וואס ער איז גע-
ווען צוגעבונדן צו אים, צו אָט דעם אָ. בא די נאָקעמע, חצופה-
דיקע פריסט פון לילית איז יענער געלעגן; ער האָט אָבער גע-
ביינקט און געצויגן זיך צו דער אויבערשטער וועלט; בא די
קדושים וטהורים, אין דער זילבערנער פארד פון רבי שמעון בן
יוחאי איז געלעגן דער, אָבער געלעכצט האָט ער נאך די פריסט
פון לילית. דאָס גלייכע בילד, איינס קעגן אנדערן, אבער יענער
איז געווען געענטער צו שלמות, ווי דער.

ער האָט ניט געענטפערט, אז יונתן אייבשיץ איז צולעצט
אנטשוויגן געווארן, ער האָט נאָר געזאָגט: „עליכם שלום, מיין
ברודער און הארץ! און איז אריין אין זיין חדר, וואָס מען האָט
געהאט פאר אים צוגעגרייט, יונתן אייבשיץ האָט געזען, ווי עס
דערווייטערט זיך זיין קיילעכדיקער, דיקלעכער, עטוואס געקרימ-
טער רוקן, דער מילדער, לייכטזיניקער שטייכל איז פאזאליע
פארשוואונדן, און ניט געקוקט אף זיין מילך-ווייסער באָרד האָט
ער אויסגעזען ווינציקער חשוב און תקיף, בעת ער האָט זיך
וידער אוועקגעזעצט בא זיינע ספרים.

אויב אזוי, פארוואס מאָר איך ניט אנמאָן די מאַסקע פון א תלמודיסט א בעל-פלפול, כדי מיט דרויענדיקע לעפצן און מיט א שמייכל אין האַרצן אַרויסצולאָזן קללות און חרמות. קעגן זיך אליין? איך וואָלט געקאָנט זאָגן: שוין איז צו שטאַרבן על קדוש השם; עס איז אָבער א סך שווערער, צו שטיין א צוויידייטיקער צוליב דער אידײ.

דאָס אַלץ וואלט איך געקאָנט זאָגן. אָבער איך זאָג דיר דאָס ניט. גבריאלי. ער איז אופגעשטאַנען און איז גרויס און פריינטלעך אין זיין זיידענער זשופעצע געגאנגען אַנטקעגן דעם אָנגעברוגזשן, דיקלעכן, פאַרטרויערטן, אַלטפריינקיש געקליידטן מאַן. זייער ליבנסווערדיק, כמעט מעשה האַרציקער אינגל האָט ער געזאָגט: „איך בין מודה, איך בין שוואַך און נאַריש און פוסט. די שמערן האָבן מיר אָנגעצייכנט א גוטע מערכה, האָבן מיך געמאַכט פאַר א כלי חכמה, איך וואָלט געקאָנט זיין א צינור, וואָס דורך אים האָט געקאָנט גיין רייכע שפע פון דער אויבערשטער מער וועלט אין דער אונטערשטער אַראָפּ און גאָטס אָטעם. בין איך אָבער א שלעכטע כלי, א חרס הנשכר. איך ווײס און קײַנער נער שפירט עס ניט אזוי לעבעדיק דורך אלע אינגעווייז, ווי גוט עס איז צו שוועפן אין גאָט און ווי די אונטערשטע וועלט איז הבל און פאַרביקער שוים און כאַפּן דעם ווינט. אָבער איך מוז אין איר ארײַן, און ווידער ארײַן. וויסן איז חיות, וויסן איז פון יענער זײַט מאַן, זיין וויסנדיק און באַרום איז א סגולה קעגן נייע שלעכטע גלגולים פון דער נשמה; און מאַן איז ניט כדאי, מאַן איז נאַריש און שמוציק און חיהש און דער נאָך-טעם איז אויס-געוועבט און זייער ביטער. אָבער איך מוז שמענדיק ווידער ארײַן אין מאַן און אין הבל און אין מאַרעראַם! לאָז מיך זיין נאַריש. מיין ליבער! לאָז מיך זיין שמוציק און חיהש! לאָז מיך זאָרגן מער פאַר מיין באַרד. אידער פאַר מיין נשמה!“ און מיט חוצפה-דיקער ליצנות האָט ער פאַרענדיקט: „מיין נשמה וועל איך געפינען און לייערן אין מילי מיליאָסן יאָרן; אבער ווער איז ערב, אַז איך וועל א צווייט מאָל געפינען אַזאַ שיינע באַרד?“. לינד האָבן אַראָפּגעשטראַמט די דאָזיקע לעסמערונגען פון

נים זיין. באלד זון. באלד גאר רעגן, עס שניט און עס דרייט.
 ביו עס שמעקט זיך וידער ארויס די זון ביו צו פארבלענדן
 ליכטיק. דא איז געווען א מלחמה פון אלץ קעגן אלץ. א שטאר-
 קער. פייכער ווינט האט געבלאזן, וואלדן זיינען געפלוין איבערן
 הימל ווי משוגע. דערצו האט עס געברענגט דארטן פארנט אין
 עגלאסהיים. און דער שיין פון פיער האט געשראקן די פערד.
 א מוושטשדיק בילד איז דורכגעפלוין קארל אלכסנדרס זכרון;
 אין אזא רייסנדיקן ווינט איז ער געשמאנען. דאס איז געווען נים
 לאנג, ווי דארט די רויטע שיין האט זיך געהאט געקריכט א
 שמאק געפארבענע לבנה פון א שווארצעכען, פיינטלעך גע-
 שטימטן וואלד איז געקומען עפעס פארמומלענדיקס, רוחדיקס, א
 ווייס, מויט מיידל איז געלעגן אף דער ערד, צווישן בלומען, אין
 שמאקן ווינט. נאריש געדעכעניש. ווי קומט דאס אהער? ער
 האט, כלעפן, צו מראכטן וועגן וויכטיקערס.

סוף כל סוף אין לודוויגסבורג. אבער אויך דארט נישט
 קיין רוי. קוריערן, מעלדונגען פון ווייטע גארניזאנען. ער האט
 אופגענומען שעפער, רעמכינגען, פפאו, ערגערניש, העצער, וואל
 לכל הפחות אופהערן די שליממולדיקע דודעריי אבער ער אליין
 האט דאך געהאט באפוילן, או פאר די צימערן פון מוזיקאלישן
 גראף וואל שפילן דער ארקעסטער פון טעאטער. ער האט מיט א
 מאל דערשפירט הונגער, האט פארלאנגט בוליאן, האט געוואלט
 עס אויסוואפן מיט איין שלונג, איז עס אבער געווען צו הייס,
 האט ער א שליידער געטאן די שאל אן וואנט. דערצו נאך דער
 יאמערנדיקער פיערגלאק פון וועגן דער עגלאסהיימער שרפה.
 דער רייסנדיקער ווינט, די רויכענדיקע קוימענס, אומעמיס אין
 שלאס בראזגען פענסטער, קלאפן טירן, ועל כולם דער ארקעסטער.
 דער הערצאג האט אין ערגעץ קיין רוי נים געהאט. די מוזיקער
 און קאמעדיאנטן האבן בשתיקה געלעצטוועט; עס מיינט איס
 ארום, ווי פאר א פרעמיערע. סוף כל סוף איז געקומען דער
 אונט.

אין שמונגארט איז געווען שטיל דעם דאזיקן אונט. אין
 ערגעץ האט קיין ליכט נים געברענגט. נאך אין דער פינמטער

מיר און נערווייז איז קארל אלכסנדר געזעסן אנגעלענט אין
זיין קארט. ער איז געפארן קיין לודוויגסבורג, בכדי צו פארן
פון דאָרט קיין אויסלאנד און צו קומען צוריק, אז די איבערקע-
רעניש וועט זיין פארענדיקט. ער האָט געהאַט פארבראכט צוויי
אַנשטרייגענדיקע קארנעוואל-מעג, וואָס ער האָט געגעבן לכבוד
דעם קייסערלעכן גראַף פאַלפּי, נים געקוקט אָף דער געשלאָסענער
ציט; גראַף פאַלפּי איז געקומען מיט א ספעציעלער שליחות פון
ווינער הויף, עס איז געווען גרויסער חסד און אויפמערקזאַמקייט
מצד דעם קיסר, וואָס ער האָט דורך אָט דעם שליה מיוחד פון
לכתחילה סאַנקציאָנירט די געפלאַנטע איבערקערעניש מיט א
וואונק. גאָר אין דער פרי האָט קארל אלכסנדר זיך געזעגנט מיט
דער הערצאָגין, ער האָט די נאַכט פאַרבראכט מיט איר, האט
פאר איר אויסדערציילט אַלע זיינע פראַיעקטן, גערימט זיך פאר
איר, אַז דאָס איז די לעצטע נאַכט, וואָס זי חלומט דורך ווי א
קליינע דייטשע פירשטיין; להבא וועט זי גערעכנט ווערן צווישן
די אייראָפּיאישע סווערענען, און באַלד וועט זי מסתמא אנגערופן
ווערן מיט אן אנדער טיטול ווי מיט דעם שמאַטעדיקן דורכלויכט.
היים און אויפגערעקט האָט ער אריינגעשעפטשעט זיינע פאנטאַזיעס
אין דער שיינער, נאַקעטער פרוי, זי האָט צוגעהערט האַלב
שפאטיש, דערנאָך אַבער פאַרכאפט פון זיין היץ, האָט געענט-
פערט אָף זיינע ברענענדיקע אומאַרימונגען מיט היץ ווי שוין
לאַנג נים, איצט מיר פון דעם געזעגענען זיך, לייכט פאַרמא-
טערט, נערווייז און פיבערדיק איז ער געזעסן אַנגעלענט אין
קאַראט. געוויינטלעך איז ער געשטאַנען מיט אייז קאַלטן בלוט
באַ אימלעכער אונטערנעמונג, איז אָפּן שלאָכט-פעלד נים געווארן
נערווייז, אפילו ווען מען האָט אים דאָס פערד אוועקגעשאסן אונט-
טערן געזעסן, אַבער היינט, טויט און טייל! גריבלט עס אים
אין אַלע אברים, עס איז אים, ווי ער וואָלט געהאַט מוראשקעס
אין די אָדערן, גוט נאָך, וואָס ער האָט געלאָזט דעם גראַף פאַל-
פי פאָרן אָף צי-פריער; האָט ער איצט געקאַנט לכל הפחות זיין
אַליין, אויך דער שליכטמולדיקער פוס ציט און רייסט און וויל נים
לאָזן צורוי, קיין חידוש נים, ס'א דרויסן וואָס קאָן גאָר ערגער

אויסגעזען דעם אוונט ווי אין זיינע בעסטע צייטן, זיינע אויסגע-
שטארצטע, פלענדיקע אויגן זיינען געווען אומעטום, ער איז גע-
ווען גאלאנט, וויציק, זיגערש, זיין זיכערע יום-טובדיקע שטימונג
האָט זיך דייטלעך אויסגעשיידט אַנטקעגן דעם פלאקערדיקן אומרו-
קארל אלכסאַנדרס. טיילמאל פלעגן זיך אונטערמוקן אין זיינע
אויגן די פרוינלעכע חיה-אויגן דעם מאמעלוקס, וואָס ער האָט
אים, דעם שטום זיך נויגנדיקן, געגעבן עמלעכע קורצע, שמילע
באפעלן, און עס איז דעמאלט געגאנגען ווי א ניצחונדיק פרעגן
און ענטפערן פון איינעם אויג אין אַנדערנס.

אין די ערשטע שעה פון דער נאכט האָבן אין שטוטגארט
באדארפט אַרעסטירט ווערן די אָנפירערס פון דער קאָנסטיטוציע-
פארטיי, און אין דער זעלביקער צייט האָט דאָס ווירצבורגישע
און בייערישע הילפס-מיליטער באדארפט אַריינמארשירן אין הער-
צאָנטום, ביז דער קורירער וועט קומען מיט דער מעלהונג, אז דער
פומש איז דערווייל געגאנגען לויט ווי עס איז געווען אָנגעמערקט,
האָט קארל אלכסנדר געוואלט בלייבן צווישן די געסט, און דער-
נאך גיין שלאָפן מיט דער זיכערקייט, אז עס האָט אָפגעגליקט.
ער האָט געהייסן קומען אין זיין שלאָף-צימער די נייע זינגערין,
די דעמוואַעל טעריעזאַ, א פריש, הייס-אויגיק, וואָרעם-הויטיק
מיידל, די לעצטע צוויי יאָר האָט ער זיך געהאט געוואוינט
איטליכס מאל, פאַר געגענגען זיך צו אַ נייער פרוי, איינצונעמען
אן אַפּראָדיווירטן געטראַנק, וואָרום ער וואָלט עס נישט אריבערגע-
טראָגן, אויב איטלעכע נייע פרוי וואָלט נישט געהאלטן זיין מאַנס-
בילשקייט פאַר באַזונדערס שטאַרק; היינט, נאָך דער געזעגן-
נאכט מיט מאָריע אויגוסטע, האָט ער באַפוילן דעם שוואַרץ-ברוי-
נעם צו פאַרגרעסערן די פאַרציע.

דער קורירער מיט דער גוטער בשורה איז אלץ נישט גע-
קומען, דער אומרו פון דעם וואַרשנדיקן הערצאָג איז אַריין די
געסט אין די ביינער, האָט געצוקט דורכן גאַנצן זאַל, אין דרויסן
האָט דער שטורעם נאָך אלץ געבושעוועט, דער רעגן האָט גע-
קלאַפט אין די שוויבן, איין מאל אויך א האָגל; דעם רויך פון די
שלעכט ציענדיקע קוימענס האט מען נישט געקאנט פארטרייבן פון

האָם זיך געהערט מופער' פון א סך פיס, פארשטיקט בראוגען פון איין און האַלץ, שעפטשען און באוועגונג. די גאָרע בירגער-שאפט האָט געוואוסט, אז די דאָזיקע שעה זינען דער יום-הדין. שאָבערס מעלדונג האָט געוויקט. אלע זינען געווען אנגעגרייט, באוואפנט, פול מיט פארשטיקטער, פארקלעמטער שפאנונג, ניט אָן מורא, אָבער מוכן ומוזמן צו קעמפן. קיינער אין שמוגארט האָט ניט געשלאָפן אין דער דאָזיקער נאכט, נאר די קליינע קינדער. מען האָט געוואָגט, שמיל, מעשה סוד, צום הונדערטסטן מאל דאָס זעלביקע, קללות, ווינטשעניש, מען האָט געפרואווט, האַלב דער-שראָקן, האַלב מיט גאוה, די געווער: און די נאכט איז געווען פול גרייטשאפט.

אין לודוויגסבורג האָט מען דערוויל געהאט אנגעצונדן אלע ליכט, דער הערצאג האָט געגעבן, איידער ער איז אָפגעפארן קיין אויסלאַנד, א הויף-באל לכבוד דעם קיסרס שלוח, לכבוד די ווירצבורגער הערן, די געזעלשאפט איז ניט געווען גרויס, עס זיי-נען געווען נאָר די וואָס זינען געווען פארמישט אין דער מלוכה-איבערקערעניש. א סך מיליטער לייט זינען דאָ געווען, ביידע ריידערס, דער גענעראל און דער מאַיאָר. לצעווענדיק האָט קארל אלכסנדר געהאט איינגעלאָרן דעם ברומענדיקן מענטשן מיטן גי-דעריקן שמערן קיין לודוויגסבורג; די שמוגארטער רייטנדיקע בירגער גווארדיע, וואָס ער איז געווען איר קאָמאנדיר, וועט אין דער היינטיקער נאכט זיך באַגיןן מסתמא אָן אים; אָן צו ענט-פערן אף דעם ווייץ — ווארום ער האָט זיין שמעל בא דער שטאַטישער רייטער-אָפטיילונג גענומען וועט ערנסט — האָט דער מאַיאָר נאָריש און מעכט אָנגענומען די גענעריקע איינלאדונג, אויסגעצויגן מיליטעריש זיין גראָבע, באהענטשקעטע לאַפּע. דורכן זאל האָט געוואָרפן אויגן דער בלאָ-דויטער, גייער-נאָזיקער, אויס-געדארטער פנים פון דאָס פארטעלעמי פאַנקאַרבאָ פון איבער דעם ריזיקן אלט-מאָדישן שפיצן-קאַלנער ארויס. ארום זיסן האָט זיך אַרומגעדרייט דער יודישער ווייסנז, ער האָט עפעס אויסגע-שמעקט, זיינע קלוגע אויגן האָבן געצוקט, ער האָט געהערט דעם ריח פון שוועבל, פייער, שטורעם, אונטערגאַנג. זיס גופא האָט

קוועמ שטע וויצן. דער הערצאג האָט אופגעעפנט א גרעסערע
 קאַרט, צוגענומען ווידער א מאָל א גאַנץ בערגל דוקאַטן. „היינט
 מוזטו מיר אָפגעבן, איד, א טייל פון דעם, וואָס דו האָסט מיך
 באַטערעכט“, האָט ער געלאַכט. „היינט מוז איך דאָס גערן“, האָט
 געזאגט זי. און די מיאוסע שמים דעם מאַיאָר ריידערס האָט
 געברוקעט: „ווען עס גייט אזוי פנים צו פנים, דעמאָלט איז דאָס
 באַטערעכען דעם אידן שווערער. אזוי פון דער ווייטנס מיט די
 פאַפירן און מיט די קונצן און ווען מען זעט דעם אַנדערן גיט
 אין פנים, גייט דאָס גרינגער“. אויך דעם קומענדיקן לעז האָט
 זי פאַרלאָרן. דער הערצאָג האָט דערזען דעם ארכיטעקט רעטי
 צווישן די געסט אין האָט באַטערקט צו אים: „ווען עס גייט מיר
 אזוי ווייטער אין קאַרטן, דעמאָלט מאַכן מיר דעם אומבו, וואָס
 ער פראַיעקטירט פאַר דער גאלעריע“. דער ארכיטעקט האָט ויך
 צעלאַכט הויך, חניפהדיק. אומגעריכט האָט דאָס באַרטעלעמי
 פאַנקאַרבאָ געזאָגט מיט זיין פארדומפענער, פארמוכלטער שטים:
 „דעם שטיין פארלירט ער נישט, דער איד“, און אלע האָבן מיט
 גלוסטעניש און פאַרחלומט אָנגעשטעלט די אויגן אָפן בריליאַנט
 אָף דעם פינאַנס-דירעקטאָרס פינגער און האָבן געזען, ווי די
 בינשלעך שטראלן האָבן פון אים אַרויסגעשאָסן אין שטענדיקן,
 פארמומלענדיקן בייט.

צולעצט איז דער מאַמעלוק ווידער געווען הינטער דעם
 הערצאָג, געמאלדן: „מען איז דאָ“, מיט געמאַכטער אפגעלאזט-
 קייט האָט קאַרל אלכסנדר צונויפגעוואָרפן די קאַרטן, צוגערוקט
 צו זיין דעם גאַנצן הויפן געוואונענע געלט: „נאָ, איד! די גאָ-
 לערייע לאז איך שפעטער בויען. דאָס בין איך אים מכבד“. זי,
 כמעט גומיניציק און אַמוזירט, האָט געמראכט: „זע נאָר, שיינקען
 לאָזט ער ויך נישט, באַצאָלט מיר, וויבאַלד ער מיינט, אז איך
 האָב אים געבראַכט צום ציל, לייגט נאָך צו א מאַגאַרישט.
 דערנאָך פאַרשפאַרט ער מיך אין די קאזעמאַטן און נעמט צו אי
 דעם לויזן אי דעם מאַגאַרישט“. אופמערקזאם און דרינגלעך האָט
 ער אָנגעקוקט דעם הערצאָג, און יענער ווי געצוואונגען פון זיין
 בליק, האָט געזאָגט ווי כלאחר יד: „קאָנסט מיטקומען“, און זי

די חדרים. עס האָבן אמת געפרענט אָן א שיעור ליכט, מוזיק האָט געקלונגען, וואָס ווייטער רעשדיקער, פון די עלטסטע פע- סער האָט מען געגאָסן די בעסטע וויינען, מען האט געהאט אנ- געמאָן די מייערסטע מלבושים, מען האָט געהאט ארופגעצויגן אפ זיך די יום-טובדיקסטע שטימונג; אבער מער ווי א פיפערדיקע ארויסגעקוועטשטע פריילעכקייט איז נישט ארויסגעקומען.

קארל אלכסנדר איז געווען אַרומגערינגלט מיט געסט, האָט זי געשטעלט קנאקעדיקע גענעדיקע פראגעס. נאָר פלעגט פלוצים פארוואנדעלן ווערן אין זיך, נישט דערהערן זייערע ענטפערס, בלייבן שטעקן אין מיטן, דער מאמעלוק איז צוגעקומען שטיל, געמאלדן, די דעמוא- זעל מערענז איז אין פרוואט קאפינעט. דער הערצאג, אָן צו שעמען זיך, האָט געזאָגט: "דאס מענש וואָל ווארטן!" און גע- זעצט זיך מיט ויסן שפילן אין קאָרטן. דער מאמעלוק האָט אים געבראכט, אין א וילבערנער שאָל, דאָס אפראדזשישע געטרענק, איז געשטאנען שטיל, הכנעהדיק, "האָסטו דאָס גענומען גענוג שטארק?" האָט געפרעגט קארל אלכסנדר. "יא, דורכלויכט," האָט געענטפערט מיט זיין אָפגעריסענער, גלייכמוטיקער שטים דער מאמעלוק.

קארל אלכסנדר האָט מיט איין זופ פארשלאנגען דאָס גע- טראנק, געשפילט, האָט א סך געוואונען. איז געבליבן אויפצא- טייליקט, ווי נישט קיין היגער. פאנאנדערגענומען די פאלעס פונם פאראד-ראָק, איין האנט באלד אנגעשפארט אָן דעם געלן הויז, באלד שפילנדיק גערווייז מיט דער גילדענער קייט, האָט ער געמאַכט לאנגע הפסקות צווישן איטליכן לעז. "וואָס קומט נישט דער קוריער?" האָט ער געפריכערט. "דער שטורעם," האָט בא- רואיקט זיכ, "דער צעווייטער וועג." דער שווארץ-ברוינער איז ווידער געקומען, מיט זיין שטילן, שוועבנדיקן מראָם. געמאלדן, די דעמואזעל ווארט נאָך אלץ. "וואָל זי זיך דערווייל אויסמאָן!" האָט זיך דער הערצאג צעשריען, "איך קאָן דאך נישט אהערבישופן מיינע דעפעשן".

א קרייז חניפהדיקע צוקוקערס זיינען געשטאנען ארום די שפילערס, באַגלייט די שפיל מיט עמוואָם געקונסטלע, גע-

באַקרייזיקט זיך. „אָבער עס איז אויס מיט אייך!“ האָט דער הערצאָג זיך געריסן אָף אלע כלים, „פארפוילן לעבעדיקערהייט לאָז איך אייך, באַנדימ! בונטאָוּשטיקעס! כופרים! הינט! מיט איי-ערע פיינע עלף פון דער קאָמיסיע שלידער איך אייך אריין אין די טיפסטע פון מיינע קאָזעמאַמן!“

„עס האלט ניט דערביי, הער הערצאָג“, האָט געזאָגט מיט אַ פיינער העפלעכער שמים איינער פון די אלטע, „עס האלט לחלוטין ניט דערביי“. און ער האָט זיך פארנויגט אַ סך מאָל. „עס איז אזוי, זאָל אייער דורכלויכט אלגענעדיקסט מוחל זיין, אז קיינער איז היינט אין שטוטגארט ניט אַרעסטירט. עס וועלן אויך זייער ווייניק פון בייערישן און ווירצבורגישן מיליטער אריינמאַר-שירן, און די וואָס זיינען, נגעקומען מיטן פאַראַל אַמטעמפּטאַ! זיינען, זאָל אייער דורכלויכט אלגענעדיקסט מוחל זיין, אָף דער העלפט עוואַנגעלישע ברידער. און הגם דער קאָמאַנדיר ריידער איז דאָ, פונדעסטוועגן איז די שטאַטישע רייטע-אַפּמייַלונג דאָך גרייט און וועט די שטאַט האַלטן באַ אלע אומשטענדן.“

זיס אליין וואָלט ניט געקאָנט אויסטייטשן זאָלעכער, שאַר-פּער, מיט ווייניקער ווערטער, ווי אזוי דער פּוטש איז פון גרונט אויס אופגעדעקט און געפטרט, איידער אָט דער קליינער מאָגע-רער מענטשל, וואָס האָט דערציילט נאָך מער פרטים מיט אָן אַ סוף פארנויגן און מחילה-בעמענישן, אָבער ער האָט ניט געקאָנט קומען צום סוף און צום שפיץ פון זיין רעדע; וואָרום דער הער-צאָג האָט צוגעהערט נאָר די ערשטע זאַצן; דערנאָך איז אבער געשען עפעס אַ מוראדיקע פארענדערונג אין אים, די האַנט, וואָס האָט נאָך אַלץ געהאַלטן פעסט דעם געפאַקטן, פּראָלעטאַ-ריש אויסווענדיקן דעפוטאַט, האָט פאָוואָליע אָפּגעלאָזט, דער פנים איז געוואָרן בלאָ-רויט, פין דער ברוסט האָט זיך אַרויסגעריסן עפעס אַ מאַדנע כריפעניש, ווי פון אַ פאַרוואַנדעמער חיה, דער מויל האָט געכאַפט שלינגען לופט, און מיט אַמאָל איז דער שווערער מענטש געלעגן אָף דער ערד, אין קראַמף און אין קרי-מעניש, די פיר בירגער, אז זיי האָבן דאָס דערזען, האָבן זיי מורא געהאַט, מען זאָל אָף זיי ניט אַרופוואַרפן די שולד, דאָס

זיינען געגאנגען, דער שווארץ=ברוינער פאראויס, דערנאך הינקענ=
דיק, סאפענדיק, רויט קארל אלכסנדר, צולעצט געפערערט. שטאלץ.
ווייס, יונג דער איד,

צווערשט דורך די זיך נויגנדיקע לאקשען פון די פאָרוואָלן.
דערנאך דורך שמילע קאָרדאָרן, וואו עס איז געווען נאָר דער
רייסנדיקער אָטעם פון שמורעס, אין צווייטן פליגל פון שלאָס,
אין דעם הערצאָגס פרויזאמע חדרים. ארבעטס=צימער, קליינער
צווישן=קאפינעם, דאָס שלאָף=צימער מיט דער ווארשנדיקער פרוי.
דער מאַמעלוק האָט אופגעריסן די מיר צום ארבעטס=קאפינעם.
ניט דער קוריער איז דאָ געווען, וואָס אָף אים האָט קארל
אלכסנדר געוואָרט, ניערמ פיר מענטשן, וואָס ער האָט זי ניט
געקענט. צוויי אלטע, מיט אייז=גראַע האָר מאַגער און דאָר ווי
פערד=פאָן, די אנדערע יאָדערדיק, מיט אן אויסזען פון פרא=
לעטאָריער. אַלע פיר זיינען געווען שמוס, האָבן זיך פארנויגט,
די אינגערע שווער און האַמעטנע, די עלטערע האַסטיק און עט=
לעכע מאָל נאכאנאנד, ווילד באַשאַטנט און באַלויכטן פון די
ליכט, וואָס האָבן געפלאַקערט אין דעם ווינט = צוק פון דער
אָפּענער מיר.

דער הערצאָג, אפגענאָרט אין זיין האפּענונג, האָט געשפּריצט
מיט שוים פאַר כעס און האָט גענומען שרייען מיט אַ דערוואַר=
גענער שמים אָפן מאַמעלוק: "ביסמו משוגע? לאָז אריין בא
נאכט, אין דער היינטיקער נאכט צו מיר אריין פעוול=באַנדע?"
מיט אַ בריק אים אריינגעשלידערט אין ווינקל. "דער קוריער!"
האָט ער זיך געריסן, "וואו איז דער קוריער?"

"מיר זיינען ניט קיין פעוול=באַנדע", האָט איינער פון די
פיר אופגעעפנט זיין מויל שווערוואניק, מיט שנאה, "מיר זיינען
פון דער לאַנדשאַפט", קארל אלכסנדר איז צו אים צוגעלאָפן,
האָט אָנגעכאַפט דעם יאָדערדיקן, ברייט=פלייציקן מענטשן, גענו=
מען אים מרייסלען: "ווילט איר אָנפאַלן אָף מיר? מיך אוועק=
הרגען? כופרים! רוצחים!" ער האָט געשריען און געוואַלדעוועט
אזוי, אַז די זינגערין, וואָס האָט אַ נאָקעטע געוואָרט אין צווייטן
חדר, האָט זיך פאַר שרעק באַהאַלטן מיף אונטער דער קאָלדרע

מיט אלע כחות האָט ער ארופגעהויבן דעם שווערן גוף
אף א פאָמער=שטול, באַמערקט ווי דרך אנב צום שוואַרץ=ברוינעם:
"עס וואָלט געווען גוט ווען דו בריינגסט דעם פאָמער קאָספאר".
ווי ניט ווילנדיק איז דער שוואַרץ=ברוינער אַוועק און האָט גע=
לאָזן דעם אידן אליין מיטן גוסס.

אן אייז=גליווערדיקע האָט די זינגערין אין צווייטן צימער
געהערט, ווי א שטילע שטיי, געשפּאַנט אין א ווילדן געפיל ביז
צו צעריסן ווערן, ווייס ברענענדיק, האָט גערעדט צו דעם
איצט שטומען הערצאג. די איינציקע ווערטער האָט זי ניט גע=
קאָנט פארשטיין, אָבער זי איז געוואָרן פאַרשטאַרט פון דעם
מאָימדיקן, פאַרסממן מריאָמף פון אַט דער הייסער, שעפּטשענ=
דיקער שטיי.

דער איד האָט געוואָנט אָט וואָס: "הערצאָג, גראָבער נאָ=
רישער הערצאָג! דו פרא אדם, בהמהשער קאַרל אלכסנדר! איצט
וואָלסטו וועלן פארמאָכן די אויערן, וואָס? וואָלסטו וועלן זאָגן
הפלות און לאָזן זיך אַריינמריפן פון דיין גייסטלעכן בוימלדיקע
מחילה? אָבער איך ערלויב דאָס ניט. איך לאָז דיך ניט שטאַרבן,
איידער דו הערסט מיך אויס. פארגלאָז די אויגן, כריפע ארויס
פון די פולע לונגען; דו מוזט מיך אויסהערן. איך רייז גאָר
שטיל, איך הויב מיין קול ניט אָף, אָבער דיינע אויערן און דיין
חוצפתדיק, רשעותדיק האַרץ זיינען דאך פול דערמיט. און
דו מוזט ליגן שטיל און מאָרסט ניט שטאַרבן און מוזט מיך
אויסהערן.

יא, דאָס קינד איז אנדערש געשטאַרבן. דו ביסט געלאפן
נאָך איר מיט געפילדער און כרוקען, דיין פאַרשאַלטענער, שטיי=
קעדיקער אָמעס איז געווען איבער איר; אָבער זי האָט געקאָנט
שטייכלען און זיין גרינג און מווינט גוטע מלאכים האָבן אויסגע=
שמרעקט די הענט אנמקעגן איר. און דו ביסט געשטאַנען פאר
דער שטימער מיט דיין מבולבלען, נאַרישן קצב=פנים, און אַזוי ווי
איך האָב דיר אין דיין פרצוף ניט אַריינגעשפיגן, האָסטו געמיינט,
אַלצדינג איז גוט און אַזוי ווי ניט געווען, זע, קאַרל אלכסנדר,
זע, דו נאַרישער, איראָמישער הערצאָג, איך בין דיר דעמאָלט

שלאָס איז געווען פול מיט שונאים. דער מאַמעלוק האָט זי גע-
האַט אריינגעפירט אף א סודותדיקן, חשודיקן וועג דורך א הינ-
טער טיר, אָן זי צו מעלדן. האָבן זיי געצימערט, מען זאָל זי
ניט פייניקן אָדער גאר דערהרגען. האָבן זי אף דער גיך זיך
אַפגעטראָגן און זיינען געווען מלא שמחה, ווען זי האבן אין
שמורעס אין רעגן געפונען זייער קאָטש, וואָס איז געשטאַנען אָן
א זייט, און זיינען צימערנדיק פאר קעלם און אופרעקונג געווען
וידער אפן וועג קיין שטוטגאַרט.

דערווייל איז קאַרל אלכסנדר געלעגן אף דער ערד. אליין
מיט זיסן און מיטן שוואַרץ=ברוינעס. איבער דער מעכטיקער בא-
האַרטער ברוסט האָט ער זיך געהאַט אופגעריסן די קליידער ביז
צום העמד. צימערנדיק אונטער די קאַלדרעס האָט זיך דאָס נאָ-
קעמע מיידל אין צווייטן חדר צוגעהערט צום ווילדן, היהשן
כריפּען, וואָס איז ארויסגעקומען פון אים. מיט מאַמערניש אָן א
שיעור האָט ער געשיקט זיין אויג, וואָס האָט געהאַלטן אין פאר-
שטאַרט ווערן. מיט א ווילדער, אָן א גרענעץ מיט שנאה
אנגעפילטער פראגע. און זיס האט אים געענטפערט: "יא, הער
הערצאָג".

דער איד האָט ניט געוואוסט, צי האָט ער דאָס אוי-
געוואָלט אָדער ווי האָט ער געוואָלט, דער הערצאָג זאל אופנע-
מען די אופדעקונג און די מפלה פונם פוטש. ער האָט זיך אויך
ניט געפרעגט, צי האָט ניט די איינגעמאַמערקייט פונם קאַרנע-
וואָל אין דער אַפראָדיושער געטראַנק גורם געווען צו אָם דעם
בראָך, אָדער ער אליין האָט אים געבראַכט מיט אן אויסרעכע-
נונג. זי געטריבן האָט ער איינגעארדנט אלץ אוי, ווי עס איז
געשען, געפירט אוי, אז דער דערהיצטער הערצאָג האָט געפונען
אנשטאָט דער גליקלעכער בשורה וואָס ער האָט אף איר גע-
וואַרט, די אומגליקלעכע נאַכמישע דעפוטאַציע. אז ער וועט
פרעפן, אז ער וועט אף שמענדיק פאַראלזירן און צעברעכן דעם
זינען און דאָס האַרץ פון קעגנער, איז געווען געוויס. האָט ער
נאָך, חוץ דעם, דערהרגעט אויך דעם גוף, איז דאָס ניט געווען
אויסגערעכנט פון לכתחילה, אָבער בדיעבד מאַכט ניט אויס.

איז ניש געווען אזוי גרינג צו געפינען, ער איז געוועסן אין דער קאנדיטעריי מיטן ניכזהדיקן, קלוג=פנומדיקער ווירצבורגער געהיימ=ראט פייכטל, וואָס האָט זיך ניש געהאַט אָנגענומען פֿונם אומרו פֿון אלע הויף=לייט, איז זיך געוועסן בהרחהדיק, פֿייערנדיק לכתחילה דעם נצחון פֿון דער דאָזיקער נאָכט, און האָט געזופּט א סך שאַלן פֿון זיין ברוינעם קאווע=געמראנק, איצט זינען אלע געקומען צו לויפֿן, גענומען זיך דרייען האַסטיק, אומבאַהאלפֿן, אן מעס ארום דעם גומסדיקן, האָבן צעטומלט אויסגעפרעגט זיסן, וואָס האָט געגעבן כלאחר=דיקע ענטפֿערס און האָט זיך באלד אומבאַמערקטערהייט אָפּגעטראָגן פֿונם טוטל ארום דעם שטארבנ=דיקן הערצאָג, אין צווייטן צימער האָט זיך אָנגעטאָן די זינגערין, די שטילע הייסע, אין שטאה פֿאַרביסענע, טריאומפֿירנדיקע שטים, האָט זיך איר אריינגעקלעפּט אין אויער, באַגאַסן זי מיט אימה; בלאַס, צימערנדיק פֿאַר קעלט, אופּגעטרייסלט פֿון גרויס=אויגיקן פחד, האָט זי קוים מיט צרות ארופּגעוואָרפֿן אָף זיך די קליידער, איז געלאָפֿן האַסטיק, מיט אַראפּגעלאָזענעם קאָפּ איבער די קארי=דאָרן, די אומהיימלעכע שטים הינמער זיך, האָט אופּגעאמעמט פֿרי ערשט, ווען זי איז געשטאַנען פֿאַרן טויער פֿון שלאָס, אין שטויסנדיקן ווינט.

דער דאָקטאָר ווענדעלין ברייער האָט געוואלט לאזן דעם הערצאָג צו דער אָדער, אבער עס איז דערצו ניש געקומען, דער מאַמעלוק, געקומען צוריק מיט זיי, איז שטיל גאָר נאָענט צוגע=טראטן צו דעם מאַן אין פֿאָטער=שטיל; מיט געשפּאַנטער, אכזריותדיקער זאכלעכקייט האָט ער באַקוקט די פארקראמפטע הענט, דעם אופּגעשוואַלענעם בלאָ=שווארצן פנים, די ארויסגע=שמעקטע צונג, די שרעקלעך געפֿנטע, שטאַרק ארויסגעשפרונגענע אויגן, דערנאָך האָט ער געזאגט מיט זיין טונקלער, אויסטערליש אָפּגעריסענער שטים אזוי פֿלוצלונג, אז אלע זינען געווארן פֿאַר=צימערמע — דער גרעסטער רוב האָבן אים בכלל קיין מאָל ניש געהערט רידן — : "ער איז מוים", דער דאָקטאָר וועג=דעלין ברייער האָט געהאַט די ברירה נאָר צו קאָנסטאַמירן דאָס זעלביקע.

נים אריינגעשפרונגען אין דיין חורשן פרצוף, אזוי פשוט האָב
 איך דאָס נים געמאָן, איך האָב דיך פריער צורעכט געמאכט,
 איך האָב דיך פרעפארירט, דו ואלסט אויסווען ווי א מענטש,
 אפילו ווי א פירשט, ווארפסט ויך? סאָפעסט? יא, אָט ליגסטו א
 מדויעריק, לעכערלעך שטיק פלייש, צום געלעכטער פאר זיך און
 פאר אנדערע, וואָרום זע נאָר, דו גאָרנישט דו נארישער, דינע
 גרויסע געדאַנקען, אז דו ואלסט זיך ציען צו ווערן דער שוואַ-
 בישער לואי קאמאָרו, דינע צעוואר-חלומות, דאס האב איך דאָך
 אין דיר אריינגעחלומט, דו ביסט דאָך אלע דינע טעג געווען
 נים מער ווי א קליינער, רשעותדיקער, צופעליקער הערצאג און
 איך האָב דיך געלאָזט מאַנצן.

וואָלסט נים אָנשטעלן אף מיר דינע גרויסע אויגן, איך
 דריק זיי דיר נאָך נים צו, איך האָב נאך נים געענדיקט, זע,
 גראד דאָס ערגסטע פון מיר האָב איך אין דיר אריינגעטריפט
 מיין מיאוסטן ווימען, איך וואלט געקאָנט פועלן, דו וואָלסט מיך
 ארומגעמען פאר גאָר דער וועלט און מיך אנרופן ברודער; איך
 וואלט נאר באַדאַרפט דיר ווייזן די פאפירן, אז איך בין א זון פון
 היידערסדאָרף, יא פון דעם באַראָן און מאַרשאל און קריסט-
 אָבער דאָס האָב איך געהאַלטן פאר מיין ערגסטן טייל און האב
 עס אינגאנצן אריינגעגאָסן אין דיר און האָב דיך געלאָזן
 מאַנצן און דיך אָפגעפּימערט, ביז דו ביסט געוואָרן צייטיק".

ער האָט אָפגעלאָזן פונם גוסס, פארוואַנקען אין זיך; דערנאָך
 האָט ער ווידער אָנגעהייבן, מילדער: "יא, עס האָט מיך געצויגן
 צו דיר, איך וואלט געקאָנט זיין דיין גוטער פריינט, אבער דו
 ווען דו האָסט נאָר דערשפירט אויגנס, האָסט זיך געשמעלט
 אַנטקעגן און האָסט געכורטשעט, און נאָר מיין שלעכטס האָסטו
 אופגענומען און געלאָזט דאָס ארויסשפראצן און בליען, דו גרוי-
 סער האר און העלד, דו דייטשער לואי קאמאָרו! דו נישטיקער
 האָן און שומה!"

אין קאָרדאר האַסטיקע, אופגערעקטע שטימען, דער דאָך-
 מאַר ווענדעלין ברייער איז געקומען, דער קאמערדינער נייפער;
 דערנאָך אויך דער פאטער קאספאר, דער וידוי-גייכטלעכער; אים

קאבינעט. אים איז גארנישט אָנגעגאנגען, דער גאנצער הויז-הא פון דער אלגעמיינער אופרעקונג האָט צו אים נישט דערגרייכט. דער שטורעם האָט זיך געהאט אַ ביסל איינגעשטילט. דער איד האָט גארנישט געהערט, גארנישט געמערקט, אלץ אַרום אים איז פאר-זונקען. ער האָט געווארט. איצט, אָט באלד, וועט זיך באַווייזן דאָס קינד, זיין אַרום אים ווי די ליבע לופט, אריינשטראָמען ליבלעך אין אים, מאַכן אים גרינג און שוועבנדיק. ער איז געזעסן, שטיל, מיט אן אָפגעלאָזענעם, כמעט גאָרישן שמיכל און האָט געווארט.

זי איז נישט געקומען. גארנישט איז געקומען. ער האָט גע-שפירט, אז מיט איטלעכער רגע, וואס פליסט אוועק, ווערט ער קעלמער, לידיקער, שווערער. און פלוצים האָט ער געוואוסט, אז זי וועט קיין מאל נישט קומען. ער האָט געזען דעם הערצאג, דעם שוואַרץ-בלאָען, צעקרימטן פנים, די ארויסהיינגענדיקע צונג, די אַרויסגעשפרונגענע אויגן פון קאָפּ. אַ חלשות האָט אים אָנגעכאפט. ער האָט זיך דערשראקן. ער האָט נישט פארשטאַנען מער, ווי אזוי דאס האט געקאנט אים אנפילן. מראגן הויך, וואס האָט דאס רבונג של עולם, געהאט צו טאן מיטן קינד? דאָס קינד איז גע-ווען ווייט, באַרוט, לבנה-שטיל. און זיין עסק מיטן הערצאג, דער וויאלעט-רויטער ים, זיין ברויזן, זיין ווילדער ריח, — ווי איז ער דאָס געווען אזוי פארבלענדט, אז ער האָט געמיינט, ער קאן דורך דעם קומען צום קינד? אין געוואָרגענער מורא האט ער גע-זוכט צוזאמענהאנגען, האט זיך אַליין נישט פארשטאַנען מער. זיין שמועס מיטן שטארבנדיקן קאַרל אלכסנדר, דאס איז געווען אַ ווילד שטורעמען, נישט קיין שוועפן און באפרייט ווערן. און איצט איז ער געווען פארדומפט, מרויעריק פון חלשות און ווייטער אוועק פון קינד, ווי ווען עס איז פריער.

עס האָט אים אַ ווייז געטאן אין אקן. פייכט-קאלט. ער האָט אופגעהויבן דעם רוקן, אַ דורכגעפרארענער, אזוי ווי צו שיצן זיך. אַ פנים האָט אים אַריבערגעקוקט איבערן אקסל. דאָס איז געווען זיין אייגענער פנים.

בעת דער דאָקטאר האט ארויסשלאָפנדיק די הוילע שמים
 ערגעץ פון דער טיפעניש פון ברוסט, געפרוואוּט נאָך אַרויסשטאַם=
 לען די סיבה פון דעם מוים: די ניכפה, — שטיל און מיט
 חוזק האט געקוקט דער שוואַרץ=ברוינער אף דעם צעטומלטן,
 פארהאַרעוועטן, וויכטיק=טוערישן מענטשן — האט מען שוין גע=
 שעפטשעט אין די קארידארן, האָט מען זיך אָנגעזאגט אין די
 פאַרצימערן, דער צערעמאָניע=מייסטער האט אויסגערופן אין באל=
 זאל: „דער הערצאג איז טויט!“ די מוזיק איז תיכף אַנטשטומט
 געוואָרן. די אומגעהויערע, ליימענדיקע אימה, די בלייך געוואַרענע
 צעקרימטע פנימער אומעטום, דאָס אַרומשטייען אַהין און אַהער
 ניט צו וויסן וואָס=ווען, דאָס אַרומלויפן דערשראקן פון איינעם
 צום אנדערן, דאָס באהאלטן=זיך אין=די=ווינקעלעך, דאָס פאַר=
 שעממע זיך=ניט=מאַכן=וויסנדיק פון די אויסלענדישע געסט, די
 זיינער, די בייַערישע, די ווירצבורגער הערן, די אָפיצערן זיינען
 געשטאַנען אַרום ווי נאָרישע, גרויסע רשעותדיקע רויב=חיות, וואס
 הייַנמער זיי האָט זיך אומגעריכט צוגעמאַכט א פאסטקע, אַזא פאַר=
 שטאַלמענער צופאל גראד אין דעם מאָמענט האָט איטלעכן אייַנ=
 ציקן געקאָנט קאסטן ניט נאר שמעלע און פארמעגן, ניערמ
 אפילו דאָס לעבן, אפילו דער קליינער געהיימראט פיכטל איז
 ארויס פון די כלים; יאָרן צענדליקער לאַנג האָט ער זיך באַ=
 הערשט פאַר זיך אליין און פאַר גאָר דער וועלט; איצט האָט ער
 מיט א מאל געקראגן אַ האַרטן, פארביסענעם יאדיענדיקן פנים
 פון אַ פויער און האָט זיך געשטאַלטן שטיל און מיט ווערימדיקן
 מויל, ערשט אין א צען מינוט ארום איז ער ווידער געקומען צו
 זיך, אַזוי אַז ער האָט געקאנט טראכטן קאַלט און זאַכלעך, ער
 האָט זיך באַטראכט, אַז די צוואה וואס ער האט געהאט אַרויס=
 געריסן באס מוים, וועט אים דאך שוין ניט נוצן אף גאָרנישט;
 עס איז נאָר געבליבן איבעריק, די גאַנצע מאשינעריע תיכף אפּ=
 צושטעלן, ווי ווייט מעגלעך אָפּמעקן אלע שלאַדן, וואָס פירן פון
 ווירצבורג, און זיך אַרויסצודרייען פון עסק אף א גוטן אופן, ניט
 קאָמפראמיטירט.

זיס איז דערוויל געשטאַנען אין א פארבאָרגענעם זייטיקן

דאס גן-עדנדיקע, אן ווילנדיקע זיך גליטשן, אויסשטראמען. אזוי ווי זיין בלוט וואלט ארויספליסן און מיט דעם גאר זיין דראנג און גלוסט, ער האט געפילט, ווי ער זינקט איין אין גליקלעכער, וויטאקדיקער אן-סופיקער אפשוואכונג.

אזוי האט אים געפונען אין א קורצער צייט ארום דער אלטער קלאפנדיקער ליכט-אויסלעשער, וואס איז געקומען אויס-לעשן די ליכט אין קאפינעט. דערקענט דעם בלאסן, אויסגע-שמרעקט ליגנדיקן מאן, האט ער זיך דערשראקן, געלאזן פאלן דעם שטאנג מיטן לעש-הימל, אויסגעשריען: "יעזוס, דער הער פינאנס-דירעקטאר!" יענער האט זיך פארמאמערט א הויב געמאן און געבעטן, ער זאל אים בריינגען וואס צו עסן, אלץ איינס וואס, עס איז אים נישט גוט פון הונגער. דער אלטער, געפלעפט, האט זיך באקרייזיקט, איז באלד אוועק, געבראכט עסן. זיס האט גענומען זשעדנע עסן מיט די הענט און האט געזאגט דעם אלטן, ער זאל זיך נישט לאזן שמערן אין זיין ארבעט. יענער האט גע-שמאמלט, דאס געשיקט זיך נישט, ער קען דאך נישט לאזן דעם הער פינאנס-דירעקטאר אין דער פינסטער. — אבער זיס איז אים אריינגעפאלן אין די רייד: זאל ער נאר אויסלעשן זיינע ליכט און זאל אים נישט ארין פאר מיר, א צעטומלטער האט דער אלטער זיך גענומען פאר זיין ארבעט. דער שמורעם האט זיך ווידער אמאל צעבושעוועט און צעוואיעט. זיס האט געגעסן, גע-קייט, געשלונגען. דער אלטער האט זיך געאילט פארענדיקן זיין ארבעט, איז ארוף אפן לייטער, האט געלאשן, געווארפן אויגן פון א זייט אפן פינאנס-דירעקטאר. יענער האט כסדר געגעסן, געשלונגען, געסמאקשעט, צולעצט האט ער געזאגט, מיט א מערקווירדיק פריילעכער שטייט: "זאל ער זיין הארץ נישט אנהייב-גען אן מענטשן דאס שטייט דאך אין עוואנגעליע, וואס?" איך פארשטיי נישט אייער עקסעלענץ", האט דער אלטער אויסגע-שמאמלט, "ס'מאכט נישט אויס", האט געזאגט זיס, קייענדיק דעם לעצטן ביסן, "זאל ער מיר צוליכטן". דער קאפינעט איז געבליבן אין דער פינסטער; געפירט פון דער קליינער לאמפערנע דעם

ער האָט זיך אָפּגעטרייסלט, איז אָפּגעשטאַנען, דער שמו-
 רעס האָט זיך ווידער אָנגעהייבן; ער האט פּעסמער צוגעמאַכט
 די פּענסטער, עס איז געווען א שטיק אין ווינט, איז געווען אין
 זיין אויער, געווען אין צימער, א מיאוס קלינגענדיקע, מרויעריקע
 שטים, דעם פּעסערס שטים. זי איז ניט געווען שטאַרק, זי האט
 אָבער אנגעפילט דעם צימער אין גאַנצן, זי האָט אָנגעפילט דאס
 שלאס, די גאַנצע וועלט איז געווען פול פון דער דאָזיקער שטים.
 איצט האט ער געוואוסט אָפּ געוויס: ער איז געגאנגען פאלש.
 אלץ וואס ער האָט געקלערט, געטאן, געמראכט, זיין עסק מיטן
 הערצאג, זיין גאנצער קנסטלעכער מורעם און מריאומף, אלץ איז
 געווען פאלש און בלאנזשעניש.

און א מאדנע זאך: פון דער דאזיקער איינזעעניש איז ער
 ניט געוואָרן פאריאושט אָדער דערצערניט. נין, אזוי איז געווען
 גוט, ווידער האָט ער זיך געווען שפּרייזן אין יענעם שטובען,
 שאַטנדיקן קאדריל, רבי גבריאל האָט געהאַלטן זיין רעכטע האנט,
 דער הערצאג זיין לינקע האנט, זי האָבן זיך געשלינגלע, גע-
 שמעלט זייערע פאָ, זיך פארנויגט, אָבער איצט איז ניט געווען
 קיין פֿיין אין אָט דעם פארנעפלטן, אן קאלירנדיקן בילד, ווארום
 אָט האבן זיך די הענט זייערע פריי געלאזט, די מאנצנדיקע
 האָבן אנגעקוקט איינע דעם אנדערן, שטיל, ערנסט, אן פריינט-
 שאַפט, זיי האבן דאס לעצטע מאָל צוגעשאקלט איינער דעם
 אנדערן מיטן קאָפּ, דערנאך זיינען זיי זיך צעגאנגען אימלעכער אי-
 זיין זיי.

א פארמאטערטקייט אָן א מאס איז אנגעפאלן אָפּ אים, קיין
 מאָל אין זיין לעבן איז ער ניט געווען אזוי אויסגעליידיקט פון
 ממשותדיקער, קערפערלעכער שוואכקייט און מידקייט, אזוי
 דאַרף עס זיין, ווען מען ויצט אין א לעבלעכער וואַנע און מען לאזט
 גאָר פאמעלעך ארויסשטראָמען דאָס לעבן פון געפנטע אָדערן.
 אָט דאס צעשמעלצן, ווייך ווערן, איינפאלן אין אים, אָט דער
 זיסער, ציענדיקער, גלוסטיקער ווייטאק, וואס פרעסט, רייסט, צע-
 נעמט אַלע אברים, דאָס זיך אוועקלאָזן, פאלן, געטראגן זיין, אָט
 דאס ניט וועלן, אט דאס זיך לאזן רייבן צום ערשטן מאל, אט

צאָרן, וואָס אף אים האָבן געקאָנט אַרופגעלאדן ווערן אַלע צרות.
א לאַנגע מינוט איז געווען טויט שמיל אין חדר, אַלע, כמעט
מיט די זעלביקע ווערטער, אין זעלביקן סדר, האָבן געמראכט די
נעמלעכע געדאַנקען. און אַלע האָבן זיך צונויפגעגאָסן אין דער
החלטה: יאָ! דעם אידן מוז מען כאַפן! דאָס איז דער ראַטונעק!
דער איד מוז היינגען!

אף אַזא שטייגער איז פאָרט עפעס געמאָן געוואָרן. אף אַזא
שטייגער איז מען פאָרט נים געזעסן מער אין אָם דער דריקנדיג-
קער, נאָרישער, מיאוסער שרעק. מען שמעלט זיך, צו אל די
מערקן, אויך אַרײַן אין שלאַכט-פעלד: וואָס איז דאָס געווען פאר
א נאָרישער, מינופדיקער, שמוציקער, הינטיש-פאַסקודנער געפיל,
וואָס מען האָט זיך געלאָזט אין אים אַרײַנזאָגן, וואָס איז אַזוי
עקלדיק אַרופגעקראָכן איבער האַרץ און מאָגן. אַ מחיה, וואָס
מען קומט איצט אָף אַזא פיינעם שטייגער אַרויס פון אָם דעם
חזירשן צושטאַנד. אין איין מינוט וועט מען האָבן אָם די גאנצע
פאַסקודנע, קלאַגערדיקע, שליטמולדיקע דעפרעסיע הינמער זיך און
פאַרגעסן.

און דאָ איז שוין דער מאַיאָר ריידער אַופגעשטאַנען. ער
איז געווען, פאר זיך און פאר די אַנדערע, אין גאַנצן פאַטריאם,
קריסט, סאָלדאַט, מאַסיוו, כאַראַקטער-פול, פאַרויכערט אין זיך אף
זיין רעכט און זיין אָרנמלעכקייט, איז ער צוגעגאַנגען צו זיסן,
אַרופגעלייגט אים די מיאוסע, באַהענמשקעמע לאַפע אפן שלאַנקען,
עלעגאַנטן אַקסל, געעפנט שווער דעם האַרשן מויל: „אין נאָמען
פון דער הערצאָגין און פון דער קאָנסטיטוציע: איך אַרעסטיר
אים, איד“.

אין איין איינציקער רגע איז די קלעמענדיקע שטילקייט
צעגאַנגען אין רעשדיקער, זיגערישער, חיהשער געברומעריי. דער
איד האָט געשטייכלט שמיל, איינזאם, זייער ווייט. דורך קוויט-
קער זידלעריי, שטופנדיק אים און בריקענדיק מיט די פיס, האָבן
די הערן זיך געסמאַרעט נים אַרײַנצולאָזן דאָס בילד פונם דאזיקן
שטייכל אין זייער נשמה.

אלטנס, האט זיס געשפאנט דורך פינסמערע זאלן צו דעם הויפט-
טייל פון שלאס.

דא זיינען געזעסן, אין א זייטיקן חדר, די אנפירערס פון
קאמיולישן פראיעקט, גענעראלן, מיניסטערן. עס זיינען געווען
לויטער ווירטעמבערגער צווישן ויך. די ווירצבורגער און די ביי-
רישע הערן, דער שליח פון דער אפאסטאלישער מאַיעסטעט, זיי
האבן אלע, אך ווי פלינק! גענומען דעם וועג, ניט געקוקט אפן
שמורעס און רעגן; אפילו דער אסמראָלאַג פונם פירשט=פראַר
פון איינזידעלן איז אף דער גיך נעלם געווארן צוזאמען מיט זיין
פענסמער=שווייס. קאַלבעס, דרייעקן, פילפיגוריקע העמד, הגם ער
האט געהאַט איינגעפונען לויט די שטערן, אַז די שעה איז די
ריכטיקע, איצט זיינען די שוואבישע הערן געזעסן, בלאַס, שוויצנ-
דיק, א שווינדל אין קאַפּ. האבן פרייער אופגעאַטעמט, אַז זיס
איז אריין, אָנגעקוקט אים מיט געשפאנטער האפענונג: ער וועט
ארויסראמעווען.

דער איד האט געלאזן גיין גרינג, רואיק כמעט שמיכלענ-
דיק זיינע ברוינע אויגן איבער דער צעטומלטער געזעלשאַפט.
דערנאָך האט ער געזאגט צום מאסיוון מאַיאָר רידער, וואס איז
געזעסן נאך מער גלאמפיש ווי די איבעריקע. „איד זעט ניט גע-
נוג קלאר, הער מאַיאָר, וואס עס איז צו מאן באַ
אם דער מאָדנער סיטואציע?" ער איז צוגעגאנגען
גאר נאענט צו אַם דעם מענטשן, וואס האט געקוקט
מעמפ ווי אַ גולם, און האָט געזאָגט זייער פריינטלעך: „ארעס-
טירט מיך: און ווער עס וועט נאָר האָבן די אויבערהאנט, בלייבט
איר אלץ גאַנץ". דאָס האָט ער געזאגט גאָר גרינג, העפלעך.
כמעט ווי אין פריינטלעכן שמועס.

געפלעפט האָבן געקוקט די הערן, דערנאָך איז עפעס אופ-
געקומען אין זייערע אויגן, אַ האַרמער, שלעכטער בליאַסק, עס
איז ניט געווען קלאָר, וואָס איז דער איד אויס; אבער איינס איז
געווען געוויס: ווען מען כאַפט אים, ווען מען זעצט אים אוועק,
דעמאלט איז פאראן איינער, וואָס איז געשמאַנען גאָר אויבן אָן.
וואָס צו אים האָבן אלע געקאָנט קודם כל אויסלאָזן זייער גרימ-

פארלאג „ביכער פאר אלעמען“, ריגע.

בין איצט זינען דערשינען:

ליאן פייכטוואנגער: „געלט און מאכט“ („יוד=זיס“, 1. טייל)
היסטארישער ראמאן פון אידישן לעבן. איבערן. דורך מ. ראזומני.

ליאן פייכטוואנגער: „אידן“. („יוד=זיס“, 2. טער טייל). איבערן.
דורך מ. ראזומני. אונטער דער רעדאקציע און מיט א נאכווארט
פון ז. קאלמאנאוויטש.

מאקס בראד: „די פרוי פון אונזער ביינקשאפט“ (ראמאן).
אידיש: ז. קאלמאנאוויטש.

יאראָסלאָו האשעק: „דער בראווער סאלדאט שוויק אין
דער וועלט=מלחמה“ (1. און 2. טייל). אידיש: ז. קאלמאנאוויטש.

עריך-מאריא רעמארק: אפן מערב=פראַנט איז רואיק“. אי=
דיש מ. ראזומני.

א בוך וואס יעדער איינער מוז לייענען. כדי צו באקומען
דעם אמתן בילד פון דער שרעקלעכער וועלט=שחיטה. דער ערש=
טער בוך נאך דער וועלט מלחמה. וואס איז אין משך פון 3
חדשים זיך פאנאנדערגעגאנגען אין 600,000 עקס.

אינגיכן דערשיינען:

ליאן פייכטוואנגער: „מויט=שטראָף“ („יוד=זיס“, 4. טער טייל)

ש. אָרניץ: „אלץ צוליב קאריערע“, אידיש מ. קיטאי.
ראמאן פון אידישן לעבן=שטייגער אין אמעריקע.

ליאן פייכשוואנגער

טויט-שטראף

(„יוד זים“ IV טייל)

ר א מ א ן

אידיש: ז. קאלמאנאוויטש

„פייכער פאר אלעמען“ ריגע

1	9	2	9
---	---	---	---

דרוקעריי

"ג ל א ב ו ס"

ריגע, עליוזאבעט גאס 22

טעל. 26636

דער אנדערער

דאָרם, וואו עס באַגעגענען זיך מורח=לאַנד מיט מערב=לאַנד. אַ קליין פּיצל, ליגט דאָס לאַנד בנען. און דאָס לאַנד פון דרום, דאָס אוראַלמע לאַנד מצרים, שמעקט זיין צונג אַרויס. לעקט אַריין אין דער בינדונג. דאָרם, וואו עס שניידן זיך די וועגן פון מערב מיט די וועגן פון מורח ליגט די שמאַט ירושלים. דער באַרג ציון. און אז די אידן זינען זיך מיחד מיט גאָס פון ישראל, דעם איינציקן. דעם אויבערשטן איבער אַל דער ווירק=לעכקייט, באַ זון=אופגאנג און באַ זון=אונטערגאנג, דעמאָלט שטייען זיי מיט צונויפגערוקטע פיס און קוקן צו דער שמאַט ירושלים. צום באַרג ציון, די פון מערב קוקן קיין מורח, די פון זון=אופגאנג קיין מערב, אַלע אין דער זעלביקער שעה, אַלע צו דער שמאַט ירושלים.

פון מערב=לאַנד שלאָגט צום לאַנד בנען א ווילדע, אייביקע כוואליע: דאָרשט נאָך לעבן, נאָך פערזענלעכקייט. ווילן צום מאָן, צו גלוםטיקייט, צו מאכט, כאפן, רייסן צו זיך, וויסן, גלוםטיקייט. פארמעג, מער גלוםטיקייט, מער פארמעג, לעבן, קעמפן, מאָן. אזוי קלינגט דאָס פון מערב אַהער, אָבער אין דרום ליגט אונטער שפיציקע בערג אין גאָלד און געווירקן טויטע מלכים. וואָס ווילן נישט לאָזן זייער גוף פאַרלענדט ווערן; אריינגעשמעלט אין מדבר, אין קאַלאַסאלישע אלייען לאכן זיך זייערע בילדער אויס פון טויט. און א ווילדע, אייביקע כוואליע שלאָגט פון דרום=זייט צום לאַנד בנען: מדבר הייסע צוגעפונדקייט צום זיין, ברענענדיקער גלוםט נישט צו פארלירן פאָרם און געשמאַלט, נישט צו פארלירן דעם גוף, נישט צו פאַרגיין. אָבער פון מורח קלינגט אָבער זאנפמע חכמה: שלאָפן איז בעסער ווי זיין וואָך, טויט זיין איז בעסער מי לעבן. נישט אנטקעגן שמעלן זיך, אַריינשמראָמען אין נישט, נישט מאָן, מוותר זיין. און די מילדע, אייביקע כוואליע גיסט זיך שמיל אריין אין לאַנד בנען.

אייביק שמראָמען די דריי כוואליעס איבערן קליינעם לאַנד און גיסן זיך צונויף; די ליכטיקע, רעשיקע פון וועלן און

פארשטיקמע, עקשנותדיקע פון דער אומשמערבלעכקייט, די לינדע, גרינג-פליסנדיקע כוואליע פון דער וואוילקייט, פון ניט וועלן און ניט מאן. און דאָס קליינע פאָלק שרייבט די בידע ביכער, וואָס האָבן מער פאַר אַלע איבעריקע אומגעביטן דעם פנים פון דער ערד, דאָס גרויסע בוך פון מאָן, דעם תנ"ך, און דאָס גרויסע בוך פון וויתור, די עוואנגעליע. אָבער דאָס עקשנותדיקע שטרעבן צו אומשמערבלעכקייט פלייבט דער גרונט-מאָן אין גאָר זיין לעבן און וואָרט.

די זין פון קליינעם פאָלק זינען ארויסגעגאנגען אין דער וועלט ארויס און לעבן אין דער תורה פון מערב, ווירקן, קעמפן, האָווען. פונדעסטוועגן זינען זיי ניט אינגאנצן היימיש אין מאָן. זייער היים איז אפן בריק צווישן מאָן און וויתור. און אַלע מאָל ווענדן זיי זיך, קוקן צוריק קיין ציון. אָפּטמאָלס, אין מיטן דעם פולן נצחון פאַס איינזען די מפלה, אין מיטן דעם ווילדסמן געלאף בלייבן זיי שטיין, פארציטערט, הערן ארויס פון מיוזנט קלאנגען אין גאָר שטילע, פארגייענדיקע שמים: ניט וועלן, ניט מאן, מוותר זיין אפן איד.

און פאראן צווישן זיי אועלכע, וואָס מאכן דורך דעם וועג אינגאנצן: פון ווילדן דריי-שטורעם פון מאָן, פון מאכט, גלוסט, פאַרמעג איבער דעם עקשנותדיקן ווידערשטאנד קעגן מוים צו נחתדיקער אויסליידיקונג און צעגאנגען ווערן, צום שטילן איינ-שטראָמען אין ניט וועלן און וויתור.

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען אייביטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM of the
Jewish National Work

מאן. די הייסע, גליענדיקע פון קעניגלעכן ניט-וועלן-זיך=אונטערגעבן=
 דעם טויט, די מילדע, זונקעלע פון זיך=לאָזן און מוותר זיין.
 שטיל און אופמערקזאם ליגט דאָס קלייניקע לאַנד כנען און
 לאָזט די כוואליעס איבער זיך שטרעמען און זיך צונויפגיין.
 אין אָם דעם פּיצינקען לאַנד איז געזעסן, מיט ליכטיקע
 אויגן, מיט שאַרפן געהער, דאָס פּאָלקישראל, געלוגט קיין מזרח,
 געהאַרנט קיין מערב, אויסגעקוקט קיין דרום, עס איז אַ קליין
 פּאָלק, און עס ויצט צווישן קאַלאָסן: בבל=אשור, מצרים; סיריע=
 רוים. עס מוז שאַרף אופפאסן, בכדי אומגערן ניט צעדריקט צו
 ווערן אָדער צענאנגען ווערן אין די ריון, און עס וויל ניט צע=
 גאנגען ווערן, עס וויל זיין, עס איז אַ קלוג, קליין, מוטיק פּאָלק,
 עס האָט גאָר ניט ברעה זיך צו לאָזן צעדריקן. די דריי כווא=
 ליעס קומען כסדר ווידער, אין אייביקן גלייכמאַס, אָבער דאָס
 קליינע פּאָלק האלט זיך פעסט, עס איז ניט נאַריש, עס שטעלט
 זיך אַנטקעגן קעגן דעם, וואָס איז אוממיגלעך; עס בויגט איין
 דעם קאַפּ, אויב עס קומט אַ צו הויכע כוואליע, און לאָזט זיך
 רואיק ארומשווינקען ביז איבערן שימל, אָבער דערנאָך גלייכט
 עס זיך ווידער אויס און מריסלט זיך אָפּ און איז פאַראַן, עס
 איז אויסגעהאלטן, אָבער ניט נאַריש פארקעשנט, עס לאָזט זיך
 מראָגן פון אַלע כוואליעס, אָבער פון קיינער ניט אינגאַנצן,
 נעמט זיך ארויס פון די דריי שטרעמונגען, וואָס פאַר דעם מויג,
 פאסט זיך צו דעם צו.

די שטענדיקע סבבה צווינגט דאָס קליינע פּאָלק ניט צו
 פאַרוען קיין איין באַוועגונג פון די גיגאַנטישע שכנים, שטענדיק
 פּאַרזיכטיק צו שפירן, אויסשמעקן, אָפּקלייבן, דערקענען, אָם דאָס
 אָפּקלייבן, איינאָרדענען, דערקענען די וועלט ווערט זיין טבע, עס
 וואַקסט פאַ אים אַ גרויסע ליבשאפט צום מיטל פון דער דאָזיקער
 דערקענמעניש, צום וואָרט, זיין רעליגיעזער געזעץ האָט ארופּ=
 געלייגט אן איסור אָפּ עב-הארצים, עס איז א געטלעכער געפאָמ
 צו קענען די תורה, דאָס פּאָלק פאַרצייכנט, וואָס עס בריינגען
 אים די דריי כוואליעס, מאכט איבער אין אייגענע, פון דעם גע=
 שאפענע ווערטער די ליכטיקע, רעשדיקע תורה פון מאָן, די

געכאפט דער טייל. האָט איר ניט געהערט, וואָסער שוואַרץ-
בלויזען, מוראדיק צעקרימטן פנים עס האָט דער מת? מיט די
געגל האָט דער ניט-גומער דערוואָרגן - דעם פירשט דעם
כופר.

א פאַרציטערטע און דערשראָקענע איז געווען מאַרע
אויגוסטע אין איר קאַפינעט, געווען אינגאַנצן צעמומלט. ארום
איר זינען געווען דער הויף-קאַנצלער שעפער, דער גענעראַל
רעמכינגען, איר גייסטלעכער, דער קאפּוּצינער פּלאַריאַן. זי איז
געווען אין אַ רייזנדן נעגליוזשע, וואָס איז ערשט היינט פרי
געווען אָנגעקומען דורך אַ ספּעציעלן קוריער פון פאַרייז, און זי
האָט אלץ געמראכט, ווי עס איז אַ שאַד, וואָס זי האָט ניט גע-
האט דעם נעגליוזשע מיט אַ מאָג פריער. דעמאָלט וואָלט זי דאָס
געמראָגן אין יענער געזעגן-נאכט און קאַרל אלפסנדר וואָלט דאָס
נאָך געווען. איצט איז ער טויט און וועט שוין קיין מאָל מער
קיין הנאה ניט האָבן פון קיין פרוי און פון קיין נעגליוזשע. זי
האָט געשפירט, אז זי האָט אָפּגעשאָן אַ גומע זאך, וואָס זי איז
לכל הפחות אין דער לעצטער נאכט געווען אזוי וויליק אַנמקעגן
קאַרל אלפסנדר. פון אונטן האָט ארויפגערעשט די פרייד פון דער
שטאָט איבער דעם הערצאָנס טויט.

דער מאַסיווער רעמכינגען, וואָס האָט אין גאָר דער שרעק
און צעמומלעניש ניט ווילנדיק און אָן געדאַנקען מיט די אויגן
געפרעסן מאַרע אויגוסטעס נאקעטע אָרעמס, האָט געבורטשעם.
פלאַצנדיק פון אָנמעכטיקן גרימזאַרן: קאמעווען! אריינקאמעווען! אף
להכעיס אלעמען דורכפירן דעם פראָיעקט, מען האָט די זעלנער.
פאַר די זעלנער איז ער ערב. גוט, אַ פאַר פולקן וועלן זיך
צעבונגעווען, וועט ער הייסן שיכּן. וואָל מען לאָזן שווערן אף
דער הערצאָגין. סעמיראַמיס, עליואבעט, קאמאַריניע. קאמעווען!
קאמעווען! אַ פאַרציטערטער האָט דער קאַנצלער אָפּגעשלאָגן. נאָר
איצט קיין בלוט ניט פאַרגיסן, ווי גאָט איז אייך ליב, דער
פומש איז געענדיקט און פאַרביי. נאָר פאַרויכטיק איצט און לויט
געזעץ. אלצדינג לויט געזעץ. די צוואה גיט וואָס אָנצונעמען.
דאָס נעמלעכע האָט געמענעט אויך פאטער פלאַריאַן, נאָר בא-

דורך נאכט, וואָלקנס, שמורעס זיינען קוריערן געפלוויגן קיין
שמונגארט. צו די הערן פון פארלאמענט, צו רעסכינגען, צו דער
הערצאגין. זיי האָבן אריבערגעיאָגט דעם קאָמט מיט די דעפּו-
טירטע, וואָס זיינען געווען באַס הערצאָג, נאָך פאַר די דעפּו-
טירטע איז די בשורה וועגן קארל אלכסנדרס טויט אריין דורכן
טויער, האָט ערמערט ווי אונגעפלאַקערט אין דער טונקעלער, שמילער
שטאַט, וואו עס איז נאָך אומעמוס געווען שושקעריי און פיבער.
אַף די גאַסן, צום שכן זיינען געלאָפן די בירגער, איז דאָס אמת?
נאָמס שטראָף, באשימפערלעך דעם אויבערשטנס פינגער, אזוי
וואונדערלעך גרויס די אויסלייזונג, גאָר ניט צו גלויבן. אָבער איז
דאָס טאַקע אמת? איז דאָס ניט קיין גענאַר? שרעקעוודיקע ליכט
האָבן געברענגט אין די הייזער. די שושקעריי פאַרשטאַרקט, ערשטע,
אונטערדריקטע פרייד-געשריען. מיט אַ מאָל איז דורכגעפלוויגן אַ
קלאַנג, צעטרעסנדיק אלץ איבעריקע: עס איז געווען נאָר אַן אָנ-
פאַל, דער הערצאָג איז ווידער געקומען צו זיך. ווי האָבן זיי
זיך אוועקגעגנבעט אַהיים, איינגעבויגן די קעפּ, אויסגעלאָשן די
ליכט, ביז סוף פל סוף איז געקומען די אמתע זיכערע ידיעה,
וואָס אין איר איז שוין קיין ספק ניט געווען, פון ראַטהווי אַראָפּ
האָט מען געלאָזט מעלדן: דער הערצאָג איז טויט. איצט האָט
ארויסגעשטורעמט די לאַנג איינגעהאלטענע פרייד, מען פאַלם זיך
אפן האַל, מען וואָגט חפלות, פרייד אַף אלע פנימער: געראַטע-
וועט! ליכט און יום-טוב. דער קאָנדימאָר בענגי מיט די חזירשע
אויגן האָט מיט זיין קאָמפאָניע אין בלויען באָק, אויסגעמאַלט א
טראַנספארענט, וואו אַ געפלאַגלטער טייוול טראָגט איבער א קירך מיט
צוויי טורעמס אַ מענטשן. אינאָם האָט ער מיט ריויקע אותיות
אונטערגעשריבן דעם פערז "זעט, ווי דעם כופר פון געלט וועגן
טום דער טייוול אוועקטראָגן". מיט שוויצנדיקע הענט, וואָס
האָבן געציטערט פאַר פרייד, האָט ער אוועקגעשטעלט דעם
טראַנספארענט אין פענסטער, וואָס האָט געשמאלט פון ליכט,
האָט געקוואַלן פון שמחה, ווען דער המון איז געבליבן שטיין
פאַרן פענסטער, האָט דעם פערז פאנאנדערגעטראָגן איבער דער
שטאַט, באלד האָט מען אומעמוס דערציילט: דעם הערצאָג האָט

טערקיןד. ווי ווייט שערלעך עס איז דער דעספאט, צי האָט ער אים
ניט אריבערגעצויגן אָפן צד פון דער קאָנסטיטוציענעלער פאַרמי.
הגם ער אליין האָט דערין ניט מודה געווען? בלי ספק האָט ער
וואָס איז געווען דעם הערצאָגס נאָענסמער דינער, געגעבן אזא
שטאַרקע דאָזע פונם אפראָדיוישן געטראנק, אז בא דעם הער-
צאָגס שטייגער לעבן און בא זיין פעמקייט האָט ער נישט אנ-
דערש געמוזט כאָפן די אַפּאָפּלעקסיע. ער האָט שוין נאָכגע-
פרעגט בא מעדיצינער; אלע האָבן זיי אים באשטעטיקט, אז בא
אזעלכע אומשטאַנדן האָט געמוזט קומען די קאטאַסטראפּע, ווי-
באַלד אז קיין רפואות זיינען ניט געווען אָפן ארמ. און קיין
רפואות זיינען ניט געווען. קאַרל אלכסנדר איז געשטאַרבן —
איז דאָס געווען אַ צופאַל, האָ? אָדער אפשר האָט אַ פאַרויזכטיקע,
קלוגע האַנט דאָס אזוי איינגעשטעלט? — קאַרל אלכסנדר איז
געשטאַרבן אינגאַנצן אליין. אפילו זיין ווידוי-גייסטלעכער איז ניט
געווען דערביי, בכדי אַריינצופירן זיין כופרישע נשמה אין כופרישן
הימל; קיין איין לאקיי איז ניט געווען אין די קאַרידארן, גאָר
די דינערשאפט — איר פאַרשטייט זי נויץ? — איז געווען אין
צווייטן פליגל פון שלאָס, בכדי צוצוקוקן, ווי מען טאַנצט. איינער
אליין, ווי אַ הונט, איז דער דעספאט געפּאָרט; אט די פּאנטאס-
טישע מעשה, וואס פאַר אימלעכן, וואס האָט געוואוסט, אז ניט
נייפער, נאָר דער שוואַרץ-ברוינער האָט געמישט דאָס געטראנק,
איז דאָך דער ליגן אירער געווען באשיימפערלעך, האָט דער
פאַרביסענער מענטש צוגעשעפּטשעט זיינע קאָלעגן פון פאַרלא-
מענט, צושטייכלענדיק דערביי מיט אַ פיל-באמייטיקן, מייולאָנישן
שטייכל. דער הערצאָגס שוים גראד אין דעם מאָמענט איז דאָך
געווען אזא נס, אז אַ סך זיינען געווען נומה צו גלויבן דער
דערציילונג פונם פינסטערן פאַנאטיקער. און שוין האָבן זיי זיך
אַפּגערוקט פון אים און האָבן אים באוואונדערט, און איינזאם האָט
דער שמוטגאַרמער ברוזס זיך געשפּיגלט אין זיין פינסטערער
גרויסקייט.

די אנדערע, בלאָזנדיק פון זיך, האָבן געשמידט פלענער.
שוין איז די פרייד איפּער דער וואונדערלעכער הצלה ארויסגע-

שמיטער און ווינציקער דערשראָקן. די פליענדיקע פאנאָזיע דעם קאפּצינערס האָט געשפּונען אַ לופטיקע קייט. ער דער קלוגער פּאָליטיקער, אַלס ווידוי-פּאָטער פון דער רעגירנדיקער הערצאָגין, אָף דער דאָזיקער אפּשר וויכטיקסטער שמעלע אין דער אימפּעריע, וואָס האָט די בעסטע אויסזיכטן. ער האָט שוין זיך אויסגעמאַלט אין זיין פּאנאָזיע, בעת ער האָט גערעדט שטילע, פּאַרויכטיקע רייד, פארן דייטשן רישעליע אָדער מאַזאָרין. אָבער מאַריע אויגוסטע, בעת פון איר פּאַסטעל-פּאַרבענעם, קליי-נעם עקדיש-קאַפּ האָט אויסגעוויזן, ווי זי האָרט זיך צו אופּ-מערקזאם, איז בעת מעשה געווען אין אַנדערע וועלטן, וי האָט געטראכט פון קאַרל אלפסנדר, פונם נעגליזשע, פון דעם אַלמנה-שלייער, וואָס מען דאַרף באשטעלן — מען קאָן דאָס מאכן זייער פיקאנט און גוט קליידעריק. אפילו די מיאוסע הערצאָגין פון אנגולעס האָט גוט אויסגעזען אין טרויער — און נאָכדעם ווי די הערן האָבן געהאט געמאכט העכסט פּאַזיטיווע פּאַרשלאָגן, האָט זי געזאָגט נאָאויז מיט קליינער וויכטיקער שטים אין פראנ-צויזש: „וואָס טוט מען, מיינע הערן? וואָס טוט מען?“

די קאָמיסיע פון פאַרלאמענט האָט זיך צונויפגעקליבן נאָך באַנאַכט; אויך אַנדערע פאַרלאמענטאַריער האָט מען נישט גע-קאָנט אָפהאַלטן פון אָנטייל צו נעמען אין דער זיצונג. די שמחה די וויכטיק טוערישע, דאָס בלאזעניש פון זיך! די הערן האָבן געמאַכט דעם אנשטעל, אַזוי ווי דעם הערצאָגס טויט איז דאָס זייער פערזענלעכער אופטאָ, אַזוי ווי זי וואלטן געווען אַזעלכע קלוגע פּאָליטיקער, וואָס האָבן פאַרויסגעזען וואָס עס דאַרף קו-מען און האָבן אַזוי פשוט פאנאנדערגעפלאנמערט דעם קרויזס. דער פאַרלאמענטאַריער נײַפער האָט געמיינט מיט אן אמת, אַז דאָס האָט ער מאַקע געבראַכט די וואונדערלעכע הצלה, אין זיין פּאנאָזיע האָט ער זיך צונויפגעשפונען, אויסגעמישט און פאַר-דרייט פאַקטן מיט קלאַנגען, א גאַנצע פאַרפלאנמערטע מעשה מיט סודות און אינמרגעס, און ער אליין איז געזעסן אין מיטן מעשה שפין און אַנדרייער. צי האָט ער נישט דורך זיינע פייער-דיקע רייד איבערצייגט דעם קאמערדינער נײַפער, זיין געשוועם-

דערמאנען זיין נאָמען. און דאָך איז אָט דער איינער געווען דער
 מיפסמער גרונט פון זייערע געדאנקען. פארבאָהאלטענע האָפענונג
 פון דער הערצאָגין און פון די מיליטער-לייט, שמילע שרעק
 פונם פאַרלאַמענט און די בירגער.

וואס מוזט זיס? וואָס וועט ער אָנהייבן? צי וועט ער אָן=
 פאלן? אָדער זיך פארמידיקן, דער שלאַנג, דער דורכגעטריבענער
 מייזל? ער איז געווען אין לודוויגסבורג, מען האָט פון אים נישט
 געהאַט קיין ידיעה, קיין אות קיין דעפעשע, גאָרנישט. עס האָט
 געשארעט אַף מאָג, א ווארימער, רעגנדיקער מערץ-פרימארגן
 איז אופגעגאָנגען. מען איז געווען מויט מיר און דערהרגעט נאָך
 דער מומלדיקער נאכט מיט איר ארוף און אראפ, מען האָט זיך
 אויסגעצויגן אַף די געלעגערס. און נאָך אַלץ איז פון אידן נישט
 געווען קיין דעפעשע. דערין האָט עפעס געשמעקט, א רציחה, א
 נבלה. אין די ערשטע חלומות אריין האָט זיך אריינגעגליטשט צו
 די פאַרביסן כעסדיקע ארום דער הערצאָגין, צו די מריאומפירנדיקע
 פאַרלאַמענטאָריער, צו די געפאַלענע, אַרעסטירטע פארשטיקטע
 שרעק און האָפענונג: וואָס מוזט זיס?

שמופט געווארן פון חשק צו פארמעגן, זאכט, נקמה, האָ! איצט
 איז מען אפן זאָטל! האָ! איצט וועט מען דאָס אָפּצאָלן, דעם
 אידן, די כּופרים, אלעמען, וואָס פאר זיי האָט מען פריער גע-
 מוזט בויגן דעם רוקן. עס איז געווען קלאָר, אַז דער הערצאָג
 רודאָלף פון ניינשטאטט מוז ווערן דער אויבער-אפיטרופּוס פונם
 קליינעם קרוין-יורש, אלץ איינס ווי עס שטייט אין קאַרל
 אלכסנדרס צוואה. אָף דעם דאָזיקן מעג מען זיך פארלאָזן, ער
 איז א גוטער פראמעסמאַנט און פון זייער פאַרטיי. נאָך מאָרגן
 וועט מען שיקן נאָך אים. און היינט נאָך, היינט זאנאכט וועט
 מען אופשפילן דעם מאַנץ די כופרים און די פארדאַרבערס פון
 לאַנד און די אידישע משרתים, צום מיליטער האָט מען ניט
 דערוועגט זיך צוצורירן; אָבער פון ציוויל ווער עס איז פון זיס
 פאַרטיי געווען ניט אין לודוויגסבורג, נאָר אין שטומגאַרט, האָט
 מען געכאַפט נאָך אין דער זעלביקער נאַכט. עס איז געווען
 אזוי ווי נאָך עבערהאַרד לודוויגס טויט בא דער ירידה פון די
 גרעוועניצס, פאָליצי-כאַפּערס און געריכטס-דינער זיינען ארומגע-
 גאַנגען, האָבן ארעסטירט, אוועקגעשלעפט אין תּפיסה די געפאַ-
 לענע, וואָס האָבן געקוקט קרום, זיך געשאַלטן ווילד, געזידלט
 גיפּטיק, געבעטלט און געקלאָגט הכּנעהדיק, צווישן דעם הסוּן,
 וואָס האָט געגאפּט, זיך איודעקעוועט, געקוואלן פון נחת, אין
 תּפיסה די בילאָרס, מעץ, האַלואַקס, אין די תּפיסה די לאמפּ-
 רעכטס, קנאַב, אפילו דעם הויף-קאַנצלער שעפּער.

מיט סקריענדיקע ציין האָט רעכנינגען צוגעקוקט, בפירושער
 פארזאג פון דער הערצאגין האָט אים פארבאָטן, זיך אריינצומישן.
 אבער זאָלן זיי נאָר סמייען צו פארטשעפּען עמיצן פון מיליטער!
 איין איינציקן פון זיינע אָפיצערן זאָלן זיי אנרירן מיט זייערע
 פאַרשמונקענע פעויל-פינגער! דעמאלט האלט ער זיך ניט איין,
 דעמאָלט קאַטעוועט ער אריין! אָבער אין ווייטן קרייז האָבן
 די שלוחים פון דער לאַנדשאַפט אויסגעמיטן די מילי-
 טער-לייט.

מערקוויירדיק, פון איינעם האָט מען אין שטומגאַרט נאָר
 ניט גערעדט, אָבער גאָר אין דער שטיל, מיט א רמז, אָן צו

האָט ער געדינט אין ווענעציע, געשלאָגן זיך אין מאַרעא, שטאַרק
 זיך אויסגעצייכנט באַ דער באלאגערונג פון נעגראָפּאָנטע. האָט
 געקעמפט ווי אַ פּריוויליקער אין אירלאַנד, געפירט אין שפּאַנישן
 ירוּשָׁה-קריג די צוועלף טויזנט געדונגענע דענישע זעלנער, דעם
 בלומיקן זיג באַ ראַמילי האָט ער אַנטשיידן. פרינץ אייזשען און
 מאלבאָראָ האָבן פון אים שטאַרק געהאַלטן, זיין נאָמען האָט גע-
 גלאַנצט צווישן די אייראָפּיאישע קריגס-פירערס. פּלוצים, נאָכדעם
 ווי ער האָט נאָך זיין ברודערס טויט געירשנט די מאַיאָנסקעס
 פון ווירטעמבערג-נייענשטאָט. האָט ער, וואס איז געווען דעמאָלט
 אלט פינציק יאָר, זיך אָפּגעזאָגט פון אלע זיינע מיליטערישע
 שמעלעס, באַזעצט זיך אין דער קליינער שטאָט, געלעבט זיך
 ווי אַ ישובּניק, ווי אַ שמריינגער, געוויסנשאַפּטער פּאַטריאַרך פון
 זיין קליינעם פּאָלק.

ער האָט מיט קאַרל אלכסנדר נים געוואָלט האָבן קיין
 מגע ומשא. דער דאָזיקער גרויסאַרטיקער פירשט מיט זיין לוק-
 סוסדיקן הויף און מיט זיין עזותדיקן, שווינדלערישן אידן איז אים
 געווען טיף דערווידער. ער איז געווען אַ שמריינגער, קאַרגער
 מענטש, און איצט שוין אריבער זיבעציק, ער האָט ליב געהאַט
 זיין קליינע, פארשפונענע, באַבלימע שטאָט; פלעגט מען שמועסן
 פון מאַריע אויגוסטע, דער כּופּרמע, דער חצופהשער ליבהאָבערין
 פון פּאָז און קאַמעדיאַנטן, פלעגט ער וויער און מיט עקל פאַר-
 קרימען זיינע האַרמע ליפּן. ער איז געווען קליין, דאַר, אַ ביסל
 קרום, זיין ריידן איז געווען מיליטעריש קורץ, זיין הלבשה און די
 בעלי-הבתישקיים פון זיין הויף שמריינג דעגולירט, זויכער, פראַסמ.
 ער פלעגט זאָגן: חוב! ער פלעגט זאָגן: גערעכטיקייט! ער
 פלעגט זאָגן: אומאַריטעט! נים געקוקט אָף זיין עלטער איז ער
 געווען אַ שטאַרקער ארבעטער.

ער האָט אויסגעהערט די שטומגארטער דעפּוטאַטן שוויי-
 געדיק, האָט זיי געלאָזט אויסריידן זייערע בפרטיותדיקע רעדעס
 און איבערחזרן זיי און האָט נאָך אלץ געשוויגן. ער איז געווען
 שטאַרק באַיאָרנט, ער וואלט געווען גערן צו פאַרבריינגען זיינע
 ביסל יאָרן אין זיין קליינער, מיט בליאונג ארומגערינגלשער שטאָט.

אין לודוויגסבורג האָט דער דאָקטאָר ווענדעלין בריי-
ער דיקטירט דעם דאָקטאָרשן פראמאָקאָל. צוזאמען מיט די
קאָלעגן געאָרג בורקהארד זענער און לודוויג פרידריך בילפינגער
האָט ער פאר די אויגן פונם רעגירונגס-פרעזידענט פאן בילחויז
און פונם הויף-מארשאל פאן שענק-קאסמעל געפלמעסט דעם
טויטן. אלע דריי לייב-דאָקטוירים, בעת זיי האָבן געשניטן דעם
טויטן קערפער, האבן געהאָט איין און דעם זעלביקן געדאנק:
אהא! אָט ליגסטו ווי א פייאינקע שמיל, בריקעסט ניט מיט א
פוס, ווארפסט מיר ניט דאָס פלעשל רפואה אין קאָפּ אריין.
זייערע מינעס זיינען געבליבן ערנסט און פול מיט בכבודיקער
פרויעריקייט, ווי עס פאָסט פאר וויסנשאַפטלער. און איצט האָט
דער דאָקטאָר ווענדעלין ברייער מיט זיין הוילער שטים און מיט
גרויסע, פלאטערדיקע באוועגונגען דיקטירט דעם פראמאָקאָל פונם
פאלמעסן, אויסגערעכנט דעם הערצאָגס פעלערן און באשטעטיקט,
אז עס האט אים געכאַפט די נישפה.

בינתיים האָט מען אין שטוטגארט, שוין אפן צווייטן מאָג
נאָך קארל אלכסנדרס טויט, געעפנט זיין צוואה. אין דעם
לכתחילהדיקן נוסח פון דער צוואה זיינען באשטימט געווארן פאר
אפיטרופסים די הערצאָגין צוזאמען מיטן הערצאג קארל רודאלף
פון ניענשטאָט, א שפעטערדיקע הוספה, וואס איז צונויפגעשטעלט
געוואָרן פון די געהימראטן פיכטל און ראַפּ האָט אויך דעם
אָרציביסקאָפּ פון ווירצבורג אַריינגענומען פאר א שותף אין דער
אפיטרופסות, א צווייטע הוספה, וואס קארל אלכסנדר האָט זי
געחתמעט ערשט קורץ פאר זיין טויט, האָט געגעבן דעם ביסקאָפּ
באזונדערע פולמאכטן.

באלד איז א דעפוטאציע פון דער עלפער-קאָמיסיע אָפגע-
פאָרן אין דער שטילער ניענשטאָט צום הערצאָג קארל רודאלף,
בכדי אים צו בעמן אונטערמעניקסט, ער זאָל איבערנעמען תיכף
ומיד די רעגענטשאַפט. קארל רודאלף איז געווען אַ קארגער,
באָיאָרנער מענטש. ער האָט שמודירט אין טיפּינגען, שוין אין
די יונגע יאָרן ארוםגעשמעקט די וועלט פון אלע זייטן. געווען
אין דער שווייץ, אין פראנקרייך, ענגלאַנד, נידערלאַנד, דערנאָך

גארניזאן, האָט אָנגעוואָגט די קאָמאנדאנטן פון די פעסטונגען אין לאנד, זיי זאלן נישט אננעמען קיין אנדערע באפעלן, נאָר פון אים דירעקט אדער פון דער הערצאָגין. בכדי אופצורייזן די ארמיי קעגן קארל רודאלף, האָט ער געלאָזט פארשפרייטן קלאנגען, אז דער נײַער רעגענט האָט צוזאַמען מיטן פארלאמענט בדעה צו פארקלענערן די ארמיי, אז מען וועט א סך מענטשן אָפלאזן פון דינסט.

אונטער אוועלכע אומשטאַנדן איז קארל רודאלף אָנגעקומען קיין שטוטגאַרט שטיל און באשיידן, האָט זיך באזעצט אין א זימן-פליגל פון שלאָס, האָט געוואלט אָפנעבן א ווייט דער הערצאָגין דער אלמנה, יענע אָבער האָט אים נישט אנגענומען. ער האָט זיך נישט שטאַרק גענומען צום האַרצן דעריבער, און אפן צווייטן טאָג איז ער, דער אינאונזיכעציק-יאָריקער, שוין גע-זעסן זעקס אינדערפרי בא דער ארבעט, זיי ער איז גע-ווען געוויינט, ער האָט צוערשט אויסגערייניקט אין דער הויפט-שטאָט אן שום רחמנות, אלע באאמטע, וואָס האָבן עפעס געהאט א פלעק, האָט מען אפגעוואָגט פון די שטעלעס, זייערע פאפירן פארחתמעט, א סך ארעסטירט, דער גרעסטער רוב פון די אָנפירער פון דער קאמיולישער פארמיי זיינען שוין געווען אַנטלאָפן.

אין פאָלק פלעגט מען איצט אומעסום חזק מאַכן עפנט-לעך פונם הערצאָג, וואס איז נאָך נישט געלעגן אין דער ערד, און פון דער הערצאָגין דער אלמנה, וואס איז געזעסן ברוגו און צאָפלידיק און אָנמעכטיק אין אירע צימערן. האָט דער הערצאָג רעגענט ארויסגעלאָזן שמירינגע באפעלן, צו פארבאָטן אוועלכע חוק-מאכעריי. ער האָט געוואָגט: חוב! ער האָט געוואָגט: גערעכ-טיקייט! ער האָט געוואָגט: אויטאָריטעט!

צווישן אנדערע איז לויט אָט דעם באפעל אוועקגעזעצט געווארן אף דריי מעג אין תפיסה דער קאָנדימאר בענץ, וואס האָט געמאַכט יענעם שפּאַטישן טראנספארענט מיטן הערצאָג און דעם טייל. דערביי האָט דער מענטש מיט די חזיר-אייגעלעך געכאַפט א שווערע אינפלוענצע. געקומען צוריק אהיים, האָט ער

צו באקוקן, ווי אן אלטער פויער, זיינע פעלדער און זיינע וויינ-
גערטנער, אויפצופאסן אימלעכן פון זיינע אונטערטאנען, ווי אזוי
ער האָדעוועט זיינע קינדער און זיינע בהמות, איצט האָט גאָט
אַרופגעלייגט אַף אים, דעם אלטן מאַן, די דאָזיקע האַרמע אר-
בעט, אויסצורייניקן און אויסצוקערן גאָר די מיסט פונם פאר-
ברודיקטן לאַנד, זיך פארן שמאַרבן נאָך אַרומציקריגן מיטן קיסר,
אַרומצורייסן זיך מיטן פעטן, דורכגעטריבענעם יעזואיט פון ווירצ-
בורג, נאָר גאָט קאָמאַנדירט; ער איז געווען זעלנער און האָט
געוואוסט, אז מען מוז פאַלגן אן עלטסטן, האָט געהאלטן פון
דיסציפלין, איז ער מרוצה געוואָרן, אין ער האָט געזאָגט צו די
שמוגאַרטער: ער נעמט אָן די רעגענטשאַפט, אָבער נאָר בתנאי,
אז קיין צווייטער אַפיטרופות, חוץ אים, זאָל קיין דעה נישט האָבן,
נישט די הערצאָגין, די קאָטויליקן, די רעגנסבורגערין, און אַפשימא
שוין נישט דער יעזואיט, דער ווירצבורגער, ער האָט גע-
זאָגט, אז שוין אפן צווייטן טאָג קומט ער אָן אין דער הויפט-
שמאַט.

מיט פריילעכע הערצער זיינען די שמוגאַרטער געפאָרן
צוריק, אָט דאָס איז דער מענטש, וואָס זיי דארפן האָבן, ער
זעט שוין פארטיק ווערן מיט רעמכינגען און אויך מיטן אידן,
וואס פון אים האָט מען נאָך אליין, צום גרויסן חידוש, קיין זאך
נישט געהערט.

רעמכינגען האָט באלד גענומען מאכן גוואלדן, ער האָט
פון שטענדיק אן פייגט געהאַט דעם דארן ניינשטאַטער, פלעגט
אַפּטמאלס מאַכן חוזק פון אמ דעם קנורע און גראשענער נשמה.
איצט האָט ער זיך געשמיצט אַף דער הוספה פון דער צוואה,
אַף די פולמאַכטן פונם ארציביסקופ פון ווירצבורג, אַף די זעלנער
וואס זיינען אים געווען געטריי. ער האָט נישט געוואלט געבן דעם
הערצאָג-רעגענט די האַנט אַף געטריישאפט, האָט נישט אָנגענומען
פון אים קיין פאראל, פארבאָטן דאָס נעמלעכע אויך די מיליטער-
לייט, וואס שטייען אונטער אים, האָט פון זיי אָפגענומען א שבועה
אַף קארל אַלכסנדרס צוואה. האָט פארשטאַרקט אן דעם וויסן
אין קעגן ווילן פון דעם הערצאָג-רעגענט דעם שמוגאַרטער

דעם יתום מיט די שטראליק גרויסע אויגן. דעם גערירטן
פאלק.

אבער קארל רודאָלף, דער אלטער זעלנער, האָט זיך ניט
געלאָזט פארטומלען. ער האָט פארעפנטלעכט א דערקלערונג,
אז ער קלערט גאָר ניט צו פארקלענערן די ארמיי, און האָט
אויך דעם פארלאַמענט געהייסן מאַכן אזא דערקלערונג. אין א
מאָג ארום האָט ער אוועקגעשמעלט דאָס מיליטער אונטער דער
אויבערקאָמאַנדע פון גענעראל פאָן גאָיסבערג, האָט באשטימט
פאר רעכטינגען, וואָס האָט שיעור ניט געפלאצט פאר כעס,
שטוב-ארעסט, אוועקגעשמעלט א וואך פאר זיין טיר. דאָס איז
געווען דרייַס, עס האָט געקאָנט ארויסרופן בלוט-פארגיסן, קריג,
באוואפנטן ווידערשטאַנד פון אינעווייניק און פון אויסווייניק, אלץ
פטרן אָדער אלץ ראטעווען. עס האָט גאָרנישט געפטרט. דאָס
מיליטער און צוגלייך דאָס לאַנד האָבן געפאָלגט, אנגענימען די
הערשאַפט פונם הערצאָג ארמיניסמראטאָר.

דער קיסר האָט פארהאלטן די באשטעטיקונג פון דער
דאָזיקער איבערגעוואלדיקער רעגולירונג. די יעוואיטן פון דער
הערצאָגין האָבן פארלאַנגט, אז דער ווינער הויף זאל דערקלערן
פאר גילטיק קארל אלכסנדרס לעצטע צוואה און באשטעטיקן
פאר אפטרופסים דעם פירשט-ביסקופ און די הערצאָגין. דער
פירשט-ביסקופ אליין האָט געמאנט. פראטעסטירט אין אייגנהעט-
טיקע בריוו צום קיסר, האָט געלאָזט זיין הויף-ראט און פראפע-
סאָר איקשטאט אַנשרייבן אן אויסגעצייכנטן חיבור, וואס אין אים
איז געווען באוויזן מיט די חריפותדיקסטע ראיות, אז געזעצלעך
גילטיק איז נאָר די לעצטע צוואה. מען האָט שטארק באוואונט-
דערמ, אפילו צווישן די קעגנער, די חריפות פון אָט דעם חיבור.
אָבער קיין פראקטישע רעזולטאַטן האָט דאָס ניט געבראכט.
נאָכדעם ווי רעכטינגען איז באוויטיקט געווארן, איז קארל רודאָלף
געזעסן פעסט אין זיין מאכט, און אָן קריג, וואס קיינער האָט
ניט געוואָלט, האָט מען אים ניט געקאָנט אַראפזעצן. די פראַ-
טעסטן, די טענות זיינען געבליבן פלאטאָניש.

געמוזט זיך אריינלייגן אין בעם, ער האָט געטרונקען כלערליי טייען, באלד האָט מען געוואוסט ער וועט שוין נישט אופשטיין. ארום זיין בעט זיינען געשטאנען זיינע גוטע פריינט פון בלאען פאָק. ער האָט זיך געווייזלט מיט סם: „אונטערן פארלעצטן הערצאָג האָט רעגירט א זונה, אונטערן לעצטן א איד, אונטערן איצטיקן אן אידיאָט“. פארן שטארבן האָט ער געוילדעוועט ווי משוגע, געשפינן מוראדיקע, קויטיקע קללות. אין בלאַען פאָק האָט מען געשמועסט, אז דער הערצאָג דער כופר און דער איד זײַנען שולדיק אין טויט פון אזא גומן בירגער.

מאַריע אויגוסטע האָט צוזאַמען מיט רעמכינגען געארבעט ווילד און אָן אַפּרו קעגן קאַרל רודאָלף און דעם פאַרלאַמענט. איר האָט עס שטאַרק הנאה געטאָן, וואָס מען האלט פון איר ווי פון אַ גרויסער פרוי. די ערשטע דאַמע פון דייטשלאַנד איז זי שוין געווען זינט לאַנג, איצט האָט זי געהאַט חשק צו זיין די וויבלעכע פאַרטנערין פונם יונגען קעניג פון פרייסן, וואס איז גראד אין יענע טעג ארום אפן טראָן, אָ, זי וועט זיין די קאַטע מוילישע קאַנקורענטין פון יענעם גרויסן פראטעסטאַנט. האָט זי דען נישט געהאַט אַף איר צו דעם קיסר, קור-בייערן, איר פאָטער און אפילו פראנקרייך? זי, די קלוגע, וועלמלעכע פרוי, זאָל דאָס נישט קאָנען באשטיין אַנטקעגן דעם אלטן שרייער און פויער און פארוויערטן עובר-בטל, דעם עזותדיקן אויזרפאטאַר קאַרל רודאָלף? צוזאַמען מיט רעמכינגען, איר קאפּוצינער פאטער פלאַריאן און איר ביבליאָטעקאַר האָפּאן, וואס זי האָט אים גע-האַלטן פאר אַ גרויסן מבין אין פאָליטיקע, האָט זי געשפּונען אָן אַ צאָל קליינע, קינדערשע אינטריגעס, אנגעברוגט, ווען עפעס פלעגט נישט תיכף אָפּגילטן, טויזנט דעפּעשעס זיינען געלאָפּן, קיין ווין, קיין ווירצבורג, קיין בריסל צו איר פאָטער. ווי אַ פארטרויערשע אלמנה האָט זי זיך באוויזן פארן הויף און פארן לאַנד, שטאַרק אויסגעפּוצט, דער קליינער, לאַנג-אויגיקער, בלאַסער קאָפּ אין דעם שוואַרצן שלייער, איר זונעלע, דעם הערצאָג האָט זי געלאָזט אראָפּבריינגען פון בריסל, באוויזן דעם פירשט:

די הערצאגין האט נישט געקאנט מער רואיק צוקוקן. ווי
מען באגייט זיך מיט איר ליבן, וויכטיקסטן העלפער, און זי
האט געמוזט פארבויגן איר שטאלצן ברוגז קעגן דעם הערצאג-
רעגענט. זי האט געבעטן קארל רודאלף צו זיך אפ א שמועס.
דער אלטער הערצאג איז געקומען און צערעמאניעס, איז גע-
שטאנען פראסט, אפגעלאזן, מעשה ישובניק, פארקרימט אנטקעגן
דער פארפוצטער דאמע, וואס איז געווען אויסגעפוינט מיט אלע
מיטלען פון א מאדערנער קאסמעטיקע און האט געשמעקט מיט
ליבלעכע ריחות. ער איז געווען אליין; זי האט געהאט בא זיך
איר פאטער פלאריאן, דעם ווידוי-גייסטלעכן, און איר ביבליאמע-
קאר פראנץ יוסף האפאן, דעם פאליטיקער, א קעזיש זאנפטן,
ליטערארישן, מאדיש געקליידטן יונגען מאן; נאך רעכנינגעס
ארעסט איז ער אין איינעם מיטן קאפוצינער געווען איר נאָענט-
סטער בעל-יועץ, קארל רודאלף האט באטראכט קאלט און פאָר-
זיכטיק דאָס אומסימפאטישע, דרייבלעטערדיקע ווילדגראָו, וואָס
טוט, בעוונותניג הרבים, זיך אויסשפרייטן איבערן גוטן גארטן
ווירטעמבערג, מאַרע אויגוסטע פון איר זייט האט באקוקט פון
אויפן אַראָפּ און א ביסל אַמיוירט דעם שמאַטעדיקן, פראָסט גע-
קליידטן, קליינעם זעלנער, וואָס ווייט געווייט נישט אַפּצושאַצן דעם
דאָפינירטן שניט פון איר טרויער-קלייד, שמוס האט קארל רוד-
דאלף אויסגעהערט אירע פיל טענות. זיין שמוסקייט האט זי
צערייצט. זי איז געוואָרן האַסטיקער, האט גענומען אויסרעכענען
צוזאַמען מיט וויכטיקע זאכן אויך קינדערשע נאָרישקייטן, האט
זיך פאַרפלאָנטערט; אירע מיטהעלפער האָבן געמוזט ווידער אַרופּ-
פירן זי אַפּן גלייכן וועג, מיט ביטול און מיט עקל האט קארל
רודאלף זיך צוגעהערט, ווי זי האט מיט וויכטיק-טוערישן אָנ-
שטעל באנוצט יורדישע פאָך-ווערטער, געוויינטלעך נישט דאָרט,
וואו מען דאַרף, אים האט אויסגעוויזן, אַז די הייליקע באגריפּן
קאָנסטיטוציע, בירגערלעכע פרייהייט ווערן פארשוועכט אין אַט-
דעם קליינעם, נאָרישן, זונהדיקן מויל, ער האט געענטפערט קורץ,
אַפּגעהויט, גראָב, האט קונציק אופגעכאפט אלע אירע גרייזן, די
טענות און די אויסבעסערונגען פון דעם קאפוצינער און פונם

דער קלוגער ווירצבורגער האָט גאר אַף אנדערש נים גע-
ריכט זיך. ער האָט געלאָזט ארבעטן זיין מאַשינעריע אָן אינע-
וויניקסטן אימפעט, נאָר בכדי צו מאַכן די פוריע. ער האָט
אויסגעהערט דעם פארטראג פון זיין מיינלאַניש דורכגעטריבענעם,
ניכזהדיקן בעל-יועץ פֿיכטל. ער איז געווען מיט אים דורכאויס
מסכים. דאָ האָט מען איבער געוואלט גאָר נישט געקאָנט פועלן.
די קירך האָט צייט, די קירך ארבעט אַף לאנגע יאָרן. איצט
האָט מען באדארפט רעכענען אפן יונגען הערצאג, דערציען אים
פעסט אין קאטוילישן גלויבן; אמת, ער, דער ביסקופ, וועט שוין
נישט דערלעבן צו זען די פרוכט צייטיק. איבעריקנס, ארימער
קארל אלכסנדר! גומער, פעמער, אָנגענעמער פריינט! יגוח בשלום
על משכבו. ער וועט אליין לייענען מעסעס נאָך אים, וואס מען
דארף איצט טאָן, איז ארויסדרייען זיך פון דעם ווירמעמפער-
גער עסק אַף א גומן אופן, נים קאמפראמיטירט.

מיט דער גרעסטער פאָרויכטיקייט האָט מען פון שטומ-
גארט פאַרמקט און ארויסגעשאַפט אלצדינג, וואָס האָט געקאָנט
קאמפראַמיטירן ווירצבורג און די קאטוילישע, עטלעכע דאָקומענטן.
וואָס האָבן באַזונדערס געקאָנט דינען פאַר א באווייז קעגן זי,
זיינען געווען באַהאַלטן בא רעמכינגען. נאָכדעם ווי דער גענעראל
איז אומגעריכטערהייט ארעסטירט געוואָרן בא זיך אין וואוינונג,
האָט מען געפרוואוּט דורך שוחד ווייך צו מאַכן די וואַך-זעלנער
אין אז דאָס האָט נישט אָפגעגאַלטן, איז אין מאָל א אינגל פון א
קוימענקערער. איבער די דעכער פון די שכנישע היזער, אריינגעקראָכן,
דורכן קוימען אין רעמכינגענס צימער אריין, וואו יענע פאַפירן זיינען
געלעגן, אין ער האָט זיי מיט מול אָפגעבראכט צו די יעוואיטן
פון דער הערצאָגין. די דאָקומענטן זיינען געלס געוואָרן קיין
ווירצבורג.

בינו לבינו האָט דער אַלמער רעגענט דורך זיין זעלנערשן
שטייגער געהאט אריינגענומען די ארמיי פעסט אין די הענט.
האָט איצט פאַרשאַרפט דעם גענעראלס אַרעסט, געלאָזט אָפפירן
אים מיט זיין אַדיוטאַנט דעם הויפטמאן גערהאַרד אין דער פעס-
מונג אַספּערג.

נאמירלעך איז אויך שפעטער געקומען צו א סך קליינע סיכסוכים. נאָר דורך אַם דער איינציקער באַגעגעניש איז דעם הערצאָג-אַדמיניסטראַטאָר שוין גענוג קלאָר געוואָרן. וואָסער פאָ-ליטיקער באַדאַרף פירן. אויב ער פלעגט וועלן קריגן פון מאַ-ריע אויגוסטע אן ערנסטע הנחה אין פראגן פון פאַרוואלטונג. פלעגט ער נעמען צווריקן זי אין זאכן פון עטיקעט. פלעגט בא-איר וועלן צונעמען א מיטל. שיקן איר אפ דער וואך א נידע-ריקערן אָפּיצער אָנשטאַט א שטאַב-אָפּיצער. שיקאנירן איר ליב-לינג. דעם פיינעם. מאַדישן פיבליאָטעקאַר. פלעגט זי אָנהייבן מענען. דעמאָלט פלעגט ער פאַרלאַנגען הנחות אין פאָליטישע פראגן. בכדי צו באַפרידיקן אירע פאָדערונגען.

צו אן ערנסטער מחלוקת איז געקומען בנוגע די הכנות צו קאַרל אַלכסנדרס קבורה. מאַריע אויגוסטע האָט אין משך פון צוויי חדשים זיך געפרייט דערמיט. וואָס זי וועט בא דער גע-לעגנהייט פאַראַדירן פאַר די אויגן פון גאנץ אייראָפּע ווי די שענסטע און גרויסוועלטלישסטע אלמנה אין גאָר דער אימפעריע. ווי די גרויסע פירשטין. וואָס רוים און גאָר די קאטוילישע וועלט שמעלן אזוי פיל אויס אפ איר. נאָר דער הערצאָג-אַדמיניסטראַ-טאָר האָט ניט געוואָלט לאָזן אויספירן קאטוילישע צערעמאָניעס בא דער באַגרעכעניש. בכדי ניט אופצורייזן דאָס פאָלק; דעמאָלט האָבן די קאטוילישע פירשטן און הארן געסמראשעט. אז זי וועלן ניט קומען צו דער לוייה. מאַריע אויגוסטע האָט זיך געערגערט קראַנק און אלט פאר כעס. דער קיסר האָט געמוזט דורך אן אייגנהענטיקן בריוו צווינגען קארל רודאָלף נאָכצוגעבן. האָט מען טאַקע דעמאָלט אָפּגעריכט די לוייה מיט אן אומגעהייערן פאַראַד. די אָן א צאָל טרויער-קאַראַטן. ליכט-טרעגערס, גייסטלעכע, די שוואַרצע פאַראַד-הלבשה פון די פירשטן און הארן. באַאממע. ליורדיען. דער מאַרש פון די סאָלדאַטן. וואָס האָט געדויערט שעהן לאַנג. די גלעקער. רעדעס. געזאָנגען. זאָלפן לכבוד דעם מייטן. און א סך מייזנטער הייסע אויגן אפ דער וואונדער-שיינער הערצאָגין דער אלמנה מיט באַוואונדערונג און גלוסט. דין און בויגעוודיק איבער דעם ברייטן שוואַרצן בראַקאַט פון ראָק

פיינעם ביבליאָמעקאר האָט ער האַרט און ביטולדיק געמאכט זיך
ניט הערנדיק; ער איז אַ פירשט און האָט צו מאַן נאָר מיט
דער פירשטין. ער האָט אויסגערעדט מאַריע אויגוסטע, אז זי
האָט שלעכטע יועצים און עס פאסט נאָר ניט פאר איר פֿבור
צו פארמיידן רעמכינגען דעם רשע, דעם בוגד, אין אלע קליינע
פראַגן פון עטיקעט, וואָס זי האָט זיי ארויסגעשטעלט גרויס און
וויכטיק, האָט ער צוגעזאָגט אויסגעזאמט צו טאָן איר ווילן, נאָר
אף אַלצדינג וואָס איז פאָליטיש געווען וויכטיק איז ער באשטאנען
פעסט אף דאָס זייניקע. דער קאפּוצינער און דער ביבליאָמעקאר
האָבן געבראָכן די הענט, ווי די הערצאָגין האָט מיט נצחון אָנגע-
גענומען די אלע קליינע הנחות, בכדי נאָכצולאָזן דעם דורכגע-
טריבענעם, גראַפן אויורפּאטאָר אַלצדינג וואָס האָט באמת א ווערט.
סוף כל סוף איז מען נאָך געקומען צו די פינאַנציעלע ענינים.
דערפון אָבער האָט מאַריע אויגוסטע גאָרנישט ניט פארשטאנען;
זי האָט געשטאמט פון איינעם פון די רייכסטע אייראָפּיאישע
הייער. האָט געוואָרפן מיט מאיאָנעקס אַרום זיך, ווי אַן אַנדע-
רער מיט פרומות, האָט געהאַלטן פאַר פלעביאיש אפילו צו
ריידן וועגן געלט=זאכן. קארל רודאָלף פון זיין זיט איז אפילו
געווען א גוואלדיקער בעל=חשבון, ווען עס איז געגאַנגען מבח די
אינטערעסן פון לאַנד; פאר זיך גופאָ האָט ער אָבער קיין סך
ניט באדארפט, ער איז געווען אן אַלטער מאן, קיין קינדער האָט
ער ניט געהאַט, איז דאָס געווען זיכער, אז ער וועט איר ניט
קאַרגן. פֿכן איז ביידן ניט געווען שווער צו באווייזן פיינקייט, זיי
האָבן זיך צונויפגערעדט אף דעם געביט אָן מי, זיינען זיך צע-
גאנגען כמעט בשלום. דער הערצאָג איז געווען נשתומם און בא-
פרידיקט, ווייל ער האָט איינגעזען, אז מאַריע אויגוסטע איז נאָר
ניט קיין זינדיקע פֿבל, ניערט א גאנז, און די הערצאָגין איז
געווען נשתומם און באפרידיקט, ווייל זי האָט איינגעזען, אז קארל
רודאָלף איז בעצם נאָר פשוט אן אייזל. אפן סמך פון אַזא איינזענעניש
זיינען זיי זיך בירע פאנאנדערגעגאנגען כמעט מיט א געוויסער
פֿון= אויבן= אַראָפּיקער און ביטולדיקער גומניציקייט.

די דיפלאמאטן און מיליטער-לייט, וואס דער הערצאגס
 טויט האָט זיי אזוי אומגעריכט פארכאפט אין לודוויגסבורג, זיי-
 נען צוערשט געבליבן זייער שטיל און האָבן געווארט. דורך דעם
 וואָס זיי האָבן געהאט ארעסטירט זיסן, האָבן זיי אף יעדער אופן
 געהאט א באווייז פאר זייער געטריישאפט דער מלוכה. שוין אין
 עטלעכע מעג ארום איז געווען קלאָר אפילו פאר די שווערע
 קעפ, אז די קאנסטיטוציאָנעלע פארטיי האָט געזיגט, און אז מכה
 דעם מיליטערישן אופשטאנד און דעם קאטוילישן פראַיעקט איז
 ניטאָ מער וואָס צו טראכטן. נאָר עטלעכע, פארעקשנמע אונטער
 דער אָנפירונג פון א געוויסן פרינץ וואלדעק, האָבן זיך אָפגע-
 וואָגט אָנצוגעמען די פאקטן. די אנדערע האָבן קיין מאָל נאָר
 נישט געקלערט מכה און איבערגעוואלדיקער איבערקערעניש, די
 שינוים, וואָס זיי האָבן געפלאנט. האָבן באַדארפט געמאכט ווערן
 אין די ראמען פון דער קאנסטיטוציע און נאטירלעך מיטן הסכם
 פון פארלאמענט. איין פארברעכער און געוואלד-טוער איז געווען,
 דער באַשעפער פון אלדאס בייז, אופטוער פון אלע צוה, יועץ
 פון נאָר דאָס שלעכטס, וואָס האָט פארפירט דעם גוטן פירשט
 און האָט פון זיינע איידעלע פלענער געמאכט פונקט דעם היפוך.
 דער וואָס האָט חרוב געמאכט דאָס לאַנד, איין מנוול און זשוא-
 ליק, איין איינציקער, דער איד, און ווי ריין און געטריי דער
 מלוכה האָט מען זיך אליין געפילט, איז געווען קלאָר דערפון.
 וואָס מען האָט דעם דאָזיקן אידן נישט געלאָזט מאַכן די פליטה.
 וואָס מען האָט אים באלד געכאַפט.

איז דאָך אָבער דער ארעסט פון זיס בעצם געגאנגען
 זייער פשוט און נישט מיט באזונדערן גלאַנץ און האָט נישט גע-
 קאָנט דינען צו פארשטאַרקן דעם פרעסטיזש פון די הארץ. האָט
 מען געמוזט א ביסל צופוצן דעם פשוטן אופן, ווי אזוי מען האָט
 אים געכאַפט אין לודוויגסבורג, מאכן אים ראמאנטישער. האט
 מען געלאָזט אריינשעפטשען אין שטומגארט א קלאַנג, און באלד
 האָט מען שוין גערעדט וועגן דעם העכער, און אָם איז עס
 שוין געווען געוויס, אז זיס האָט זיך באלד נאָכן הערצאָגס טויט
 געהאַט ארויסגעגאנגען פון לודוויגסבורג, אריינגעכאַפט זיך אין

די מאליע; ניט צו גלויבן ווייס און איידל געלענקן און הענט
פון די שווארצע שפיצן פון די ארבל ארויס; קיין שום צירונג.
ניט הויז דעם שמערן און קרייז פון פויפסלעכן אָרדן און אַ
קייטל פון זעכצען אויסגעקליבענע שווארצע פערל. דער אלמנה-
שלייזער אזוי געזעצט, אז זיין שווארץ איז געבליבן טעמפ אָנ-
קעגן דעם שמראַליקן שווארץ פון די האָר. דער קליינער עגדיש-
קאַפּ, מיטן קלאָרן שמערן, אין קאַליר פון אלטן איידעלן מירמל-
שטיין, האָט געוואָרפן אויגן, באַ גאָר דער ווייטער הויכקייט, פול
מיט רייז און האָט געוועקט גלוסמן. אזוי האָט מאַריע אויגוסטע
זיך געשפּיגלט אין שרויער און אין גרויסן גלאַנץ.

אגב איז דאָס געווען אַ לידיקע פאַראַד-טרוגע, וואָס צוליב
איר האָבן גלעקער געקלונגען, רעדעס זיינען געוואָגט געוואָרן,
געזאָנגען פייערלעך אָפּגעהילכט, זאַלפן פון האַרמאַטן געדונערט.
דער מויטער קארל אלפסנדר איז פאַר דער צייט פון דער מחלוקה,
צווישן זיין אלמנה מיטן הערצאָג-רעגענט, ניט געקוקט אָף דער
באַלזאַמיר-קונסט פון זיינע דאָקטוירים, געוואָרן אזוי צעפּוילט און
שמינקענדיק, אז מען האָט אים אַ צייט פריער פאַר דער אָפיציע-
עלער לויז געמוזט גאָר בשתיקה באַגראָבן אָפּן נייעם צווייטער
פון לודוויגסבורג.

פון ריידער מיט זיינע רייטערס, האָבן זיך עטלעכע פונם מיט
פון יונגען לאנגעפאס זיך אַרופגעוואָרפן אַפן וואָגן, האָבן אַרויס-
געריסן דעם געפאָנגענעם, גענומען אים שלעפן אהין און אַהער,
בוכצען, שלאָגן, שטופן, רייסן. דערווייל האָט דער יונגער לאַנגע-
פאָס געטרונקען אַ גלעזל וויין לחיים דעם מאַיאָר ריידער און
האַט אים אונטערגעטראָגן אַ גלאָז, יענער האָט מיט אַ שטייכל
אַנגענומען דעם כיבוד, אויסגעטרונקען, בעת דאָס פאָלק האָט
דעם אירן געפראַכן די ביינער. זיס האָט איבעריקנס זיך לחלוטין
ניט געלאָזט איינשרעקן, ער האָט דערלאנגט צוריק קלעפּ, אַ
יונגאַטש, וואָס האָט זיך געהאַט פאַרביסן אים אין ליטקע, האָט
ער אַ זעץ געטאָן אזוי, אז יענער האָט זיך אַראַפגעקולערט אונט-
טער די פיס פון המון; אויך האָט ער געענטפערט מיט האַרמע
דבורים אַף די קללות און זידלערייען פון די אָנפאלער. עס איז
ניט געווען קיין פאַנאַטישער, נאָר אַ זאַכלעכער, זאַפטיקער גע-
שלעג, אָבער סוף כל סוף וואָלט דער איד דערהרגעט, געוואָרן,
אזוי זיך, אין גומן מוט, הגם דאָס פאָלק האָט דאָ נאָר געוואלט
אַ קאַפּעלע קאַמאַוועס מרייבן, זיינען אָבער באלד אונטערגעקומען
שטאַטישע גרענאַדערן און האָבן אים מיט דער הילף פון די
שטאַטישע רייטערס אַרויסגעריסן פון די הענט פון פאלק, אויס-
געמאַטערט און אָן אַטעם איז ער געזעסן איינגעהויקערט אין
וואָגן, צעצופט און צעריסן, פול שמוץ און בלוט. דער יונגער
לאַנגעפאָס, וואָס איז געווען אַ פריילעכער בחור און דערפאַר
באליבט באַ פרויען, האָט אַף קאַמאַוועס אופגעהויבן דעם פארוק,
וואָס איז באַם געשלעג געווען אַראָפּגעפאלן פון אידנס קאַפּ, און
האַט אים געטראָגן אַף זיין שמעקל, אין דער גאַנצער עולם
האַט געקוואלן פון נחת. אזוי איז זיס געפאָרן באגלייט
פונם פריילעך שרייענדיקן המון, אַפן מאַרק אין הערן = הויז
אריין.

היות ווי מען האָט דעם אידן געהאַט צוגענומען, האָט
דער המון אונטער דער אנפירונג פון דעם יונגען הער לאנגע-
פאָס געכאַפט די אנדערע אידן און גענומען זיך אַיזדעקעווען
איבער זיי, אַ באַזונדער פאַרגעניגן האָט מען געהאַט דערפון.

שמונגארט אין זיין הויז, זיך דאָרט אויסבאַהאַלטן, און סוף כל סוף האָט ער געפרואוונט אַנטלויפן קיין אויסלאַנד און מיטגענומען זיינע עשירות אין פאַפירן, וואָס האָבן געקאָנט באווייזן זיין שולד. אָבער די בראווע אָפיצערן, און קורס כל דער העלדישער מאיאר ריידער, דער ערלעכער מאַן און גוטער פראָמעסמאַן, וואָס די גאַנצע שמאָט האָט אים געליבט און הויך געשאצט, איז גראד צו דער רעכטער צייט דערגאַנגען, וואו דער זשוליק געפינט זיך, און אז ער וויל אנטלויפן. מען האָט דערציילט גענויע פרטים. זיס האָט זיך דורכגעגנבעט פארביי די ווינגערטנער, האָט שוין געהאַט באווייזן אָפצופאָרן א שטיק אף דעם הינטערשטן קריגס-בערגער וועג. דעמאָלט האָט דער מאַאָר גענומען זיינע בעסטע שמאַמישע רייטערס — מען האָט אפילו געוואוסט זייערע נעמען גוקנבערגער, טרעפטס, ווייס, מאַן, מייער, — און אַזוי זאלבע-זעקסט האבן זיי אים נאָכגעשטורעמט. אף דער קארנוועסטהיי-מער הויכקייט האָבן זיי אים אָנגעיאָגט. מיט אן אנגעשמעלטן פיסטויל האָט דער העלדישער ריידער אים אַנטקעגנגעדונערט זיין האַלט! עס האָט דעם אידן ניט געהאַלפן זיין אומפארשעמט-קייט, זיין געשרי און זיינע סמראשונקעס. די העלדישע שמאָ-טישע רייטערס האָבן פארקערעוועט זיין קאראט, און איצט, איצט וועלן זיי אים באלד אריינבריינגען דורכן לודוויגסבורגער טויער איבער דעם תליה-אופגאנג.

א יום-טובדיק מומלדיקער המון האָט אָפגעווארט דעם קאראט מיטן ארעסטירטן. גראָבע וויצן, פריילעכע אופרעגונג, ווייסע חבריניקעס הויך אָף בוימער, אָף די געזימסן פון טויער. אין שיינק צום גרינעם בוים, האָרט באס טויער, איז געוועסן צוזאַמען מיט נאָך זינדלעך פון פארמעגלעכע בירגער דער יונג-גער לאנגעפאַס, א לעבעדיקער פעטער יאט, שמאַרק בלאַנד, א רויטער פנים, מיט בלאַע, קליינע אויגן. ער האָט מכבד געווען זיינע חברים מיט אלטן אולבאכער, האָט געמריבן קאַמאָועס מיט די מידלעך, עס איז געווען א פריילעכע קאַמפאניע, אופגעלייגט אַזוי ווי באס לעצטן קאַרנאָוואל. אַז דער קאראט מיט זיסן איז אינטער הילכעדיקן געשרי דורכגעפאָרן דער טויער, באוואכט

אומעמוס געווארן צימירט און האָבן זיך איינגעשניטן אין זכרון
פון יונג און אלט אפן גאנצן לעבן: "דא שפראך דער הער פאן
ריידער; האלט! אדער שטארק ענטוועדער!" דעם מאיאָרס ריי-
דערס פאָפולאַריטעט איז באזונדערס אויסגעוואקסן מחמת דעם
קינציקן אופן. ווי אזוי ער האָט נישט דערלאָזט אָפּ דעם רמאי
און רשעותדיקן העברייאישן לאַנד-פארדארבער אַנטלויפן, און וואו
ער פלעגט זיך באווייזן מיט זיין האַרמין מויל, זיין נידעריקן
שמערן, זיין בורטשענדיקער שטייט, פלעגן אים באגייסערע ביר-
גער מאַכן אוואציעס.

אין יענעם מאָג, בעת מען האָט זיסן געבראכט קיין
שמוטגארט, האָט מען געפרואוויט אויך צו באפאלן און אויסצו-
רויבן זיין פאלאץ אף דער זייגאָס. פירערין בא דער דאָזיקער
אונטערנעמונג איז געווען די סאַפּי פישער, די מאַכטער פונם
עקספּעדיציע-ראט, די געוועזענע מעסערס פון זיס, די פולע,
שיינע, באלייכטע פערזאָן האָט זיך געהאַט מאַדנע אומגעביטן.
זי האָט געשריען, געגלייט, געקראכן פון די כלים, דיקע,
בלאָנדע פאמלעס האָר זיינען געפלייגן אין אלע זייטן, שווייס
האָט זיך געגאָסן פון איר פנים, די הייזער פון די איבעריקע
אידן זיינען געבליבן נישט געשיצט, און נישט איין גוט שטיקל
בעל-הבתישקיים, צירונג און מזומן געלט איז בא דער געלעגנהייט
אַריינגעפאלן אין לייטישע הענט. זיס' הויז פארקערט איז
געווען געשיצט דורך א שטארקער מיליטער-וואך, ניקלאס פעפלע
האָט צו דער רעכטער צייט געזאָרגט דערפאר. נאָך אן אַנדע-
רער האָט זיך קרעפטיק און מיט הצלחה באמיט, צו היטן דאָס
הויז, דאָס בארטעלעמי פאנקאַרבאָ. ער איז געקומען ווי א רע-
גירונגס-קאָמיסאַר מיט פאָליציי און מיליטער און האָט ארופגע-
לייגט אן אַרעסט אָפן הויז און פארמעגן. געפירט פון ניקלאָס
פעפלע, האָט ער געשלאָרעט פאמעלעך איבער די רחבותדיקע,
אויסגעפּוצטע, זייער געאַרדנטע חדרים, האָט געוואָרפן אויגן פון
אויסגעדאַרטן, בלאָ-רויטן קאָפּ אין אלע ווינקעלעך, מיט ביטול
איז ער געגאַנגען פארביי איידעלע טעפיכער, מעבל-שטיקער,
בילדער, צאָקעס, גראד פון די טייערע שטיינער, וואס נאָך זיי

וואָס מען האָט באַ אַן אלטן אידן, וואָס האָט זיך מיט די לעצטע
 מע כחות פארטיידיקט, ארויסגעריסן די גראַ-וויסע האָר און די
 באַר, דערביי האָט לאַנגעפאס אונטערן דונערדיקן בייפאל פון
 המון געזאָגט עטלעכע וויצן מכח ליו. א געוויסע יענטל הירש
 א יוג, צידערדיק מידל, ניט קיין שיינע, האָט מען אויסגעטאָן
 נאָקעט און מען האָט באַ איר מיט הירושענדיקן געלעכטער גע-
 זוכט פליי. אלע שמוטגארטער אידן, פון זקן ביז וויג-קינד האָט
 דער רירעוודיקער המון אזוי ארום צוגיפגעפאנגען און באַגלייט
 פון א ריויקער כאַליאסטרע גאָסן-אינגלעך, באַוואַרפן מיט שטיי-
 נער און קויט, זיי צוגעשטעלט דעם שמאַט-הויפטמאָן, בעת די
 דאָזיקע געשעענישן. זיינען אנגעקומען מיט עקסטרא-פאסט צוויי
 פראַגער אידן, בכדי אָפצומאכן מיטן אלמעכטיקן פינאַנס-דירעקט-
 טאָר פאַרשיידענע באַנק-געשעפטן. זיי זיינען ניט געווען שטארק
 באַהאוונט אין דער שוואַכישער פאָליטיק, בפרט האָבן זיי קיין
 השגה ניט געהאַט, וואסער שייכות דער קאָטוילישער פראַיעקט
 האָט געהאַט מיט זייערע עסקים; זיי האָבן נאָר געוואוסט, אז
 זיס איז דער מעכטיקסטער איד פון גאַנץ אייראָפּע און אז די
 אידן פון ווירטעמבערג זיינען געשטאַנען אונטער א באַזונדערן
 שוץ, ווי נשתומם זיינען זיי אָבער געווארן, וואָס קוים ווי זיי
 זיינען ארויס פון פאָסט-קארעטע, האָט מען זיי געכאַפט, גע-
 מריסלט, געשלאַגן, און זיי זיינען געוואויר געוואָרן, אין וואַ-
 סער אומגליקלעכן צושטאַנד עס איז געפאלן דער מעכטיקער פי-
 נאַנס-דירעקטאָר, בעת די דאָזיקע רדיפות זיינען. איבעריקנס,
 אומגעקומען עטלעכע אידן, צווישן זיי דריי פראַנקפורטער שוץ-
 אידן, און די פרייע אימפעריע-שמאַט האָט זייער ענערגיש זיך
 באַקלאָגט דערוף. דער הערצאָג אדמיניסטראַטאָר האָט דע-
 מאַלט געזאָגט: חוב! אויטאָריטעט! גערעכטיקייט! און האָט
 דריי פון די שולדיקע אוועקגעזעצט אַף צוויי מעג אין
 ארעסט.

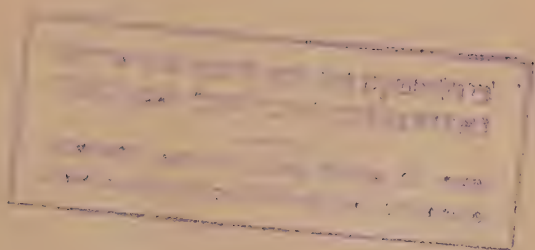
א פלינקער פאָעט האָט באלד באַשריבן דעם ארעסט פון
 זיס אין פאסיקע גראמען. באלד איז דער שיר דורכגעפלוין דורך
 שמוטגארט און דורכן גאַנצן לאַנד; באַזונדערס צוויי פערזן זיינען

ויסן האָט מען צוערשט אָפגעפירט אף דער פעסטונג האָ-
 הענייפּען און דאָרט געהאַלטן נים שלעכט. מען האָט אים גע-
 געבן עסן אף זיינע אייגענע הוצאות. וויפיל ער האָט געוואלט
 און וואָס ער האָט געוואלט, ער האָט געמעגט אופנעמען געסמ,
 לאָזן פריינגען זיך פון דער היים קליידער און זאכן. ער האָט
 די דאָזיקע פרייהייט נים אויסגענוצט באַזונדערס פיל. ער איז
 גערן געווען צו זיין אליין. דעמאָלט פלעגט ער ארומגיין אהין
 און צוריק איבערן חדר, מיט פארגעניגן. כמעט מיט שמיכל
 אונטערברומען עפעס נים קיין מעלאָדישן ניגון, צושאַק-
 לען מיטן קאָפּ באזאכט דורכגעטריבן, ווי אן אלטער קאפּאָ-
 טע-איד.

אַי, ווי איז דאָס געווען גוט און אַ מַחיה, צו זיין אין
 רו און צוצוקוקן. ארום אים האָבן זיי געצאפלט און געמאַמערט
 זיך. די אייגע האָבן זיך געמאַמערט אים איינצובויגן וואס נידע-
 ריקער און אים צו דערטרינקען, ער אליין האָט זיך געצאפלט,
 בכדי זיך ארויסצוכאַפן פון זיי, צו קומען אָפּ דער לופט. האָהאָ!
 זאָלן זיי כאַפן, זאָלן זיי אים פאנגען! די נאַראַנים, די! זיי האָבן
 נים געוואוסט, אז דאָס איז גאָר נים דער זעלביקער, וואס צאפלט
 זיך דאָ, וואָס זיי ווילן אים כאַפן. אַז דאָס איז דער אלטער זיס,
 דער נאַרישער זיס, וואס ווייס גאָרנישט, וואס האָט גאָרנישט נים
 געלערנט אין איז גאָרנישט דערגאנגען. דער אמתער זיס, דער
 נייער זיס האָהאָ! — ער האָט געלאכט מיט ווילדן, ליצנותדיקן
 נחת — ער איז געווען פון יענער זייט פון גאָר דעם לעבנס-
 צאפּלעניש, דעם האָט נים געקאָנט כאַפן קיין הערצאָג, קיין קיסר,
 קיין געריכט.

אזוי ארום איז דאָס נים געווען קיין גרינגע זאך פאר דער
 קאָמיסיע וואס איז קאָנסטיטואירט געווארן אף אויסצופארשן די
 פיל רמאותדיקע, רשעותדיקע, לאנדספארדארבערישע מעשים רעים
 און נבלות, וואָס עס האָט אָפגעמאַן יוסף זיס אפנהיימער, איד
 און געוועזענער פינאַנס-ראט, מיט זיינע חברים, עס איז געווען אַ
 וואָגיקע אויספארש-קאָמיסיע: בראש פון איר איז געשטאַנען דער
 געהימראט פאן גאַיסבערג, דעם גענעראלס אַ ברודער, א מענטש

האָבן געלעבצט זיין האַרץ און זיינע פינגער, איז גאָרנישט נישט
 געווען. אָפּגעהיט און מיט חשד האָט ער אויסגעפּאָרשט ניקלאָס
 פעפלע; אומבאַוועגט, פלעגמאטיש האָט געענטפּערט דער בלאסער.
 פעטער מענש. דער פאַרמוגעז האָט גענומען סמראשען. אָבער
 זיין פאַרמוכלטע שמים האָט זיך אָן א פּעולה אראפּגעגליטשט
 אף דעם סעקרעטאַרם גלייכמוט. סוף כל סוף האָט מען ניקלאָס
 פעפלע אַרעסטירט. אויסגעפּאָרשט אים אונטער עינוויים, דורכגע-
 נישטערט זיין קאַרעספּאַנדענץ. מען האָט גאָרנישט נישט געפונען
 און מען האָט געמוזט אים דעם יונגען מאן, דעם מאָרדניק אין
 שווייגער, אין גיכן פּריילאָזן.

אטמע אין די מיטעלע יארן זינען די דאזיקע עקסטרא-הכנסות שמארק צונגן געקומען.

די מיטגלידער פון דער קאמיסיע פלעגן פארהערן זיסן אמאל איינציקווייז אמאל אין זיצונגען פון דער גאנצער קאמיסיע. מען האט געפרעגט אף מטבעות-פארברעך, מאיעסטעמס-פארברעך, בגידה. דער ערלעכער פראפעסאָר הארפרעכט, וואס האט זיך געהאלטן שמריינג לויטן געזעץ, איז געווען איבערצייגט, אז זיס איז א זשוליק, אָבער ער האט איינגעזען, אז אין זין פון געזעץ איז ער נישט שולדיק, אים איז געווען דערווידער, וואָס מען סמארעט זיך ארופצווארפן אפן אידן די פארברעכנס, וואָס לויטן געזעץ האָבן אנדערע געדארפט אָפקומען פאר זיי, און דערפאר האט ער זיך באלד אָפגערוקט און האט זיך באגענוגנט דערמיט צו באקערעפטיקן מיט זיין חתימה די געזעצלעכקייט פון די אקטן; זיין קאָלעגע, דער פראפעסאָר שעפף, האט אים נאָכגעמאָן. דער פרעזידענט פון דער קאמיסיע, דער געהיימראט גאייסבערג, איז געקומען אליין צו זיסן, האט אים א קלאפ געמאָן אין פליי-צע און געזאָגט אף זיין גראבלעך-פריינטלעכן שטייגער: "וואָס מאכט איר אונז און זיך זויער דאָס לעבן, איר? אז ער מוז אפן שאנדוואגן פאָרן אין גיהנם אריין, דאָס איז זיכער. זאָל ער נישט מיטנעמען צופיל פעק! זאָל ער זיך מודה זיין ווי געהעריק!" זיס האט א שטייכל געמאָן, האט אונטערגעכאפט זיין מאָן און האט סוף כל סוף געזאָגט, אז העכער ווי די תליה איז וועלן זיי אים דאָך נישט קאָנען אופהיינגען. ער האט זיך געשפילט מיט אָט דעם נישט שמארק איבערגעשפיצטן גראָבן יונג, האט אים צו-געוואָרפן זאָכן, וואָס יענער האט געמיינט, אָט כאפט ער אים, האט זיך ווידער ארויסגעמאכט, מיט א העפלעכן שטייכל, גע-לאָזן אים שטיין מיט ארויסגעהאנגענער צונג.

אויך די איבעריקע האָבן געפרואווט, אימלעכער פאר זיך, זויער מול אף אים דעם דורכגעטריבענעם פארברעכער. זיי פלעגן אים באזוכן כסדר, געסמארעט זיך אים אריינציכאָפן, גערעדט צו אים מיט גומן, געשמראשעט אים, זיס, פון זיין יענוועלטיקער זיכער-קייט ארויס, האט זיך מיט זיי געשפילט כמעט ווי צום ספאָרט,

בעצם א רואיקער, א ביסעלע א פארשלאָפענער, וואָס האָט גע-
 זוכט אלצדינג דורכצומאַכן מיט א געוויסער פריינטלעכער
 שמרלינגקייט; בייזערס זיינען געווען דער געהימראם פאן פלוג,
 א דאָרער, ביטערער, האָפערדיקער מענטש, אָנגעפילט מיט שנהא
 און עקל צו אידן, די פראפעסאָרן האָרפרעכט און שעפּף, די
 רעגירונגס-ראטן פאבער, דאָן, רעכץ, יעגער, ענערגישע, קאריער-
 זוכערישע באאמטע אין די מיטעלע יאָרן; סעקרעטאַרן זיינען
 געווען דער אסעסאר באַרדלי און אַקטואַריום נאבלער, פאר דער
 דאָזיקער קאָמיסיע איז קיין שום ספק נישט געווען, אז זיס האָט
 אָפגעטאָן א גאַנצע ריי פארברעכנס, פאר וואס עס קומט מוים-
 שמראָף, אבער עס האָט זיך באלד ארויסגעוויזן, אז שטריינג
 יורדיש קאן מען זיך צו אים ווינציק וואס צושטעפען, די הויפט-
 שוועריקייט צו פארמשפּטן אים לויט די געזעצן איז געלעגן
 דערין, וואס ער איז נישט געווען קיין באאמטער, וואס האָט גע-
 האָט אָפגעגעבן א שבועה, אפילו קיין מלוכה-אונטערשאַן איז ער
 נישט געווען, ער האָט מער נישט ווי א פרייוואט-מענטש מיטן מיטל
 געהימער פינאַנס-ראט געגעבן דעם הערצאָג עצות, אויב די מי-
 ניסטאָרן און יועצים, וואָס האָבן געהאָט אָפגעגעבן א שבועה,
 האָבן די פארברעכערישע פראָיעקטן אויסגעפירט, זיינען זיי געווען
 די מלוכה-פארברעכערס, נישט ער, אזוי האָט זיך די אויספאָרשונג
 צעברעקלט אין אויסזוכן מויונט פרטים, וואס פון זיי האָט מען
 געפרואוואָט אויסבויען די מעגלעכקייט פון א פארמשפּונג, די
 אינקוויזיציע האָט זיך געצויגן, פארשלעפּט זיך אן א סוף, און
 וואָס האָבן די ריכטער געהאָט וואס צו אילן זיך? מען האָט
 זיך געשפירט אזוי אנגענעם וויכטיק אין דער דאָזיקער קאָמיסיע,
 אלע באקאנטע פלעגן זיך נאָכפּרעגן באַ אַזאָ קאָמיסיע-מיטגליד:
 „נו, וואָס האָט איר עפּעס נישט ארויסגעקראָגן פונם אידן?“ עס
 זיינען אין געוויסער מאָס אַף אַזאָ איינעם געווען געווענדט די
 אויגן פון גאָר דעם שוואכישן קרייז, הויז דעם איז דער אנטייל
 אין דער קאָמיסיע געווען פארבונדן מיט זייער הויכע עקספּרא-
 האַנאָראַרן, וואָס מען האָט זיי נאָטירלעך געצאָלט פונם קאָנפּיס-
 קירטן פארמעגן פונם באשולדיקטן, קודם כל די ענערגישע בא-

קאסמן געזונט צו אָמעמען די לופט ארום אירן, עס פלעגט אים זיין ממש דערווידער, עס פלעגט אים אָננעמען אן איבלקייט, ווען ער פלעגט באדארפן אַריבערטרעטן די שוועל פון זים קאָמער. אָבער ער האָט געהאלטן פאַר זיין חוב. כסדר פון דאָסניי צו דערנידעריקן אָם דעם אויסוואַרף, דעם ערגסטן פון אלע מענטשן, ווידער אַמאָל צו צעפליקן זיין מענטשלעכע ווערדע, צו פאָרקען זיך אין דער חרפה פון אָם דעם פאַסקודניק. אַז דאָס האָט אים נישט אָפגעגאַלטן, האָט אים אַרויסגענומען דאָס געזונט, אַ פאַרמאַטערטער פלעגט ער אוועקגיין פון דער קאַמער, פֿכדי נאָך אַ מאָל ווידער צו קומען. זים האָט געקוקט אָף אים מיט שפּאַט אין רחמנות. וואָלט אָם דער הער, וואָס איז אוי שטאַלץ אָף זיין אַדל, געוואָר געוואָרן, אַז אָם דער פאַר־שטויסענער איד און מנוול איז אַ זון פון הייערסדאָרף, דעם פעלד = מאַרשאַל און באַראָן, זיין גאַנצע וועלט וואָלט אים איינגעפאַלן.

עס איז נישט געווען קיין איין אדוואַקאַט, וואָס זאָל מיטן גוטן ווילן זיך אָננעמען צו פירן דעם אידנס פּראָצעס. עס איז געווען זיכער, אז ער איז אַ פאַרמשפּטער. באַ אַזאָ עסק האָט מען געקאנט: נאָר העכסטנס שטעלן אין סכנה די אייגענע ווייטערדיקע קאַריערע, בכּן, האָט דאָס געריכט געמוזט פון זיך באשטימען דעם אָנגעקלאָגטן אַ פאַרטיידיקער, די קאָמיסיע האָט איינגע־שפּעלט זייער אַ רייכן האָנאָראַר, אַלץ פונם פינאַנס־דירעקטאָרס קאָנפּיסקירטן פאַרמעגן פאַר דער פאַרטיידיקונג און האָט דאָס אופגעטראָגן דעם הויף־געריכטס־אדוואַקאַט ליצענציאַט מיכאַל אַנדרעאס מייגלינג, וואָס האָט געהערט צו איינע פון די הערשנדיקע פאַרלאַמענטאַריער־משפּחות. יענער האָט, בכּן, געמוזט קומען קיין שטוטגאַרט און אופשרייבן די פאַרטיידיקונגס־שריפט, וואס דערפאַר האָט ער גענומען נישט קיין געוויינלעך הויכן האָנאָראַר. מען האָט אים געגעבן צו פאַרשטיין, ער זאָל זיך נישט צופיל אָנשמיינגען, גאָר די וועלט האָט געוואוסט, אַז די דאָזיקע פאַרטיידיקונגס־אַקציע איז נאָר אַ פוסטע פאַרמע. אָבער דער ליצענציאַט מייגלינג, אַ האַרציקער בלאַנדין מיט אַ

מילד שפאטיש, צושאקלענדיק מיטן קאפ, אין באוואוסט, אז ער
 איז העכער פאר זי, ווי פון אן אנדער ערד-מייל, ווי פון א
 שפעטערדיקן דור האט ער זיך צוגעקוקט צו זיין פראצעס, האט
 אין דער שטיל זיך אויסגעלאכט פון אים די ליט, פון זייערע
 באזונדערהייטן, פון זייערע קונצן אין הינטערגינגלעך, אף אים צו
 כאפן, שליממולס! ווי זי מאמערן זיך, ווי זי שטייען, ווי זי
 שוויצן! ווי זי נישטערן, יאגן, ווי ממורף אָנגעשטעלט די אויגן
 אף דעם וועג, וואס זי מיינען, אז ער פירט ארום, קארירער!
 קארירער! און ווי נייגערקייט זי זינען אלע, און ווי באקוקן זי
 אים גאר פון דער ווייטנס, אן א פונק ליכטיקייט, ווי זי מאפן
 אים ארום אן געפיל, ווי זי זי שטעקן אים ארום אן א הוש.
 דערפון איז דער איינער אָדער אנדערער געווען אפילו גוטגיג-
 ציק, האט אין משך פון דער לאנגער אויספארשונג אפילו גע-
 קראָגן א געוויסע סימפאטיע צו אים דעם מענטשן, וואס איז
 אורדאי א גנב, אָבער מיט זיין פלינקן קאפ, מיט זיין שארפן
 גייסט איז ער געווען אזוינס, וואס באגעגנט זיך קיין מאָל נישט,
 וואס מוז מאכן א רושם, כמעט מיט צערמלעכן שפאט האט
 זי זיך צוגעקוקט, ווי עס זינען געקומען אפילו די צוויי סעק-
 רעטארן, יונג נאָריש, מיט אנשטעלן, שטרעבעריש, בכדי אויס-
 צופראוון זייער מול און זייער געשיקטקייט אף אים, די שליממולס
 די מעמפהארציקע! זי פלעגט לאָזן זי ארופדראפן זיך ווי
 יונגע הינטלעך און דערנאָך זי זאגט און כלאחר יד אראפ-
 שמופן.

אלע די דאָזיקע ליט פון דער קאמיסיע זינען נישט געווען
 קיין גרויסע קאפ-מענטשן, קיין גרויסער בעל-כשרונות איז אויך
 נישט געווען דער געהיימראט יאָהאן קריסמאָף פלוג, דער אָנמדי-
 בער און שמופער פון דער אויספארש-קאמיסיע, נאָר אים האט
 די שנאה צו אידן געשאַרפט דעם שכל און דעם חוש הריח.
 וואָלט אין תפיסה געזעסן דער אמאָליקער ויס, וואלט דאָס אים
 צעפרעסן די נשמה, וויפיל מיוונט ניוואנסן אָט דער דארער,
 שאַרפער, בימערער מענטש פלעגט אַרויסגעפינען, בכדי אים צו
 לאָזן שפירן עקל און פאראכמונג. הער פאָן פלוג פלעגט עס

שונג; עס איז איצט געקומען די צייט צו זוכן די פארברעכנס, וואָס דער איד האָט אָפּגעמאַן אָפּ אַן אנדער געביט, וואָס פאר זי קומט מיט=שטראף. דער קרימינאל=געזעץ פון דער אימפעריע באַשטראָפּט מיט מיט א אידן, וואָס גענענט ליבלעך צו א א קריסטין. איז דאָך אָבער גאָר דער וועלט באוואוסט, אָפּ וואַס סער חזירשן שטייגער דער באשולדיקטער האָט דערפלאָרירט קריסטלעכע בתולות, אויסגענוצט פירנעמע דאמען און פראסמע ווייבער. עס איז געקומען די צייט אויסצושפרייטן די אויספארשונג אָפּ אַם דעם פונקט.

צעמומלט האָבן די הערן געשוויגן. דאָס איז געווען א פריקרער עסק. אז מען וואָל נעמען פאַרקען זיך דאָ, וואו קאָן מען דערלאנגען? וועמען קאָן מען נישט קאָמפראַמיטירן, ווען מען וואָל זיך נעמען פאר דעם ענין? עס איז איירא געווען א מיט=קאָווע וואָ, אריינצוקוקן הינטער פארהאנגען און קאָלדרעס, צו פאסמאקעווען זיך מיט דעם ווען און וואו און פריער און שפעטער; שוין האָט אָפּ די פנימער פון איינציקע הערן זיך באוויזן אַ פאַרשעמט יצר=הרעלע. אבער לאָזן גאָר די רוימישע אימ=פעריע אריינקוקן אין אָט דעם זומפ, מכה דעם האָט מען באַ=דאַרפט זיך גוט מיישב זיין. ווער האָט דאָס געקאַנט וויסן, וויפיל משפחות זיינען דאָ אריינגעפלאנמערט, מיט וועמען מען האָט דאָס באדארפט ווערן שונאים אין משך פון אַזאַ אויספארשונג. עס איז געווען א פריקרער, זייער א פריקרער עסק.

זייער ווייט פון אָט די דאָזיקע השבנות האָט צולעצט געענטפערט יאהאן דניאל האַרפרעכט, אז ער האלט נישט, אז די דאָזיקע הויכע קאָמיסיע איז מחויב אַריינצושטעקן די גאז אינס דאָזיקן מינוף און חזיריי. עס איז אמת שטאַרק צו באדויל=ערן, וואָס אזוי פיל קריסטלעכע בתולות און פרויען האָבן זיך פראסטימואירט פאר אַם דעם דאָזיקן אידן. אבער פאר אַם די פליישלעכע זינד פונם געוועזענעם פינאנס=דירעקטאר וואלט געוויס קיינער, נישט דער הערצאג = אדמיניסטראטאר, נישט דער קאָבינעט און דער פארלאמענט, נישט באשטימט קיין באזונדער געריכט. די די דאָזיקע פארברעכן זיס האָבן נישט געשטעלט אין סכנה נישט

ראון, קיילעכדיקן, פריינטלעכן, פעסטן אינגלשן פנים איז געווען
 אן ערלעכער מאן, ער האָט נישט געוואָלט נעמען געלט אומזיסט
 האָט ער די זאך גענומען מוראדיק ערנסט, איז געלאָפן, גע-
 שוויצט, געשריבן. די הערן פונם אינקוויזיציע-גערעכט פלעגן
 שמייכלען, ווען זיי פלעגן אים זען, דער איד גופא פלעגט
 שמייכלען. מען האָט דעם וואוילן מענטשן שמאַרק שווער גע-
 מאַכט זיין ארבעט. וויכטיקע פאַפירן פלעגט מען פון אים בא-
 האַלטן, די פראָמאָקאָלן פון די איינציקע פארהערן פלעגט מען
 אים סתם נישט געבן, בכלל האָט מען זיסן נישט געשמערט אופצו-
 נעמען בא זיך מענטשן. דעם אָרעמען ליצענציאַט אָבער פלעגט
 מען כסדר לייגן שטיינער אין וועג, ווען ער פלעגט וועלן זיך
 צונויפריידן מיט זיין קליינע שריפטלעך אדער פערזענלעך. ער
 האָט אָבער נישט געלאָזן זיך אָפשרעקן, נאָר ער האָט געמאַן
 ערלעך, פלייסיק און אָן סאַלענט זיין אַדוואָקאַטשן חוב.

זיס איז נאָך אלץ געווען אף דער פעסטונג האָהעניפן,
 גוט געהאַלטן, ארום אים זיינען געווען די הערן פון אינקוויזיציע-
 גערעכט, האָבן געפאַשעט פון אים זייער גוף און נשמה און
 געלט-בייטעלע. ער אבער איז געזעסן שטיל און באַרום, אין א
 אויסטערלישן, וואכן אָפּרו, ער איז געזעסן אזוי ווי אין וואַסע,
 מען האָט צו אים נישט געקאָנט צוקומען.

דאָס האָט באַזונדערס געעקבערט דעם דאָרן, בימערן הער
 פאן פלוג, מען איז נישט געקומען ווייטער, די אויספאָרשונג האָט
 זיך פארהאַקט, דער דאָזיקער איד און אויסוואַרף האָט פשוט
 חזק געמאַכט פון אלעמען. האָט ער געבעטן הער פאן גאָיס-
 בערג צונויפצורופן א פלענאַרע זיצונג, ער וויל מאַכן א
 פאַרשלאג.

זיינען זיך צונויפגעקומען, די צען מיטגלידער פון דער קאָ-
 מיטע, האָבן געוואַרט, וואָס וועט הער פאָן פלוג זאָגן. ער אבער
 איז געשטאַנען קאַנטיק שטאַל, מיט גייער-נאָז, דינע ליפן, מיט
 שרוקן געריקע, האַרמע אויגן, האָט געזאָגט, מען האָט ביי אַיצט
 געפאַרשט נאָר אַף מאַיעסמעם-פאַברעכן, בנודה, ממבעות-פעל-

לאנד ווי א שווערער וואָלקן. אָנגעלאָרן מיט בליץ, מען האָט געקאָנט טרעפֿן וועמען מען האָט געוואָלט און פארשויןען וועמען מען האָט געוואָלט. און וויפיל וועט מען קריגן צו הערן סודות. וואָס אין דעם מאַמענט באַדאַרף מען זי נישט אויסנוצן, אָבער שפעטער אַ מאָל וועלן זיי קאָנען קומען צו ניץ. מען איז געווען אזוי מעכטיק און אומהיימלעך ווי אַ שפּאניש אינקוויזיציע-גערעכט. ווי דער פאַרבארגענער ראט פון דער רעפּובליק ווענעציע. דאָס האָט געצויגן, דאָס האָט געצופּט, דאָס האָט גערייצט. וואָסערע פאַרשלאָסענע, רמזדיקע פּנימער וועט מען קאָנען אָנשטעלן! ווי-פיל וועלן דאָס זיך ארומדרייען ארום דיר הכנעהדיק. דערשראקן, פאַרציטערט אויסקוקנדיק, צו דו וועסט זי כאפֿן אף דער ווענט-קע, צי דו וועסט זי מיט חסד פאַרזען. און וויפיל וועט מען דערגיין פיקאנטע מעשיות. וואָס מען וועט דערמיט קאָנען פאַר-שאפֿן פאַרגעניגן א גומן פריינט, א ברודער, א פרוי אָדער גע-ליבטע, און שפעטער דערציילן דאָס אין אַ שיכורער מסיבה ווי א פריי-לעכן אָנעקדאָט. אַ שמיל שמייכלעלע איז אריבער איבערן גראָב פריינט-לעכן פנים פון געהיימראט גאָיספּערג, די אינגערע מיטגלידער האָבן אָפּגעלאָזט די שטריינגע מינעס, האלב פאַרמאכט די וויעס, געפינטלט מיט די אויגן. באשלאָסן האָט מען לויטן פאַרשלאָג פון הער פאָן פלוג.

צווערשט האָט מען פאַרהערט זיסן איבער דעם פונקט אין אַ פלענאַר-זיצונג. די פּראָפּעסאָרן האַרפּרעכט און שעפֿל זיינען צו דער זיצונג נישט געקומען. ויס איז געוואָרן שווער-גופיקער, ווינציקער שטייף, דער רוקן געבויגענער, דער פנים זינער האָט אויסגעוויזן ברייטער, די ברוינע אויגן האָבן מער נישט אזוי אַרויס-געשטאַרצט, זיי זיינען געווען פאַמעלעכדיקער, מילדער. אין שמערן איבער דער נאָז האָבן גענומען זיך איינקאַרבן קנייטשן. זיינע באַ-וועגונגען זיינען געווען באַזאכטער, עס איז אַרום אים געווען אַ מילדע, פּקחותדיקע רוי.

אַז מען האָט אים געפרעגט, צי האָט ער געהאט פלייש-לעכן פאַרקער מיט קריסטינס. האָט ער צווערשט אָנגעקוקט די ריכטערס מיט חידוש. דעם געזעץ, וואָס באשטראָפּט מיט טויט

דעם פירשט, ניט דאס לאנד. אויך איז יענער קרימינאל-געזעץ, וואס באשטימט טויט פאר דער ליבלעכער אויסמישונג פון איד און קריסט, אמת פארמאל ניט אפגעשאפן געווארן, פאקטיש אָבער האָט מען אים זינט צוויי יארהונדערטער ניט אָנגעווענדט, און דעריבער איז ער אין דער פראקטיק ניט גילטיק. ווייטער באדארף מען א קלער טאָן, אז לויט אים דעם געזעץ ווערט פארמשפט צו פארברענען ניט נאָר דער איד אליין, ניערמ אויך די געהעריקע קריסטנים וועלן אויך מוזן פארברענט ווערן. הייסט דאָס, אויב מען וויל זיך לאזן גיין אין דער ריכטונג, באדארף מען גוט א קלער טאָן וואס דערפון קאָן ארויסקומען. מיט קאלטן פאנאטיוז האָט געענטפערט דער געהיימראט פלוג, אז ער באדארף ניט זאָגן דעם קלוגן און שטריינגען הער, אז זיי זיינען ניט געשטעלט געוואָרן, צו טרייבן דאָ פאָליטיק, ניערמ צו זוכן דאָס שטריינגע רעכט, דאָ גייט דאָס, ניט צו זיין פאָליטיש קלוג, ניערמ צו זיין גערעכט, אָן פניות אנמקעגן פערזאָנען.

די איבעריקע האָבן בינתיים געהאָט ארומגעקלערט אלע פאר און קעגנס. זיי האָבן זיך אָנגעקוקט איינער דעם אַנדערן, האָבן איינער באַס צווייטן געסמארעט זיך ארויסצושלעפן פאר-באהאלטענע געדאנקען, שטיל-שווייגערדיקן הסכם. זאָל מען אויס-שפרייטן די אויספאָרשונג אפן אידנס בעט-זינד, אָהאָ, פון וויפיל פרויען, פון וויפיל משפחות וואָלט מען אריינגעקראָגן אין די הענט דעם גוטן נאָמען און דעם גורל. מען האָט געוואוסט נע-מען, עס זיינען געווען גרויסע, ברייט פארצווייגטע משפחות. מען האָט זיך דאָך געקאָנט באַגענוגן נאָר מיט דער אויספאָרשונג, דאָס איבעריקע האָט מען געקאָנט איבערלאָזן אָף דער איינזעניש פונם הערצאָג-אַדמיניסטראַטאָר און דעם קאַבינעט. מען האָט אויך ניט באַדארפט אויספאָרשן אַלצדינג, מען האָט דאָך געהאָט ברייטע פולמאכטן, מען האָט געקאָנט לויטן אייגענעם איינזען די צוציען, יענע ארויסלאָזן פריי. בכל אופן האָט אזא אויסשפרייטונג פון דער אויספאָרשונג באַטייט פאַר אימלעכן איינציקן אן אומגעהייערן צו-קום פון מאכט, וויכטיקייט, השפעה. מען איז געהאַנגען איבערן

אויספרעסערישע שפיל, וואָס האָט געדארפט געמריבן ווערן מיט די פרויען. ער האָט געזען, ווי עס פאלן אַראָפּ די מענטשלעכע מאַסקעס, אונטער זיי באַווייזן זיך די הוילע חיהשע גרימאסן, וועלכע, ווילדע חזירים. נאָר אידער זיין אָנגעשפאנטער בעס איז אויסגעבראָכן, איז ער אים שוין גובר געווען, א רחמנות האָט אים אָנגעכאפט אַף אָט די נעבעכדיקע, די רשעותדיקע אַרום אים. מיטן אלטן, מילדן, פקחותדיקן שמייכל אַף די ליפן, האָט ער געזאָגט: „די נעמען רופּ איד נישט אָן, די הערן וועלן שוין אליין זיך מוזן מפרים זיין צונויפצוזוכן די דאמען“.

די ריכטערס, אפילו די גוטמוטיקערע און די וואָס זיינען ביז איצט געווען גוט צו אים, האָבן זיך איצט אָנגעצונדן פון בעס. אַז דער איד קאָן פארשווייגן די נעמען, כדי צו שווינען די פרויען, אַזאָ געדאנק איז זי נאָר אפילו נישט איינגעפאלן. וואָרום עס האָט דאָך נישט געקאָנט געמאָלט זיין, אַז זיי, די גרויסע הארן, וואָלן זיך אופפירן ווינציקער מעשה קאוואלער, ווי א איד, אַז דער איד וואָל זיין אידעלער, ווי אַ שטייגער א ווירמעם בערגישער געהיימראט, ניין, דאָס איז געווען נאָר רשעות און פארביסנקייט פון א מנוול, א מין אידישע קמצנות, וואָס ער האָט זיי, די וואָס האָבן געהאַט דערוף א געזעצלעך רעכט, נישט פאר גונען זייער חלק אין זיינע בעס פארגעניגנס, וואָס ער האָט געוואלט אויספאהאלטן פאר זיי די נעמען, מען האָט דאָס שוין געוואלט זיך אזוי פֿיין אויסגעמאלט, די סענסאציע, דעם קיצל, דעם גאנצן מאַרעראם, און מוז א מאָל וויל דער דאָזיקער פון הוילער רשעות קאליע מאכן די גאנצע שפיל. מען וועט אָבער מיט דעם פאסקודניק פארטיק ווערן, מען וועט דעם דאָזיקן חזירשן אידן אויסלערנען דרך ארץ פארן שוואכישן געריכט.

מען האָט אים געהאלטן שטריינגער, מען האָט אים ארויס גענומען פון רשות פונם פריינטלעכן קאמאנדאנט פון האָהעניפן. מען האָט אים אריבערגעפירט אין דער פעסטונג אספערג, דאָרט האָט רעגירט דער מאיאָר גלאַזער, א מענטש א פעדאנט, וואָס זיין אָמעס איז געווען דיסציפליין. מען האָט זיסן איינגעשפארט אין אן איינגער, פייכטער לאך, דער מאָג איז דאָ געווען נישט קיין

אזא פארקער. האָט ער נישט געדיינקט, אזוי לאנג האָט מען אים
 נישט אָנגעווענדט אין דער פראקטיק. ער האָט געהאלטן, אז מיט
 דער פראגע וויל מען זיך נאָר איידעקעווען איבער אים, מען איז
 אויסן אים נאָר צו דערנידעריקן אף אלע אופנים. האָט נישט גע-
 וואוסט, וואָס איז דער לעצטער מיינ, האָט ער געשוויגן. האָט
 דער געהיימראט פאָן גאָיסבערג גענומען מיט רוגזא מרייבן, ער
 זאָל נישט מאַכן קיין מיאוסע שטיק, נאָר אָן שיהות אָנרופן די
 נעמען פון די מענשער, וואָס ער האָט געשלאָפן מיט זיי. דער
 איד האָט די הערן אָנגעקוקט אופמערקזאם, אריבערגעגליטשט
 מיט וועגנדיקן בליק פון איינעם צום אנדערן. האָט געזאָגט זאכ-
 לעך, אָן שפאָט, ער הייבט נישט אָן צו פאַרשטיין, וואָס פאַר אַ
 שייכות האָט דאָס מיט בגידה און מיט ממכרות=פעלשונג. שארף
 האָט אף אים אָנגעשריען הער פאָן פלוג, אז דאָס איז זייער, די
 ריכטערס, עסק, זאָל ער זיין אידישע עזות איינצאמען.

איז זיס געשמאנען, געשאַקלט מיטן קאָפּ, באַטראַכט זיך.
 איז אים איינגעפאלן יענער ארטיקל פונם קרימינאל=געזעץ פון
 דער אימפעריע, וואָס מען האָט זינט יאָרהונדערטער נישט גע-
 האלטן פאַר ערנסט, וואָס מען פלעגט אים אפשר אמאָל צימירן
 אף קאמאָועס, וואָס? מיטן דאָזיקן אלטן, פאַרזשאַווערטן בלי זיין
 וויל מען דאָס אים קוילען, אף אָט אזא אידאָמישן שטייגער זאָל
 ער דאָס שטאַרבן? מיט איין מאָל איז שוין ווידער געשמאנען
 דער אלטער, גלענצנדער זיס. ער האָט זיך אָנגעשטייפט, האָט
 געשיקט האַסטיקע, פליענדיקע בליקן איבער די ריכטערס, האָט
 געזאָגט שלאַנק, מיט חזק: „אז איך האָב געשלאָפן מיט קריסט-
 לעכע פרויען, לייקן איך נישט, אויב די הערן ווילן מיך פאַר-
 משפטן דערפאַר צום טויט, איז די ברירה באַ זיי. די גאנצע
 רוימישע אימפעריע וועט לאַכן. נישט איבער מיר.“ זיינען די
 קאָמיסיע=לייט אלע אופגעשפרונגען, מיט אַ גוואלד איבער זיין
 עזות, גענומען פילדערן, שרייען, וידלען זיך, זיס אָבער איז גע-
 שטאנען קאלט, אומבאוועגט, ער האָט געזען זיינע ריכטערס, די
 היהשע, טריאומפירנדיקע שנאה, די מיאוסע, נידעריקע תאוה, די
 אכזריות, די אָנגעבלאָזענע פוסמע גאוה. די עזותדיקע, קאלטע,

שמים, און ער האָט גערעדט און געקראָגן ענטפער און האָט געקאָנט גוט שמייכלען.

א פארעקשנמע מלחמה האָט זיך אָנגעהייבן איצט צווישן אים און דעם מאיאָר גלאזער. דעם מאיאָר האָט מען אָנגעזאָגט, אז אלץ שטייט אָף דעם, צו צווינגען דעם אידן ארויסצוגעבן די ווייבער, וואָס ער האָט מיט זיי פארקערט; דעמאלט וועט מען אים קאָנען אָפּמשפּטן אָף פּוּט, ווי עס געהער צו זיין, צע-קוועטשן די דאָזיקע וואַנץ פאר די אויגן פון גאָר דער וועלט. בכן פלעגט דער מאיאָר פארהערן דעם אידן אלע מאָג צווישן ניין און צען, זיס האָט מודה געווען, אז ער האָט אויסגענוצט הויכע און נידעריקע דאמען. האָט דער מאיאָר געזאָגט, דאָס איז נישט גענוג, ער מוז האָבן נעמען, זיס: ער ווי אן אָפּיצער בא-דארף דאָך פארשטיין, אז ער וועט קיין מאָל און בשום אופן די נעמען נישט אָנרופן. דער מאיאָר: וואָס עס געשיקט זיך פאר א קריסמלעכן אָפּיצער, פאסט נישט פאר אן עיפושדיקן אידן, און האָט דעם פארעקשנמן אלץ מער געפייניקט.

זיס האָט לחלוטין נישט געסמארעט זיך צו מאַכן דעם אָנ-שמעל פון א העלד. נאָך פּעריאָדן פון שמיכלענדיקן וויהור פלעגט אָף אים אָנפאלן א צושטאנד פון ווילדן כעס און גע-דריקמקייט. עס פלעגט אים א שטייגער אָנכאפן אזא עקל איבער זיינע מיט חלשות שמעקעדיקע, פארמוכלמע קליידער, אז ער פלעגט זיי אַראָפּוואַרפן פון זיך, ארומלויפן אַ נאקעמער; דער קאמאנדאנט פלעגט אים צווינגען אָנצומאָן די קליידער איבערגע-וואלד. איבער אימלעכער תנועה דעם געפאנגענעמס פלעגט דער מאיאָר פעדאנטיש גענוי איבערגעבן דעם הער פאָן פלוג מיט פארביסערמער זאכלעכקייט. ער האָט דערציילט, אז היות כפי דער העברייער, די חיה רעה, האָט פונם שליסער האָפּמאן נישט געקאָנט קריגן קיין סם. האָט ער זיך אָפּגעביסן די נעגל און אַראָפּגעשלונגען, ווייל ער האָט געהאלטן די נעגל-אָפּפאלן פאר גיפטיק. עס האָבן אלע געקייכט פון געלעכטער איבער דעם טיפּש, אָדער, וינט פיר מעג האָט דער העברייער, די חיה רעה, נישט

סך אנדערש ווי די נאכט. די קליידער האָבן געשמאקען אין דער נאסער, פארמוכלמער לופט. האָבן געפּוילט אפּן לייב. ער האָט ניט געקראָגן קיין געלעגער, די דיל איז געווען נאקעט. קאלט. הויקערדיק, נאָס. מען האָט אים געלאָזט אַף ברויט און וואַסער, אַף א סך שעהן געשמידט אין קייטן, הענט און פיס געקרייצט. דיקע, עקלדיקע שמשורעס זינען געקראָבן איבער זיין אויסגעקרימטן קערפער, און ער האָט זיי ניט געקאָנט אָפּ-מרייבן.

זיין קאשמאניען-ברוין האָר האָט אָפּגעבלאקעוועט, זיין ווייבע, בויגעוודיקע הויט האָט זיך געקנייטשט בלאס, און גראַע, מיאוסע שפיציקע האָר זינען איצט געוואקסן אַף די פריער שטייפּע, גלאטע באקן. ער פלעגט אמאָל לאָזן הערן פון זיך אַנטקעגן זיינע אופפאַסערס ביזע רייד, קללות און זידלערייען, פלעגט זיך ניט לאָזן, ווען מען פלעגט אים פארשמידן אין קייטן. אָבער ווען ער פלעגט זיצן אליין, א פארהונגערטער, די גלידער אויסגע-דרייט אין פיין, הוסטנדיק, פריינדיק, דעמאָלט פלעגן די שלי-סערס, וואָס האָבן אריינגעקוקט דורך א טיר-שפאלט, זען אָפּ-מאָלס, ווי ער פלעגט מאַדנע צופרידן צושאָקלען מיטן קאָפּ, זיי פלעגן אויך א מאָל הערן, ווי ער פלעגט ריידן צו זיך, עפעס אונטערברומען פאר זיך מיט מיאוסער שטים. טיילמאָלס פלעגט אויסדובטן, אזוי ווי ער וואָלט געשמועסט מיט עמיצן, געווארט אַף ענטפער, גערעדט אנטקעגן. אין דער קאמער אָבער איז קיינער ניט געווען, חוץ די שמשורעס, די שליסערס פלעגן דע-מאָלט א שטופ טאָן איינער דעם אַנדערן, צושטייכלען, ארויס-פלאצן מיט געלעכטער, אָנגעהייבן אים צו האלטן פאר משוגע און מסורף.

אָבער ער איז לחלוטין ניט געווען משוגע, עס איז געווען אַט וואָס. ער האָט געהאט שעהן אזוי פול מיט רו, אז ער איז געווען פון יענער זייט הונגער און פון יענער זייט פראָסט און פון יענער זייט ציענדיקע, צופנדיקע ווייטיקן פונם איבערגעוואלד פארדרייטן קערפער, און דערנאָך איז מסתמא דאָס פישמשען פון די שמשורעס געוואָרן אפילו מגולגל אין א קליינער, ליבלעכער

פארעפושטע שמאטעס, און זיי האָבן געשמייכלט איינער צום
אנדערן און זיי זיינען געגאנגען אין א גומן געפיל אהין און
אָהער אין איינגען, פייכטן חדר און די שמשורעס האָבן גע-
שאַרשקעט איבער זייערע פיס.

די האַרן פון דער קאָמיסיע אָבער האָבן דערווייל ווייטער
געפאָרשט, געלאסן און זייער פאוואָליע, און זיי האָבן גענומען
גרויסע מאָגלעכער.

געגעסן וואָס אַ גרייצער ווערמ און אים געמאכט וואָרג, מאַמער
 ציט ער זיך אַוּס און פֿגרט אַוועק. היינט נעמט ער ווידער
 שפּיז, אַזוי אז ער האָט ווידער האָפּענונג, מען וועט אים קאָנען
 שיקן לעבעדיקערהייט צו דער תּליה.

אין ביטערער שוואַכקייט פלעגט זי אַ מאל אויך מענען,
 צי מען האָט נישט גענוג פֿון זיין פֿאַרמעגן, וואָס מען וויל אים
 נאָך אומבריינגען אַף אַזאַ רציחהשן שטייגער. אַן אַנדערש מאָל
 האָט ער אַרויסגעוואָגט זיין מיינונג, אַז מען קאָן זיך צו אים
 לחלוטין נישט צומשעפּען, דאָס אלץ איז נאָר אַ נאָרישער פֿאַרס,
 ער גייט אין געוועט אַף פּופּציק מיוזנט גילדן, אַז אין גיכן גייט
 ער אַרויס פֿרי. איין מאָל האָט ער באַפוילן, געסמראַשעט, גע-
 גוואלדעוועט, מען וואָלט אים תּיכּף פֿרי לאָזן, ער האָט דאָס רעכט
 צו פֿאָדערן, ער מוז קיין שמוטגארט, בכדי אַ קיז צו מאַן אַף
 זיין בעל-הבתישקייט; די שליסערס האָבן זיך געהאלטן באַ די
 זייטן לאַכנדיק, דעם קאָמאנדאנט האָט דאָס אלץ לחלוטין נישט
 געאַרט, ער פלעגט נאָר יעדער וואָרט איבערגעבן דעם הער פֿאָן
 פּלוג, פֿאַרהערן דעם באַשולדיקטן אַלע טאָג צווישן ניין און צען
 אַוויגער, פלעגט פֿרעגן די נעמען פֿון די ווייבער, דערביי פלעגן
 אַלע מאָל אויסקומען איינע און די זעלביקע פֿראַגעס און ענט-
 פֿערס, פלעגט קאָנסטאנטירן די עקשנות פֿונם דאָזיקן מנוול און
 לאַנד-פֿאַרברעכער.

דערנאָך זיינען ווידער געקומען וואָכן, ווען זיט איז געווען
 שטיל און באַרום, פלעגט אין דער איינזאַמקייט פֿון זיין קאמער
 ריידן צו די נאסע ווענט און פֿאַרמוכלטער לופט, ער האָט גע-
 זען זיין פֿאַמע, ווי ער לייבט און לעבט, ער איז געשטאנען אין
 דער קאמער, אָנגעטאָן ווי אַ קאפּוצינער, דער שלאַנקער, עלע-
 גאַנטער גוף פֿאַרפּעטיקט און צעבראָכן, אָבער מיט שטילע, באַ-
 רומע אויגן, און ער האָט גערעדט מיט אים און זי זיינען געווען
 אין אלץ אייניק און ער איז געגאנגען מיט אים האַנט אין האַנט,
 דער געפֿאלענער מיניסטער און דער געפֿאלענער מאַרשאַל, דער
 מאַנאָך דער בעטלער און דער געפֿייניקטער געפֿאַנגענער אין זיינע

צוים פארשפרייט א קלאנג, אז די הערצאגין די אלמנה האָט
פאָרט בדעה דורכצופירן איבער געוואלד די פראַיעקטן פון איר
גליקלעך באזייטיקטן מאַן. אזוי האָט שוין געמאַכט הכנות,
איבערצומאַכן די טיינאכער קירך פאַר דעם קאַטוילישן קולט. די
שפיץ פאלשקייט איז געלעגן דערין, וואָס די הערצאגין האָט
פארקניפט מיינונט אנדערע עסקים, אין גראד אין דער זאך איז
קײן וואָר וואָרט נישט געווען. עס איז געווען אומגעלומפערטע
איראָניע צו בריינגען איר די מפלה גראד פון דעם. בכל אופן
דאָס פאָלק האָט געגלויבט די דאָזיקע קלאנגען. ווילדע רייד,
פלוג-בלעטער, ווען זי פלעגט פארבייפאָרן אין גאַס, אין געווען
שטיל, מען האָט אָף להכעיס נישט געוואלט זי באגריסן. אז די
פאָליציי האָט זיך אריינגעטישט, אַרעסטירט עטלעכע, וואָס האָבן
נישט געגריסט, האָבן גענומען די גאַסן לידיק ווערן, בעת עס
פלעגט זיך באווייזן דער הערצאגונס קאראט, האַסטיק פלעגן
אַלע פארשוואונדן ווערן אין די הייזער, אין די זייטיקע גאַסן.
בכדי זיי זאָלן נישט באדארפן זי באגריסן, מאַרע אויגוסטע האָט
דאָס נישט געקאָנט אריבערשראגן, פאַטער פלאָריאַן אין דער
פיינער ביליאָמעקאר פלעגן פארטיילן גרויסע סומעס, בכדי אויס-
צושטעלן אין גאַס, וואו זי האָט געדאַרפט דורפאָרן, הוראַר-
פערס. זי האָט אָבער פאַמערקט, אז די באגריסונג איז א גע-
קויפטע און האָט געליפן אין צווייען. האָט פאַטער פלאָריאַן גע-
מוזט שרייבן צום הערצאג-אדמיניסטראַטאָר, אינטערשטרייכן מיט
צאָרן די ווייסע אומשולד פון מאַרע אויגוסטע דער עיקר אין
טיינאכער עסק, שענדן מיט שאַרפע ווערמער דעם עוותרדיקן
אופפיר פון דער באפעלקערונג, פאָדערן שטריינג און שטאַלץ
ער זאָל מאַכן אַרדענונג. קארל רודאָלף האָט נישט געענטפערט.
א צעקאָכטע איז מאַרע אויגוסטע אוועק צו אים. האָט ער גע-
זאָגט, ער האָט קײן צייט נישט צו ענטפערן אָף בריוו פון מאַ-
נאַכן. פאַטער פלאָריאַן האָט לויט דעם מנהג פון זיין ארדן זיך
אינטערגעחתמעט אומווערדיקער קאפוצינער. „זאָל איך ענטפערן
א מענטשן, האָט קארל רודאָלף געפרעגט פארקריסט, פראסט
און גראָב, „וואָס איז אפילו נישט ראוי צו זיין א קאפוצינער?“

מאריע אויגוסטע, די הערצאגין, די אלמנה, האָט גע-
קראָגן אַזאָ חשק צו פאָלימישע אינמריגעס, אַז זי האָט אפילו
אַנגעהויבן אָפצושטופן איר מואַלעם צוליב דער פאָליטיק. געפירט
פון איר ווידוי-גייסטלעכן, דעם פאמאָר פלאָריאן, און דעם ביט-
ליאָמעקאר פראנץ יוסף האָפאן, איז זי זיך געווען ווי די פאר-
באָרגענע שפינערין פון אַן א צאָל פלאָנטערנישן, אינמריגעס,
פליאָמקעס, חנעוודיק און קאָקעט אין שמוגאָרמער שלאָס אדער
אַף איר פיינעם אלמנה-שלאָס מיינאָך און האָט אָנגעמאַן צרות
דעם הערצאָג קארל רודאלף. דער יונגער קעזיש זאָנפער, לי-
טערארישער, מאָדיש געקליידטער ביבליאָמעקאר פלעגט אָנצייכע-
נען די פראיעקטן, פאנטאָזירנדיק באַ זיין שרייב-טיש. דער פאר-
ביסענער פאָטער פלאריאן, דער קאָפּזינער, האָט געזוכט זי
אויסצופירן, און מאריע אויגוסטע פלעגט זיך אלץ אריינמישן מיט
בלינדער, חנעוודיקער בריהשאפט און פלעגט כסדר קאליע מאכן.
דער געדרייטער, געציקלטער, פיינער ביבליאָמעקאר איז זיך פאר-
גאנגען אין התפעלותדיקער באוואונדערונג פון דער הערצאגין,
ער האָט געזונגען איר לויב אין אַן א צאָל מאָדישע שירים,
האָט זי צוגעגליכן צו אל דאָס שיינס צווישן הימל און ערד,
האָט געשריבן אויך אַ גוואַלדיק לאנגען ראָמאַן וואו זי האָט
געוועלטיקט איבער דער ערד ווי סעמיראַמיס, קלוג און העלדיש
און פול מיט אלע גוטע מידות און שיינ ווי זיבן זונען. זי האָט
מיט פארגעניגן געמוקט זיך אין זיין באַרידעוודיקער און עלע-
גאַנטער פארערונג, זי האָט אפילו פאווואליע איבערגענומען א סך
פון זיין לשון און פון זיינע תנועות. עס איז געווען ניט נאָר
קלאָר, צי איז זי אים פרעמד, ווייל ער מאכט איר פאָלי-
טיק, אדער זי האָט געמאכט פאליטיק, ווייל ער איז געווען
פרעמד. דאָס האָט זיך געפלאָנטערט איינס אין צווייטן.
דעם קאַרגן, זאכלעכן, סאָלדאַטישן הערצאָג-אדמיניסטרא-
טאָר האָט עס געארט, וואָס ער מוז כסדר פערן אומזיסט צייט,
בכדי איבערצוהאַקן אירע נאַרישע אינמריגעס. האָט ער באשלאָסן
אין מאָל פאר אלע מאָל פטור צו ווערן פון דער דאָזיקער דער-
עסענער פליאָמקע-מאַכערין. אומעטום אין לאַנד האָט זיך פלו-

פנים — דאָס וואלט זי געמאכט אזוי אומפאפולער און דאָס וואלט איר ליבער ביבליאָטעקאַר קיין מאָל נישט דערלויבט איבער פאָליטישע טעמעס. נו יא, מסתמא האָט מאַקע דער איר געקויפֿט לעט קינדער און געמאכט גאָט ווייס וואָסערע שווארצע קונצן. אָבער ער איז געווען אַ גאלאָנמער, גוט געוואַקסענער מאַנסביל און זיכער דער אַמזאָנסמער אין אָט דער לאַנגווייליקער שטומ-גאַרט, און עס איז בכל אופן אַ רחמנות, דאָס אָט די אומגע-לומפערטע גראַבע יונגען פייניקן אים און מאַכן אים פאר אַ קאַליקע. "אַ שאַר, אַ שאַר!" האָט זי געמאכט מיט פאַר-שפּיצמע ליפן, אזוי ווי עס פלעגט מאַן איר פיינער ביבלי-אַמעקאַר.

אַ האַלבע מינוט איז געווען שוויגן צווישן די פרויען. ביידע האָבן געטראכט וועגן זיסן, מאַריע אויגוסטע האָט געזען זיינע הייסע, פליענדיקע אויגן, די דרינגלעכע איבערגעבנקייט פון זיינע בליקן, זיין אריינפילנדיקע, קיצלדיקע, עוולדיקע גאלאָנמקייט. און זי האָט זיך גרינג געצויגן און געשמיכלט פון אָנגענעמען געפיל. מאַגדאַלען סיבילע איז געזעסן גאר שמיל, די גרויסע שיינע פרויאישע הענט אין שוים. אין וואלד פון הירואו האָט זי אים באַגעגנט, דאָרט איז געווען דער טייל; דערנאָך אין שטומ-גאַרט האָט ער זי נישט גענומען, נאָר זי צוגעווארפן דער חיה רעה, דעם הערצאג; דערנאָך האָט ער פאר איר אויסגעשפרייט יענעם חלום פון מאַכט און טומל און זי גענומען; דערנאָך איז ער געוואָרן פרעמד און אנדערש און פאַרהארטעוועט און איז געווען העפלעך צו איר. און איצט איז ער געזעסן אפן אספערג און זי פייניקן און ברעכן אים אויס די גלידער, זי האט אבער געטראגן אַ קינד, ער וועט מסתמא ווערן אַ בראוו קינד, וואָרום עס שטאַמט פון אַ בראוו מאן, וואָס פארערט זי אן אַ גרענעץ, עס וועט אויסחאַקסן אין די באַרומע, רחבותדיקע חדרים פון ווירטינגהיים און אפֿ לאַנקעס מיט געכאַוועטע בהמות און צווישן אויבס-בוימער. אפן אספערג וועט ער קיין מאָל נישט זיין, און אויך דעם טייל וועט ער מסתמא קיין מאל נישט באַגענענען. אפשר וועט ער דערפאר מאַכן פערון, בראווע, ערלעכע פערון.

איבעריקנס. האָט ער געענדיקט, קאָן ער באפעלן די אונטער-
 מאנען, זיי זאלן נישט זיין חוצפהדיק אַנטקעגן דער הערצאָגין. ער
 קאָן זיי אבער נישט צווינגען ארויסצווייזן זייער ליבשאַפט און
 פרייד. נישט ער איר דורכלויכט די קאָלעניאלע עצה, זיי זאלן זיך
 אופפירן גענוי אזוי ווי ער, דעמאלט וועלן די אונטערמאנען זיי
 באַגריסן מיט געהעריקן כבוד אויך און א באַזונדער באפעל און
 געוויס אויך אן געצאָלט.

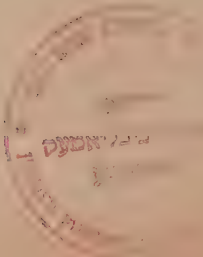
נאָך אָט דער דערנידערונג האָט די הערצאָגין באַשלאָסן
 צו פארלאָזן דאָס נאָרישע, אומדאנקבארע שוואַבן-לאַנד, צו האלטן
 הויף אין פריסל, רעגנסבורג, ווין און ברוגו אַפצוואַרסן ביז מען
 וועט זי רופן צוריק.

זי האָט זיך געזעננט מיט מאַנדאלען סיבילע. די פרוי
 עקספּעדיציע-ראַט מאַנדאלען סיבילע ריגער איז געזעסן ערנסט
 און בעל-הבתיש פאר דער הערצאָגין וואָס האָט זיך געהנדעלט,
 נישט אופגעהערט צו פלאַפלען, געווארפן אייגלעך; געזעקט מחמת
 דער פארשטיינדיקער נסיעה, האָט זי געהאַט דאָס אויסזען פון
 מאַפּלט יונג און קונדסיש-שטיפּעריש. מאַנדאלען סיבילע איז גע-
 זעסן ברייט און גרויס, זי האָט געטראָגן א קינד, א קליינעם
 ריגער. זי האָט מיטגעבראכט פאר דער פריינדין א פּעדאנטישן
 הילצערן ערלעכן געזעגן-שיר, מאַריע אויגוסטע האָט אים אויסגע-
 הערט מיט דער פאסיקער רירונג און דאנקבאַרקייט. דערנאָך
 אָבער האָט זי מיט פאַרגעניגן אַראָפּגעווארפן גאָר די ערנסטקייט,
 גענומען חוץ מאַכן פון די שוואַבן, די שווייט, די גולמיס, וואס
 איצט וועט זי זיי, גאָט צו דאַנקען, מער נישט אנקוקן; פון דעם
 פארקרימטן, פארגרעבטן חמורישן קאַרל רודאלף, פון יאהאן יעקב
 מאַזער, דעם פייערדיקן, קאָמישן רעטאָר, פון גאָר דעם גראַפן,
 נישט געשליפענעם פעול. נאָך איין ואָך איז א שטאָד: וואָס זי
 האָט געמוזט לאָזן זיצן א געפאַנגענעם אפּן אספּערג דעם גע-
 טרייען, גוטן, שטאַרקן רעכטינגען, און, אָך! אויך איר פיינעם,
 אַמיזאַנטן, גאלאנטן הויז-איר, אים פייניקן זיי און שמידן אים
 קרום אין קייטן, און זי, מאַריע אויגוסטע, קאָן גאָרנישט נישט טאָן
 פאר אים. ווארום — און זי האָט אָנגעשמעלט איר וויכטיקסטן

דיזע=קליידונג. אין אָן א צאָל וואָגנס איז אָפגעשיקט געוואָרן
דער ריזיקער אָפּאַראַט פון איר גארדעראָב. די גאס איז געווען
באָווימט פון קוקערס. איצט, אז די הערצאָגין איז אָפגעפאָרן, איז
מען געווען גוט געשטימט, געמאכט גוטמוסיקע וויצן, אירע קא-
סירערס און צדקה-טיילערס האָבן קיין נדבות נישט געזשאלעוועט,
די הורא-רופן האָבן געקלונגען כמעט ווי פון הארצן ארויס.

אויך יאָהאן יעקב מאָזער איז געשטאנען בא איר וועג,
באגלייט פון זיין פרוי. ער איז געווען גערירט. גאָט גייט זי
אוועק", האָט ער געזאָגט צו זיין פרוי. "זי מיינט, אז זי וועט
נישט קאָנען לאנג ביישטיין דעם נסיון, אַנמלויפט בעסער פון
לאנד, גרויסער גאָט, איך דאנק דיר, וואָס דו האָסט מיך גע-
טאכט שטארק און באהערשט און האָסט איינגעצאמט מין כלום".
און ער האָט פעסט געדריקט די האנט פון זיין ווייב.

אז איר קארטאָ איז געווען פארטיק, האָט זיך באוויזן א
פארקרימטער, א קליינער, א נעבעכדיקער דער הערצאָג-אדמיני-
סטראַטאָר, זיך געזעגענען. "איך האָב געמיינט", האָט ער פאר זיך
שטילערהיים אונטערגעשטייכלט, "אז איך וועל מוזן א טייל
ארויסטרייבן; איצט אָבער קוואַכטשעט מיר א גאנצ ארויס פון
שטוב". און מאַריע אויגוסטע האָט געטראכט מיט חוזק: "וואָס
דאָ בלייבט איצט, איז ווערט אַינס דאָס אנדערע: אן אייזל רייכט
זיך אָן אן אייזל". און אונטער דעם ריזיקן, שווארצן הוט האָט
דער צארטער, פאסטעל-פארבענער פנים צוגעשאַקלט מיט ליבנס-
וויירדיקן חוזק דעם אלטן זעלנער, וואָס האָט צוגעקלאפט דאָס
טירל פון קארטאָ, באגריסט מיליטעריש, צוגעשטייכלט העפלעך,
גאָר נישט לויט געוויינהייט.

וואס וועלן אימלעכן יואיל באקומען און טייל דערהויבן און מריסמן. אָבער דעם טייוול וועט ער מסתמא קיין מאָל נישט באַגעגענען.

מאָריע אויגוסטע האָט איבערגעריסן דאָס אָנגעפילטע שווינגן. זי זאָל דאָס נאָר נישט פאַרגעסן. האָט זי געזאָגט מיט א קליינעם קונדסישן שמיכל. זי האָט א געזעגן=מתנה פאַר איר ליבער מאַג=דאלען סיבילע, איר האַרציקער פרייַנדן. אַ גוט=אָפּגעקליבענע מתנה. איינע אין א וועלט. דאָס איז א זאך פאַר איר שווערער שעה. האָט זי געשעפטשעט סודותדיק, צוגערוקט זיך נאָר נאָענט צו איר, געגלעט די גרויסע פרוי. איר גופא האָט דאָס געהאַלפן. וואָס עס איז בא איר צוגעגאנגען אזוי גרינג און וואָס זי איז געבליבן יונג אין נישט צעקאלעטשעט. האָט זי צו פאַרדאנקען נאָר דעם דאָזיקן, און איצט וויל זי מיט דעם מכבד זיין איר ליבע פרייַנדן ווי א מתנה. זי גופא, הגם זי האָט נישט ברעה אוועקצוגיין אין א קלויסטער. וועט קוים באַדארפן האָבן ווען עס איז די סגולה. און מיט א זיסער, קונדסישער, געקינצלטער תנועה האָט זי ארויסגענומען די קמיע, דאָס שקעטעלע דעם אידנס, וואָס ער איז איצט געזעסן אין פייכטער, עיפושדיקער קאמער, געשמידט אן אויסגעקריממער אין קייסן. דעם שטיקל פאַרמעט מיט די רויטע, קאנטיקע, העברייאישע אותיות. מיטן נאמען פון די מלאכים סני, סנסני און סמנגלוף, מיט די שרעקעדיקע אויס=טערלישע פיגורן צווישן זיי, מיט די קאמיש און סטראשענדיק איינגעהויקערטע פויגלען. מיט געלעכטערל האָט זי דערציילט, ווי אזוי זי האָט געקראָגן דאָס שקעטעלע פון זיסן, און די קליי=נע, נישט=אָנשטענדיקע מעשהלע פון לילית, דער ערשטער פרוי פון אדמען, וואָס האָט מיט איר נישט געוואָלט וואוינען, ווי איר איז געווען נחא. מאַגדאלען סיבילע האָט אויסגעשטרעקט די האנט נאָך דער קמיע, זי ווידער אראָפּגעלאָזט און האָט דאָס סוף בל סוף צוגענומען, אומזיכער, מיט א לייכטער שרעק.

דערנאָך האָט מאָריע אויגוסטע פאַרלאָזן שטומגארט. זי איז אָפּגעפאַרן מיט א גרויסער סוויטע, נאָענט ארום איר דער פאָטער פלאַריאַן און דער זאנפטער ביבליאָמעקאַר, אין א מאָדישער

שיינט פאר די ריכטערס, האָבן די לייט זיך פארגונען די פיקאנט-
קייט פריער צו פארהערן די מומער, דערנאָך די מאַכער. זיי
האָבן קוים מיט צרות אויספאהאלטן הינטער די שמריינג ערנסטע
ריכטער-מאסקעס די שפאנונג, זשענעקייט, חאוהדיקע הנאה.
עליזאבעט סאַלאַמעא, וואָס האָט געהאט געשמארקט די פאסטעל-
פארבענע ליבלעכקייט פון בלאַנדן פנים מיט די געיאָנטע גראַ-
בלויע אויגן דורך א שווארצער, פשוטער קלייד, איז געשמאנען א
צעמומלטע און ציטערנדיקע. מאַדנע איז געווען, וואָס זי האָט
קין שום אַנדער צירונג נישט געטראָגן, נאָר דעם רינג מיטן גן-
עדן-אויג, הגם דער ברודער האָט איר דאָס בפירוש געהאט פאר-
באָטן. די בליקן פון די ריכטערס האָבן זיך נישט געקאָנט אַפרייסן
פון שטיין. זי האָט זיך געצאפלט אונטער דער אַן-רחמנותדיקער
זאכלעכקייט, וואָס מיט איר האָבן די הערן פון דער קאמיסיע,
מאָפלט גערעכט בא זיך דורכן אופרייצנדיק מיערן שטיין, גע-
שמעלט זייערע נייגערדיקע, ניבול-פהדיקע פראגעס. ציטערנדיק פאר
קעלט, נישט געקוקט אף דער בלישטשעדיקער זומערדיקער זון האָט
זי זיך געקרימט אין פֿיין אונטער דער ברויטאלער דייטלעכקייט
פון די דאָזיקע פראגעס, וואָס א סך פון זיי האָט זי סתם נישט
פארשטאנען, האָט זיך געקאָרמשעמ, געצוקט מיטן קאָפּ, בכדי
אויסצומיידן אומפארשעמטע בליקן, געבויגן און געשמרעקט אין
קראמף די שמאָלע, ביינערדיקע פינגער, אירע ענטפערס זיינען
ארויסגעקומען שמיל, פון געוואָרגענער קעל ארויס, טייל נישט צו
הערן; האָט מען זיך נישט צופרידן געשמעלט, האָט זי זיי געמוזט
איבערהוירן, דער שווערהעריקער רעגירונגס-ראט יעגער האָט גע-
מאכט: „ווי? ווי?“ און האָט פארלאנגט עטלעכע זאכן דריי מאָל.
מיט די זעלביקע פרטים האָט מען ארומגעשמועסט איר עסק מיטן
הערצאָג, קודם כל האָט דער געהייראט פלוג נישט אָפגעלאָזן.
ער האָט געוואָלט דערפון, וואָס דער איד האָט ארויסגעכאפט
דעם ביסן באם הערצאָג, אויסבויען א מאיעסטעט-פארברעכן. אזוי
האָט זי זיך געקרימט, יונג, בלאַנד, ליבלעך, בא דעם אומ-
געזעענעם שאנד-סלופ, און קיינער האָט זי נישט געשווינט. אלע
זיינען זיי צו איר צוגעשמאנען, אלע האָבן זי געטריבן. אויבן-אָן

די אויספארש-קאמיסיע האָט נישט געקוקט אָף אלע ענינים ארויסגעקראָגן פון זיסן נישט מער ווי די אַלגעמיינע הודאָה. יא, ער האָט פארקערט מיט קריסמינס. האָט מען גערופן לאַקווען. שמוב-מידלער, אויסגעפרעגט זיי מיט ענינים נאָך אימלעכן קלענסטן פרט. אייניקע האָבן געהאט אריינגעקוקט דורכן שליסל-לאָך. אַנ-דערע האָבן געהערט געשרייען, קוויטשערייען. תאוהדיק קרעכצן. דאָס אלץ, ווען, וואו, ווי לאנג איז געוואָרן געוואויגן. ארומגערעדט, צעקייט, פארצייכנט אין די פאפירן. לילעכער, העמדער, נאכט-מעץ האָט מען באשמעקט, אריינגעטראָגן דעם רעזולטאט אין פראָטאָקאָלן. אזוי איז מען ביסלעכווייז געקומען צו א לאנגען רייסער פון פרויען, הויכע און נידעריקע, פרייע און חתונה געהאטע. זיי אַלע האָבן די געריקע ריכטערס אָן רחמנות אויס-געפאַרשט בהרחבה נאָך אלע פרטים, ווען, ווי אָפּט, ווי לאנג, אָף וואָסער אופן דער איד איז מיט זיי געווען. דאָס איז דער-נאָך פארצייכנט געוואָרן, שוואַרץ אָף ווייס, אין דריי קאַפּיעס, בכדי עס זאָל בלייבן, ווי א מלוכה-אַקט, אין ארכיוו.

דאָס געריכט האָט באפוילן אויך די דאמען געץ צו קומען. ווידער א מאָל איז דער יונגער געהיימראט געץ געווען שטארק צעטראָגן. ער האָט געהאלטן פאר גוט, אוועקצושיקן אָף א שטיקל צייט די מומער און שוועסטער אָף זיין מאַיאַנטעק בא היילבראָן. זיי וואָלטן פשוט געקאָנט אוועקגיין אין דער אימפעריע-שטאָט היילבראָן, דעמאָלט וואָלטן זיי געווען פריי פון דער הער-צאָגלעכער יוריסדיקציע; אָבער דעמאָלט וואָלט ער געמוזט זיך אָפּוואַגן פון זיינע שמעלעס. אָדער זיי האָבן באדארפט זיך שטעלן צום געריכט; דעמאָלט האָט מען באדארפט, איידער עמיצער דערוועגט זיך אָף זיי קרום א קוק צו מאַן, אָנשמעלן אָף אים די אויגן דרייט און סמראשענדיק, אז יענעס זאָל פארגיין דער חשק צו טרייבן קאמאָוועס. דאָס איז געווען שווער, דאָס האָט געקאָנט אויסמאמען, וואָרום מען האָט אזוי באדארפט אָנקוקן א פולע, כמעט אלעמען. ער איז אָבער געווען פול מוט און האָט זיך באשלאָסן אָפּן לעצטן.

אין איין שטראלנדיקן זומער-מאָג האָבן די דאמען ער-

מיטן שוואן געווען בא אלעמען אין געדאנק. עס זיינען באוואוסט געווארן די נעמען פון די פרויען, זיי האָבן זיך ניט געקאָנט אויסבאהאלטן, מען האָט זיי גערודפּט. מען פלעגט זיי נאָכרופן קויטיקע זידל-ווערמער, מען האָט געשפּיען אָפּ זיי, מען האָט זיי די האָר אָפּגעשניטן. אויך אנדערע פרטים זיינען אריינגעדורנגען. אַ כוואליע פון תאוהדיקייט האָט א פלייץ געמאָן פון זיס לאנג פארגאנגענע נעכט ארויס איבערן הערצאָגמוס. די מאנסביל האָבן געשאַטן מיט ניכול-פה אין די שיינקען, די קעלנערינס האָבן קוים געקאָנט אָפּשלאָגן זייערע גראָבע צערטלעכקייטן, זונות האָבן גע- מאכט גומע געשעפטן. די פרויען און יונגע מיידלעך פלעגן שטיל אונטערכיכיקען, מאכן גרויסע אויגן פון שרעק, בא א סך זיינען די מינעס געוואָרן מרוקן קנאהדיק, ביטער, אנדערע האָבן געאַטעמט שווערער, די גלידער זיינען געוואָרן אָפּגעלאָזן. אן ענגלישער קאַלעקציאָנער האָט פאָרגעלייגט אָפּצוקויפן דעם אידנס. אזוי פיל באַרעדטע, פאַרדאָכטע פאר אן אומגעהייער גרויסער סומע.

נאָטירלעך האָט אויך דער יונגער מיכאל קאָפּנהייפּער גע- הערט מכה דער שאַנד פון דער דעמוואַזעל עליואָבעט סאַלאָמעא געץ. מחמת דער מצב האָט זיך אומגעביטן, האָט דער יונגער מאן געקאָנט זיך אומקערן צוריק קיין שטומגארט. אין דער פאַרשיקונג איז ער געוואָרן מענלעכער, ער האָט געהאט געליטן פאר זיין איבערצייגונג, האָט געהאט דעם שם פון אַ מאַרטירער, פאר א סך פון די יונגע איז ער געווען דער פירער און אידע- אַל. אפשר האָט דער אָדער יענער פון זיינע חברים געוואוסט, אז ער איז געווען פאראינטערעסירט מיט דער דעמוואַזעל געץ. אָבער פונדעסמוועגן האָבן זיי געהאט פאר דער דאָזיקער מיידל גענוג שטארקע ווערמער פון שפּאָט און פאראכטונג, זיי האָבן געקלערט, זיי אזוי צו באשטראָפן זי אָפּ אלע מאָל, לכל הפחות דורך עפעס אַ שטאַרקן סימבאָל פון זייער פאַרביטערונג און חזק. קיינער האָט ניט געהאלטן פאר מעגלעך, אז די צונויגונג פון מיכאל קאָפּנהייפּער, דעם יונגען, פעסטן, מאַראַלישן דעמאָקראַט,

דער דארער, גאהדדיקער, שארפער הער פאן פלוג, וואָס האָט, פול שנאה און מיט א געפיל פון עקל אזוי ווי פון עיפוש, אָבער אמאָל און ווידער אמאָל געפרעגט, צי עס האָט זי ניט אָפגעשטויסן דער ריח פונם אירן; דערנאָך די רעגירונגס-ראַטן פאבער, רענץ, יענער, דאָן, די שטרעבערישע, קארעירע-זוכערישע באאמטע אין די מיטעלע יאָרן, וואָס האָבן קוים דערלעבט אריינצוקריגן אמאָל אן אינטערעסאנטן ענין, האָבן, געקיצלעט, געוואָלט וויסן אלץ נייע פרטים, צוערשט מעשה פיינשמעקערס ארומטאפנדיק פון ארום, אזוי ווי זיי וואָלטן געוואָלט זיך שפיגלען, דערנאָך גראַב אַיינדיטיק; די סעקרעטאָרן, דער אַסעסאָר באַרדיל, דער אַקטיוו-אַריום גאַבלער, וואָס האָבן מיט מיאסער גאַלאַנטקייט און מיט יענעם באַזונדערן טאָן, ווי מאַנסביל, וואָס ווילן באַוווּיזן דעמאָנטאַרטייזש וויער גוטמוטיקייט אנטקעגן א זונה, געסמארעט זיך פארענטפערן זי ארויסגעפינען טיילדערנדיקע אויסריידן; דער פרע-זידענט, דער געהיימראט גאָיסבערג, וואָס איז אָנגעפאלן אף איר מיט קולות און זיידלערייטן, זי וואָלט גיט מאַכן דעם אָנשטעל, ווי זי קאָן קיין צוויי גיט ציילן, זי האָט דאָך דאָס געטאָן און פאר-זוכט דעם מעס, וואָלט זי איצט גיט פלאַנכען און מאַכן פאר-שעממע העויות, ווי א צוועלף-יאָריק בתולה, נאָך וואָלט זי אופ-עפענען דעם מויל, צו אלדי שוואַרצע יאָר; האָט זי דאָך געקאָנט עפענען אויך אנדערע זאַכן, סוף כל כּוֹף איז זי געלעגן מיט ציטערנדיקע גלידער און קלאפנדיקע שלייפן, א האלב טויטע פאר חרפה און אויסגעמאטערטקייט, אין א פארטונקלטן חדר פון איר הויז; איר ברודער איז ארומגעגאנגען איבערן שטוב דעקלאמירנדיק פרוג, זיינע ווערטער האָבן זי געפייניקט, הגם זיי זיינען נאָך דערגאנגען איר ביז צום אויער, נאָך פארשטאנען האָט זי זי גיט.

הגם די מיטגלידער פון דער אויספאָרש-קאָמיסיע האָבן גע-מאַכט דעם אָנשטעל פון סודותדיק-פאַרשוויגן און האָבן פלומרשט גאָרנישט געוואָלט דערציילן, זיינען דאָך א סך פרטים פון אַט די פארהערן אריינגעדוונגען אין שטאָט, אין לאַנד אריין, ווידער אמאָל איז דאָס הויז אף דער זיי-גאס, די פאַראַד-בעט, די לעדא

פלעגט ער פארקערעווען. ער האָט צונויפגעזוכט אלצדינג, וואָס ער האָט געהערט דרייַסטס, פרייַגייטסמקס מפה דעם, אָז צניעות האָט קיין באַטייט ניט, אָבער דאָס איז פאר אים געבליבן נאָך מעאַריע, עס איז ניט לעבעדיק געווארן. סוף כל סוף האָט ער זיך גובר געווען. ער וועט זיך אָפּזאָגן פון יעטווידער פראקטישער פאָליטיק, און זאָל מען פון אים, דער זונהם מאַן, הוּזק מאַכן, וויפיל מען וויל. ער וועט זי אופהויבן צו זיך, חתונה האָבן מיט איר, אַראָפּנעמען פון איר די שאַנד, לעבן מיט איר ערגעץ אין א דאָרף. ווי א שטילער וויסנשאפטלער, געהויבן דורך איר תשובה און דאנקבארקייט, נאָך מיט ביכער און מיט איר.

אָן צו דערציילן דעם אלטן האַרפרעכט, איז ער אוועק־געפאָרן אין הויף פון די געצט ניט ווייט פון היילבראָן, וואו אהין די ראמען זינען ווידער אוועק נאָך זייער פארהער. צוערשט האָט מען אים לאנג ניט צוגעלאָזן. דערנאָך האָט ער אָנגעטראָפּן עליזאבעט סאלאָמעא אין אייליקע, האַסטיקע הכנות צום אָפּפאָרן. ער איז נאָך ניט געקומען דערצו ארויסצובריינגען זיין גרויסמוטיקן אָנבאָט. די דעמאָועל איז געווען אינגאנצן אומגעביטן, אז ער איז געבליבן אָפהענגיק. זי איז האַסטיק ארומגעלאָפּן צווישן אָנגע־וואַרפענע פעק מואלעט־זאכן, צאצקעס, ביכער, וועש, האָט פאנאנ־דערגעלייגט, געבונדן, געפאקט, האָט געפירט א ביטער־פריילעכן, לצנישן שמועס, האָט ארויסגעזאָגט פרינציפן, וואָס עס איז געווען אַ שרעק צו הערן. מאָראל איז זייער א רעלאטיווע זאך. מיט א יאָר צוריק האָט מען אין שטוטגארט געהאלטן פאר גוט צו זיין וועלטיש, גאָלאַנט, איצט פארקערט. לויט איר מיינונג איז דער איד דער בעסטער מענטש אין שוואבן און דער איינציקער קאָ־וואלער. איבעריקנס פאָרט זי איצט קיין אויסלאנד, צוערשט קיין דרעזדן און ווארשע, דערנאָך קיין נעאַפּעל און פאריז. און דער־מיט פארבלייבט געזונט, און זי האָט אים צוגעוואונקען מיט דער האַנט, וואָס אף איר האָט מיט פארטומלענדיקן פייער געשמראלט דאָס גן־עדן־אויג.

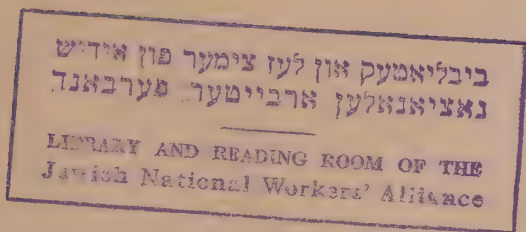
אן אופגערודערטער, מיט צוגעפרעסמע ליפן, האָט מיכאל

וועט קאָנען באַשטיין אַנטקעגן אַזאָ חרפה. מיכאל קאַפּנהייפּער
האַט מאַקע קיין איין וואָרט נישט געוואָגט אַף זי צו פארמיידן.
אַבער אויך נישט קיין זידל-וואָרט. ווי די איבעריקע האָבן זיך גע-
ריכט. ער האָט געשוויגן. ער האָט געליטן. ער איז דורכאויס
נישט געווען נומה. מוחל צו זיין ווי אַ שוואַך מענטשל. ער האָט
אַבער געווען דעם לויטערן. ליכטיקן פנים. די בלאַסע האָר און
האַט געשוויגן. ער האָט געבעטן דעם פעטער האַרפרעכט די
אַקטן. פאַרן אלטן האָט זיך אָנגעהויבן אַ גוטע צייט. ווי דער
יונגער איז געקומען צוריק. ביכער, רעכט. דעמאָקראַטיע. פאַטער-
לאַנד. וואָס אין דעם און פאַר דעם האָט ער געלעבט. איז איצט
געווען לעבעדיק. געזעסן און געאַטעמט פאַר אים אין אַם דעם
יונגען מאַן מיט די ברוינלעך דרייטע באַקן און די שטאַרק
בלאַע אויגן. אַז די מעשה מיט דער דעמואַזעל געץ האָט גע-
נומען פיסלעכווייז אריינדרינגען אין שטאַט. האָט דער אלטער
גענומען קוקן אומדראַק אפּן בחורס אופּפיר. ער האָט געוואוסט.
אַז ער איז שווער בלוטיק און זיין עסק מיט עלייאַבעט סאַלאַמעא
קאָן נישט אויסגעהיילט ווערן פון היינט אַף מאָרגן. ער האָט גע-
זען דעם אָנגעשטרינגטן, איבער געוואלד גלייכגילטיקן פנים דעם
בחורס, האָט זיך באַקלערט, האָט אים געגעבן די אַקטן. מיכאל
האַט גענומען לייענען. לאנג האָט ער נישט געקאָנט. רויטער
גרימצאָרן איז אין אים אופּגעגאנגען אַף דעם הערצאָג. אַף דעם
אידן. אַף די ריכטערס, אַף די דאָזיקע מענטשן. פון דעם פּראָ-
טאַקאַל איז געווען מער ווי קלאָר. אַז קיין סך געוואלד האָט זיך נישט
באַדאַרפט אָנווענדן. אַבער מיכאל האָט געוואלט האָבן, אַז דאָס
מיידל איז געוואָרן פאַרגעוואלדיקט. האָט ער זי געזען פאַרגע-
וואלדיקט. ער האָט זי געזען ליכטיק. צאַרט. ליבלעך פאַר די
גראַפּע. בעל-גופּיקע ריכטערס. ער האָט זי נישט געקאָנט העלפּן.
עס איז מסתמא געווען סאַנטימענטאַל, אַבער דאָס האַרץ איז אים
אופּגעגאנגען הויך. ווען ער האָט געטראכט וועגן איר, ער האָט
זי נישט געקאָנט ארויסרייסן און שפּאַנען ווייטער מיט פעסטע
מענערשע שריט. ער האָט זיך געראנגלט מיט זיך; אַז דער אל-
טער האַרפרעכט פלעגט אים שמעלן זאַנפטע, רמודיקע פראגעס.

צו זיכן אין קאמער אריין איז געקומען דער מאגיסטער
 יעקב פאליקארפ שאַבער. עס איז געווען טונקל און פייכט אין
 אַזוי די איינגע פיר ווענט, מוכל און עיפוש איז געווען אין דער
 לופט. זיס איז געזעסן איינגעקארטשעט, זיין אַטעם איז געגאנגען
 שווער, ער איז געווען פעט און אַפגעשלאפט, דער פנים וויסמ
 פארוואקסן. דער מאגיסטער האָט זיך איבערגעשראָקן מיט
 דער נשמה, אַז ער האָט, צוערשט מיט ספק, דערקענט אין אַזוי
 דעם אַפגעריסן-אַפגעשליסענעם מענטשן זיין פריער אזוי גרויסן
 און מעכטיקן בעל-הבית. אים אליין איז געווען ניט גוט, ער האָט
 געליטן דערפון, וואָס ער האָט געפראכט דעם פינאנס-דירעקטאָר
 צו אַזוי צושטאנד, בעצם האָט דאָס ער דאָך געראמעוועט דעם
 עוואנגעלישן גלויבן אין הערצאגטום, עס האָט דעם מאגיסטער
 אריינגעדריקט אין דער ערר אריין, וואָס ער האָט צוגעשוואָרן
 דעם אידן צו שווייגן, ער האָט געוואלט ריידן, אנטפלעקן די
 אומשולד פונם גערודפטן, באפרייען אים. זיס האָט אויסגעהערט
 זינע אומבאהאַלפענע, פארפלאַגמערטע טענות, בקשות, הבטחות,
 און האָט צוגעשאַקלט מיטן קאָפּ. צולעצט האָט ער געזאָגט: „ער
 איז א גוטער מענטש, מאגיסטער, אַזעלכע זינען א סך ניטאָ.“
 און נאָך א ווילע, מיט א צוויי דייטיקן שמייכל: „ווען ער וויל
 דאָס לחלוטין, מעג ער איצט ריידן.“ דער מאגיסטער האָט גע-
 קושט די האנט, איז אוועק א גליקלעכער.

געלאָפן צו די הערן פון פארלאמענט, וואָס זיי האָט ער
 דעמאָלט, לויט זיס' באפעל, אויסגעזאָגט דעם סוד פון קאמפילישן
 פראיעקט, דערקלערט, אויסגעטייטשט, פארויכערט, נשתומם, האָט
 מען אים אויסגעהערט, ניט פארשטאַנען. געמיינט, ער וויל איצט
 קריגן א באליונג דערפאר, וואָס ער האָט דעמאָלט אופגעדעקט
 דעם פומש, קאַלטלעך-איינגעהאלטן האָט מען אים צוגעזאָגט, צו
 ריידן פאר אים אַ וואָרט, מען האָט עפעס מרמז געווען אף א
 שמעל אין מלוכה-דינסט, אָבער אז ער האָט מיט פייער פאר-
 ריכט דעם מעות, אויסגעטייטשט, באַשטאַנען דערוף, אז אַנט-
 פלעקט די פלענער פון די כופרים האָט ער מיט זיס' הסכמה,
 נאָך מער לויט זיין שליחות, איז מען געוואָרן אימגעדרויק און

קאפנהייפער זיך אומגעקערט צוריק. שפעטער האָט ער געהערט.
 אז עליוזאבעט סאלאָמעא פֿירט מיט הצלחה פֿא די אייראָפּיאישע
 הויפּן דאָס לעבן פֿון א גרויסער אַוואַנטיוריסטין. אין איר פֿא-
 גליימונג האָט זיך געפֿונען ווי א פֿאדינער און מקורב אַטמאן.
 דער שוואַרץ-ברוינער.

מענטשן. נאך דער אלטער וויסנזייט האט זי נישט צוגעלאזט זיך איז געווארן פארהארשטעוועט קעגן איר. אין איר פארברענגער ליכונג איז זי אים געווארן דערווידער און איר שראגעדיקייט האט אים געעקלט ביי צו חלשות. וואס האט ער געהאט פאר א שייכות מיט אים דער דיקער פרוי? ער האט צו איר גארנישט נישט געפילט. עס איז פון איר צו אים גארנישט נישט דער גאנגען. וואס האט פאר אים געקאנט באטייטן אן אייניקל פון איר און פון עמנואל ריגער, דעם מאגערן, נבזהדיקן, באווענסלסן, בראוון, פערזאנלישן, פוסט=פנימדיקן יונגען מאן? ניין, דאס גייט אים נישט אן. רירט אים א ברעקל נישט און דאס הארץ און כלום. חוץ דעם. האט ער זיך געשעמט מיט דער נארישער גראמען=מאכעריי דער מאכטערס. א מעדיצינישער און פאעטישער גוטער פריינט, דער דאקטאר דניאל ווילהעלם טרילער, האט איצט געלאזט אפדריקן אירע שירים, דער געמינגער קרייז פון די פיעטיסטן האט געפועלט, אז דער פראקטישער פון דאקטאר אוניווערסיטעט, פראפעסאר זעלדנער, זאל ווי דער קיסרלעכער פאלצגראף, דערהויבן מאגדאלען סיבילע צו א געקרוינטער דיכטערין. ארימער קורפירשט פון האנאווער, ארימער קעניג פון ענגלאנד, וואס טראגט די אחריות פאר אזא אוניווערסיטעט, פאר אזא עסטעטיק, פאר אזא קריטיקער משטיינס געזאגט. איצטער האט דאס גענומען ווידמענען זיך אהין און צוריק מיט נישטערע, נארישע, געגראממע מולטובס און דאנק=שירים, און די פרוי, וואס האט זיך פארנומען דערמיט, בעת זי האט געטראגן א קינד. די דאזיקע שליםמולדיקע "געקרוינטע פאעמעסע" איז דאס געווען זיין מאכטער! דער אלטער, פיינער הער, וואס זיין לעבן איז געווען טאקט און וועלטיש געפיל און אויסגעקליבנקייט און דיפלאמאטיע, האט זיך געשעמט. עס האט אים געעקלט, האט ער, אן ארימער, א נאקעמער, אפגעצויגן צוריק קיין הירזא, צו זיין פירוש אף דער ביכל.

געזאגט, ער זאל נישט טרייבן קיין קאמפאזעס, געמיינט דאס איז
עפעס דעם אידנס א קונץ, אז ער וויל וואס ארויספרעסן, מער
פון אלעמען האט דער געהיימראט פלוג ארויסגעשטעקט א
מיוולאנישן פארמיידקונגס-פלאן פון זיסן און ער האט געפועלט,
אז מען זאל דעם מאגיסטער, וואס איז נישט אפגעשטאנען און
האט כסדר נישט געלאזט צורוי די ריכטערס מיט זיינע באַבע-
מעשיות, אריינזעצן אין תפיסה, אָבער היות ווי דער איד גופא
האט גארנישט דערמאנט פון שאַבערס מענות, האט מען סוף כל
סוף באַשלאָסן, אז דער מאגיסטער איז א פשוטער מפורץ, און
אַראָפּ פון זינען איז ער מחמת זיין פיעטיסטישער פרומקייט. האט
מען אים מיט א שאַרפער התראה געלאָזט פריי, אויסגעמאטערט
פון אימה איבער דעם פלאַנטער פון פאַרבלענדעניש פון
דער וועלט, איז דער מאגיסטער אוועק קיין הירזא און האט
זיך געלעבט דאָרט מיט דער פרומקייט, מיט דער אלטער קאָץ
און מיט דער פאַעזיע.

קיין הירזא איז אין גיכן אוועק אויך פיליפ היינריך ווייסנ-
זיי. ווייסנזיי האט געמוזט זיך אָפּזאָגן פון פאָסטן פון קאָנסיסטא-
ראל-פרעזידענט. דער פריערדיקער ווייסנזיי וואָלט אפשר זיך גע-
קאָנט האלטן; דער געהיימראט היינריך אנדרעאס שיץ, א שטיי-
גער איז אין עצם געווען מער אריינגעדרייט אינם קאמפילישן
פראַיעקט און פונדעסמוועגן איז ער געווען געשיקט גענוג, ער
זאל זיך קאנען האלטן אונטער דעם הערצאָג אַדמיניסטראַטאָר,
פונקט ווי אונטער איטלעכער אַנדערער רעגירונג, און ווייסנזיי
איז געווען לכל הפחות פונקט אזוי בויגעוודיק ווי יענער, אָבער
ער איז געווען מיד און אויסגעלויגט, אין ער האט זיך מער גע-
לאָזט פאלן, ווי ער איז געוואָרן אַראָפּגעוואָרפן, פאַר מאַגדאַלען
סיבילע איז דער פאָטער געוואָרן זייער פרעמד. איצט אין זיין
ירידה האט ער זי צוגעצויגן, זי האט געזוכט ווידער צו דער-
נענטערן זיך צו אים, זי האט געהאלטן, אז מען האט אים אן
עוולד געטאָן, האט געשריבן שירים, וואו עס איז גע-
שטאַנען, אז ער איז אַראָפּגעוואָרפן געוואָרן נישט איבער זיין
שולד, ניערמ מחמת אַ שלעכטן מזל און דער שנאה פון

פעלן געוואָרן אַט דער מאָנערער מענטש, זיין פראָסטער פאַרבי-
סענער שטייגער זיך צו האַלטן, זיין מרוקענער פאַנאַמיזם. אויך
האַט ער געהאַט עפעס אַ שייכות, אמת, מען האָט ניט געוואוסט
גענוי וואָסערע, מיט דער מעשה, ווי עס איז באַזייטיקט געוואָרן
דער לעצמער, שלעכטער הערצאָג מיט זיין איד. קארל רודאָלף
האַט אים אויך אריינגעזעצט אין קאַבינעט. איצט איז, בכך, גע-
זעסן דער מרוקן גליענדיקער מענטש און האָט רעגירט. אייזערן
געטריי צום חוב, אייזערן גערעכט, פאָדערנדיק אַומאַרימעס און
געבנדיק אַומאַרימעס.

אזוי איז פאַרגאַנגען אַ פרוי-יאר מיט אַ סך וואַלקנס און
ווינז, אַ שטראַלנדיקער פרויזומער, אַ שטיקנדיקער זומער מיט
א סך געווימערס, איצט האָט אַ קלאָרער האַרדסט גענענט צום
סוף, אַן ערשטער פראסט האָט געכאַפט, און זיס האָט נאָך אלץ
געשמעקט צווישן די מריפנדיקע, איינגע ווענט אין זיין קאמער.
ער איז איצט געווען געדריקט און באַטריבט, עס איז ניט גע-
ווען שווער, אויסצוהאַלטן עינויים, עס איז מסתמא אויך ניט גע-
ווען שווער צו שטארבן, אָבער עס איז געוואָרן מיט יעדן מאָג
אלץ שווערער צו אַטעמען די פארעיפושמע לופט פון אַט דער
תפיסה, צו שלינגען דאָס עקלדיקע ברויט פון דער פעסטונג.
זיין רוקן איז געווען אויסגעקרימט, זיינע גלידער צעדרייט, זיינע
געליינקען צערייבן ביז וואונדן פון די קייטן. אין דרויסן איז
געווען לופט, אין דרויסן איז געווען זון און ווינז, אין דרויסן
זיינען געווען בוימער און פעלדער, הייזער און קלינגעדיקע שטי-
מען, מענער זיינען אַרומגעגאַנגען פארמאָן אין וויכטיק, קינדער
זיינען געשפרונגען, מיידלעך האָבן געשאַקלט די קליידלעך, אָך,
איינ מאָל אַ מויל פול פרייע, ווייענדיקע לופט, איין מאָל צו
מעגן מאָן זיבן מרים אַנשטאַט די פינף און אַ האַלב אין דער
קאמער. ער האָט געשריבן, ער האָט געשריבן צום הערצאָג-
אדמיניסטראטאר, ער איז געווען אַ באַיאָרנמער מענטש; אפשר
וועט ער הערן. ער האָט געשריבן מיט כבוד, ניט קנעכטיש,
זאכלעך, האָט דערווייזן זאכלעך, אָן כעס, אַז לויט די געזעצן פון
הערצאָגטום איז ער ניט שולדיק. איבעריקנס, אפילו אויב ער

דערווייל האָט דאָס לאַנד אופגעבליבן. אפגעקעמט, איינס
געצויגן די גלידער, ניט געוואָרן מער פון א שטיקנדיקער האנט.
די פרייזן זיינען געפאלן. אראפגעלאָזן זיך נאָך נידעריקער פונם
שטאָנד פון די ערשטע, גומע יאָרן פון קארל אלכסנדרס רעגירונג.
זעקס פונט ברויט האָבן געקאָסט נאָר גרייצער, אַ שאַפן
אלטער וויין זעקס גרייצער, אַ פונט אַקסן אָדער חור-פלייש
פינף גרייצער, אַ מעסל ביר צוויי גרייצער מיט דריי העלער.
אַ קלאַפּטער בוק-האַלץ צען, יעגלע האַלץ פינף גילדן. און הגם
אין דער אינעווייניקסטער פאָליטיק איז ניט געווען אלץ צום
פעסטן. — חוב! האָט געוואָלט קארל רודאָלף; גערעכטיקייט!
אומאַריימט! און האָט ניט געהאַט קיין חשק אָפצולאָזן בנוגע
דעם פארלאמענט אפילו אַ פינעלע פון זיינע פירשטלעכע
רעכט. — דאָך האָט ער פון דער אַנדער זייט אַריינגענומען
אין קאבינעט דעם קלונג, פעסטן, ערלעכן, אָפגעהיטן בילפינגער.
און אזא זיכערונג פון די רעליגיעזע און בירגערלעכע פרייהייטן
צוזאמען מיט דער בעסערונג פון דעם עקאָנאָמישן מצב איז גע-
ווען א גענוגער מעס, אַז אלע זאָלן זיין צופרידן. האָט מען
אויסגעזוכט אַלטמאָדישע בילדער, וואָס אַף זיי האָט קארל רודאָלף
בראש פון זעלנער אין פארגעסענע אונפאַרמעס זיך ארום-
געשלאָגן מיט מערקן אין ברייטע הויזן און סאַראצענען מיט
קרוכע שאַבלעס. און וואו דער קליינער, קרוכער, פראָסט גע-
קליידעטער סאלדאַט פלעגט זיך באווייזן, פלעגט מען שרייען
הורא.

דער פשוט ערלעכער, זאכלעכער שטייגער פונם אלטן
רעגנט האָט מער פון אלעמען אימפאנירמ דעם קאנסולענט פון
דער לאַנדשאַפט פייט לורווייג נופער. פריער אַ פאַנאַטיש פייער-
דיקער אָנהיינגער פון דער מאַכט, איז ער שפעטער געוואָרן
פונקט אזא הייסער שונא פון די מיראנען. איצט האָט ער איינס
געזען, אַז סיי דאָס און סיי יענס איז געווען נאָר אַ פאַרב, אַ
פאַן, און ניט דער עצם מהות. חוב! גערעכטיקייט! אומאַריימט!
דאָס איז געווען דער זין פון דער מלוכה-קונסט, דער חום
השררה פון אימלעכער גומער רעגירונג. קארל רודאָלף איז גע-

אופגעכאפט דער דרייקאפ. האט ער געבעטן מיט עניוות, מען זאל
אים צושיקן א גייסמלעכן. דאס האבן זיי נישט געקענט אים אָפֿ-
זאָגן. אים האָט ער געוואָלט מאַכן פאר א פארמיטלער, בכדי
צוצוקומען דורך אים צום אלטן רעגענט. אָבער פון זיין האָפענונג
האָט זיך פאלד אויסגעלאזן אַ רויד; מען האָט צוגעשיקט צו אים
דעם שטאַט-וויקאַר האָפּמאַן, וואָס ער האָט אים געקענט פאר אַן
אַלטן אָנהיינגער פון דער קאָנסטיטוציאָנעלער פארטיי און פאר
זיינעם אַ בפירושן קעגנער. דער וויקאַר האָט נאטירלעך געמיינט
אַז אין דעם איצטיקן מצב איז זיסן גרינג אָפּצושמדין. און ער
האָט פאלד אפן אָרט אָנגעהייבן מיט חזק און פאַטאָס איינמענען
מיט אים. דער איד האָט איינגעזען, אַז איצער איז זיין לעצטע
האַפענונג פארשוואונדן. און ער האָט ציענדיק מיט די אַקסלען
געענטפערט, אַז ער קלערט נאָר נישט צו שמרן זיך. האָט מודה
געווען פשוט און קלאָר, אַז ער האָט אים געלאָזט רופן, בכדי
אויסצופלען דורך זיין פארמיטלונג אַן אוידיענץ פאַם הערצאָג
רעגענט. האָט דער גייסמלעכער פרוגז ארויסגעברומט, דאָס גע-
הער זיך נישט אָן מיט אים; האָט זיס געענטפערט טרוקן, אַז ער
דאַנקט פאר דעם ווייט.

נאָר דער שטאַט-וויקאַר איז געקומען נאָך אַ מאָל. ער איז
געווען אַ קנאי, ער האָט גוט געזען, ווי שלעכט עס האָלט מיטן
אירנס גוף, און ער האט געמיינט, אַז אין אָפּגעשוואכטן גוף
דאַרף שמעקן אויך אַן אפגעשוואכטע נשמה. זיס האָט אַ שטייכל
געמאָן, אַז ער האט אים דערזען צום צווייטן מאָל. ער האט
אים אויסגעהערט רואיק און מיט אופמערקזאמקייט. לסוף האָט
ער געזאגט, שאַקלענדיק מיטן קאָפּ: "פייטן אַ רעליגיע איז אַן
ענין פאַר אַ פרייען מענטשן, און געשיקט זיך נישט פאַר אַ גע-
פאַנגענעם". נאָר דער שטאַט-וויקאַר האט זיך נישט געלאזן אָפּ-
שלאגן. ער האָט זיך געהאט אריינגענומען אין קאָפּ צו פריינגען
דעם דאָזיקן מאַן, וואָס זיין שם האט געקלונגען אין דער גאַנצער
אימפעריע, דערצו, ער זאל מודה זיין אין דעם אמת פון דער
אויסגבורגער קאָנפּעסיע. ער האָט אפילו מיטגעבראכט א העלפער,
דעם פריידיקער יאָהאן קאָנראד רינגער. ביידע גייסמלעכע האָבן

האָט דאָ און דאָרטן עובר געווען אַף די געזעצן פון לאַנד;
שיצט אים דאָך דאָס אבסאָלומאַריום, וואָס דער הערצאָג קארל
אלכסנדר האָט אים אַרויסגעגעבן. אז מען טאָר אים אין קיין
זאך ניט באשולדיקן. פונדעסטוועגן איז ער גרייט צו באַצאלן
אימלעכן, וואָס האָט געליטן שאָדן דורך זיין טועכט. ער געפינט
זיך שוין פיר און דרייסיק וואָכן אין אַרעסט, צום טייל געשמידט
אין קייטן. ער איז אַף דער פעסטונג געוואָרן אַן אַלטער מאַן.
ער האָפט דעריבער, אז דער הערצאָג-אַדמיניסטראַטאָר, וואָס ער
פאַלט אים צו די פיס, וועט האָבן פאַר אים גענאָד.

מיט שפּאַנונג, ווי שוין לאַנג ניט, האָט ער געיאָרט אַף
ענטפער, פרימאָרגן איז געקומען און אונט און ווידער א טאָג
און נאָך איינער און א וואָך און אַבער א וואָך. צולעצט האָט
ער בעתן מעגלעכן פאַרהער צווישן זיין און צען אַוויגער, נאָכ-
דעם ווי דער מאַיאָר גלאַזער האָט אים ווידער מיט נצחון אָנגע-
גערופן עמלעכע נעמען פון פרויען, וואָס די קאָמיסיע האָט גע-
האָט אויסגענישטערט, אַ פּרעג געמאָן, צי עס איז ניט אָנגעקא-
מען קיין ענטפער פון הערצאָג-אַדמיניסטראַטאָר. האָט דער מאַ-
יאָר צוריקגעפרעגט מיט קאלטן חווק, צי מיינט ער טאַקע
ערנסט, אז מען וועט דעם רעגענט ממרחק זיין צו פאַרנעמען
זיך מיט זיינע אידישע עזותקייטן; פאַרשטייט זיך, אז מען האָט
זיין שרייבעכץ, ווי די שרייבעכץ פון אַ פאַרביסענעם פאַסקירניק
און איד, אַוועקגעשיקט ניט צום הערצאָג, נאָר צו די ריכטער.
דעם געהיימראַט פלוג האָט ער געמאָלדן אין זיין מעגלעכן ראַ-
פאָרט, אז נאָך אַט דעם ענטפער איז דער העברייער, די חיה
רעה, אינגאנצן געפאַלן באַ זיך.

נאָר זיס האָט שוין ווידער געהאַט אָנגעדרייט אלע רעדער
פון זיין פריערדיקער עקשנות און ארבעטס-קראַפט, ער האָט גע-
וואָלט אַטעמען, ער האָט געוואָלט זיין אין ליכטיקייט. זינט די
אומגליקלעכע פּראַוון פונם מאַגיסטער שאָפער האָט מען צו אים
מער קיין באַזוכערס ניט צוגעלאָזן, אפילו זיין פארטידיקער, דער
בראווער ליצענציאט מייגלינג האָט ניט געמאָרט צו אים קומען.
נאָר אין דעם קראַנקען, צעבראָכענעם מענטשן האָט זיך ווידער

טענעם מצב האָבן א סך עמיגראנטן זיך אומגעקערט צוריק קיין שטוטגארט, האָט מען אין עסלינגען דערשפּירט דעם פינאנסיעלן חסר און מען איז סוף כל סוף געווען צופרידן, וואָס אָנשטאָט זיי זיינען אָנגעקומען אין שטאָט די פליטים פון דער צווייטער פּאַרטיי, וואָס האָבן געגעבן א סך צו ליזן. אזוי האָבן זיי חברים זיך געשפּירט גאנץ גוט און זיי האָבן געווארמט ביי עס וועט זיך בייטן די רעגירונג, און זיי וועלן קאָנען קומען צוריק; דער יונגער הערצאג וועט דאָך נישט בלייבן אייביק מינעראָריק און קארל רודאָלף איז אן אלטער מאן.

זייס פאַרמעגן, ווי ווייט מען האָט דאָס געקאָנט כאַפּן אין הערצאָגטום, קודם כל זיין פּאַלאַץ, איז דערווייל געוואָרן קאָנפּיסקירט. עס איז געווען גוואלדיק שווער צו ליקווידירן די ברייטע פארצווייגטע, פאַרפלאַנטערטע געשעפטן דעם פינאנס=דירעקטאָרס, דאָס באַרמעלעמי פאַנקאַרבאָ האָט געמוזט סקריענדיק צוציען פאר א בעל=עצה ניקלאַס פעפּלע, דער בלאסער, פעטער יונג איז גע=וואָרן מרוצה; ער האָט אָפּער אַף זיין גלייכמוטיקן שטייגער גע=שמעלט תנאים, קודם כל האָט ער נישט צוגעלאָזט קיין פרעמדע האַנט צו זאכן, וואָס זיין בעל=הבית האָט גענוצט צוליב זיין פערזענלעכן געברויך. ווי נאָר דער פאַרמוגעזן האָט דאָ געפרוּאוּט עפעס אָנרירן, איז ניקלאַס פעפּלע געוואָרן תיכף ווידערשפעניק, האָט פאַרפלאַנטערט ווידער די פּעדים פון די פינאנסיעלע ענינים, האָט געשמעלט אַ פאַסיוון ווידערשטאַנד, און דאָס באַרמעלעמי האָט געמוזט ווידער צוגעמען די דארע פינגער פון די זאכן, וואָס דער שטילער סעקרעטאר האָט נישט געוואָלט אים צולאָזן צו זיי.

די קליאַטשע אסיאדא, הגם מען האָט זיי גוט געהאלטן, איז שטארק אַראָפּ, זינט זיי האָט נישט מער געשפּירט די האַנט פון איר בעל=הבית. דער מאַיאָר ריידער האָט געוואָלט זיי האָבן, און דער פאַרמוגעזן האָט אים צוגעזאָגט צו געבן זיי. נאָר ניקלאַס פעפּלע האָט דאָס נישט דערלאָזט. פּלוצים האָט עמיצער אויס=גערונגען זיי; אידער דער מאַיאָר האָט באַוויזן צו זאָגן עפעס, איז די קליאַטשע שוין געווען איבערגעענטפּערט דעם פרעמדן, אומ=

געזאָרענעט אף אלע בלוים; יאָהאָן קאָנראַד ריגער האָט אויס-
 געשפּרייט גאָר דעם סאמעט פון זיין באַרימטער רעטאָריק, דער
 שטאַט-וויקאַר האָט אונטערגעהאַלפּן, פאַרשטאַרקט, א גאנצע גע-
 זעלשאפט פון מיסיאָנערן האָט ניט געקאָנט בריינגען מער בא-
 ווייזן און גרונטיקערע. אָבער זיס, ווי א פאַרביסענער איר, איז
 געבליבן עקשנותדיק אין זיין מעות.

מיט די איבעריקע געפאַנגענע, די שעפּער, האַלואַקס,
 בילער, מעץ איז מען זיך באַגאנגען א סך ווייכער, זיי האָבן גע-
 האט קרובים אין די משפחות פון די פאַרלאַמענטאַרער; זייערע
 פראָצעסן זיינען געפירט געוואָרן מיט חסד; עס איז געוואָרן פאַר-
 בויגן, ארומגעשריבן, פאַרדעקט, זייערע מעשים, די מעשים פון
 געשוואָרענע באַזאָממע, וואָס לויטן געזעץ זיינען זיי געווען מאַיע-
 סמעט-פאַרברעכנס און בגידה, האָבן אלץ מער געקראָגן דעם
 פנים פון קליינע עברות; די אויספאַרשונג איז אלץ מער געוואָרן
 נאָר א פאָרמע, צוערשט איז ארויס פריי דער הויף-קאנצלער
 פאָן שעפּער, פאַרמשפט נאָר צו באַצאָלן די הוצאות פון דער
 אויספאַרשונג; ער איז אוועק קיין מיסינגען מיט זיין טיטל גע-
 היימראט און מיט פולער פענסיע, דערנאָך זיינען ארויסגעלאָזט
 געוואָרן בילער און מעץ, שפּעטער פון אלעמען האַלואַקס, זיי
 האָט מען ארויסגעשיקט פון לאַנד, מחמת פאָרויכטיקייט האָבן
 זיי געהאט אריבערגעפּעקלט קיין אויסלאַנד דעם הויפט-טייל פון
 די גרויסע סומעס, וואָס זיי האָבן פאַרדינט אין זיס, אונטער-
 נעמונגען, עס איז גאָר ניט געווען נויטיק; מען האָט זייער אייגנס
 ניט געמשעפעט אפילו אין הערצאָגטום, זיי זיינען אוועק מיט
 אנדערע געוועזענע מיטאַרבעטער פון זיס אָנדערהאלב טייל וויי-
 מער אין דער פרייער אימפעריע-שטאַט עסלינגען, האָבן געלעבט
 אין דער פריינמלעכער, אָנגענעמער שטאַט רואיק פון זייער
 גרויסן פאַרמעגן, פלעגן אלע טאָג קריגן געסט פון שטוטגאַרט,
 האָבן זיי ברחבותדיקע צוקוקער מיט וואויל-געניגטן אינטערעס
 זיך צוגעהערט צו די דערציילונגען, ווי אזוי עס גייט דער פראָ-
 צעס קעגן זיסן, צוערשט האָט מען אין עסלינגען אונטערגע-
 ברומט איבער די ניי-צוגעקומענע, אָבער איבער דעם אומגעב-
 68

פרואוואט זיך משהל זיין פארן געפאלענעם פינאנס-דירעקטאָר.
איצט איז די דאָזיקע ארבעט געווארן ארגאניזירט. בא די מיני-
סטארן און גרויסע הארן, בא די פארשידענע אייראפֿיאישע הויפן.
זיינען געזעסן אידישע פאנקירן, האבן ארומגערעדט דעם ווירמע-
פערגער פראצעס, זיי האט געארט ניט אזוי די פערזאן פון זיס,
אויך ניט דאס, וואס מען באגייט זיך מיט אים אזוי שלעכט. זיי
האבן פארקערט אינערגעשטראכן, ווי דער דאזיקער פראצעס
ווערט געפירט מיט לויטער רשעות, און קעגן רוימישן און דייטשן
רעכט און קעגן די געזעצן פון לאנד. די געשווארענע באאמטע
לאזט מען פריי, קעגן דעם פריוואט-מענשט און דעם פרעמדן
אונטערטאן פארפירט מען א פראצעס וועגן בגידה אין דער קאנ-
סטיטוציע. עס איז פאראן דעם הערצאגס א רעסקריפט, וואס
שיצט אים דורך א געזעצלעכן אקט קעגן רדיפות. שפרייזט מען
אריבער איבער דער דאזיקער העכסטער, הייליגסטער התימה און
מען פראצעסירט פון וועגן מאיעסטעט-פארברעכן. דאס הייסט
יוסטיץ? איז נאך פאראן רעכטלעכע זיכערקייט, גאראנטיעס אין
אזא מלוכה? קאן מען מיט אזא רעגירונג פירן פארהאנדלונגען,
אפשליסן מיט איר געשעפטן? אף איין איינציקן פארזאגראף פון
געזעץ איז זיס עובר געווען; ער האט — א קליינקייט, א
קרימינעלער פארברעך! — געשלאפן מיט קריסטלעכע פרויען.
דערפאר קאנפסקירט מען זיין פארמעגן. הייסט דאס רעכט?
הייסט דאס יוסטיץ? צי קאן מען אזא מלוכה געבן קרע-
דיט?

אזוי איז דאס געגאנגען בא אלע הויפן. מען האט זיך גע-
רייצט מיט די ווירמעמפערגער געזאנדטע, מען האט חזק גע-
מאכט דער עיקר איבער דער מאראל פון דער מלוכה, וואס
נוצט אויס די ליבע שפיל פון א פריוואטן מענשטן, בכדי צו
דעקן דעם מלוכה-דעפיציט. אויך אז די ריכטער פארציען אזוי
לאנג דעם פראצעס, בכדי פעט צו ווערן פון די טאג-געלטער,
האט מען קאנסטאטירט אומעמוס. אף יעדער ביישלאף דעם אידנס
נישטערן די הערן אזוי לאנג ארום, ביז אימלעכער פון זיי פאר-
דינט דערביי זיינע מיוזנט מאלער.

באקאנטן קונה, און הער פאן ריידער, וואָס זיין ליד: האַלמ!
 אָדער שטארב ענטוועדער! איז נאָך אלץ געווען באַ אלעמען אין
 די מיילער, האָט זיך געמוזט באווייזן דעם שטענדיק התלהבות=
 דיקן פאָלק אף זיין אַלטן פּוסם. די שיינע מורח=לענדישע קליא=
 משע האָט זיך באווייזן באַ דער דעמוואַעל עליואבעם=סאַלאַמעאָ
 געץ, וואו דער שוואַרץ=ברוינער האָט זי צוגעזען. שפעטער האָט
 די דעמוואַעל, בעת זי האָט זיך גענויטיקט שטארק אין געלם,
 געמוזט זי פארקויפן, זי האָט זי פארקויפט צו א רייכן מוסלים,
 און די קליאטשע אַסיאדאָ איז ווידער פארשוואונדן אין מורח, פון
 וואנען זי איז געקומען.

אויך דעם פאָפּולאָר, וואָס האָט גערופן פראנצויזיש: "מיין
 לעבן פאר מיין סאוווערען!" און: "ווי האָבן אייער דורכלויכט
 באווייליקט צו שלאָפן?" האָט פעפעלע ארויסגענומען פון די הענט
 פונם זשערנעס זיגער. ער אליין האָט געבראכט דעם שטייג מיטן
 פויגל קיין פראנקפורט צו יצחק לאנדויער, וואָס האָט געהאט
 געפונען אַ קונה, וואָס איז געווען געפעלן ניקלאס פעפלע. דער
 גרויסער פינאנסיסט האָט אופגענומען דעם סעקרעטאר אין פאר=
 דימפענעם, שלעכט געלופטערטן פריוואט=קאנטאר פון זיין מאוסן
 קרומען אָפגעלעגענעם געמאַ=הווי. ער איז געזעסן אין זיין פאר=
 שטימער קאפאָמע. אין אַ נימ שיינע, אומבאקוועמער פאָזע אנט=
 קעגן דעם בלאָסן, פעטן סעקרעטאר, האָט באקוקט מיט שנאה
 דעם שרייענדיקן פויגל, האָט צולעצט געזאָגט: "איך האָב אים
 באצייטנט געזאָגט: וואָס דארף א איד האָבן אַ פאָפּולאָר?" ער האָט
 געקעמט האסטיק מיט דארע פינגער דאָס רויט=בלאָנדע, אָפגע=
 בלאקירטע ציגענע בערדל, האָט געוואָרפן קרומע, אייליקע, ברוגזע
 בליקן ארום. ניקלאס פעפלע האָט געשוויגן. אָבער דערנאָך זיינען
 ביידע געבליבן נאָך אייניקע שעה צוזאמען, האָבן ארומגערעדט
 א סך זאכן, מיט האלבע ווערטער און גלייכמוטיק דער איינער,
 האסטיק, לאַנגדיק, שמראשענדיק, באשולדיקנדיק, מיט האַרץ,
 הרינגלעך דער צווייטער.

מחמת אָט דעם שמועס האָבן יצחק לאַנדויער און ניקלאס
 פעפלע געמאכט עטלעכע נסיעות. פון אָנהייב האָבן אידן גע=

אויספאָרשונג מבח די פרויען. עטלעכע פרויען האָט ער געלאָזט
עפנטלעך קאטעווען, שלעפן די פור מיסט דורך דער שמאָם
לויטן מנהג.

מיט זיסן האָט ער באפוילן צו באגיין זיך מיט ווייך, אָבער
זיי מיט א מענטשן. פערנאטיש גענוי האָט מאַאָר גלאזער גע-
פאָלגט דער אינסטרוקציע. מיט ווייך. די קאמער דעם אירנס האָט
אויך איצט ווי פריער געהאט נאָר פינף און א האלב טראָט.
איטלעכן צווייטן טאָג האָט מען אים פארשמידט אין קייטן, ער
פלעגט קריגן פלייש נאָר זונטאָגס, האָט געמעגט טראָגן נאָר די
פשוטסטע קליידער, ווי א מענטשן. דער פארהער צווישן ניין אויף
צען אויגער איז כמל געוואָרן. ער פלעגט קריגן א טאָג איבער
א טאָג וואסער צום וואשן, זיין קאמער האָט געהאט א דיל פון
ברעטער און א באנק צום שלאָפן.

אָף די הערן פון דער קאמיסיע האָט געווירקט דער בא-
פעל פון רעגענט, אויך איז זיי געוואָרן פריקער צו מוט פון די
ביזע טענות פון אויסלאנד, וואָס האָבן געקלונגען אלץ העכער,
אופגעוועקט דורך א קלוגער האנט. עס איז טאקע מיט געווען
אזוי פשוט צו באגריינדן א פארמשפונג יורדיש. און הארפערכט
און שעפף וועלן מיט מסכים זיין, איז געווען געוויס; אָבער אויך
די איבעריקע, דער עיקר די אינגערע מיטגלידער, זיינען געוואָרן
אומזיכער, האָבן מורא געהאט צו קאמפראמיטירן זיך. דער ליצענז-
ציאָט מייגלינג, דער ערלעכער אדוואָקאט האָט אופגעבליט. ער
האָט געהאט דעם געפיל, און דאָס, וואָס מען באגייט זיך איצט
מיט זיסן מענטשלעכער, און וואָס בא עטלעכע ריכטערס האָט
זיך געפיטן די שטימונג, איז דאָס זיין אופמו. אמת נאָך איצט
האָט מען אים געמאכט שווער צוצוקומען צו זיין קליענט, אויך
די פראָטאָקאלן איבער דעם אויספאָרש פון די עדות האָט מען
אויס מיט געגעבן, אזוי אז זיין פארטידיקונגס-שריפט איז זאכלעך
מיט געגאנגען פון אָרט; אָבער פאָרמאל האָט ער זי אלץ שאר-
פער ארומגעפילט, ער האָט געשמעלט די ווערטער אלץ שענער
און גלאמער, אזוי אז ער האָט מיט א רואיקן געוויסן געקאנט

יאהאן דניאל האַרפרעכט איז געקומען צום הערצאג=אדמיני=
 סטראטאר. פכדי צו רעפערירן אים. ווי אזוי עס גייט די אויס=
 פארשונג. ער האט גערעדט פריי און גראד. ווען דאס זאל גע=
 דויערן. וועט די שוואכישע יוסטיץ אנווערן יעטוידער פרעסמיזש.
 מען האָט זיך איצט גענוג מבוש געמאכט. ער באדארף ניט
 אונטערשמדיכן, אז ער האלט דעם אידן פאר א שעדלעכער
 וואַנץ. אבער עס געשיקט זיך ניט, מען זאל א מענטשן אין א
 מאדערנער רעכטלעכער מלוכה אזוי פיניקן ציזיש. זאל מען סוף
 פל סוף צונויפנעמען די באווייזן און צוטרעטן צו דער החלטה
 און צום פסק=דין. עס איז אַ סקאנדאל, וואס מען האט די איבע=
 ריקע גרעסערע פארברעכערס ארויסגעלאזט פון נעץ. ער פאר=
 שטייט, אז עס איז פאליטיש נויטווענדיק מקיל צו זיין; זאל מען
 זיך אבער לכל הפחות ניט מאכן צו שאנד און צו שפאט דורך
 א צו פיל בארבארישער פאָהאָנדלונג פונם אידן. דערהויפּט די
 מעשה מיט די ווייבער, ווי די קאָמיסיע פירט זי, איז א לאַנד=
 פארדארבערישע חזיריי. דער אַלטער יודיסט האָט גערעדט מיט
 פייער און האָט באניצט שמארקע ווערטער. מען האָט געטונט,
 אויב מען זאָל גיין לויטן נאקעטן און לאנג בארפוילטן אות פון
 געזעץ. פארברענען אויך די ווייבער, מפת דעם מראכט קיינער
 ניט. סאָ צוליב וואָס, צו אלדי שווארצע יאָרן, דער גאנצער
 עסק, אין אימלעכער נאכט ווערן הונדערט טויזנט פרויען באַ=
 שלאָפן. אין בעט, שלאָפנדיק מיט א פרוי, שמעלט קיין איד און
 קיין כופר ניט אין סבנה די זיכערקייט פון דער מלוכה, פון דער
 רעליגיע און פון דער קאָנסטיטוציע. עס וואָלט גוט געווען, ווען
 דער איד וואָלט אַלע זיינע מעג און נעכט זיך ניט פארנומען
 מיט קיין אנדער זאך. אגב, ווייזט אים אויס דער איד, וואָס לאָזט
 זיך ניט ארויספרעסן קיין איין נאָמען, צו זיין פינער און איידע=
 לער, ווי זיינע שופטים, זאָל מען סוף פל סוף ארויסשלעפן פון
 דער ראָזיקער חזיריי הענט און געזער. פינסטער האָט דער אַל=
 מער רעגענט צוגעהערט. האַרפרעכט האָט נאָך קלאָר און האַרט
 ארויסגעוואָגט, וואָס ער האָט שוין אליין מושוטש געשפירט. חוב!
 גערעכטיקייט! און ער האָט געגעבן אַ באַפעל אָפצושמעלן די

אז זי וועלן שטימען, ווי ער וויל. די געוועזענע מיניסטערן פאָר-
 סטנער און נעגנדאנק, וואָס זיס האָט זיי געהאט אראָפּגעווארפן;
 דער קאלמער, גלאמער כבוד-זוכער אנדרעאָס היינריך שיין, וואָס
 אונזער קארל אלכסנדר האָט זיס אים געשטערט ארויף צו קומען;
 דער פאָן פלוג האָט אפילו אויסגעדרייט אזוי, אז אין דער קאָ-
 מיסיע איז באשטימט געוואָרן דער יונגער געהיימראט פאָן געץ,
 בכרי אויסצולאָזן זיין פעס און נקמה צום פארדארבער פון זיין
 מוטער און שוועסטער.

אָט די אלע זיינען באשטימט געוואָרן צו משפּטן זיסן.
 אין זי האָט געברענגט מער שנאה ווי געלט-דאָרשטיקייט, דאָס
 פאלק האט געמאכט דעם פסק-דין, און זי זיינען געווען גרייט
 נאכצוגעבן דער דאזיקער פאדערונג. זי האבן פארגיכערט די
 אויספארשונג. די באשולדיקונגס-שריפט פונם רעגירונגס-ראט פיליפ
 היינריך יענער האט ארופגעווארפן אף זיסן אלע עוולות, וואס
 זיינען אפגעמאן געווארן אונזער קארל אלכסנדר, אפילו זאכן,
 וואָס ער האט בשום אופן נישט געקאנט וויסן וועגן זי. מען האט אף
 אים אליין אַרופגעווארפן די אחריות פאר אלע מועכצן פון אלע
 מלוכה-באאמטע, אנגעהויבן פון די מיטגלידער פון קאפינעט ביז
 צום לעצטן אנגעשמעלטן. די געצאצקעמע פאַרטיידיקונגס-שריפט
 פונם בראון ליצענציאט מייגלינג האט מען קוים געלייענט. פאר-
 בלענדט פון שנאה האבן די ריכטער אריבערגעשפרייזט איבער
 די קלארע פאקטן, האבן אין דער באגרינדונג פון פסק קוים אנ-
 גערירט די אן א צאל מענות, וואס מען האט דורך זי געקאנט
 אפפרעגן זייער קאמפּעטענץ, און וואס מחמת דעם איז שוין געווען
 אויסגעשלאסן, אז די פארמשפּמונג פון זיס זאל זיין גע-
 זעצלעך.

זי האבן געפסקנט, אז דער איד איז שולדיק אין אן א
 צאל פארברעכנס: ערשטנס קעגן הערצאג, צווייטנס קעגן זיינע
 געטרייע יועצים, מיניסטארן און דער גאנצער נאציע, וואס ער
 האט זי פארשווארצט באַס פירשט און אַריינגעווארפן אין ברוגז
 און אין חשד; דריטנס און דער עיקר קעגן פארלאמענט און דער
 קאנסטיטוציע — דאס האבן באוויזן א סך פאַרארדענונגען זיס.

זיך זאגן, אז ער פארדינט זיינע מאָג-געלטער מיט שוויס און פֿשר.

פֿול זאָרג און פארביטערונג האָט דער געהימראַט פֿלוג געזען, ווי די פארמשפּטונג און פארטיליקונג פון זיס איז דורך די אידישע מאַכנאַציעס געשטעלט אונטער א גרויסן ספק. זיין טרוקענער פאנאטיוס האָט געפלאקערט, האָט אים געפרעסן אין הארצן, אים ארומגעטריבן. דער ציל איז געווען צו נאָענט; וואָלט ער זיך איצט ארויסגעגליטשט פון זיינע הענט, ער וואָלט דאָס נישט אויסגעהאלטן. מאָגער, ביטער, פארכאפט פון זיין ציל, נישט מסוגל זיך צוצוהערן צו וואָסערע עס איז טענות אַנטקעגן, איז ער געגאנגען פֿון איינעם צום אנדערן צו די פארלאמענטאריער, וואָס ער האָט זיי געקענט פאר זיס' ערגסטע שונאים. האָט זיך געהאלטן שטענדיק עצה מיט דאָס באַרטעלעמי פאָנקאַרפּאָ. האָט נישט געוואלעוועט נישט קיין געלט, נישט קיין טרחה. עס האָבן זיך באוויזן פֿלוג-בלעטער קעגן דעם אידן, די פארביטערונג פון פּאָלק, וואָס די מעץ, בילער, האַלואַקס זיינען אָפּגעקומען אויף מיט חסד, איז געוואָרן געווענדט מיט גאָר דעם אימפעט אָף זיסן. עס איז געוואָרן אויסגעשפּרייט א קלאנג, אז אויך זיס זאָל אין גיכן ווערן ארויסגעלאָזט פֿריי. די ריכטער, וואָס מען האָט משער געווען וועגן זיי, אז זיי וועלן פסקען ווייכער, אפילו דעם הויך אָנגע-זעענעם האַרפרעכט, האָט מען באארבעט פון אלע זייטן, צולעצט האָט מען זיי אפילו אין שיינק נישט געלאָזט צו רוי. עס איז גע-קומען צו פּאָלקס פארזאמלונגען, דעמאָנסטראציעס, "דער איד מוז היינגען!" האָבן הער פאָן פֿלוג אין דאָס באַרטעלעמי ארויסגעגעבן דעם לאָזונג. "דער איד מוז היינגען!" האָט עס געדונערט אין פארלאמענט, אין די קירכן. "דער איד מוז היינגען!" האָט גע-רעוועט דאָס פּאָלק, האָבן געזונגען אין גאסן-לידל אין געהעריקע גראמען די אינגלעך, האָבן קאָנסטאמירט האַמעטנע און איבער-צייגט די פויערים אין די אָפּגעלעגנסטע הויפּן.

דורך אזא דרוק האָט הער פאָן פֿלוג געפועלט, אז עטלע-כע ריכטערס זיינען ארויס פון דער קאָמיסיע, אָף זייער אָרט זיינען אריין זיס' פערזענלעכע שונאים, וואָס עס איז געווען זיכער.

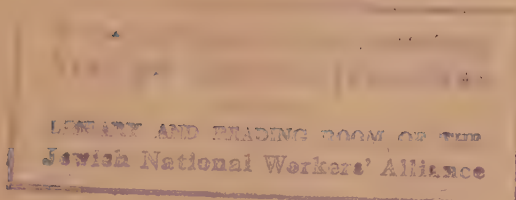
מיט אומרואיקע גלידער איז געזעסן דער דארמשטאטער
פינאנס־ראט און קאבינעטס־פאקטאָר באראָן טאָפנבערגער אין
זיין סאלאָן, וואָס איז געווען פול געפאקט מיט פאפירן; ער האָט
זיך געשפירט נים גוט, אָנשקעגן אים איז געזעסן מבולבל, שיין
און נאָריש זיין מוטער, מיכאַעלע זיס, זינט זיבן יאָר, זינט ער
הייסט שוין מער נים נתן זיס אָפנהיימער, נאָר ער האָט זיך
געשמדט און געקראָגן דעם נאָמען באראָן לודוויג פיליפ טאָפנ־
בערגער, איז זי בא אים אין שמוץ נים געווען, די שיינע אַלמע
דאמע, וואָס האָט אָנגעפילט די פוסקייט פון איר לעבן מיט
דאגות וועגן טואלעט, מיט קאָרעכפאָנדענין, טעאטער, פראַמעקציע
פאַר יונגע קינסמלער, נסיעות, געזעלשאפט, פלעגט שטענדיק
אויסמיידן דארמשטאט, וואו עס איז געזעסן איר עלסטער זון.
זי וואָלט פאַרשטאָנען, ווען דער אינגערער, ווען יוסף, וואלט
אַריבערגעגאַנגען צום גלויבן פון זיין פאָטער, עס וואלט איר
אפשר נאָך הנאה געטאָן, זי האָט זיך געשפירט שולדיג און האָט
געזוכט אין אים זיין פאָטערס שמייכל, אָבער אז נתן, דער זון
פונם חזן יששכר זיסקינד, זאָל ווערן אַ קריסט, דאָס איז אין
אירע אויגן געווען אַ חטא, וואָס פאר אים וועט ווען עס איז
געוויס קומען אַ שטראָף, מיט ציטערניש האָט זי זיך צוגעקוקט
צו זיין הצלחה און זיין אופקום, אז יוסף, דער פרומער, דער
אידעלער, וואָס האָט געראמעוועט יחזקאל זעליגמאן, וואָס איז
ניט געקוקט אָף אַלע נסיונות און רייצן פאַרם געבליבן א איד,
אז ער איז איצט אַזוי שרעקלעך געפאלן, בעת דער פושע
ישראל און דער משומד איז געוואָרן פעט און גרויס, דאָס האָט
זי אינגאַנצן צעטומלט און זי האָט נים געוואוסט פאַר וואָס זיך
צו האַלטן.

מיכאַעלע זיס האָט איר מאַן, דעם חזן יששכר, אָף איר
שטייגער ליב געהאַט, ער איז געווען אַ וואוילער, פרייטלעכער
מענטש און א גרויסער זינגער און קאָמעדיאַנט און קודם כל אַ
זאנפּטער, באַקוועמער מאַן, וואָס איז אַ סך אַרומגעפאָרן און האָט
זיך נים צוגעהערט צו די שלעכטע רייד, וואָס מען האָט פאַר
אים גערעדט אָף זיין פרוי, נייערם ער איז געבליבן שטענדיק

קודם כל דער רעסקריפט וועגן די קוימענקערערס; און פערמאס
קעגן געמיינדעס און איינציקע אינזערמאנען. זיי האבן אים אנער-
קענט פאר א מאיעסמעט-פארברעכער, מלוכה-פארברעכער, מסבעות-
פארברעכער, בוגד און לאנד-פארדארבער.

מחמת די דאזיקע מעמים האט דאס ספעציעלע געריכט,
וואס איז באשטימט געווארן אויסצופארשן זיינע פארברעכנס, פאר-
משפט יוסף זיס אפנהיימער, איד און געוועזענעם פינאנס-דירעק-
טאר, צום מיט דורך היינגען. דער דאזיקער מין מייט-שמראף
איז געווארן צוגעמשפט דעם באשולדיקטן מחמת דעם, ווייל דאס
איז בכלל געווען די געוויינטלעכע שמראף פאר די פארשידענע
פארברעכנס, וואס מען האט ארויפגעווארפן אפן באשולדיקטן;
בפרט אבער, ווייל דאס איז געווען אין דער מיט צווישן דער
געוויינטלעכער שמראף פאר מאיעסמעט-פארברעכער דורך פערמ-
לען, צווישן דער שמראף פון פארברענען לעבעדיקערהייט, וואס
קומט פאר מאכן פאלשע מסבעות, און צווישן דער בכבודיקער
מייט-שמראף דורכן שווערד.

די הערן זיינען ארויפגעגאנגען אנגעבלאזן. זיי האבן דעם
פסק-דין אריינגעפאסט אין א פארם, וואס האט געהאט א פנים
פון לייטיש. זאלן פערדאנטישע יוריסטן ארויסזוכן חסרונות, זיי
האבן געוואוסט, דאס פאלק מיט זיין געזונטן חוש איז אף זייער
צד.

פלויענעם, אַנמאַרכיקן כתב אַ גאַנצע רײַ בריוו צו די ווינער
אַפנהיימערס, האָט זיך באַשלאָסן צולעצט אַפֿן לעצטן מיטל, זי
איז געקומען צו איר עלסטן זון, דעם משומד. איינמאל איז זי גע-
זעסן, דעם מויל האַלב אָפֿן, אין מורא, אין האָפֿענונג, האָט גע-
קוקט אָף אים מיט דערשראָקענע, נאָרישע אויגן. ״וואָס זאָל מען
טאָן? וואָס זאָל מען טאָן?״ האָט זי געקלאָגט.

דער באַראָן טאָפּנבערגער האָט ניט געפונען קיין רו אָף
זיין שטובל, האָט זיך געדרייט, געפאַרעט זיך נערווייז און מעכאַ-
ניש אין זיינע פאַפירן, האָט אַרומגעצאָפלט. ער איז געווען א
כמעט קליינער, אַ ביסל צו פעמער מענטש, די הויט ליכטיק
און זייער געכאַוועט, די פלינקע אויגן האָבן צו גרויס אַרויס גע-
שמאַרצט פֿון קאָפּ, די פינגער האָבן זיך געקרימט דיק, ווייס
און באַוועגלעך, ער איז ניט געווען עלעגאַנט, הגם ער איז גע-
ווען רייך און זאָרגעוודיק אָנגעטאָן. זיין קריסטנטום איז אים גע-
ווען פריקער ניט געקוקט אַפֿן גאַנצן אנשמעל פֿון פרייגייטסמערײַ.
ער פלעגט גערן מאַכן חווק פֿון די אידישע מנהגים, פלעגט זיך
באגעגענען מיטן העלמשמעטער פראָפּעסאָר קאַרל אַנמאָן און
מיטן געוועזענעם פאַסטאָר פֿון דענקענדארף יאָהאַן פרידריך פאַ-
לום וואָס איז געוואָרן אַריבערגעזעצט קיין שטוטגאַרט — ביידע
געוועזענע אידן, זיינען זיי איצט געווען פייערדיקע פאַרשפרייטער
פֿון דער קריסטלעכער אמונה. ער האָט אָבער פֿון טיפֿן האַרצן
מקנא געווען דעם אינגערן ברודער, וואָס ער האָט אַ סך מער
דערגרייכט פֿאַר אים, און איז פֿאַרט געבליבן א איד. אויך האָט
יוסף אים געלאָזט אָפֿן שפירן גענוג שפּאַט און פאַראכטונג פאַר
זיין שמד, איין מאָל, אַז זיי האָבן זיך געמראָפֿן באַם קורפּאלצישן
הויף, האָט ער אים קאַלט צוגעקערט דעם רוקן. ווען זיי פלעגן
זיך צונויפּמרעפֿן געשעפּמלעך, פלעגט באלד צווישן זיי אַרויס אַ
פראָצעס אָן אַ פּרוואו זיך אויסצוגלייכן, און דעם געשמדטן
פלעגט דאָס ערגערן פּיו אין פלוצ אריין, וואָס דער ברודער
האָט אפילו אין וויכטיקע עסקים, מחמת עקל און ווידערגעפיל,
ניט געוואָלט זיך צונויפּמרעפֿן מיט אים, פערזענלעך, נאָר ער
האָט געלאָזט אלץ אויספירן דורך אגענטן, אפילו אויב עס

צערמלעך און פול דאנקבארער באוואונדערונג פון איר שיינקייט. זי האט בכלל אין איר לאנגן רייכן גרינגען לעפן ליב געהאט א סך מענער. אבער יענע חדשים מיטן שטראלנדיקן געאָרג עבערהארד היידערסרָאָרף זיינען פארט געווען די קרוין פון אירע מעג. און אז ער איז געפאלן אין שאנד און עלנט, איז דאָס געווען דער עכסטער ווייטאָק, וואָס זי האָט געשפירט זינט זי לעבט. זי האָט דערנאָך אין איר זון יוסף ווידער דערזען דעם פאָטער, מיט פאַרכאַפּטן אָטעם און שוואַך פון באוואונדערונג האָט זי זיך צוגעקוקט צו זיין גליקלעכן אופשטייג, גאָר די יוגנט און ויסקייט. גאָר דעם גלאַנץ און רויש האָט זי אין דעם זון ליב געהאט. זי איז געשוואומען גליקלעך אין דעם אומבאַרגענעצטן גלויבן אין זיין זשעני, זיין שמערן, זיין גדולה. און איצט האָט זיך אין אים איבערגעחזרט נאָך שרעקלעכער די ווענדונג און די ירידה דעם פאָטערס.

זי האָט צוערשט געמיינט, אז דאָס זונט ארעכט איז עפעס אַ דריי, אַ קונץ, אַ פארשטעלעניש. אז ער וועט באלד אַרויס נאָך גלענצנדער ווי פריער. אָבער איצט האָט זי געמזט איינזען, אז דאָס איז מאַוימדיקער ערנסט. דעם פסק-דין האָט מען אמת נאָך ניט געוואוסט. אָבער אלץ באַשטימטער האָט מען גערעדט אין גאַנץ דייטשלאַנד, אז די ווירטעמבערגער וועלן אין גאָר די נאָענסטע וואָכן אופהיינגען זייער געוועזענעם פּינאַנס-ראַט. דאָס לידל: „דער איד מוז היינגען“! האָט זיך געהערט פּיפּן ניט נאר באַס נעקאַר, נײַערט אויך דעם גאַנצן רײן ארופּ, איר איז דאָס שרעקלעכע גאַסן-לידל ניט אַרויס פון אויער, זי איז געוואָרן אלץ אומרויאיקער, מבולבלער. האָט געמאַכט אומגעשיקטע פרואוון צו העלפן דעם זון, האָט געשריבן נאַרישע בקשה-בריוו אין דער וועלט אַרײַן. וואָלט לכל הפחות רבי גבריאל געלאָזט הערן עפעס וועגן זיך! זי האָט צו אים געשריבן אַ דרינגענדיקן, צעטומלמן בריוו; זי האָט אָבער ניט געוואוסט, צי איז ער אָנגעקומען צו אים; וואָרום עס איז געווען איר השערה. אָבער ניט קיין געוויסע זאך, אז ער איז אין האַלאַנד. זי האָט געשריבן צו איר אויס-געגעבענער מאַכטער קיין ווין, זי האָט געשריבן מיט איר צע-

אין מאָל. און היות ווי ער האָט געווען די מומער ויצנדיק פאר-
 לאָרן און אויסגעלאָשן, האָט ער ווייטער גערעדט: „איך וועל
 גערן מאָן, וואָס איך קאָן, בכדי איינצוהאלטן פון זיין פארמעגן
 וואָס עס לאָזט זיך האַלטן. הגם ער האָט דאָס פון מיר נישט
 פאַרדינט, וואָס מען קאָן פאר אים ראַטעווען אין היידלבערג,
 פראנקפורט, מאַנהיים, וועל איך דערוף ארופלייגן מיין האַנט.
 איך וויל אויך קיין געלט נישט זשאַלעווען, צו מאַכן פראוון אין
 שטומגארט באַ דער רעגירונג, באַ די ריכטער, אין תפיסה.
 אָבער אויב ער שמד'ט זיך נישט, האָט ער פארענדיקט מיט אַ
 צי פון די אקסלען, "וועט עס קוים נישט אָפלויפן". באַם
 אוועקגיין האָט מיכאעלע געשמעלט שווערער די מרים ווי באַם
 קומען.

אין שטומגארט האָט בינהיים ניקלאַס פעפלע אן רו
 און גלייכמוטיק געארבעט למכות זיין בעל-הבית. גרויסע געלמער
 זיינען געפלאסן צו רעגירונג-אנשטאלטן, צו באַאמטע פון
 געריכט. היות ווי דער הערצאָג-אדמיניסטראַטאָר האָט גע-
 האַט באַפולן, מען וואָל פינקטלעך אויספאַרשן, וואָס
 עס געהער זיסן פולקום געוועזלעך און צו דעם דאָזיקן פארמעג
 מאָר מען נישט טשעפען, האָט דער סעקרעטאַר געהאט אין זיין
 רשות רייכע מיטלען. טייערע וואַנעס, מעפיקער, שטיינער זיינען
 אַרויסגעגאַנגען פון זיס' הויז אין דער געשמאלט פון מתנות צום
 אנדריינק צו איינפלוסרייכע פאַרלאַמענטאַרער, צו הויף- און
 מלוכה-באַאמטע, וואָס אָפיציעל האָבן זיי מיטן פראָצעס נישט
 געהאַט וואָס צו מאָן, אָבער אומדירעקט האָבן זיי אַ סך גע-
 קאָנט ווירקן.

דורך כל תפוצות ישראל אבער איז געלאָפן, געשושקעמט,
 פארשפרייט זיך, „ער האָט געראַטעוועט רבי יחזקאל זעליגמאן
 פריידנמאַל, ער האָט אויסגעשמרעקט זיין האַנט און באַשיצט די
 אידן באַם נעקאר און באַם ריין. איצט האָבן זיי זיך צונויפגע-
 נומען, ארום און אלע רשעים, און זיינען אָנגעפאַלן אף אים. ער
 איז געווען פאר זיי צו גרויס, ער האָט פאר זיי
 אויסגעשמראַלט צו פיל גלאַנץ איבער דער כנסת ישראל.

איז דערפֿי געווען הויז, דעם ברודערס שאַנד און מפלה האָט אים שטאַרק אָנגערירט, אויך האָט מען פֿון אים א סך געשפּעט מחמת דעם און גערייזט זיך מיט אים; פֿונדעסטוועגן האָט ער איצט נישט געקאָנט פֿארשטיקן אַ שטילן נצחון-געפֿיל, בעת עס איז פֿאַר אים געוועסן די מוטער אַ צעטראַגענע, כדי צו בעטלען אַ טובה באַ אים פֿאַרן מער געליבטן און באַוואַנט-דערמין זיין. "אַט האָט איר דאָס, אַט האָט איר דאָס!" האָט ער איבערגעחורט עטלעכע מאָל מיט מיט זיין הויכער, העלער שטים. "עס קאָן נישט געמאלט זיין, אז אימיצער זאָל אַרופֿשטייגן הויך און בלייבן אַ איד, עס געשיקט זיך אויך נישט", האָט ער זיך געהיצט, מאַכנדיק שטאַרק מיט די הענט, "עס מאַך נישט זיין, עס איז קעגן געטלעכן סדר און מענטשלעכן מנהג". אָבער מיכאַעלע האט דאס נישט געוואלט הערן. "וואָס זאָל מען טאן? וואס זאל מען טאן?" האָט זי געקלאַגט, אלץ אין זעלביקן טאָן.

איז דער געפֿאַקטער מענטשל אופגעשטאַנען, גענומען אַרומלויפֿן נערווייז, אַריבערהויבן אײַן פעקל פֿאַפֿירן פֿון אײַן זײַט טיש אַף דער אַנדערער. "פֿאַראַן נאָר אײַן מיטל", האָט ער געזאָגט צולעצט. היות ווי מיכאַעלע האָט אים אָנגעקוקט געשפּאַנט און מיט האַפענונג, האָט ער זיך פֿאַרמאַסטן און האט אַרויסגעוואַרפֿן אזוי ווי כלאחר יד און ווי אַ זאך וואָס איז קלאַר פֿון זיך: "ער מוז זיך שמדן".

מיכאַעלע האָט זיך באַטראַכט. דערנאָך האָט זי געזאָגט אַן מוט: "ער וועט דאָס נישט טאָן". און אין אַ וויילע אַרום: "רבי נבריאַל ערלויבט דאָס נישט".

דער זון האָט נאָכגעמאַכט מיט הויז: "ערלויבט דאָס נישט! מיר האָט ער דאָס אויך נישט ערלויבט. וואלט איך אים גיין פֿאַלגט. וואָלט, איך אפֿשר אויך געהאַלטן איצט דארט וואו יענער. ערלויבט דאס נישט! ערלויבט דאָס נישט!" האָט ער זיך געבייזערט, קוויטשענדיק מיט זיין העלער שטים, שטאַרק מאַכנדיק מיט די הענט. "עפעס אַנדערש וויס איך נישט", האָט ער געזאָגט פֿלוצים, געבליבן שטיין מיט

יאהאן דניאל הארפרעכט איז געוועסן אין זיין ביבליאמעק
 בא דער ארבעט. דער הערצאג-אדמיניסטראטאָר האָט דעם פסק
 פון דער קאָמיסיע נים באשטעטיקט. באפוילן צו האַלטן אים
 בסוד דערוויל און געהייסן צושיקן צו אים, צו האַרפרעכטן.
 דעם פסק-דין מיט גאָר דעם ריזיקן דאָקומענט-מאַטעריאל, בכדי
 ער זאָל אַרויסזאָגן זיין מיינונג.

מלא חמה איז געוועסן דער אלטער מאָן. עס איז געווען
 דער פערטער חיינמער, זינט ער האָט אַרויסגעזאָגט זיין אורטייל
 אין ענין פון יחזקאל זעליגמאן, קעגן זיין ווילן געמוזט אַפראמע-
 ווען דעם עיפושדיקן אידן. איצט האָבן די נאגנדיקע ווערים גע-
 האט אַפגעלאָזן און זינען זיך צעקראַכן; די וואָס האָבן זיך גע-
 ווידמעט, די פעטע, די אַפגעפוימערטע, דער הערצאָג און דער
 איד, איז דער איינער פון זיי געווען מוים, דער אנדערער איז
 געלעגן אָן פח און אונטערן פוס, און עס איז געווען געווענדט
 אָן אים צוצומרעסן. יא, זיי האָבן גוט געהאַט גענאָגט זינט דע-
 מאַלט. ער, האַרפרעכט איז געווען אַ פעסמער מאָן, איצט איז
 ער דורך זיי א זקן, און א סך לאַנד און וואַלד און פעלד און
 מענטשישע גופים און מענטשישע נשמות זיין געווען מיאוס צע-
 פרעסן און צעפטרט דורך זיי, און דער בחור, דער מיכאל, איז
 געווען צעגעסן און די זאנפטע, ליבלעכע עליוזאבעט סאַלאָמעא
 איז געוואָרן אַ זונה דורך זיי. און אויב דאָס געווערים איז איצט
 געווען פאַרטרעבן און איז זיך צעקראַכן, וועט עס דאָך ווידער
 קומען. זיי עס איז שמענדיק געקומען צוריק, און דער אלטער
 בנין וועט אינגאנצן איינפאלן. און איצט ויצט ער און מוז
 פסקען. צי איז דאָס רעכט צו צעטרעטן אָס דעם נאָגנדיקן און
 שערלעכן וואָרים.

עס איז געקומען בילפינגער. ער איז איצט געווען דער
 אמתער רעגענט פון לאַנד, א געטרייער רעגענט, וואָס האָט זיך
 נים געגרייפט מיט זיין מאכט, וואָס האָט געארבעט זיי אַ פערד
 און מיט הצלחה. די ארבעט איז אים וואויל באקומען, דער
 שווערער, פולבלומיקער מאָן. הגם ער איז געווען איינע

איצט זיינען זיי אף אים אנגעפאלן ווי המן הרשע
און ווילן אים הרגען. העלפט און ראטעוועט רבי יוסף זיס
אפנהיימער, וואָס איז א גומער איד, און אז ער איז געווען אין
גדולה, האָט ער געהאַלטן זיין האַנט צו גומן שוין איבער כלל
"ישראל". האָט מען גוזר תענית געווען און מתפלל געווען אין די
בתי מדרשים, האָט מען געווירקט אין די קאָנצעלאַריעס און קאָ-
בינעמן, האָט מען געקליבן געלט, א סך געלט, אלץ מער געלט,
און אלץ געבראכט צו רבי יחזקאל לאַנדויער, דעם הויף-פאקטאָר
און ערלעכן אידן, וואָס די רבנים און די קהלות האָבן אים
באשטימט, צו שיצן מיט גאָר דעם כח און פקחות און פארמעגן
דעם געפאַלענעם רבי יוסף זיס אָפנהיימער, וואָס האָט געראטע-
וועט דעם כלל ישראל פון גרויסער נויט. יצחק לאַנדויער האָט
געהאַט א פלאַן, ניט קיין באזונדערס איבערגעשפיצטן פלאַן,
אַבער דרייַסט און גראד, אָף דעם פאַל ווען זיי וועלן מאַקע
זיך דערוועגן צו פארטשפּטן זיסן. צוליב דעם דאָזיקן פלאַן האָט
ער באדארפט האָבן געלט, אָן א צאָל געלט. און אן א צאָל
געלט האָט געשטראָמט אין זיינע קאַסעס, מוזמן גאָלד, וועקסלען,
אַבליגאציעס, דער קליינער מענטש האָט געגעבן ווינציק, דער
גרויסער האָט געגעבן א סך, פון אלע לענדער, פון אלע קהלות,
פון אידן פון גאָר דער וועלט.

אויסגעפארשט און געקליבן מאטעריאל, וואָס האָט געקלעקט, אויב נישט אָף צו באַשטראַפן מיט מויל, איז לכל הפחות אָף אייביקע תפיסה.

איז אָבער אין יענער צייט גראַד פארטיק געווארן אין אלע פרטים דער פשרה-אפמאך צווישן קארל-רודאָלף מיט דער הערצאָגין דער אלמנה מכה דער אפיטרופסות אָף אַן אופן, וואָס איז געווען זייער גינסטיק פאַרן רעגענט, און איצט האָט ער באַדארפט אריבערגיין צוגלייך מיט די תקנות פאר דער אדמיניסטראַציע-צייט אין דער קיסרלעכער קאנצלעאריע, בכדי צו ווערן דאָרט איבערגעקוקט און באַשטעטיקט. האָט מען דעריבער גע-האַלטן, אז אין אזא מאָמענט איז לחלוטין נישט כדאי איינצורייסן מיטן וויינער הויף דורך באַשטראַפן שמריינג א קאטויל און אַ עסטריי-כער. און מען האָט באַשלאָסן אָפצולייגן לעת עתה די באַשטי-מונג פון פסק, און דעם גענעראל האָט מען דערווייל אַרויסגע-לאָזט פריי אָף תקיעת כף און ערן-וואַרט. ווי מען האָט זיך געריכט, האָט מאַקע רעמכינגען אַן מחזקות געבראכן דאָס וואַרט, איז אנמלאָפן קיין אויסלאַנד, איז אונטער גענעראל שולנבורג אַריינגעטראָטן אין ווענעציאַנישן דינסט. האָט מען אים פאַרמשפּט פון דערווייטנס, און ער האָט פראמעסמירט שמאַרק אין עמלעכע קלאג-שריפטן צום קיסר און אימפעריע. נאָך יאָרן לאַנג האָט ער געשפּיגן קויל, גיפט און גאל קעגן ווירטעמבערג.

דאָס פאָלק איז געווען אופגעבראכט, וואָס רעמכינגען איז אנמלאָפן. איצטער זיינען אלע בלוט-הינט אָפגעקומען אַן אַ שמראָף, זיצן זיך אין עסלינגען, אַ מהלך פון אַנדערטהאלבן מיל, לאַכן אין די פויסטן אָדער זיי מאַכן נאָך אַן רכילות אין שווע-ריקייטן. דעם איינציקן דעם אירן האָט מען נאָך. ער לכל הפחות מוז זינס קריגן, ווידער זיינען געווען די פירער די גע-היימראַטן פלוג און פאנקאַרבאָ, האָבן געהעצט, געצאָלט דעמאָנ-סטראַציעס, ווילדער, אימפעטיקער, דרויענדיקער, דרינגענדיקער איז געגאַנגען דורכן לאַנד: "דער איד מוז היינגען!"

אזוי איז געווען דער מצב, בעת הארפרעכט האָט אָפגע-

יארן מיט הארפרעכטן. האָט אויסגעזען מיט צען יאָר אינגער
פאר אים.

„וואס הערמ זיך, הער ברודער?“ האָט ער געפרעגט מיט
א בליק אפן הויפן פאפירן. „איז עס דאָס נעמלעכע? האָט ער
ווייטער גערעדט פאָוואָליע. מיט א פריקער טעם, ווי דעמאלט
באָס אידן יחזקאל?“

אין דרויסן האָט עס געשניט ווייך און דיק. עס איז גע-
ווען זייער שטיל אין צימער. פון צווייטן חדר האָט מען געהערט
די טריט פון יונגען מיכאל קאפנהייפער. „יאָ, הער ברודער“,
האָט געזאָגט הארפרעכט. „עס איז דאָס נעמלעכע. פאָר-
מאל, לויטן אות פון קרימינאל-געזעץ איז זיין שולד נים באַוויזן
גענוג.“

בילפינגער האָט גענומען עטלעכע פאפירן, זיי פאנאנדער-
געטיילט, זיי ווידער צונויפגעלייגט. „צי באַדארף מען נים נעמען
אין באַטראַכט, הער ברודער“, האָט ער געזאָגט אין א ווילע
ארום. „אז ער האָט זיך ערלויבט אין דער קאָנסטיטוציאָנעלער
מלוכה ווירטעמבערג צו מאַכן אזוי פיל אויסנאָמען פון דעם
קאָנסטיטוציאָנעל געזעצלעכן, אז ער מוז נעמען פאר ליב, ווען
מען מאַכט אויך פאר אים אן אויסנאָם פון דער געזעצלעכער
פאָרב?“

„דאָס איז צו נעמען אין באַטראַכט“, האָט געענטפערט
הארפרעכט. „אַבער נים פון מיר. פון הערצאָג.“

בינתים האָט זיך אויך גערוקט צום סוף דער פראָצעס פון
גענעראַל רעמכינגען. מיטן אַדלמאַן יעזואיט און עסטרייכישן
אַפיצער איז מען זיך נים באַגאַנגען אזוי ווייך, ווי מיט די איינ-
געזעסענע האַלואַקס. מען, בילער, לאַמפרעכטס, שעפער, ער
האָט נים געהאַט קיין קרובים אין דער קאָנצעלאַריע, פלעגט
שמענדיק באַהאַנדלען אַלץ וואָס ציוויל נאָר ווי טינמלערס, אַלץ
וואָס נים אַדל, בפרט דעם פאַרלאַמענט, נאָר ווי חמולעס, המון,
פעול, און אלע האָבן אים פיינט געהאַט. מען האָט בכּן שאַרף

אפן צווייטן טאָג האָט ער אונטערגעחתמעט דעם טויט־
ארטייל. „פעסער זאל דער איד דערווארגן ווערן על פי אומ־
רעכט“, האָט ער געזאָגט, „אידער ער זאל בלייבן לעבן לויט
רעכט און דאָס לאַנד זאל ווידער זיין אומרואיך“. און נאָך האָט
ער געזאָגט: „דאָס איז א זעלמענע געשעעניש, אז א איד קומט
אָפּ פאר קריסטלעכע חטאים“.

געבן זיין באריכט דעם הערצאג-אדמיניסטראטאָר. דער גערעכטער
וואָרשאַפטיקער מענטש האָט ניט געלאָזט פאַרדרייען זיין אורטייל
ניט דורך דער שנאה אפן אידן, ניט דורך דאָס צעוילדעוועמע
פאָלק, וואָס האָט ווי אין איין קול גערעוועט נאָכן אידנס טויט.
ניט דורך דער גענאָד אָדער אומגענאָד פון קאָנינעס און פאַר-
לאַמענט. דער געלערנטער יוריסט האָט געפסקנט: די יועצים
און מיניסטאָרן, וואָס האָבן אונטערגעחתמעט די פאַרקלאַנטע בא-
פעלן און תקנות, זיי האָבן באדארפט ווערן אָנגעקלאַנט און בא-
שטראַפט, וואָרום זיי זיינען דאָך פארשוואַרן אָף דער קאָנסטיטו-
ציע, אָבער ניט דער אויסלענדער, וואָס איז ניט פאַרשוואַרן און
שטייט ניט אין מלוכה-דינסט. יענע זיינען לויטן רוימישן און
דייטשן רעכט חייב מיתה, דער ניט. אָפּגערעכנט איין פונקט.
דעם זינדיקן פאַרקער מיט קריסטלעכע פרויען, און אָט דער
פונקט קאָן איבער א סך מעמים גאָר ניט גענומען ווערן ערנסט,
אויך האָט די קאָמיסיע אים גאָר ניט אַריינגעשטעלט צווישן די
די מאַטיוון פון איר פסק-דין. בכּן איז ער געקומען צו דער
החלטה, אז אפן סמך פון די עקסיסטירנדע געזעצן פון דער
רוימישער אימפעריע און פון הערצאָגטום קאָן דער באשולדיק-
טער ניט ווערן פארמשפט צום טויט; זאָל מען בא אים צונעמען
דעם רייב, ווי ווייט מען האָט דאָס אופגעוויזן, און אים ארויס-
טרייבן פון לאַנד.

קליין, אָפּגעניצעוועט, קרום איז געזעסן דער אייזגראַפער,
באַיאָרנטער הערצאָג און האָט צוגעהערט אופמערקזאָם דעם
שווערן, געטרייען, און זאכלעכן מאַן. „ער מיינט הייסט
דאָס“, האָט ער צולעצט געזאָגט, „די קאָמיסיע האָט פארמשפט
מער דעם אידן ווי דעם פארברעכער?“ „יא“ האָט געזאָגט
הארפרעכט. אין דרויסן האָט עמיצער אויסגעפייפט דאָס גאָסן-
לידל: „דער איד מוז היינגען!“ דער אלטער רעגענט האָט גע-
האלטן די ליפּן האַרט געשלאָסן. „איך וואָלט געוואָלט, איך וואָל
קאָנען מאַן לויט זיין עצה“, האָט ער געזאָגט צולעצט, דערמיט
האָט ער דעם יוריסט אפּגעלאָזט.

עס איז אים געווען ניט גוט, און דערצו איז ער נאך א איד. אָבער זי איז שוין געווען ווידער איינגעשרומפן אין זיך און איר נשמה איז געווען פאַרהאַרטעוועט. איז זי געשמאנען, א פרעמדע, עלעגאַנטע דאַמע, א צעטומלטע פאַר אַם דעם עלנשן, אין שמוץ פאַרוואַנקענעם מענטשן. און האָט ניט געוואוסט פון וואָס אָנצו-הייבן.

אז זי האָבן דערנאָך געשמועסט, האָט זי שוין קיין עכט וואָרט ניט געפונען. ער האָט גערעדט צו איר מילד, מיט א גרינגער, צוגעלאָזטער, כמעט קאמפּאָזיטדיקער גוטסקייט, און האָט געגלעט אירע זייער ווייסע הענט. זי האָט געוויינט א ביסעלע אָבער קיין איינס פון זיינע ווערטער איז צו איר ניט אריינגע-דרונגען. זי האָט אלץ געמראכט בסדר: דער דאָזיקער אלטער מאן איז דאָס איר זון! און איז געווען פון הארטע קאָרע ארום-גענומען. זי איז בעצט געווען צופרידן. ווען עס איז געווען פאַר-ביי די שעה, וואָס זי האָט געמעגט בלייבן און דער ברוגער קאפּראַל איז געקומען זי אָפּנעמען. האָט זיך פון דער טיר נאָך א מאָל אומגעקוקט פול אימה אפן אלטן מאן, וואָס איז געווען איר זון. דערנאָך אז זי איז אוועק פון דער פעסטונג, האָט זי געשמעלט גיכער די טריים.

באַלד נאָכדעם האָט זיך באוויזן אין קאמער א זאנפּטער, שטילער, טרויעריקער מענטש. האָט זיך גענייגט, איז געווען זייער העפלעך. שטילע, גרויסע, ווייסע הענט, מעלאנכאָלישע, פליסנדיקע אויגן אין פליישיקן פנים, וואָס איז געווען בלאָלעך פון גאָלד זיך. ער האָט גערעדט שטילינקער הייט, מיט א בארידעוודיקער, טרויע-ריקער שטים. דאָס איז געווען יאָהאַן פרידריך פאולוס, פריער פאסטאָר אין דענקענדאָרף, איצט פריידיקער אין שטוטגארט, דער משומד. דער שטאַם-וויקאר האָפּמאַן האָט אים געשיקט, דער שטאַם-וויקאר וואָלט, אמת, גערן געווען אליין צו געוויינען פאַר דער קירך אָט דעם פאַרעקשנטן; אָבער ער האָט געזען, דאָ איז ווייניק האָפּענונג, און וואָל בעסער אן אנדערער פאַרענדיקן די זאך, אידער זי וואָל בעסער גאָר ניט געטאָן ווערן. דער געווע-זענער איד האָט אפשר געקאנט טיפער זיך אריינגליטשן, אריי-

דורך די נאקעמע, פארדומפענע גינג פון דער פעסטונג
האָהען-אָספערנ, איבער געפלאַנמערטע מרעפ, געפירט פון א
ברוגן קאפראל מיט א גוואלדיקן בונט שליסלען, האָט געפלא-
מערט מיכאעלע ויס. באַ דער אלטער, פארצערמלמער דאמע
האָט דאָס הארץ האסטיק געקלאפט, מויערן אומעטום און אָנגע-
שטעלט כלי ויין, אַ גרויסער דריקנדיקער, שרעקלעכער אפאראט.
דער קאפראל האָט געשפאָנט מיט גיכע טריט פאַראויס, זי האָט
קוים מיט מי געקאָנט נאָכהאַלטן. עס האָט איר פאַרכאפט דעם
אַטעם, אָבער זי האָט זיך נישט דערוועגט עפעס צו זאָגן. צולעצט
האָט זיך סקריפענדיק אופגעפראַלט אַ נידעריקע, מיאוסע מיר. זי
האָט אריינגעקוקט, שווער פרייכנדיק, אין א נאקעמן חדר, דאָרט
איז געווען אַף אַ שלאָף-באנק אן אלטער מאַן, דער רוקן קרומ,
אַפגעלאָזן און שלעכט פארפעטיקט, מיט א שמוציק וויסער, נישט
געקאממער באָרד, ער האָט עפעס אונטערגעברומט פאַר זיך מיט
א פארחושטן, איראַטישן שמיכל. האָט זי געזאָגט קווינקלענדיק
צום קאפראל: „נישט צו דעם, גומער מאַן! איך וויל צו יוסף ויס“.
האָט דער קאפראל געזאָגט ברוגן: „דאָס איז דאָך דער איר“.

אָנגעפילט מיט טיפער, פארקילנדיקער שרעק האָט מיכאעלע
זיס געקוקט אפן פאַרשפארטן מענשטן, וואָס האָט איצט פאָוואָלע
צוגעווענדט צו איר דעם פנים, די ברוינע, פינמלענדיקע, א ביסל
אַנמצינדענע אויגן. דער קאפראל האָט פון אויסווייניק צוגעשלאָסן
די מיר, צוקלינגענדיק מיט זיינע שליסלען. דאָס איז איר זון!
דער מיאוסער, אָפגעלאָזענער זקן, עלטער פאר איר, אָט דער אַ
איר שטראלנדיקער זון! אַ, אין אים איז גאָרנישט, דער קלענסטער
סימן נישטאָ פון היידערסדאָרף, גיכער איז ער געווען ענלעך, האָט
זי באמערקט מיט אימה און חידוש, אַף רבי גבריאל, נישט גע-
קומט אַף דער באָרד. זי האָט אים באקוקט דערשראָקן, פול
אימה, זי האָט גאָרנישט נישט געשפירט פונם פריערדיקן פרעסנ-
דיקן וויימאָק, זי האָט געשפירט, ווי ער גליטשט זיך פון איר
ארויס, ווי זי איז געוואָרן לידיק, דאָס איז א פרעמדער, שמוצי-
קער, אָפגעלאָזענער מענשט, וואָס מען באַדאַרף אַף אים, פאַר-
שטייט זיך! רחמנות האָבן, וואָרום ער איז געווען פארשפארט און

שיטל, נייערמ פאר דער אירי, פאר מין תורה. איר האָט אייער תורה, אייער אירי, צי איז אפשר גלייכער אויסצולעבן אינגאנצן די דאָזיקע תורה, ניט צו לאָזן אויסלעשן די ליכט, אפילו ווען מען מוז אָנמאָן אָנשטאַט דעם לבוש אירישקייט דעם לבוש קריסטנטום? צו לעבן אין אזא קאמער, — זיין זאנפטער, פליסנדיקער בליק האָט זיך א גליטש געמאָן איבער די גאָקעמע ווענט — „איז געווען א פיין, אָבער ווער זאָגט אייך, עקסצע=לענץ, אז אליין, וואָס איז א פיין, איז א זכּוּת?“

„איר האָט ווער א ליבנסווערדיקע מאַנר, השׁוּבער האר“, האָט זינס געזאָגט. „אינצופאקן די תורה פון אייער רעליגיע אין א פינער אינפאָקונג, א וויכע בעמ, א ווארימער חדר, רוקן=פלייש פון א סאַרנע, אַלטער מאדירא=וויין זינען אָנספקדיקע, גרונטיקע, געשמאקע אמתן; אויך דאָס וואָס איר זאָגט מכה וואָרט אין וואָרט און אויסדוכטעניש אין אויסדוכטעניש קלינגט גוט און לייגט זיך אפן שכל. אָבער זעט נאָר, איך האָב אומגעבויטן מין פאַלאַץ אין דער זייסגאס אף אַם דער קאמער, מען האָט זיך געספּקט אין מין איטלעכן טריט; אין איין זאך אָבער איז קיינער ניט מסופק געווען, אז איך בין א גוטער סוחר, מן הסתם האָב איך — ער האָט א שמיכל געמאָן פּקחותדיק — „געהאט מין גוטן מעס פאר אַזא בייט. זאָגט דעם הער שמאָס=וויקאר“, האָט ער פארענדיקט אופגעלייגט און העפלעך, „און זאָגט אויך צו זיך אליין: איר האָט אליין געמאָן און גערעדט, וואָס עס איז מעגלעך פאר א מענטשן, עס איז געווענדיג אָן מיר, עס איז באמת געווענדיג נאָר אין מיר.“

געבליבן אליין, האָט ער אונטערגעפאמקעט, געשמייכלט, געשאַקלט דעם קאָפּ. געטראכט פון מיכאעלען, די ליבע, נארישע אידענע, ער האָט זיך געשפּירט שוואך, גרינג, נחתדיק איינגעמידט, ווי א קראנקער, וואָס האלט באס גענעזן ווערן, שפּירט זיך מחיה=דיק אין בעמ, אזוי איז ער געזעסן, פארוחשט, אפן ביינקל, מיט אמאָל, גאָר אומגעריכט, איז געקומען צו אים דאָס קינד, האָט גערעדט צו אים, עס איז געוואָרן נאָך א סך קלענער און אינגער, עס איז געווען קליין ווי א ליאלקע, און עס האָט זיך אוועקגע=

קריכן, אריינשמוכלען זיך אין דער פארהארמעוועטער נשמה, זי מאכן ווייכער.

שמיל און לימיש איז דער משומר געווען בא דער וואנט, ניט געקוקט אף זיין באלייבטקייט האָט ער אויסגעזען מאָדנע שטאַמנדיק. ער האָט געלאָזט זיינע טרויעריקע מאַנדל-אויגן אַרום-גיין איבער דער פּוסטער קאמער. האָט גערעדט שמיל, מעשה שמועס. "דאָס אַלץ זיינען נאָר קליידער און מאַסקעס, האָט ער געזאָגט. "אייער פאַלאַץ, די דאָזיקע קאמער, אייער אידישקייט, מיין קריסטנטום: קליידער, מאַסקעס. עס איז נאָר דאָס, ווען עמיצער שפּירט אין זיך דעם שטראָם גאָטס. עס איז דאָס, אז עמיצער איז אויסדוכטעניש אין אויסדוכטעניש, וואָרט אין וואָרט. איך האָב געזען, הער פינאנס-דירעקטאָר, אייער אופשטייג, איך האָב אייך געזען אין אייער גלאנץ און הויך אין בלאָען. איך בין אַ גוטער פריינט און אַ תלמיד פון רבי יונתן אייבשיץ, וואָס איז ווידער אַ גוטער פריינט פון אייער פעטער רבי גבריאֵל. איך האָב אָפטמאָלס געהאט חשק מיט אייך צו רידן, הער פינאנס-דירעקטאָר. ניט ווייל איר האָט אפשר אַף מיר געקוקט קרום פון וועגן מיין שטוד און מיין קריסטנטום און ווייל איך האָב אייך געוואָלט מחזיר למוטב זיין, ווי איך זע אייך איצט." האָט ער פארענדיקט און זיין גלעטנדיקע שטים איז געווען נאָך שמילער, און ער איז געווען כמעט אַ פארציטערטער, זע איך זייער גענוי, אז איך בין געקומען צוליב אונזער פירנדס וועגן. צוליב זיך ניט ווינציקער ווי צוליב אייך."

"איר זיט דאָך געקומען", האָט געזאָגט זיס, "בכרי מיך צו באקערן צום קריסטנטום? דער שטאַט-וויקאר האָפּמאַן האָט דאָך אייך געשיקט? איז דאָס ניט אזוי, הער פאסטאָר? אָדער זאָל איך אייך רופן מורנו ורכנו? האָט ער געשמייכלט, דער שמילער מאַן באַ דער וואנט האָט געזאָגט: "עס איז ניט שווער און עס איז וואָלוו, זיך איינצוקשנען און צו זיין אַ קדוש. אַ סך פאר-אכטן מיך, ווייל איך בין געוואָרן אַ קריסט. אָבער די באַ-שמוצונג מוזט ניט ווײַ. איך ריר זיך ניט און וויש זי ניט אראָפּ. וואָרום איך האָב דאָס געמאַן ניט צוליב ברויט און כגד און

דער מאַיאָר גלאַזער האָט אָנגעזאָגט ויסן, ער וואָל זיין גרייט, אָפּ אנדערן מאָג אין דער פרי צופאָרן קיין שטומגארט. דער מאַיאָר האָט געוואוסט, אז דער איד פאָרט קיין שטומגארט. אויסצוהערן זיין פסק-דין, אָבער ער האָט ניט געהאט קיין באַ- פעל אים דאָס צו זאָגן, און אליין האָט ער דאָס ניט געפונען פאר נויטיק. ויסן, וואָס האָט נאָך געשפירט דעם לינדן נאָך-מעם פון נעמים ווערטער, האָט זיך אויסגעדוכט, אז מען לאָזט אים אָפּ צוריק אין זיין הויז און אָפּ דער פריי. ער האָט בשום אופן ניט געהאלטן פאר מעגלעך, אז מען וועט אים נעמען דאָס לעבן קעגן בפירושן אות פון געזעץ. מיט גוטמוטיקן קאמפאָזעס און גרינגען געמיט האָט ער געזאָגט, אז ער פרייט זיך איבערן שיי- נעם וועטער פאר דער נסיעה, האָט געפרעגט דעם קאָמענדאנט, וואָס איז געווען א גרויסער מאַכאָק-שטעקער, צי ער וואָל אים ניט צושיקן אַ מאַכאָק-פושקע צום אָנדיינק. געלאסן האָט דער מאַיאָר זיך אָפּגעזאָגט; נאָר ער האָט דערלויבט, קוים צו באַ- האלטן דעם שמיכל אָפּ זיין הארטן פנים, אז זיס וואָל אָנשטאָן צוליב דער נסיעה זיין פאראד-ראָק. אויך פארן שליסער האָט זיס גערעדט אין גרינגע, שוועבנדיקע ווערטער מבח דעם, אז ער גייט צוריק צו דער פריי, און האָט געגעבן דעם פארוואונדערטן מענטשן, וואָס האָט ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, אַן אָנווייזונג אָפּ א היפּשער סומע לעצטגעלם.

אין אונז, אז ער האָט זיך אויסגעצויגן אָפּ זיין הארטן ביינקל, האָט ער זיך געשפירט אינגאנצן גרינג און גליקלעך. ער וועט איצט אוועק ערגעץ קיין אויסלאַנד, אָפּן ברעג פון א אַזערע אָדער פון ים, פארקלייבן זיך אין א קליינער, שמילער נעסט און לעבן זיך גאָר קליין און מילד לייכטנדיק, עטלעכע ביכער אָדער אפשר גאָר ניט. אדער אינגיכן וועט ער גרינג און שמיל פארקלינגען און צווישן מענטשן וועט בלייבן נאָר אַ נאָ- רישער, קנאָקעדיקער אָפהילך פון זיין לעבן און פון זיין מועכץ. און דער דאָזיקער אָפהילך וועט סיי אין גומן סיי אין בייזן זיין גאָר אנדערש און שטארק פאַרדרייט; אָבער באלד וועט אויך זיין נאָמען מער גאָר נישט באַמייטן, וועט זיין ניט מער ווי עטלעכע

ועצמ חידושדיק צו אים אפן אקסל און האָט אים צערטלעך גע-
צופט בא דער באָרד און געזאָגט: „נאָרישער פאָטער! נאָרישער
פאָטער!“ זי איז געבליבן אן ערך א האלבע שעה. זי האָט אויך
גערעדט, אָבער אלץ וועגן קלייניקייטן. זי האָט גערעדט מיט דער
וויכטיקייט און מיטן ערנסט פון קינדער וועגן די מולדן, וועגן
אויסטייטשן א פסוק פון שיר השירים, וועגן דעם פוטער פון זיין
נייעם ראָק, אז זי איז געווען אוועק, האָט זי געאַטעמט ווי א
שלאָפנדיקער, דעם מויל האלב אָפן, גליקלעך. אזוי גערופן האָט
ער זי, און זי איז ניט געקומען, מיט ווילדע, הייסע, נאָרישע
מעשים זי גערופן, א פלאקערדיקן, גוואלדיקן מייסן-קרבן פאר
איר אָנגעצונדן, און זי איז ניט געקומען, וואָס פאר א שומה ער
איז געווען! זי איז דאָך געווען אזוי קליין, אזא קליינער, זאנפ-
טער, באַרומער מענטש איז זי, וואָס האָט זי געזאָלט טאָן מיט
זינע גרויסע, פלאקערדיקע, שרייענדיקע מעשים און מרבנות.
אָבער איצט אז ער איז שוין געווען אינגאנצן שטיל און האָט
שוין געהאט שלום געמאכט מיטן געדאנק זי ניט צו זען, איז זי
פלוצים געקומען, און דאָס איז געווען א גרויס, אויספילנדיק גע-
שאנק, ער איז אַרומגעגאנגען אין זיין קאַמער אהין און אַהער,
זינע פינף מיט א האלב מריט, און די קאַמער איז געווען רייך
און פול און גאָר די וועלט, אין ער האָט אויסגעשטרעקט די
הענט און האָט געלאכט, אליין און מעשה אינגל און אפן קול
אין גליקלעך, אז דער וועכטער אין קאָרידאָר האָט זיך דער-
שראָקן און מיט חשד א קוק אריין געטאָן אין קאַמער.

מאן אפן אידן, ארויסגערופן אים, געשטורכעט אים אהין און אהער, געצופט אים בא דער וויסער באָרד. מען האָט קינדער אופגעהויבן: "קוקט נאָר אהער! אָט איז דער היצל, יודאס, מער= דער, חורשער איד!" געשפיגן, געטראטן, צערופן דער פיינער, רויטער ראק, אין קויט געטראָטן דער גרויסארטיקער סאמעטע= נער הוט, די פון בלאָען באַק האָבן געזאָגט מיט אומעטיקער, סאנטימענטאַלער באַפרידיקונג: "דאָס האָט נאָך באַדאַרפט דער= לעבן דער קאָנדיטאר בענץ עלוי השלום". נאָר מיט מיט האָט דער וואך אָפגעגאַלטן אַרויסצורייסן דעם אידן, אזוי איז ער איצט געזעסן אין קאראט, שווער געאַטעמט, דער גראָער פנים צעגראַבלט, רינעלעך פון שפייטקין און בלוט גערונען פאָוואָליע אין דער צעצופטער באָרד אריין, זעלנער ארום אים, סטראשענ= דיק געווענדט קעגן הסוף, די האַנט באס געווער.

דער געשרי און גוואלד איז אריינגעדונגען אויך אין גרויסן צימער, וואו עס איז געלעגן מאַגדאלען סיבילע, וואָס איז פארגאַנגען אין האָבן א קינד פון עמונאל ריגער. דער עקספע= דיציע=ראט וואלט גערן געוואָלט, זי זאָל גיין צו קינד אָפן לאַנד, אין איר שיינעם הויף ווירטוגהיים; היות ווי זי האָט נישט אנדערש געהאַלט, מען האָט נישט געוואוסט פארוואָס, דוקא בלייבן אין שטאָט, האָט ער נאָכגעגעבן. איצט איז זי געלעגן אין וויען, א פלוידערדיקע הייבאָס האָט זיך אַרומגעפאַרעט אַרום איר, דער עקספעדיציע=ראט איז געגאנגען אריין און אַרויס בלאָס, גרייט צו דינען, הכנעהדיק און פארשוויצט. הגם זי האָט אויסגעוויזן ברייט און גוט געוואקסן צום געבוירן, איז דאָך דאָס האָבן נישט גע= ווען אזוי גרינג, ווי מען האָט געהאַפּט, זי איז געלעגן, געשריען, געשפאַרט זיך, געקוועטשט, געקייכט, איצט איז געקומען א מינוט פון דערלייכטערונג, אָפגעשוואכט, בלאָס, באַדעקט מיט שווייס, האָט זי זיך געטרייסלט, אלע זיילע אופגעשוידערט. אין דער שמיל האָט אריינגעקלונגען דאָס וואיען פון המון, גאַנץ דיימלעך האָט מען געהערט די גאַסן=ליד: "דער איד מוז היינגען!" דער עקספעדיציע=ראט האט זיך געריבן די הענט, א גומער סימן". האָט ער געזאָגט, "דאָס קינד ווערט געפארן אין מזל פון גע=

אותיות אָן א וין; צולעצט וועלן אויך זי פארקלינגען און עס
וועט זיין א גרויסע, לויטערע שטילקייט און נאָר א שוועבן און
א צארט לייכטן אין דער אויבערשטער וועלט.

דעם אנדער טאָג אין דער פרי, עס איז געווען א פראסט=
קאלטער, ווייסער, זוניקער טאָג איז זיס אָפגעפאָרן בכי טוב. ניט
געקוקט אָף דער קעלט אין אָן אָפגענעם קאראָט. ער איז זיך
געזעסן איינגעבויגן אין דער טיף, א וועכטער נעבן אים, א
וועכטער אים אנטקעגן. א שטארקע שמירה איז אויך געווען פון
פירע זימן פון קאראָט, פון פארנט, פון הינטן. ער האָט געוואלט
פריער רידן מיט זיינע באַגלייטערס, נאָר זי האָבן געהאַט א
שטריינגען באַפעל אים ניט צו ענטפערן. ער האָט זיך ניט
מצער געווען. ער איז געזעסן אָנגעשפאָרט, געאַטעמט, געשמעקט,
געשלונגען, געזען, געטאַפּט די ריינע, פרייע, באַגליקנדיקע לופט
נאָס נאָך פיל פארדומפּענע חדשים. אַ בליק, וואָס שטויסט זיך ניט אָן
אָן אַ מויער, וואָס פאַר אַ מחיה! בוימער, זאנפער, פראכטיקער
ריינער שניי אָף זיי, ווייט, ווייט פעלד, וואָס גיסט זיך ווייך און
צערמלעך אין הימל אריין. ברייטע וועלט, פיינע, שיינע, ריינע,
ברייטע וועלט! לופט! פרייע, ליבע וועלט! זי האָט אים ארומגע=
כאַפּט, דעם פארשפאָרטן, דעם אָפגעוויינטן, ער איז געזעסן שלאָ=
בעריק און שוואַך און אויסגעשעפּט; ער איז אָבער געווען גליק=
לעך. ער האָט געהאַט פאנאנדערגעעפנט דעם רויטן, גאָלד=גע=
האפטענעם טאַפּט=ראק מיט וואָליקן סאַמעט=פומער, אפילו דעם
גרינעם, גאָלד=באַזיימטן קאמוויל האָט ער געעפנט פאַר דער
לופט. די פיס אין די ברוינע הויזן האָבן געציטערט און זיינען
געווען זייער שוואַך. דער סאַמעטענער הוט און דעם פאָרוק, וואָס
האָט זיך שלעכט געהאַלטן אָף די שלעכט געפילעוועטע האַר,
האָט ער געהאַט אַראָפּגענומען, ער האָט געלאָזט דעם מחיה=
דיקן היימל, וואָס איז געקומען פון גיכן פאָרן, גלעסן די וויי=
סע האַר.

אָבער אין שטויטנארט באס מויער איז געשמאַנען געדיכט
דער פעוול, האָט געווארט, געשריען, געוואיעט, או דער קאָסט
איז אָנגעפאָרן, געוואָרפן שטיינער, קייט, האָט זיך א וואָרף גע=

קויט פון די פייניקונגען. האָט זיך אופגעשטעלט, געענמפערט זי-
 נע ריכטערס. אראפגעקראצט פון פסק=דין, אייזקאלט זאכלעך,
 שניידנדיק, דעם פאמעמישן טינק אראפ. שמיל האָב מען אויסגע-
 הערט זיינע ערשטע זאצן. דערנאך אָבער האָבן זיך אַ ווארף גע-
 מאן אף אים, רויט פארלאפן איבער אַזא חוצפה, די פירנעמע
 הארן, ניט אנדערש ווי דאָס פאָלק, האָבן גערעוועט, געשלאָגן
 אים מיט דער פלאַכער זייט פון שווערד, און פונקט ווי פון
 פאלק אזוי האט די וואך נאר מיט מי געקאָנט ארויסרייסן דעם
 פארמשפטן פון זייערע הענט. אַז מען האט אים ארויסגעפירט,
 דורכן רעשדיקן זאל, האָבן אים נאָכגעיאָגט די הארמע, חזקדיקע
 ווערמער פונם געהיימראט פלוג: "ער האָט געזאגט, איד, אַז הע-
 כער ווי די תליה איז, קאנען מיר אים ניט היינגען. מיר וועלן
 אים דאָס באווייזן".

רעכטיקייט". אבער זי האָט געקוקט פול שטאנא אף דעם מאָגערן, ניכזהדיקן מענטשן און האָט מתפלל געווען אין דער שטיל, אָן גראמען אין צאצקעריי, דרינגלעך און שטאַרק: גאָט אין הימל! לאָז דאָס ניט ווערן ווי דאָ! גאָט אין הימל! דו האָס מיר אזוי פיל צעפערט, דאָס גיב מיר, דאָס צום ווייניקסטן גיב מיר, אז מיין קינד זאָל ניט ווערן ווי דער דאָ!"

זיסן האָט מען דערוויל געבראכט אפן ראטהוויז. דער גרויסער זאל איז געווען פולגעשטאָפט מיט צוקוקערס, די ריכטער-קאלעגיע איז געווען פאראמלט, פייערלעך אין שווארצע מאַנטלען. דער איר האט געווען דעם גוטמייטיק ברוטאלן, מאַסיגן פנים פון גאָיסבערג, דעם פיינעם, לצעדיקן פנים פון שייץ מיט דער קרוי מער נאָך, דעם האַרטן, אכזריותדיקן, מאָגערן פנים פון פלוג, אפילו דער פנים פון יונגען געץ, וואָס איז געוויינטלעך געווען פוסט, אָן מעס, ראָז, איז איצט קענטיק געווען אופגעלעבט פון שטאנא, נקמה, נצחון. דעמאלט האט ער איינגעזען, אז ער איז באשטימט ניט צו פרייהייט, נאָר צום טויט. און דאָ האט שוין דער פרעזידענט, דער געהיימראט גאָיסבערג, אנגעהויבן מיט זיין האַרטן, הילכיקן, שטייפן קול פאַרצולייגען דעם פסק-דין. זיס האט געהערט אין מאַנאָמאָנעם בייט לאַנד-שאַדן, גולה, רויב, בניה, מאַיעסטעט-פארברעך, מלוכה-פארברעך און דעם אויכפיר, א ער זאל געטויט ווערן דורכן שטריק, ער האט געזען און דעם שומאָרק אנגעהייצטן זאל דעם געדיכט צונויפגעשפארטן המון, אלע די גרויסע האַרן, די מיניסטארן, פארלאַמענטאָריע, גענע-ראלן, בלאַזנדיק פון זיך, שוויצנדיק, פול מיט געפיל פון גרויסקייט. ער האט געזען די קליינע, מיאוסע חיילעך, וואס אז די גרויסע חייה האָט מיטן גומן ווילן זיך אויסגעשטרעקט און איז געלעגן אומבאשיצט, פאלן זיי אלע אָן אף איר, ביים זיך אריין, פויון אריבער איינע איבער די אנדערע, אזוי אז אימלעכער זאָל נאָך קאנען ווי משוגע אריינשטעקן די ציין אין דעם שטיק לעבן, וואס האלט בא אויסגיין. נאר פלוצים איז אין אים ווידער געווארן דער אלטער זיס. האָט אראפגעווארפן די הכנעה, גענומען ריידן, אָפּ דער אלטער, געבראכענער מאַן, באדעקט מיט בלוט און מיט

געקומען דער הויף-פאקטאר יצחק שמעון לאנדויער; הגם ער
 פלעגט געוויינטלעך פארן זייער פשוט, האט ער איצט מיט זיך
 גענומען דריי אידישע קאסירערס און חוץ דער געדונגענער פא-
 ליצי-וואך נאך א פאר קרעפטיקע, געטרייע יונגען. עס זיינען גע-
 קומען: דער קליינער, דאדער רבי יעקב יהושע פאלק, דער פראנק-
 פורטער רב, און דער דיקער. היציקער רב פון פירם. די דריי
 מענער האבן זיך צונויפגעטראפן ניט ווייט פון שטוטגארט, זיי
 זיינען געווען געמאלדן צו אן אוידיעניץ באס הערצאג-אפיטרופס,
 און מען האט געזארגט דערפאר, אז באס אריינפארן זאל מען זיי
 ניט פארשטעפען.

קארל רודאלף האט זיי אופגענומען אין בייזין פון בילפין-
 גער און פאנקארבאך. האט געזאגט דער רב פון פירם: „איינער
 דורכלויכט זיינען בארימט אין גאר דער וועלט פון וועגן דער
 גערעכטיקייט. איז דאס גערעכט, ווען די רויבער זיצן זיך אין
 רייטלינגען און אין עסלינגען און לאכן און פרעסן זייער רויב,
 און דער איד, וואס איז ווייניקער שולדיק אנשקעגן געווען, מוז
 אָפּקומען פאר זיי? אייער דורכלויכט זיינען גערעכט קעגן הויך און
 נידעריק, קעגן שוואכ און עסטרייכער, קעגן קאמאיל און פראמעס-
 מאנט. זייט גערעכט אויך קעגן אייער איד.“ האט געזאגט דער
 רב פון פראנקפורט, „רבי יוסף זיס אָפּנהיימער איז געשטאנען
 אויפן-אָן בא אידן, ער איז געפארן פון אן אלטער, חשובער אי-
 דישער משפחה, וואָס ער האט געמאך, וועט מען זאגן, דער גאנץ
 צער אידישער כלל האט דאס געמאך. און אויב מען וועט אים אופ-
 היינגען און די קריסטן, זיינע שוהפים, וועלן ארומגיין פריי, וועט
 מען זאגן, אז אידן זיינען שולדיק אין אלץ, און עס וועט קומען
 פרישע שנאה און רדיפות און רשעות אף אלע אידן. אייער דורכ-
 לויכט זיינען א גנדיקער פירשט, אייער דורכלויכט ווייסן וואויל,
 אז דער איד איז שולדיק ניט מער און ניט ווייניקער ווי זיינע
 חברים, די קריסטן. עס וועט קומען א פארבימערונג איבער דער
 וועלט און נייע פורעניות איבער די געטראמענע און געדריקטע,
 אויב ער זאל ווערן אנדערש געמשפט ווי די איבעריקע. מיר
 בעטן אייער דורכלויכט פון פארווייטאקמן און געבראכענעס הארץ

מיט אײל=פאסט זיינען געפארן פון האמבורג רבי גבריאל
אפנהיימער פאן סמראאמן און רבי יונתן אייבשיץ. ביידע מענער
האבן אף דער לאנגער נסיעה גערעדט נאר דאס נויטיקסטע. זיי
האבן געזען די ווינגדיקע קלובעס פון די פערד, וואס האבן זיך
אָפּט געביטן, ברוינע, שווארצע, ווייסע; זיי האבן געזען דאָס לאַנד,
וואס האט זיך פארבייגעלישט, פלאַכע פעלדער, בערג, וועלדער,
שייכן, וויינבערגלעך. אבער נאָר זייערע אויגן זיינען געווען גע-
זענדט דערוף, ניט זייער זינען. מײלן=שטיין נאך מײלן=שטיין האָט
זיך געוויזן, איז פארשוואונדן. זיי האבן געזען נאר דעם פנים, וואס
זיי האָבן געשמרעכט צו אים, אָז זיי זאלן גרייכן צו אים. אידער
ער וועט זיין אויסגעלאָשן.

רבי גבריאל איז געזעסן ווי שמענדיק מיט זיין מאסיגן,
אנגעברוגזן פנים, מיטן דיקלעכן גוף אין גרויסברוגערלעכע, עס-
וואס אלטמאדישע קליידער, רבי יונתן, אין דער זיידענער זשופי-
צע, מיטן פקחותדיקן, ניט אלטן פנים, וואס האט מילד ארויסגע-
לויכטן פון דער ווייסער, מילכיק בלישטשענדיקער באַרד, האט
נאך תאוהדיק וועלטלעכע וואָכן זיך ווידער געהאט אפגעטוקט
אין דבקות, אין ידיעה, אין גאָט. די לעצטע צייט אין די איי-
בערקערעניש אין זיסן האט אים צוגעצויגן מיט אכזריותדיקן צוצי.
דאס איז ניט געווען דאָס בילד פונם דאזיקן אונטערגאנג. ער און
רבי גבריאל, הגם זיי האבן וועגן דעם ניט גערעדט, האבן גע-
וואוסט, געשפירט די אויסטערלישע פארפלאכטנקייט פון גומן ווילן
אין צוואנג אין דעם דאזיקן סוף. דאָס איינס=קעגן=אנדערן, דער
פארבארגענער פאַרבאַנד, דער שטראָם פון יענעם צו זיי האט
איצט געהאט אויך פארכאפט רבי יונתן, געהויבן אים, אראפגע-
לאזט. ער האט אין יענעם געשמעקט, איינער פון די שטארקסטע
ווארצלען פון אים איז געשמארבן אין יענעם. אזוי זיינען ביידע
מענער געפארן, דאס אויג גראד פאראויס, אנטקעגן דעם טויט פון
יוסף זיס, וואָלקיק שווער האט ארום זיי געהויערט די איינזעעניש
פון זייער בינדונג.

אויך אף אנדערע וועגן האָט מען געצויגן קיין שטוטגארט.
צו זיסן, פון וועגן זיסן. מיט גרויס שמירה און באדעקונג איז

בארג. טיך און וואלד, קיסר און פויפס, קאפינעטן און פארלאמענטן.
 פאר וואס זאל מען בא די דאזיקע שוואכישע גוים נים קאנען
 אפקויפן זייער נקמה און זייער פוסטע פלוידעריי פון גערעכטיקייט.
 זי איז אים טייער, דעם דאזיקן הערצאג, זיין נארישע קרומע
 גערעכטיקייט. נום, באצאלט מען אים פאר איר טייער. פינף
 מאָל הונדערט טויזנט גילדערנע רענדלעך. דערפאר האָט מען
 געקאנט פאר נויט קויפן א קליין הערצאגטום: דאָס איז געווען
 א גוטער מקח פאר א שטיקל אזוי גערופענער יוסטיץ.

איידער די הערן האָבן באוויזן צו קומען צו זיך פון זייער
 חידוש, האָט יצחק לאַנדויער ווייטער גערעדט: "מיר צאָלן נים
 אין וועקסלען, מיר צאָלן נים אין אַבליגאציעס. מיר צאָלן געלד,
 בלישטשעדיקע גאָלד. גילדענע רענדלעך, קיילעכדיקע, נים אַרומ=
 געשנימענע." ער האָט זיך צוגעשארט צו דער מיר, א וואונק
 געמאָן צו זיינע מענטשן מיט א שאַקל מיטן קאָפּ און מיט א
 שטייכל פון אויבן אַראָפּ. וואָס דערוועקט פאַרוואַנדערונג. אין
 שמומער, געשפּאַנטער געבונדקייט האָבן דער רעגענט און
 זיינע מיניסטערן געקוקט אָפּ די יונגען, וואָס זיינען אַריינגעקו=
 מען. זיי האָבן געטראָגן וועקלעך, קליינע, שווערע וועקלעך, זיי
 האָבן זיי איבערגעקערט אָפּ איין וואונק פונם דאָזיקן פאַרשלוט=
 פערטן מענטשן. א פלייץ אַרויס האָט געגעבן גאָלד, מטבעות פון
 אלע וואַלויטעס, רויט גאָלד, שפּאַניש, אַפריקאַניש, מערקיש, פון
 אלע עקן וועלט, האָט זיך געהויפנט, געטורעמט, נים אופגעהערט.
 אויסגעוואַקסן איבערן קאָפּ פון אַמענטשן, אויסגעשפּרייט זיך דיק
 ווי אַן אויסגעוואַקסענער דעמב, א באַרג פון גאָלד, שמוס האָט
 געקוקט דער קליינער, קרומער, אַפגעניצעוועמער הערצאָג, דער
 מאַסיגער בילפינגער. דאָס באַרמעלעמי פאַנקאַרבאָ האָט אויסגע=
 שטרעקט דעם אויסגעדארטן, בלאָרויטן קאָפּ פון דעם אַלט=
 פריינקישן קאָלנער אַרויס, זיינע דאַרע פינגער האָבן זיך אויס=
 געצויגן, געקרימט זיך, האָבן ליינגער נים געקאנט ביישמיין האָבן
 געגלעט דאָס גאָלד, דאָס ליבע גאָלד, האָבן זיך געבאָדן אין
 שמראָס אָן א סוף. יצחק לאַנדויער איז געשטאַנען דערנעבן
 אין זיין פאַרשלוטפערטער קאַפּאַטע די פּאָות נים פאַרקאַמט, אין

ארויס גנאד פאר דעם איינעם און פאר גאָר דעם אירישן כלל.⁷
האַט געזאָגט יצחק לאַנדויער: ״וואָס עס האָט געטאָן רבי
יוסף זיס אָפּנהיימער, האָט גורם געווען, אז עס האָט געליטן
שאַדן און געלט און גוטס דער און יענער און דאָס לאַנד
ווירטעמבערג. וואָס עס איז געווינדקט געוואָרן דורך געלט, קאָן
ווערן פאַריכט דורך געלט, מיר האָבן זיך צונויפגענומען, דער
גאַנצער אידישער כלל, און מיר האָבן צונויפגעקליבן געלט, אַ
סך געלט, אומגעהייער פיל געלט, און אזוי זיינען מיר געקומען
און מיר בעטן אייער דורכלויכט: לאָזט פריי רבי יוסף זיס
אָפּנהיימער, מיר וועלן פאַריכטן, וואָס ער קאָן האָבן געווינדקט,
מיר וועלן דאָס פאַרגיטיקן בפל בפלים, אז דאָס לאַנד ווירטעמ-
בערג זאָל אופבליען און וואַקסן, מיר באַטן אָן, אויב איר לאָזט
ארויס פריי דעם איד יוסף זיס אָפּנהיימער, אַ פרייוויליקן אויס-
קויף פון פינף מאָל הונדערט טויזנט גילדערנע רענדלעך.⁸

שווייגנדיק האָבן דער הערצאָג-אַדמיניסטראַטאָר און ביידע
מיניסטערן אויסגעהערט די אידן, באַס אָנבאַט פון יצחק לאַנדויער
האָבן זיי זיך אַ טרייסל געטאָן. דער אָנבאַט איז געווען אַ חוצפה.
אַבער די סומע איז געווען אזא גוואַלדיקע, אזוי פיל גרעסער,
איידער דער העכסטער סכום, וואָס איז ווען עס איז געווען
געשטאַנען אין ביורושעט פון הערצאָגס ווירטעמבערג, אז מען
האַט דעם דאָזיקן אָנבאַט נישט געקאָנט אַוועקמאַכן מיט אַזעלכע
פשוטע ווערטער ווי חוצפה און עוולטקייט, פינף מאָל הונדערט
טויזנט גאָלדענע רענדלעך! צו וועלן אויסקויפן יוסף זיס איז
געווען אַ חוצפה און אַ נאַרישקייט, צו וועלן אויסקויפן יוסף זיס
פאַר אזא אומגעהייער גרויסער סומע איז געווען אַ דרייטער,
געניאַלער פראַיעקט, וואָס האָט פאַרחידושט דורך זיין גרויס-אַר-
טיקער תמימות, דאָס טאַקע האָט יצחק לאַנדויער אויסגערעכנט,
דערוף האָט ער געבויט זיין פלאַן, ער איז געווען פון לכתחילה
באַזיכערט, אז מיט דרייענישן, מיט טענות, מיט מאָנען יושר,
מיט בעטן גענאָד וועט מען דאָ גאָרנישט פועלין, אפשר קאָן
ווירקן אזא האַמעטנער, תמימותדיקער אַרויסמערעט, פאַר געלט
האַט מען געקאָנט קויפן אַלץ אין דער וועלט: ערד און בהמות,

דערקלערט די מיניסטארן, אופצופאסן אלע פרטים פון אזא
פארפלאגטערמער און וויכטיקער רעגירונג, לויט ווי אים וואלט
זיך דאס געוואלט, ער האט געביינקט, דער קרומער, אפגעניצע-
וועטער, ערליכער סאלדאט, נאך דער פויערשער רו פון זיין
קליינער, ארומגעוואקסענער נייענשטאט, נאך א שמילן מוים.

נימ קיין שינער, עפעס מאַדנער, האַלטונג האָט צוגעשמיכלט מיט
א שטאַך, געהאַלטן איין אָרעם שטייף צוגעדריקט צום קערפער,
די דלאַגניע אויסגעדרייט אַף אויבן, מיט דער אַנדער האַנט האָט
ער זיך געקאַמט דאָס געלע, אָפּגעבלאַקירטע ציגן=בערדל.

יצחק לאַנדויערס אָנבאַט איז געוואָרן אָפּגעוואָרפן, אָבער
די רייד פון די אַלטע רבנים האָבן אָפּגעקלונגען אין הערצאָגס
נשמה. ער איז אומגערעכט! ער איז געווען געצוואונגען צו זיין
פאַרן טויט אומגערעכט. נימ נאָר אַנשקעגן זיסן, נייערט אויך
אַנשקעגען די איבעריקע אידן. פאַרמעג האָט אים נימ גענומען.
גאָלד האָט אים נימ גערייט. אָבער די דאָזיקע מענטשן זיינען
דאָך געווען להוט נאָך דעם. גאָלד, גאָלד! דאָס איז געווען זייער
לעבן און זייער זינען. און פונדעסשוועגן האָבן זיי מיטן גוטן
וויילן געגעבן אַזעלכע רייכע נדבות, געצאָלט אַזאַ גרויסן צינו.
בכדי אָפּצוואַונדן זיין עוולה. זיין חוב איז געווען קלאָר: ער האָט
קודם כל באַדאַרפט געבן גערעכט זיינע שוואַבן, בכּן מאַן אומגע-
רעכט די אידן. אָבער דער דאָזיקער באַרג פון גאָלד האָט גע-
דריקט, געשייערט אים ביז וואונדן.

אין אַ דרינגלעכן בריוו האָט ער געבעטן דעם הערצאָג
קאַרל פרידריך פון ווירטעמבערג איילס, ער זאָל אים באַזוכן.
ער האָט געהאַט בדעה אים אָפּצוטערעטן די אַפיטרופסות
און די רעגענטשאַפט. ער האָט געמאָן וואָס ער האָט
געקאָנט, בכדי אַרויסצוציען דאָס לאַנד פונם מיאוסטן מינוף,
ער האָט דאָס אויך דערגרייכט. גערעכטיקייט! האָט ער געוואָנט.
חוב! אַוואַרטיטע! אָבער עס איז ניט מעגלעך געווען צו פירן אין
דער איצטיקער צייט די רעגירונג לויט די דאָזיקע פרינציפן. ער
האָט געמוזט צווען, ווי מען האָט אַרויסגעלאָזט די זשוליקעס,
וואָס זיי האָט געקומט מיט=שטראָף, איצט מוז ער צווען, ווי
מען היינט אויף דעם אידן, הגם דאָס איז געווען אומגערעכט.
ער איז געווען אַלט איין=און=זיבעציק יאָר און מיד. ער האָט
געשפּירט, ווי עס גייען אַזעק זיינע כחות פון גוף און נשמה,
עס איז אים שווער, האָט ער געשריבן דעם קיסר, האָט ער

ביבליאטעק און לעז צימער פון אידיש
נאציאנאלען ארכייטער פערבאנד

LITERARY AND READING ROOM OF THE
Jewish Workers' Alliance

אים. שמיל אן. חזק האָם ער אים געבעטן. ער וואָל זיך אָפּטשע-
פען פון אים; אויב מען וועט אים לאָזן צו דאָ איז ער גרייט
אָפּצושרייבן אין זיין צוואה צען מויונט מאָלער דער עוואַנגעלישער
קירך פאַר דעם. וואָס זי וואָרגט אזוי וועגן אים. אן האָפענונג
איז דער דערצערונגער גייסמלעכער פון אים אוועק.

א צווייטער. אומגעריכטער באַזוך איז געקומען. א פיינער,
עלמערער הער, שאַרבן פון א כאַרט, אָנגעטאָן פשוט אין זייער
פירנעם. דער פאָטער פון דער הערצאָגין דער אלמנה, דער אל-
טער פירשט טורן און טאקסיס. עס האָט אים ניט גענומען קיין
דאָ. עס האָט אים געמריבן אַהער פון נידערלאַנד. אזוי גייט דאָס
ניט, אזוי האָט מען ניט געטאָרט זיסן לאָזן שטאַרבן. א מענטש.
וואָס זיין מאַכטער האָט אים באַזוכט. וואָס ער אליין האָט אים
געגעבן די האַנט. א מענטש, וואָס האָט געדינט דער קאמפּויל-
שער קירך. הגם ניט אָפיציעל, אָבער דאָך אזוי. אז אלע הויפּן
האָבן דאָס געוואוסט. ניין, ניין, דאָס האָט ניט געשטימט מיט
זיין קוק אף העפלעכקייט. ער האָט געהאַט א צו גוטע ערוקאציע.
אז ער וואָל דאָס אזוי דורכלאָזן. א מענטש. וואָס מען איז מיט
אים געגאַנגען אזוי ווייט. דער איז געווען א האַר. מאַקט, אָנ-
שמענדיקייט. מאנירלעכקייט האָט געבאָטן. אז מען וואָל אים ניט
לאָזן קומען אין באַרירונג מיט דער תּליה. דער אלטער פירשט
איז אליין געקומען צו פאָרן קיין שטומגארט. אינקאָגניטאָ. פאַר-
שמעלט פאַר א באַראָן ניהאַף. ער האָט דעם אירן קיין מאָל
ניט געקאָנט ליידן. ער האָט אים קיין מאָל ניט געקאָנט מוחל
זיין. וואָס דער געלער סאַלאָן פון מאַנכיושו האָט אריבערגע-
שטייגט זיין געלן פראַק. און די וויין-רויטע ליורייע פון זיין
דינערשאפט האָט גובר געווען זיין וויין-רויטן ראָק. עס וואָלט
אָבער געווען ניט פֿיין צו פרייען זיך אף דעם דאָזיקנס מפּלה;
בכל אופן האָט ער איצט ניט באַדארפט מורא האָבן. אז דעם
אירנס ארום וואָל שמעלן אין שאָטן זיין אייגענע רעפרעזענט-
טאָנן.

ער איז געקומען מיט א פעסטן פלאַן. ער וועט העלפּן
זיסן אַנטלויפן. פונקט ווי ער האָט געלאָזן אַנטלויפן דעם רעם-

נאכדעם ווי זיס האָט באַם פאַרלייענען דעם פסק=דין ויך
געהאַלטן אזוי חוצפהדיק און ווידערשפעניק, האָט מען אים אָפּ=
געפירט אין הערן=הויז וואו ער האָט באַדאַרפט בלייבן, ביז מען
וועט אויספירן דעם פסק; דאָרט האָט מען אים געשמידט אין
קייטן הענט און פיס און איינגעשפאַרט אין אַ נאַקעטער, אינעם
גאַנצן ליידיקער קאַמער אַף אַ גאַנצן טאַג אָן עסן, נאָכן אופּ=
רייס פאַר די ריכטערס איז ער באַלד ווידער געוואָרן שטיל, האָט
באַקומ, שמייכלענדיק, צושאַקלענדיק מיטן קאַפּ, דאָס בלוט און
שטוי, וואָס דערמיט איז ער געווען באַדעקט, ער איז געוועסן
איינגעקאַרמשעט, איינגעקרימט אין די קייטן, אַף דער ערד באַ
דער וואַנט פון פוסטן, ניט פינסטערן חדר, המן דער שני למלך
פון אַחשורושן, האָט אים באַזוכט; ער האָט געהאַט די קרומע
נאָז פון הער פאָן פלוג און זיין האַרטע האַפערדיקע שטים,
גלית איז געקומען, האָט אים געקלאַפּט אַפן אַקסל מיט דער
באוועגונג פון הער פאָן גאָספער, מגושמדיק=צוגעלאָזט און ווי=
טאַקדיק=קרעפטיק, אַנדערע זיינען געקומען, פריינמלעכערע, האָבן
געשמועסט, האַלב=שוואַביש, האַלב העברעאיש, דער געטרייער
אליעזר=פעפלע איז געווען, אברהם אבינו אין דער געשטאַלט פון
יָהאָן דניאל האַרפרעכט האָט ויך געדונגען מיט כביכול איבער
יושר, און עס זיינען געקומען די מענטשן, וואָס זיינען געווען גע=
קומען צו נעמן, ישעיה הנביא האָט געבורשעט און געשטילט
מיט דער ברוגער שטים דעם פעמערס, פאַר די רייכע האָר איז
אבשלום געהאַנגען אין די צווייגן; נאָר די האָר איז געווען ווייס
און דער פנים אונטן איז געווען זינער.

אַבער אין מיטן דערינען האָט עפעס גענומען האַווקען,
בריינדזשען, בילן, אָ, דאָס איז ווידער דער שטאַט=וויקאַר האַפמאַן,
וואָס איז געקומען זינגען דעם שבה דער תורה פון דער אויגס=
בורגער קאַנפעסיע, יא, דער פייערידקער נשמות=פאַנגער איז שוין
ווידער געווען אַפן אַרמ, ער האָט געמיינט, איצט איז דאָס
געבראַטנס גענוג ווייך און מערכיג, נאָר זיס איז היינט דורכאויס
ניט געווען נוסח ויך מתוכה צו זיין מיט אים, די דאָזיקע
גראַבע שטים האָט אַרויסגעשטופט די זאַנפטערע שטימען ארום

גובר געווען אפילו בא צועלכע אומשטאנדן, אין דער דאָזיקער תפיסה=קאמער? אָבער, אויב אלע זאָלן זיך לאָזן נארן: ער ניט. ער האָט גאָר ניט בדעה אריינצופאלן צום אידן אין נעץ אריין. ער, דער וועלט=געניטער, סקעפטישער האָר און פירשט, ער לאָזט זיך ניט פירן פאר דער נאָז.

„פאַר מיר באַדאַרפט איר ניט מאכן קיין אַנשטעלן, עק=סעלענץ“. האָט ער גענומען טאפן גלאַט און העפלעך, ווי ער וואָלט געזעסן אין א סאלאָן. „איר קאָנט בשוכ אופן מיר ניט צומומן, אז איך זאָל אייך גלויבן דעם דאָזיקן מאַסקעראַד. דאָס איז א שפיצל, אונטער דער תליה וועט איר מסתמא די עקלדיקע באַרד אַראָפּנעמען און זיין דער פּקחותדיקער, וועלטלעכער, גע=ריבענער קאָוואַלער וואָס פריער, עס איז אַ מאַנעווער“, האָט ער געזאָגט מיט נצחון. „אודאי איז דאָס א מאנעווער. אָבער, מיין געוועזענער הער פינאַנס=ראט, אף אזא מעאטער פאָלן אפשר אריין די הערן פון פאַרלאַמענט, איך ניט. מיך קאָנט איר ניט אָפּנארן“.

זיס האָט געשוויגן. „איר האָט מסתמא נאָך טרימף אין האנט“, האָט דער פירשט ווייטער געטאפּט. „וואָס איר ווילט אויסשפילן אין לעצטן מאָמענט. איר ווילט, קענטיק, איצטער שפילן דעם קדוש וואָס ליידט, בכדי מיט גרעסערן גלאַנץ אופ=צושטיין תחית המתים. זייט פאַרויכטיק! די שטימונג איז דאָ גע=פערלעך. אפשר וועט מען אייך גאָר ניט לאָזן קומען דערצו. אפשר וועט מען אייך — זייט מוחל! — אויפהיינגען צוזאמען מיט אייערע טרימף אין האנט“.

היות ווי זיס האָט נאָך אַלץ געשוויגן, איז ער געוואָרן אומגעדולדיק. „עקסעלענץ! מאַן! מענטש! קומט דאָך צום שכל! רעדט דאָך! איך מין דאָך אייער טובה. בא אייער ווילג האָט מען מסתמא אייך ניט געוונגען, אז א דייטשער אימפערישער פירשט וועט זיך אזוי פיל מטריח זיין צוליב אייך. הערט דאָך! רעדט דאָך!“ און ער האָט אים, גערווייז דורך זיין האלטן זיך, פאר=לאָרן דעם גאנצן אימפעט, דערקלערט זיין פלאן און געזאָגט אים זיין תנאי. אז ער האָט געהאט געענדיקט, האָט זיס קיין ריר זיך

כינגען. בא דעם אידן וועט דאָס נימ גיין אזוי פשוט: אָבער ער
איז געווען פעסט בא זיך נימ צו קארגן קיין געלט און קיין
מרחק. אפשר וועט דאָס אפילו סוף כל סוף אָם דעם אויסמיט-
פאמישן, אַלטן, פויערשן רעגענט און פרא אדם הנאה מאן, וואָס
ער ווערט פטור פונם אידן אָף אזא אופן. על כל פנים: עס וועט
גיין נאָך ער וועט שמעלן איין תנאי. צו מאכן זיך אזוי פיל מי
צוליב א אידן, דאָס געשיקט זיך נימ, האָט דאָס טאקע נימ בא-
דארפט זיין מער קיין איד. דער איד מוז און אין זיין לאגע וועט
זיך מסתמא קיין געשיקטעס נימ מאכן, דער איד מוז, פארשטייט
ער, אריבערגיין צום קריסטנטום. עס וועט זיין א געווינג און א
פריאומף פאַר דער קאטוילישער קירך אופצונעמען אין איר שוים
אָם דעם דורכגעטריבענעם פינאנס-מאן און געניטן פאָליטיקער,
וואָס איז, אגב, געווען מער קאָואלער, אידער דער רוב שוואכישע
אזוי גערופענע הארן.

מיט עקל האָט דער עלעגאנטער פירשט געמאָן זיך א
טרייסל צוריק, אז ער איז מיט א שמיכל, קוועלנדיק פונם
סורפריז, אריבערגעטראָטן די שוועל. וואָס איז דאָס? דאָ ויצט
דאָך איינגעהויקערט אן אַלטער, קרומער מוישל-איד. איז דאָס
דער פינאנס-דירעקטאָר? איז דאָס דער גרויסער סעלאַדאָן? עס
איז אים געוואָרן שלעכט צו מומ, אזוי ווי ער גופא וואָלט גע-
ווען שמוציק. זיס האָט א קוק געמאָן אפן פנים פון באזוכער.
"יאָ", האָט ער געזאָגט מיט גאָר א קליינעם שמיכעלע, "יאָ,
דורכלויכט. דאָס בין איך".

מען האָט איצט געהאט אריינגעשמעלט אין דער קאמער א
מאָפּטשאַן, א שמוץ און א טיש. דער פירשט האָט זיך אַנידער-
געזעצט פאָרויכטיק, מיט עקל. ער האָט לחלוטין נימ געקאָנט
צונויפפאָרן אָם דעם מענטשן, וואָס איז דאָ פאר אים געווען אן
איינגעהויקערטער, מיט יענעם עלעגאנטן הער, וואָס איז געווען
אין זיין זכרון. וויל דער איד ווידער אָפנארן א וועלט? זאָל דאָס
גאנצע זיין א שפיצל? ער האָט געהאט דאָס זעלביקע פריקע
געפיל ווי דעמאָלט אינס געלן סאַלאָן און פאר די וויין-רויטע
לייורייעס. צי האָט דער איד אויסגעפירט אויך איצט און אים

די תליה, וואָס אָפּ איר האָט זיך באַדאַרפט ווערן גע-
האַנגען, איז אויסגעבויט געוואָרן מיט הונדערט און פערציק יאָר
צוריק. די דאָזיקע תליה האָט זייער שייער געקאָסט, שוין אין
יענע וואָלוועלע צייטן האָט זי באַטראַפן דריי טויזנט אויבער-
לענדישע גילדן, זי איז געווען דורכאויס עפעס באַוונדערט און
זייער אַנדערש, ווי די געוויינלעכע הילצערנע תליות. זי איז גע-
ווען הויך ווי א טורעם, פינף און דרייסיק פוס איז זי געווען
הויך. זי איז געווען אינגאנצן געבויט פון אייזן, פון יענע זעקס
און דרייסיק צענטנער און אכטצען פונט אייזן, וואָס דער אלכעמיי-
קער געאַרג האָנאווער האָט אויסגעזוכט, בכדי צו מאַכן גאָלד
פארן הערצאָג פרידריך, וואָס דערביי האָט ער אָנגעטאָן דעם
הערצאָג היזק אָפּ צוויי טאָן גאָלד, אַט צוליב דעם דאָזיקן גע-
אַרג האָנאווער איז אַט די תליה אויסגעבויט געוואָרן, פֿון אָפּגע-
פאַרבן רויט, אויך פאַרציירט מיט גאָלד, און אָפּ איר איז געוואָרן
אופגעהאַנגען האָנאווער.

נאָך אים האָט מען אופגעהאַנגען נאָך עטלעכע אלכעמיקער,
וואָס הערצאָג פרידריך האָט זיך געלאָזט פון זיי אָפּהאַרן. דער
ערשטער איז געווען אן איטאליענער, פעטרוס מאָנטאַנוס, א יאָר
שפעטער האָט היינריך נישטעלער פון ציריך, וואָס מען האָט אים
גערופן דער בלינדער גאָלדמאַכער, נאָך אין א יאָר ארום א
צווייטער האָט היינריך, וואָס האָט געהייסן פּאָן מילענפעלי, זיין
גליק האָט לינגער געבליט; ער האָט אָפּמאַלס אויסגעלאכט
זיינע דריי חברים אין דער קונסט, וואָס האָבן געשוועבט אין
דער פרייער לופט; איצט האָט ער געשוועבט אזוי ווי זיי, דער-
נאָך האָט מען די תליה א לאנגע צייט ניט גענוצט, ביז א
שמיד פון דער גראַפשאַפט אייטינגען איז געפאלן אָפּ דער המצאה,
איר ביסלעכווייז אַראָפּצוגעמען און אוועקצוגעבן. ער האָט שוין
געהאט אַראָפּגענומען דריי שטאַנגען און באַ דער נאכט
אזעקגעשלעפט איבער זיבן צענטנער אייזן, אָבער מען האָט אים
געכאַפט און געטאָן אים דעם פסק מיט דעם אינסטרומענט פון
זיין פאַרברעך.

נימ געמאָן, דעם מויל נימ געעפנט. מיפער ווי ווען עס איז האָט
דער פירשט דערשפירט זיין מפלה. אָט האָט ער געמאכט די
דאָזיקע נסיעה, און איצט זיצט דאָ דער איד, ווארפט אפילו נימ
אַפ פאַמעטיש, זאָגט פשוט גאָרנישט. דער פירשט האָט זיך
פלוצים דערפילט אלס און מאט, ער האָט מער דאָס שוויגן נימ
געקאָנט אריבערטראַגן, געזאָגט מיט אן אָנשטעל פון חווק: "איר
האָט אין תפיסה פארלערנט אייערע גוטע מאנירן. אז מען האָרע=
וועט זיך אָן אַזוי צוליב אייך, האָט איר מיך דאָך געמעגט כאַטש
זאָגן: מיל מערסי".

"מיל מערסי", האָט זיס געזאָגט.

דער פירשט איז אפגעשטאנען. וואָס דער דאָזיקער איד
לאָזט זיך פון אים נימ ראטעווען, נייערט ער וויל בעסער זיך
לאָזן אופהיינגען אָפ דער תליה. דאָס האָט אים געארט ווי א
פערזענלעכע באלידיקונג. "איר זינט א שוטה אין פאָליא, מין
ליבער" האָט ער געזאָגט און זיין העפלעכע שטים איז געוואָרן
חידושיק שארף. "אייער סמאָאיזם איז לחלוטין פארעלמערט.
מען שטארבט נימ מער, בכדי צו קריגן א בעסערע מיינונג אין
די היסטאָריע=ביכער פאר שול=אינגלעך. בעסער א לעבעדיקער
הונט, איידער א טויטער לייב, האָט זייער ריכטיק באמערקט אייער
קעניג שלמה". ער האָט זיך אָפגעשמויבט דעם ראָק, געענדיקט,
שוין אונטער דער טיר: "לאָזט זיך לכל הפחות באלבירן די
באָרד און טוט זיך כאַטש גוט אָן, אויב איר" — ער האָט א
דריי געטאָן מיט דער נאָז — "ווילט לחליטין אדוף אויפן.
דאָס מעג מען פארלאנגען פון עמיצן, וואָס מען האָט אים פריינט=
לעך אפגענומען אין זיין קרייז. איר האָט א פילצאָליק און חשוב
פובליקום. ציט איר לעבט, האָט איר גוט אויסגעזען. פארמיאוסט
איר אליין נימ אייער שם פון א קאוואלער, בעת איר וועט אָפ=
טרעטן פונם דאָזיקן וועלט=טעאטער". דערמיט איז ער
אזעק.

דעם גרעסמן אכט האָט מען געלייגט אָפּ דער סאַלירער
אויספירונג פון הער פאָן פלוגס וויציקע פלענער. דער איד האָט
זיך געוויצלט, אָו העכער ווי די תליה איז קאָן מען אים נישט
אופהיינגען. וועט מען אים באווייזן, וואָס מען קאָן. מען וועט
פשוט די אייזערנע שטייג ארופציען איבער דער תליה ארוף.

די אויספירונג פון שטייג מיט דעם גאנצן קונציקן אפּאָ-
ראט, וואס געהער צו איר, איז אָנגעטרויט געווארן די מייסטערס
יאָהאן קריסטאָף פאוסט און פייט רודאָלף ריגלער. די שטייג
האָט מען געקאָנט צענעמען אין צוויי טיילן. זי איז געווען אכט
פוס די הייך, פיר פוס די ברייט, האט געהאט אין היקף פערצן
רייפן און זיבעצען שטאנגען אין דער הייך. א קונציקע מאַשינעריע
האָט געמאַכט מעגלעך זי גרינג ארופצוציען איבער דער תליה.
פאַרטיק צו מאַכן זי האָט געקאָסט אַ מטמון. צולעצט האָט דער
גאנצער שלאָסער=צעך געמוזט צולייגן אַ האַנט צו דער שטייג.
זעקס פערד האבן צוויי טעג פאר דער געפלאנטער עקזעקוציע
ארופגעשלעפט אַט דעם גאנצן בייז=וואונדער איבער דעם משופע=
דיקן טונצנהאָפער אופשטייג ארוף. די שול=אינלעך פון דער
הויפּט=שמאַט זיינען מיטגעלאָפן. גאנץ שמוטגארט האָט זיך אין
יענע טעג געלאזט אופגיין אָפּ דעם תליה=אופשטייג. מען האָט
אָפּ דער גיך אופגעשטעלט ביידלעך און פארקויפט וויין און ביר,
הענדלערס האָבן אנגעבאטן צו פארקויפן בלעטלער מיטן אידנס
בילד אין חוזק=פערזן. אין דער פריילעכער קעלט האָט מען זיך
מיט געפילדער ארומגעדרייט אָפּן משפּט=פלאץ, צוגעקוקט מיט
אינמערעם. ווי אזוי עס ווערן געבויט די לאָזשעס, באַוואונדערט
די פאָלירונג פון דער תליה, די קונציקע שטייג.

די ווירקונג פון דער דאָזיקער פויגל=שטייג אָפּן פאָלק איז
געווען נאך שמאַרקער, ווי הער פאָן פלוג האָט זיך געריכט. אָן
אויסגעהייערע הירזשעריי און לאַכעריי האָט זיך אויסגעשפּרייט אי-
בער דער שמאַט. איבערן לאַנד, אָן אַ צאָל גראַמען מיט פויגלען
זיינען ארויסגעפלייגן, קינדער אין די גאסן האָבן זיי געזונגען. מער
נישט וואָס מען האָט נישט געוואָלט גלויבן, אָו הער פאָן פלוג איז
דאָס דער מחבר פונם דאָזיקן גומן ווייץ; דאָס פאָלק האָט באַ-

זינט דעמאלט איז די תליה איבער א יאָרהונדערט גע-
 שמאנען לידיק. איצט האט הער פאן פלוג, וואס האט אף זיך
 גענומען איינצוארדענען די עקזעקוציע, באשטימט, אז דער איד
 זאל דער זעקסטער ווערן געטויט אפן ראזיקן אויסנאמלעכן שטיי-
 גער. זינט דעם אנהייב פון פראצעס האָט דער מאָגערער, הארטער
 מענטש געווארט דערוף, אָפצוריסטן דעם דאָזיקן יום-טוב פון זיין
 שטאה. איצט האָט ער אים געוואָלט פֿיערן אזוי, אז איראָפּע
 זאל דאָס ניט פארגעסן.

די אויספירונג פונם פסק-דין האָט ער צוגעגרייט אזוי, אז
 דער טויט זאל זיין וואס מעגלעך מיאוסער. צו זיין גרויסן בא-
 דיערן, האָט מען זיין מיינונג ניט אָנגענומען, אין אים דער בא-
 גרינדונג פונם פסק-דין איז ניט אַריינגעשטעלט געווארן די תאוה-
 דיקייט דעם אירנס, זיינע פליישלעכע זינד, די שענדונג פון
 קריסטלעכע, דייטשע פרויען דורך דעם געמלטן הונט, איצט בא-
 דער עקזעקוציע האָט ער געהאט פרייע הענט, ער וועט שוין
 דעם אידן אויסמאָלן זיין תאוה אין זיין עזותדיקע זנות, ער וועט
 אים לאָזן היינגען ניט פשוט אָף דער תליה, ניין, ער וועט אים
 לאָזן אופהיינגען אין א פויגל-שטייג, בכדי לויט א פאפולער
 ווארטשפיל אויסצולאכן די וויסטע טועכץ פון זיינע צעלאָזענע
 נעכט.

דאָס אויספארש-געריכט האָט קיין הוצאות ניט געוואָלטעוועט,
 בכדי צו מאַכן די אויספירונג פון פסק-דין וואס פֿיערלעכער.
 אפן משפט-פלאַץ, דעם טונצנהאָפּער אופשטייג, וואס ווערט אויך
 אָנגערופן תליה-אופשטייג, געווענדט צו דער זייט פון פראג, זיינען
 אויסגעבויט געווארן גרויסאַרטיקע לאָזשעס פאַר די קאָואַלערן און
 דאָמען, דאס מיליטער, וואָס האָט באַדאַרפֿט באַגלייטן דעם פאַר-
 משפטן און אָפּצאָמען דעם וועג, האט געמאַכט זיינע מאַנעווערעס.
 די אייזערנע תליה האָט מען זאָרגעווידיק פאַריכט, צום תליון-
 וואגן האָט מען צוגעמאַכט העכערע רעדער, דאָס חומאים-גלעקל
 האָט געקראגן אַ נייע שמריק, פאַר די תליון-קנעכט האָט מען
 אופגענייט נייע מונדירן.

אין דער קאמער פון זיס איז געזעסן רבי גבריאל און
רבי יונתן אייבשיץ. דער גרויסער פאס פון די גענעראל-שמאמן
האט פאר דעם מינהער גבריאל אָפּנהיימער געעפנט אָן אָפּהאלט
די טויערן פון דער תפוסה. איצט זיינען די דריי מענער גע-
זעסן באַ דער סעודה. רבי גבריאל האט געהאט מיטגעבראכט
פרות, מיימלעך, פייגן, מאראנצען, אויך געבעקס און שמאָרקן.
דרומדיקן ווין. זיס האט געמראָגן דעם פורפל-וואַלענעם ראק, א
בארעט איבער די ווייסע האַר, ווי באַ ביידע רבנים זיינען באַ
אים אין שמערן געווען איינגעקארבט דריי קניימשן, וואָס האָבן
געבילדעט דעם אות שין, דעם אָנהייב פון געטלעכן נאָמען שדי.
ער האט געטונקט פייגן אין ווין. דאָס איז געווען ווין לעצטע
סעודה. רבי גבריאל האט צעטיילט מיט דיקלעכע פינגער אַ
מאָראַנץ. די דריי מענער זיינען געזעסן, האָבן געגעסן די פרות,
שוויגערדיק און אין גרויס ערנסטקייט. אָבער זייערע געדאנקען
זיינען געגאנגען שווער און כוואליעדיק פון איינעם צום אנדערן.
רבי גבריאל און זיס זיינען געווען איינס און רבי גבריאל האט
צום ערשטן מאל דערפילט די דאָזיקע פינדונג ניט ווי א צוואנג
און ביטערן מול, נייערט ווי אַ געדאַנק. דער דריטער אָבער,
רבי יונתן אייבשיץ, האט געשפירט דעם גלייכן שמראָם וואָס זי,
נאָר ער איז געווען פון אים אויסגעשלאָסן. ער איז געשטאַנען
באָם ברעג, און די כוואליע האט אים ניט געמראָגן. ער איז
געזעסן מיט זי, ער האט געטרונקען מיט זי, ער האט גע-
טראגן דעם אות שין ווי זי, ער איז געווען א יודע און אופגע-
וועקטער ווי זי: אָבער די כוואליע האט אים ניט געמראָגן. רבי
גבריאל האט בהרחבה באַשאַטן מיט צוקער די שניטן פון מא-
ראַנץ און האט זי צעטיילט. ער האט איינגעגאָסן פון דרומדיקן,
שוואַרץ-קאַלירענעם ווין. די קאמער איז געווען פול מיט ניט
אויסגערעדטן וואָרט, מיט געדאַנק, זעאונג, גאָט. נאָר רבי יונתן
האט עס גענאָגט, ביטער, צופנדיק, ווייטאַקדיק. ער האט מיט
צינישן וויץ געפרואווט זיך אויסלאַכן; עס איז גרינג צו האָבן
עלית נשמה, ווען מען ווערט אופגעהאַנגען. אָבער אַט די ביטערע
נחמה האט זיך ניט אָנגענומען. ער, דער רייכער, דער ווייסער,

שלאסן, אז דער אופמוער פון דער דאָזיקער שאַרפּווינקער איד'ן
 איז זיין ליבלינג, דער אלגעמיינ געשאצטער מאַיאָר פאָן ריי־דער.
 אין איינעם מיט די פויגל-פערזן פלעגט מען אויך זינגען די ליד
 מיט די גראַמען: האָט געזאָגט דער הער פאָן ריי־דער: האַלט!
 אָדער שטאַרב ענמוועדער.

און נעץ, איז דער גאנצער מארק=פלאץ געווען געדיכט באזעצט פון פאלק, אלע פענסטער פון הערן=הויז, פון ראטהויז, פון אפ=טייק, פון דער זון=אכסניה זיינען געווען ווייס פון פנימער. אפן ראד=ברונים, אפילו אף דער שנאפס=תליה און אף דעם הילצערנעם אייזל זיינען געהאנגען אינגלעך; הער פאן ריידער האט מיט זיין סקריפענדיקן קול געגעבן א קאמאנדע זיינע רייטערס. האט די וואך זיך גענומען רירן, די שטאט=רייטערס פאראויס, צוויי פייק=לערס, דערנאך א ראטע גרענאדירן צו פוס. איצט האט זיך א תליון=קנעכט געגעבן א זעץ ארוף רייטנדיק אפן פערד פון תליון=וואגן, האט א קנאק געשאן מיט דער צונג, דער פערד האט א צי געשאן, דער קליינער רבי יעקב יהושע פאלק, מיט בלאסע ליפן, האט איבערגעחורט: „וישם לך שלום“, נאר דער צאָרנדיקער רב פון פירש האט זיך ניט געקאנט איינהאלטן, ווילדע קללות האבן זיך פון זיין האלז ארויסגעריסן הינמער דעם וואגן אף ארום און עמלק, די צוררים און רשעים. יצחק לאנדויער אבער איז אויסגעבראָכן אין א רייסנדיקן, חיהשן געיאָמער, ניט איינצוהאלטן. עס איז געווען מאָדנע צוצוקוקן, ווי אַט דער גרויסער פינאַנס=סאן שלאָגט דעם קאָפּ אָן דעם ביישמידל פון ראטהויז=טויער און יאָמערט אף א קול. איצט האט אויך דער חומאים=גלאַק גענומען קלינגען, דין, שאַרף, ברינדזשענדיק האט ער זיך אריינגעמישט אין אידנס געיאָמער, איז דורכגעדרונגען דורך דער שנייאיקער, דאמפּפּ=דיקער ליכט, זיך אריינגעשניטן אין מאַרד אַרײַן.

אריינגעברידזשעט אין מאַגדאלען סיבילעס צימער. זי איז געווען גוט איבערגעקומען דאָס האָבן, נאָר זי האט נאָך געמוזט ליגן, זי האט געקוקט אפן קינד, א נאָרמאַל קינד, ניט גרויס, ניט קליין, ניט מיאוס, ניט שוין, זי האט געהערט די שארפע בימב=לעריי פון גלאַק, זי האט זיך געקרימט גערוויז, זי האט געקוקט אף איר און עמנואל ריגערס קינד און האט דאָס ניט ליב געהאַט.

דער גלאַק האט אויך אריינגעברידזשעט אין שלאס אַרײַן, וואו עס איז געוועסן דער אלטער רענענפ מיט בילפינגער און האַרפּרעכט, די דריי מענער האבן געשוויגן. צולעצט האט האַר=

הָאָם זיך געשפירט ווי א נאָקעטער בעל-מקנא און א האַלבער
 בוגד. און אז ער האָט אינאיינעם מיט די צוויי געבענשט
 ברכת המזון, אויסגעפוזט אין דער זיידענער קאפּאַטע און אין
 דער מילכיק פליסנדיקער ווייסער באָרד בכבודיק, טיף געלערנטן,
 מפורסם איבער גאָר דער וועלט, איז ער געווען אַן אָרימער,
 מריבער, געפטרער מענטש.

אין דעם איינגאנגס-זאָל פון ראשהויו, בעת מען האָט אים
 אויבן נאָך אַ מאָל פאַרגעלייזט דעם פסק-דין און געבראָכן אי-
 בער אים דעם שמעקן, האָבן געווארט אָף זיין דער מילדער,
 דאָרער רבי פון פראנקפורט, דער באלייבטער, סאנגווינישער רבי
 פון פירט און טרייסלדיק און אופגערעגט יצחק לאַנדויער. פליא-
 כעס שניי זיינען געפאלן און צעגאנגען אָף דער ערד, דורך א
 געפלדיקער, מריבער-לופט האָט זיך דורכגעשלאָגן א בלאסע זון
 און איז ווידער פארשוואונדן. אין דרויסן פאר דער טיר האָט
 זיך געשמוצט נייגעריק און אן אַ צאָל דאָס פאָלק, הער פאָן
 ריידער איז געוועסן אָף זיין אלטן פוקס פאר דער שטאָרקער מי-
 ליטערישער וואך, אָף הויכע רעדער האָט נאָקעט אויסגעשטאַרצט
 דער תליון-וואָגן, דער תליון מיט זיינע געהילפן אין בונטע
 פאַרבן ארום אים.

צולעצט האָט מען זיין אַראָפּגעפירט די טרעפּ אַראָפּ. מען
 האָט די אידן דערלויבט דאָ נאָך אַ מאָל צו רידן מיט אים.
 ער האָט איינגעבויגן דעם קאָפּ. דער קליינער רבי יעקב יהושע
 פאלק האָט אים ארופגעלייגט די דאָרע, מילדע הענט אפן קאָפּ
 און האָט געזאָגט: „יברכך ה' וישמרך. יאר ה' פניו אליו ויחנך.
 ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום“ — דאס איז דער טייטש:
 „זאָל דיר בענטשן דער אויבערשטער און דיר באהיטן, זאָל דער
 אויבערשטער לאָזן לייכטן דיין פנים צו דיר און דיר מאָן בא-
 גענעדיקן. זאָל דער אויבערשטער ווענדן דיין פנים צו דיר און
 געבן דיר שלום.“ און די ביידע אנדערע האָבן דערוף געענט-
 פערט: אמן סלה.

פאוואָליע און מיט מחזקות האָט מען דעם איד ארופגע-
 זעצט אפן הויכן תליון-וואָגן און געבונדן ניט געקוקט אָף פראָסם

גומ, דורכגעשוידערט פון קעלט, האָט ער געבעטן אַ חליון=
קנעכט, אַרופצודערלאַנגען זיסן אַ בעכער ווין, יענער האָט אים
ניט אָנגענומען, האָט אפילו ניט געדאַנקט, אָבער דער ליצענציאַט
האָט זיך געפילט גרינגער און וואַרימער.

באַס אידנס וועג איז אויך געשטאַנען די פרוי פון שערט=
לין, די וואַלדענווערין. זי האָט געזען זיסן געפונדן, אויסטערליש
שטיל, אומבאַוועגלעך ווי אַ הייליק בילד, וואָס ווערט געפירט דורך
דער שמאַט אין אַ פראָצעסיע, שניי אין זיין באָרד, שניי אָף
זיין ראָק, זי, אפשר די איינציקע צווישן די צוקוקערס, האָט
געשפירט צוזאַמענהאַנגען, געשפירט די פרויוויליקייט פון דעם
דאָזיקן זיך אַרויסשטעלן צום באַקוקן, זשעדנע האָט זי אַרופגע=
גלאָצט, אין צעריסענעם, חזקדיקן נצחון, צו אַט דעם מאָן, אירע
קורצע, שמאַרקע רויטע ליפן זיינען געשטאַנען האַלב אָפן, אירע
ליינגלעכע אויגן האָבן געברענט, אַ פרוי נעבן איר האָט געזאָגט
מיט האַלבן קול, שטאַרק שוואַכיש: "ער האָט אלע מאָל געוואָלט
הויך אַרופ, איצט קומט ער נאָך העכער." „ברודיקע בהמה!"
האָט די וואַלדענווערין פאַר זיך געזאָגט פראַנצויזיש אין פליאַכע=
דיקן שניי אַרײַן.

ביי אַ ראָג גאַס איז געשטאַנען דער פובליציסט יאָהאַן
יעקב מאָזער, ער האָט אָנגעהויבן, בעת די פראָצעסיע האָט זיך
באוויזן, אַ קורצע זאָפטיקע, פאַטריאַטישע רעדע, אָבער זיינע
פיערדיקע ווערטער האָבן ניט געצונדן, דער שניי האָט זי אויס=
געלאָשן, די מענטשן זיינען געפליבן שמום, האָט ער דעם מויל
צוגעמאַכט, איידער עס איז געקומען צום סוף, קורץ איידער די
פראָצעסיע האָט דערגרייכט איר ציל, איז געשטאַנען באַס וועג
ניקלאַס פעפלע, דער בלאַסער גלייכמוטיקער סעקרעטאַר, ווי זיין
האַר איז דאָס לעצטע מאָל פאַרבייגעפאַרן, האָט ער זיך טיף
פאַרנויגט און אַראָפגענומען דעם הומ, זיס האָט אים געזען, צוויי
מאָל צוגעשאַקלט מיטן קאַפּ, ניקלאַס פעפלע, ווי נאָך דער וואָגן
איז געווען פאַרביי, איז ניט מיטגעגאַנגען צום משפּט=פלאַץ
ניערט אָפגעקערט אָן אַ זיט, געשלונגען טרערן.

פרעכט געזאגט: "דער גלאַק קלינגט מיר ניט געשמאק אין אוי-
ער." האָט קארל רודאָלף געזאָגט: "איך האָב דאָס געמוזט טאָן.
איך שעם זיך, איר הערן."

בינתיים האָט מען ויסן געפירט דורך דער שטאט, צום
תליה-אופשטייג ארויס. ער איז געזעסן אפן תליון-וואָגן. הויך ווי
א געץ, אין זיין פורפּל וואלענעם ראָק, דער בריליאַנט האָט גע-
בלישמשעט פון זיין פינגער אראפ. דער הערצאָג-אדמיניסטראַטאָר
האָט ניט דערלויבט, מען זאָל פון אים דאָס פינגערל אָפּנעמען.
די גאסן זיינען געווען ארומגעזוימט מיט מענטשן, שניי איז גע-
פאלן אין פליאכעס. די פראָצעסיע האָט זיך גערוקט אויסטערליש
שטיל, דער המון האט צוגעקוקט אויסטערליש שטיל. די צענדלי-
קער טויזנטער, ווי נאָך דער פארמשפּטער איז געווען פארביי,
האָפּן זיי זיך געלאָזט מיט דער וואך, נאָך דער וואך גיין צו פוס.
רייטן אָפּ פערד, פאָרן אין קאראטן. אין דער בלאַסער, נעפלד-
קער לופט, אין די שמוציקע, צעגיינדיקע שניי-פליאכעס איז אלץ
געווען טאָפּלם שווער און שטיל. מען איז ניט געגאנגען מיטן
נאָענטסטן וועג, מען האָט דעם אידן געפירט פאָוואָליע ארום און
ארום. א סך צוקוקערס זיינען געווען געקומען פון דער ווייט, דאָס
גאנצע לאַנד האָט געוואָלט זיין דערביי. אויך פון יענער זייט
גרענעץ זיינען געווען געקומען אפולע, מען האָט אלעמען געוואָלט
ווייזן די פאָרשטעלונג. זיס איז געזעסן הויך אפן וואָגן, געבונדן,
שטייף. שניי איז געפאלן אָפּ זיינע קליידער, אָפּ זיין ווייסער
באַרד.

בא זיין וועג איז געשמאנען דער ליצענציאט מייגלינג. ער
איז געווען באַטריבט און געדריקט, וואָס זיין פארטיידיקונגס-שריפט
האָט צו גאָרנישט ניט גענוצט. ער האָט אמת געמעגט זיך
זאָגן, אז ער האָט געטאָן אַלצדינג, אויך האָט דער קול העס זיך
ארויסגעזאָגט איינהייטלעך און מעכטיק קעגן דעם פארמשפּטן.
אָבער דאָך איז דאָס געווען ביטער און קלעמעדיק, וואָס אָט דער
אָנגעקלאָגטער, וואָס איז אים געווען אָנגעטרויט, ווערט אופגע-
האנגען אָן א יורדיש גענוגן גרונט. ער האָט זיך געפילט ניט

האלו, דעם אָרמ פאר דער שטריק. וואויל איז צו זען דעם
שונאם טויט. א קוויקעניש פאר די אויגן. אָנגענעם און ליבלעך
איז דער קלאַנג פון די טויט־פֿיקלעך, די ברינדזשערײַ פֿונם
גלעקל. צווישן די דאָמען זינען געווען אזעלכע, וואָס האָבן זיסן
זייער גענוי געקענט און זינען פֿונדעסטוועגן איבער וואָסערע עס
איז מעמים אַרויס פֿטור פֿון דעם אונטעררוך. איצט האָבן זיי
געקוקט אפֿן דאָזיקן מאָן. וואָס זיי זינען מיט אים געווען פֿאר=
פֿלאַנטערט, פֿארחדושט, שוידערנדיק פֿון קעלמ, ער האָט גע=
מאַכט דעם אָנשטעל פֿון זייער יונג, ער האָט באַוווּן, גאָט ווייס
אז ער פֿאַרמאַגט דעם כח פֿון אַ יונגען בחור, ער האָט געקאַנט
צום העכסטנס זיין אלט פֿערציק יאָר, און איצט האָט ער גע=
האַט ווייסע האָר און האָט אויסגעזען ווי אַן אלטער
רב, מען האָט בעזם באַדאַרפֿט זיך שעמען פֿאר זיך אַליין, וואָס
מען איז מיט אים געלעגן אין בעט. נאָר אַ חידוש צו זאָגן, זיי
האָבן זיך ניט געשעמט. געריק און גערייצט האָבן זיי געקוקט
אַפֿן אויסטערלישן מאָן. איצט וועט ער באַלד זיין טויט. איצט
וועט ער באַלד זיין שטום אָף אייביק און אימלעכע סכנה וועט
זיין פֿאַרביי און זייער פֿלאַנטערניש וועט זיין צעריסן איבער
געוואַלד און אימהדיק. זיי האָבן דערוף געוואַרט, גלוסטיק און
ציטערדיק, האָבן געפֿינקט נאָך דעם, האָבן טורא געהאַט פֿאר
דעם, דער גרעסטער רוב פֿון זיי וואָלטן זיך בעסער געהויקערט
צייט זיי וועלן לעבן, אונטער דער סכנה פֿון אופֿדעקונג, אַפֿי
ער זאָל בלייבן לעבן.

אויך דער יונגער מיכאל קאַפֿנהייפֿער איז געווען אָף דער
מריבונע. איצט ווערט, הייסט דאָס, צעמאָלן דער מילשטיין, וואָס
איז אזוי לאַנג געהאַנגען דעם לאַנד אָפֿן האַלז, דער לאַנד־פֿאַר=
דאַרבער ווערט מיט שאַנד געמשפּט, אָבער דעם דאָזיקן וואָלט
די דעמוואַזעל עליוואַבעט סאַלאַמעא ניט אוועקגעשיקט, אָפּגעלאָזן
אַרומשמייענדיק צווישן ביכער און הויפּנס וועט, דעם דאָזיקן איז
זי צוגעפּאָלן, און ער האָט מסתמא גאָר ניט באַדאַרפֿט אָנמאַן
זיך אַ גרויסן כח צוליב דעם. דער אלטער, קרומער איד, וואָס
אזוינס האָט אין אים געשמעקט? וואָס איז געווען זיין סוד? מיט

אז די פראצעסיע איז אנגעקומען צום משפט=פלאץ, האָבן
נעפל און פליאכעריי אופגעהערט. זייער קלאָר און פראָסט
אונטערן העלן, וויסלעכן הימל זינען געשמאנען די וויינבערג.
דער איד האָט געזען אויבן אין די וויינשטאָק=טעראסעס דאָס
קליינע וואָך=הויז, האָט געזען אונטן דעם וואַסער=טורעם, דאָס
אָנדערען=הויז, דעם מרחץ. ער האָט זיך אומגעווענדט און דער=
זען שטומגאָרט, די הויפט=קירך סאַנקט=לעאָנהאַרט, דאָס אַלמז
שלאָס און דעם נייעם בנין, וואָס פאַר אים האָט ער געשאַפט
דאָס געלט. אין דער לינקער האַנט האָט ארויסגעטאַרטשעט
נאַקט די הילצערנע תליה. אָבער זי האָט קיין אָנווען נישט גע=
האַט לגבי דעם וואַנדערלעכן, קונציקן, ריווקן אייזערנעם געביי,
וואָס איז געווען באַשטימט פאַר אים, אַ צווייטענדיקער לייער
מיט אַן אַ צאָל שטאַפלען, פילפאַכיק געשטיצט, איז געלאָפן
ארויף, רעדער=מעכאַניזם, קייטן און געווינד האָט זיך געדרייט
אופצוהויבן די שטייג אין דער הייך. דאָס ברייטע פעלד איז
געווען באַזעצט מיט מענטשן, מען איז געזעסן געריק און געש=
פאַנט אַף אַלע אויסשטאַרצונגען, פאַרקאַנעס, בוימער, פון גאַנץ
זייט האָט מען געקוקט מיט גרויסע, האַמעטנע שפאַקטיוון, אַף
זיס' ראָק איז דער שניי געווען געפראָרן, אין פראָסט און
העלקייט האָבן שימערירט די קליינע קרישטאָלן אַף זיין באַרעט,
אין זיין ווייטער באָרד.

אַף דריי גרויסע טריבונעס, איטלעכע פאַר זעקס הונדערט
מענטשן, זינען געזעסן די דאַמען און קאָוואַלערן, די האַרן פון
הויף, הויכע באַאמטע און מיליטער=לייט, די אויסלענדישע אַמ=
באַסאַדאַרן, די האַרן פון געריכט, פון פאַרלאַמענט, דער געהייט=
ראַט פאַן פלוג אויבן=אָן. ער האָט ביז צו לעצט נאָך אַלץ מורא
געהאַט, דער העברייער, די בעסטיע, וועט פאַרמ זיך אַרויסרא=
טעווען דורך עפעס אַ גאָר אַן איבערגעשפיצטן אידישן קונץ.
איצט האָט גענענט די שעה, איצט איז דער ציל פון זיין לעבן
געווען דערגרייכט. איצט אט דא באַלד, וועט דער פארהאסטער
שוועבן הויך, דערוואָרגן, די האַרטע אויגן דעם געהימראטט
האָבן געריק געזוכט אונטערן קאַלנער פון ראַק דעם אידנס

די יידישע און לעזביאנישע
וואַנאַלען וואַנאַלע פערבאנד

ראָמעס. עס פאַרשטייט זיך, אז די אויבערשטע מיליטערישע קאָ-
 מאַנדע האָבן געהאַט דער מאַיאָר פאַן ריידער, צו זען די מיליטע-
 אויבן-אַן. יא, יא. מען האָט באדארפט א סך סטראטעגיע, בכדי
 אים, זיסן, אינגאַנצן און אַף אלע מאָל אַוועקצושאַפן פון דער
 וועלט. זיס האָט געזען צענדליקער טויזנטער פנימער, משיקאווע
 ווייבער, די מיילער ברייט צו שרייען, מאַנסביל, גרייט צו משמאַ-
 קען באַפרידיקט און צו כרויקען, פנימער פון קינדער, מיט אָנגע-
 בלאָזענע באַקן, גרויסע אויגן, וואָס זיינען באשטימט צו ווערן
 אזוי פאסט און רשעותדיק, ווי די פרעזופים פון די עלטערן. ער
 האָט געזען דעם אָמעס פון המון, וויסלעך דאמפנדיק, שטאַרק
 ממשותדיק אין ליכטיקן פראָסט, די געדיקע אויגן, די אויסגע-
 שטרעקטע העלזער, וואָס האָבן פריער אזוי נכנע זיך געבוירן פאר
 אים. ער האָט געזען די שטייג, דעם קונציקן, מיאוסן אפאראט
 פאר זיין מויטונג. און בעת ער האָט דאָס אלץ געזען, האָט צו
 זיין אויער דערגרייכט עפעס פלאַנכעדיקס, האַוועדיקס, דער
 שטאַט-וויקאר האַפמאן האָט זיך נישט געקאָנט אָפּוואַרן פון אָפּצו-
 וואַרפן אים אונטער דער הלילה, איינצומענען מיט אים נאָך אמאל
 וועגן הימל און ערד, וועגן מחילה פון מענטשן און גאָט, וועגן
 כפרה און גלויבן. זיס האָט געזען דאָס און געהערט דאָס, ער
 האָט פאַוואָלע באַקומט דעם שטאַט-וויקאר פון אויבן ביז אראפּ,
 האָט זיך אָפּגעקערט, האָט אויסגעשפּיגן, אופגעריסענע אויגן,
 א שטיל, אָנגעברוגזט, גיך פאַרשמומענדיק כראַפּען פון המון.
 איצט האָבן די תליון-קנעכט, אין זייערע נייע, בונטע מונ-
 דירן זיך גענומען פאַר אים, אופגעעפנט אים דעם ראק, ער
 האָט דערשפּירט די גראַבע מגושמדיקע הענט, א ווידערניש האָט
 אים אָנגעכאַפט, ער האָט זיך אויסגעשטרעקט, נישט געוואָרן איז
 זיין שטייפקייט, ער האָט גענומען זיך שלאָגן, געווערט זיך
 יאושדיק, אלע העלזער זיינען געוואָרן ליינגער, עס איז געווען
 משיקאווע אָנצוקוקן, ווי אָט דער מענטש מיט דער ווייסער בארד,
 אין פאראנדע בגדים, מיטן בלישמעדיקן שטיין אפן פינגער,
 האָט זיך ארומגעשלאָגן מיט די קנעכט, זיך געצאפלט, די קינ-
 דער האָבן געלאַכט, געפרייט זיך, געפאַטשט מיט די הענט; אַף

קנאה און ביזערניש האָט ער אַרופֿגעגלאָצט צום מאָן אַפֿן תּליון-
וואָגן. נאָך דער יאָנגער געהיימראט געק, צווישן די ריכטערס,
האָט געקוקט מיט נאָרישער, מעמפער באַפֿרידיקונג. איצט ווערט
אויסגעמערקט זיין מומערס און זיין שוועסמערס חרפה. זאל איצט
עמיצער זיך דערוועגן, קרום אַ קוק צו מאָן. ווי וועט ער
דאָס אים אַרונטערבליצן! ווי וועט ער דאָס וויסן, וואָס ער האָט
צו מאָן!

אַבער פֿיין און שוואַך איז געווען אָף דער טריבונע דער
אַלטער חרובער וויסנזוי. די האָסט מנצח געווען, יהודי! די
האָסט מנצח געווען, יהודי! אָך, דער איד האָט אים ווידער אמאָל
באזיגט. האָט געהוילעט באַ אַלע מיטן, אָפֿגעשמעקט אַלע פֿינגער-
טע נאָשערייַען פֿון גאָר דער וועלט מיט אויגן, חושים, מאַרד,
אויסגעוויגן ביזן דעק אימלעכן נצחון און אימלעכע מפֿלה, האָט
זיך געהאַט אָנגעפֿילט מיט טראַגישן כּוֹף פֿון קינד, האָט צוגע-
גרייט און פֿארענדיקט די כּונטע, פֿאַרביקע, איבערפֿינע, איבער-
ווילדע, גיהנם-שוועבלדיקע נקמה, און איצט שמאַרפט ער מיט
דעם דאָזיקן טויט, די אויגן פֿון גאָר דער וועלט געווענדט אָף
זיך, דעם דאָזיקן טויט געוויינטלעכן און מסתּמא פֿרוויליקן טויט,
פֿיל הערפֿאַרשער, ווי אַ שטייגער דער טויט אין פֿנים פֿון שנאה.
אַרומגעשפּריצט פֿון שנאה, אַרומגערינגלט מיט ליבע, פֿיך-
השמשותּדיק, גרויס, וואָס בלייבט פֿון אים, פֿון וויסנזוי? אַ פֿאָר
נעבעכדיקע פֿערדן פֿון זיין נעבעכדיק פֿאַרבירגערלעכטער טאָכטער.
אַבער יענער וועט לעבן ווייטער. ווידער אמאָל און אָבער אמאָל
וועלן די שפּעטערדיקע נעמען אין האַנט אַרײַן דאָס, וואָס ער
איז געווען, האָט געלעבט, געווען, געטראַכט, געשמאַרדן,
באַקוקן דאָס מיט קאָפּ, נאָכלעבן, נאָכשפּירן, נאָכשמאַרדן.

מען האָט זיסן אָפֿגעבונדן פֿון תּליון-וואָגן. ער איז געשטאַ-
נען, די גלויבטער שטייף, האָט געפֿונטלעכט מיט די אויגן. ער האָט
געזען די מענטשן אין די לאָזשעס, די פֿאַרוקן, די געשמינקטע
פֿיגערס פֿון די פֿרויען. ער האָט געזען די סאַלדאַטן, וואָס האָבן
אַרומגערינגלט דעם פֿלאַק, אַהאָ, האָט מען זיך דאָס אָנגעטאָן אַ
בוח; נאָך אַרום דער תּליה אַליין זיינען געווען לכל הפּחות פֿינף

אלדי העלן, פארביסענער רשע און איד". דער הילכיקער "אדני" דעם אידנס איז אין דער לופט און אין אלעמענס אויערן. פון שטייג קלינגט ער צוריק, ביז די פענטע דערשטיקט דעם מאן.

גאָר פון פאָרנט אף דער טריבונע האָט זיך אופגעשטעלט דער געהיימראט דאָס באַרטעלעמי פאַנקאַרבאַ. ער שפאַרט אָן די דאַרע, ביינערדיקע הענט אפן פארעניץ, שמרעקט ארויס פון דעם ריזיקן קאַלנער דעם אויסגעדייווערטן, בלאָ-רויטן קאַפּ. געריק הינטער געקנייטשטע וויעס וואַרפט ער אויגן נאָך דער שטייג, ווי זי שוועבט ארום אין דער הייך, און אין איר דער מאן אין פורפלוואַלענעם פאַראַד-ראָק און אַפן פינגער פון דעם מאן דער בריליאַנט, וואָס בלייטשטעט אין טויזנט קאַלירן אין דער העלער ווינטערלופט.

נאָכדעם ווי עס איז פאנאנדערגעלאָזט געוואָרן דער קאַרדאָן פון מיליטער, האָט דער המון אַרומגעקוקט די תליה פון אלע זייטן, אַ פאָר יונגאטשעס האָבן ארופגעקלעמערט אפן לייטער ביז צו דער האַלבער הייך, מען האָט באקוקט די מאשינעריע, אויבן אף די שטאנגען פון שטייג זיינען געזעסן געדיכט אָנגעפאַקט שטאַמעס שוואַרצע פויגלען.

פאַוואַליע איז דער המון זיך צעגאנגען אין שטאַם צוריק, מען האָט דעם טאָג געהאלטן פאר אַ יום-טוב, מען האָט גוט געגעסן, גוט געטרונקען, געשיכורט, געמאַנצט און זיך גע-בראַכן די ביינער אין די שיינקען. דער יונגער בירגער לאַנגעפאַס האָט ארויסגעכאַפט פון דער בלאָמע זיס' באַרעט, ער איז געווען אַ פריילעכער חברה-מאן, באַרימט פאר אַ קאמאָוועסניק; האָט ער זיך ארופגערוקט דעם באַרעט אפן קאַפּ, ארופגערוקט אים אויך אַף די קעפּ פון מיידלעך און דינסטמוידן, וואָס האָבן מיט אימה געקויטשעט אונטער דעם באַרעט פונם אופגעהאנגענעם אידן. פונדעםמוועגן האָט די אמתע פריילעכקייט זיך געפעלט. מען האָט גיט געוואוסט רעכט ווי, אָבער מען האָט זיך דעם טאָג געהאט פאַרגעשטעלט אַנדערש, באַפרייטער, חדוהדיקער. מען האָט גע-זונגען; דער איד מוז היינען, מען האָט געזונגען; האָט געזאָגט

די מריבונעס האָט א געשמיקטע פרוי אָנגעהויבן צו קוויטשען
און צו שרייען, מען האָט זי געמוזט אַוועקפירן, דעם אידנס
בארעט איז אַראָפּגעפאלן אָף דער נאַסער ערד, איז אַרײַנגע-
מאַפּטשעט געוואָרן אין בלאַטע. די תלוינים האָבן אים אָנגעכאַפּט
גראַב, אופגעריסן אים דעם ראָק, איינגעשפּאַרט אין שטייג, אַרופּ-
געלייגט אים די פענמע אפן האַלז.

אזוי איז ער געשטאַנען, געהערט שמילן ווינט, דעם אָמעס
פון המון, די שאַרנדיקע פּאַדקעוועס פון די פערד, די זידלערייען
פון דעם גייסמלעכן, איז דאָס געווען דאָס לעצטע, וואָס ער
וועט הערן אָף דער ערד? ער האָט געלעכצט נאָך עפעס אַנ-
דערש, ער האָט ברייט פאנאנדערגעעפנט האַרץ און אויער, ער
האָט געוואלט עפעס אנדערש, נאָר געהערט האָט ער נאָר דאָס,
דערצו דעם אייגענעם אָמעס און דאָס רוישן פון אייגענעם בלוט.
שוין האָט די שטייג גענומען זיך שאַקלען, הייבן, מיט א מאָל.
דורך די פוסמע, אכזריותדיקע גערוישן אן אנדער מאָן, הויכנדיקע,
גאַרגלענדיקע שטימען, וואָס שרייען: שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד — „איינציק און אייביק איז דאָס זייענדיקע, דאָס איבער-
ווירקלעכע, דער גאָט פון ישראל“. דאָס זיינען די אידן, דער
קליינער רבי יעקב יהושע פאלק, דער דיקער רב פון פירט, דער
פארשלוטפערמער, יצחק לאַנדויער, זיי שטייען איינגעהילט אין זייע-
ערע מליתים, זיי און נאָך זיבן אַנדערע, צען, זיי עס איז דער דין,
עס גייט זיי ניט אָן דאָס פאַלק, וואָס קוקט אָף זיי, זיך
אַפּגעווענדט פון דער תליה, זיי שאַקלען זיך מיט כוח, שטייען
און שרייען, הילכיק און גאַרגלענדיק די תפילות פון מעבר יבק,
וואָס מען זאָגט פאַרן מוים, און עס קלינגט איבערן גאנצן פלאץ:
שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ווייסלעכע וואַלקנס אין שטאַרקן
פראַסם ציען זיך די ווערמער פון זייערע מילער ארויס, אין די
אויערן פונם מענטש אין שטייג, און דער זון פונם מאַרשאַל
הידערסדאָרף עפנט אָף דעם מויל, שרייט צוריק: אדני אחד.

געשווינד צאָפלען זיך, קלעמערן די כונמע קנעכט אַרום
איבער די לייטערס, די שטייג הויבט זיך, די פענמע ווערגט צו,
אונטן שילט דער שמאַם-וויקאר דעם שטאַרבנדיקן אידן: „גוי צו

אין דער נאכט נאך דער אויספירונג פון פסק-דין, אן ער
ארום דריי צוויגער, איז ארופגעקומען א מאַגערער הויכער מענטש
איבער דעם טונזנהאָפּער אופשמיג צו דער אייזערנער הליה ארום.
דער וועג איז געווען א מיאסע געמישעכץ פון בלאַטע און שניי.
שווער צו גיין. דער מאַגערער פאַרשוין האָט שמאַרק געציטערט
פון קעלט און זיך מיף געוויקלט אין א ברייטן מאנטל פון אן
אלטמאָדישן, פאַרצייטיקן שניי. ער האָט געהאַט מיט זיך צוויי
יונגען, פאַרהולטאיעוועטע בירגער-זון, וואָס זיינען אין שטובגארט
געווען באוואוסט פאַר באַהאַרצטע חברה-לייט, וואָס זיינען גרייט
אף יעשוידער אונטערנעמונג, אבי עס זאָל איינטראָגן געלט, ביידע
יונגען זיינען אומגעוואלט ארופגעקלעטערט אף די לייטערס פון
דער תליה. עס איז זיי אָנגעקומען שווער, די שטאַפלען זיינען
געווען גליטשיק און געפראָרן, זיי האָבן שטיל פאַר זיך געשטאַלטן.
ארום זיי האָבן ארומגעפלאטערט פויגלען, וואָס זיינען מאָג און
נאכט געוועסן אין געדיכטע שטאטעס אף דער תליה. אויבן האָבן
די יונגען זיך אופגעהאלטן ליינגער ווי מען האָט באַדאַרפט. דער
דאַרער פאַרשוין, וואָס האָט אונטן געווארט, האָט נערווייז גע-
צויגן די אקסלען אין דער הייך. איז געטראָטן פון איין פוס אפן
אנדערן, געבורטשעט עפעס פאַר זיך ברוגז. "האָט איר אים?"
איז ער זיי אָנגעפאַרן, אין דער שטיל, אז זיי זיינען צולעצט גע-
ווען ווידער אונטן. "ער איז נימא!" האָבן די יונגען געשמאַלט
צעטראָגן. "איר האָט אים געגנבעט, איר האָט דעם שטיין גע-
גנבעט!" האָט געבילט הייזעריק, מיט מי איינגעהאלטן, דער פאַר-
טוגעז. "איך לאָז אייך מאכן א פראַצעס, איך לאָז אייך רעדערן!"
אָבער די יונגען, דערשראָקענע, האָבן פאַרויכערט: "דער גאנצער
איר איז נימא. עס היינט אן אַנדערער אין שטייג. דער מייזל
האָט אים צוגענומען." דאָס באַרטעלעמי האָט לאנג ניט געגלויבט,
און סוף כל סוף האָט ער נאָך אין דער זעלביקער נאכט געלאָזט
דורכזוכן די שטייג, אָפּציעל, דורך לייב-הוסאָרן. יא, דער מת
איז געווען געגנבעט, אומגעביטן.
נאָר אין דער פרי איז דער צעבעסטער, אָפּגעדאַצטער
מענטש שוין געווען באַס הערצאָג-אַדמיניסטראַטאָר. דאָס איז גע-

דער הער פאן ריידער האלט! אָדער שטארב ענטווערער! אָבער
דעם אירנס „אדני“ האָט ניט געוואָלט ארויס פון די אויערן. די
קינדער האָבן זיך געשפּילט אין היינגען; און די שפּיל איז גע-
גאנגען אזוי, אז איינער איז געשטאנען אויפן און האָט געשריען
אדני, און די איבעריקע זיינען געשטאנען אונטן און האָבן גע-
שריען, גערעוועט, געוואָיעט, געהילכט: אדני.

דערווארגענער פנים אויסטערליש ארוםגענומען פון דער שמוציק וויסער בארד, די אויגן האָבן זיך נים געלאָזט רעכט צודריקן. זיינען זיי טריב ברוינלעך ארויסגעקוואַלן. נאָר צווישן זיי איבער דער נאָז זיינען געווען טיף אריינגעשניטן די דריי קארבן פון שיין. פון דעם וויסן, פשוטן ליילעך ארום האָט געלויכטן ריווק און פארטומלענדיק דער בריליאַנט. די צען חשובסטע בעליבתים פון דער קהלה זיינען געזעסן צווישן הויכע ליכט און פארהאנגענע פענסטער און האבן געהאלטן שמירה.

צווישן זיי איז אריין א פרעמדער. דיקלעך, א מאַסיגער פנים אָן א באַרד, גראַע, טריבע שטיין-אויגן, אלטפריינקישער הילוך. וואסער האָט ער גענאָסן הינטער זיך, אז ער איז אריין אין חדר, וואו דער מויטער איז געלעגן. וואסער צו קאָפּנס, וואסער צו פוסנס דעם בר-מינן. די אידן האָבן דערקענט דעם מקובל, האָבן זיך געשושקעט, געמאכט א ווארע.

צום מת איז צוגעטראָטן רבי גבריאל, ארויסגעסקריפעט מיט זיין שלעכט קלינגענדיקער שטים: „ברוך אתה ה' דיין אמת". מיט די דיקלעכע פינגער, פארזיכטיק האָט ער אָנגערירט דעם מויטנס וויעס, האָבן זיך די וויעס צוגעמאכט. דערנאָך האָט ער זיך אוועקגעזעצט אף דער ערד, אַראָפּגעלאָזן דעם קאָפּ צווישן די קני. די צען אידן האָבן זיך געהאט אָפּגערוקט ביז צו דער וואנט. זייער אליין, הגם זיי זיינען אויך געווען דערביי, איז רבי גבריאל געזעסן אָן איינגעהויקערטער נעבן מת, א קליין, פאר-לאָרן בינמל.

אַלע אידן פון פירט זיינען געווען אפן בית-הקברות, בעת דער אומבאקאנטער איז געווארן געבראכט צו קבר ישראל. זיי האָבן אַראָפּגעלאָזן דעם ארון אין קבר. דער בריליאַנט איז געווען אפן פינגער פון מויטן, אונטער זיין צוקאָפּנס דאָס קליינע הייפל ערד פון ארץ-ישראל-ערד. אַלע אין כאָר האָבן זיי נאָכגעזאָגט דעם חזן: „הכל הבלים און יאָגן זיך נאָך ווינט איז די וועלט; נאָר איינציק און אייביק איז גאָט פון ישראל. היה הוה ויהיה".

קומען פון זיין דורכלויטס גוטסקייט. איצט האָבן די אידן דעם בריליאַנט געגנבעט. דעם בריליאַנט? קאַרל רוראַלף האָט זיך דערמאָנט אָן דעם באַרג מיט גאָלד, האָט דאָס ניט געגלויבט. דעם מת, יא, אים האָבן זיי מאַקע געקאָנט האָבן אַרויסגעגנבעט. ער האָט זיך באַטראַכט, איז געוואָרן אופגעלייגטער, האָט כמעט געשמיכלט. בעצם זינען זיי געווען בריות די ראָזיקע אידן. האָבן פשוט דעם מת אַראָפּגעגנבעט פון דער תליה; קריסטן און סאָלדאַטן וואָלטן דאָס בעסער ניט געקאָנט מוין. ער האָט זיי גערן פאַרגונען דעם בריליאַנט, האָט ניט געהייסן זיי נאָכ-יאָגן, בלאָרויט, שטיקנדיק זיך פון בעס, ארויספילנדיק מיט זיין פאַרמוכלטער שמים מוראדיקע קללות, איז דער פאַרמוגען אַוועק אין זיין אַלטפריינקישער הויפישער הלכשה.

אין דער זעלביקער צייט איז דער בר-מינן אף דער גיך איינגעוויקלט אין שמאַטעס, געפירט געוואָרן באַהאַלטן אונטער הויפנס סחורה און זאכן אין אַ פור קיין פירט. אידן לאַנד-קרעמער האָבן אים באַגלייט, זיך געביטן פון איין שמאַט צו דער אנדערער. דער בריליאַנט האָט געשמעקט אפן פינגער פון מת. קיינער פון די מלוים האָט ניט מורא געהאַט, אז עמיצער פון די וואָס וועלן קומען נאָך אים וועל אים אַוועקגנבען.

אין פירט האָט מען דעם בר-מינן מטהר געווען, איינגע-הילט אין די ווייסע, לאַנגע תכריכים, אריינגעלייגט אין אָרון. די מיטלסטע דריי פינגער אופגעשמעלט צום אות שין, דעם ערשטן אות פון הייליקן געטלעכן נאָמען שדי; אַ קליין הייפל ערד צוקאָפנס, שוואַרצע, קרישלידקע ערד, ציונס ערד. דער שטאַט-פאָליציי האָט מען געמאַלדן, אז מען בריינגט צו קבורה אן אומבאקאנטן אידן פון פראַנקפורט, וואָס איז געשטאָרבן אין מיטן וועג. און די מיטגלידער פון דער קהלה האָט מען גאַרנישט געזאָגט, אָבער די בשורה איז געלאָפן פון מויל צו מויל.

אזוי איז דער אומבאקאנטער געלעגן. דער שוואַרץ-בלאָ

ביבליאטעק און לעז צימער פון אגודת
נאציאנאלער ארבייטער פערבאנד

LIBRARY AND READING ROOM OF THE
Jewish National Workers' Alliance

דערנאך האָבן זיי אויסגעריסן גראז און געוואָרפן עס הינטער
זיך. און זיי האָבן געזאָגט: "ווי גראז וועלן מיר פון דער שיין".
און זיי האָבן געזאָגט: "מיר געדרינקען, אי מיר זינען שמויב".
דערנאך האָבן זיי געוואשן די הענט אין פליסנדיקן וואסער.
וואָס פארמיריגט מוזיקס, און האָבן פארלאָזן דעם בית-עולם.

בעל

פויכטוואנגער, ליאן

פוי

דער הערצאג (יוד זיס)

2219

לענד

2219

62572

Toronto Jewish Public Library

**THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS**

and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

JUN 10 '85	
JUN 18 '85	NOV - 8 1988
JUN 24 '85	AUG 22 1989
JUN 27 '86	NOV 26 1996
JUN 15 '79	
2/19/80	
Nov 7/80	
JAN - 3 1985	
JUL 2 - 1985	
SEP - 5 1985	
OCT 24 1985	
NOV 17 1985	
SEP 30 1988	
JUN - 9 1992	

